Petru Popescu

Revelaţie pe Amazon

CUPRINS

Prefaţă 3

Introducere de Loren McIntyre 5

Tribul care dispare 8

1. Peste pădurea cât oceanul 9

Amazonia Superioară, octombrie 1969 9

2. Daruri pe malul râului 18

3. Oamenii-pisică 29

4. Întâlnirea 31

5. Lumea fragilă a omului 42

6. Beiju 48

7. Visul 52

8. Ocol pe chipul timpului I 71

9. Martorii 78

10. Ce era în întuneric 89

Mai târziu 90

Mai târziu, în timpul serii 95

Şi mai târziu 96

Şi mai târziu 97

11. Ocol pe chipul timpului II 98

Seara mai târziu, lângă foc 101

12. Vânătoarea nocturnă 102
Cam după o oră 107
13. În pădurea tropicală 109
14. Cascadele gemene 114
Ritualul 121
1. Arderea trecutului 121
2. Cambio I 134
3. Cambio II 147
4. Întrevederea 159
ˇMai târziu 166
5. Mic dejun în zorii omului 167
6. Ploile 185
7. Salvat 202
Izvorul 210
1. Anzii 210
Cerro de Pasco, Peru, august 1971 210
2. Telefonul 220
3. Lămuriri pentru un nume 223
4. Un izvor al izvoarelor 236
5. Înţelepciune şi panică 245
6. În vis I 253
7. În vis II 264
ˇ12 octombrie 1971 264
După-amiază târziu 269
13 octombrie, dimineaţa 270

8. Urcând pe Apacheta 270
14 octombrie 276
Mai târziu 280
9. Lacul 281
15 octombrie 1971 281
10. Izvorul 290
Epilog 302

Pentru Iris, Adam şi Chloe

Acum fluviul se lăţea, aşa încât pe alocuri semăna cu un lac alungit; şerpuia în toate direcţiile prin nesfârşita câmpie mlăştinoasă, a cărei întindere era spartă ici-colo de munţi teşiţi. N-am văzut niciodată ceva mai frumos decât splendoarea acelui apus. Ţineam estul, spre norii furtunii. Fluviul se îndrepta, aidoma unei şosele de aur topit, către cerul cuprins de flăcări; munţii îndepărtaţi ameninţau purpurii dincolo de mlaştini; ca nişte panglici de un verde generos, malurile străjuiau de o parte şi de alta apele unduind cu scânteieri roşietice; în faţa noastră, în vreme ce ne continuam neabătut drumul, se lăsase noaptea tropicală, neagră şi vastă.

Theodore Roosevelt — Prin jungla braziliană

Prefaţă

Aşa cum va observa şi cititorul, stilul narativ din Revelaţie pe Amazon alternează între persoana a treia şi persoana întâi. Faptul poate părea neobişnuit, însă efectiv acesta este felul în care s-a scris cartea.

Când am început să studiez povestea lui Loren McIntyre despre căutarea izvorului Amazonului şi despre relaţia lui neobişnuită cu o ramură a tribului mayoruna,m-am confruntat din capul locului cu o dificultate de ansamblu. Majoritatea evenimentelor care urmau să fie povestite se întâmplaseră cu douăzeci de ani mai devreme. În pofida faptului că integritatea memoriei lui McIntyre era desăvârşită, documentaţia era fragmentată în însemnări personale (unele ar fi trebuit să facă parte dintr-un jurnal ţinut la zi, care nu s-a mai concretizat), precum şi în scrisori, fotografii cu text însoţitor, în cărţi şi în articole, în povestiri publicate în National Geographic, în mărturii ale prietenilor şi colaboratorilor. Aşa stând lucrurile, am început să spun povestea lui McIntyre extrăgând-o din copleşitorul volum de informaţii pe care-l aveam la dispoziţie şi concepând-o sub forma unei naraţiuni la persoana a treia.

Însă, în timp ce scriam,dând peste pasaje care trebuiau dezvoltate sau care pur şi simplu îmi stârneau curiozitatea, i-am pus noi întrebări lui Loren, i-am înregistrat răspunsurile pe bandă şi am reînregistrat relatări mai vechi făcute la persoana întâi şi referitoare la diverse întâmplări. În clipa aceea, faptul că totul avusese loc în trecut s-a transformat într-un avantaj. Loren putea să comenteze cu tot discernământul, verificând referinţele şi având posibilitatea retrospecţiei.

Apoi, eram capabili amândoi să speculăm şi să adăugăm noi date. În plus, repovestind momentele cele mai palpitante, puteam folosi un ritm şi o minuţiozitate a descrierii care nu aveau cum să-şi găsească loc într-un jurnal.

Aşa se face că înregistrările, elaborate şi rescrise, au devenit secţiunile de povestire la persoana întâi ale cărţii. Cred că este cel mai bun mijloc de re-creare a vocii lui McIntyre. M-am gândit să le trec din nou la persoana a treia, dar faptul mi s-a părut mai artificial decât folosirea a două moduri narative, fiindcă îi răpea cărţii tocmai naturaleţea şi sinceritatea prin care povestea devenea mai emoţionantă.

Prin urmare, le-am lăsat la persoana întâi. Sper că cititorii îmi vor trece cu vederea acest şiretlic şi se vor conecta la tensiunea unei aventuri care se desfăşoară aici şi acum.

PETRU POPESCU

Los Angeles, martie 1991

Introducere de Loren McIntyre

Ne îmbarcaserăm pentru a porni pe cea mai mare apă curgătoare din lume. Instalaţi în confortul cabinei, tăifăsuind printre aparatele care ne înconjurau din toate părţile, ne-am dat seama că porniserăm spre mare cu o viteză de optsprezece noduri abia când vasul nostru de şase sute de pasageri s-a clătinat puţin la babord sau la tribord, ca urmare a manevrei efectuate la cârmă pentru a-l face să urmeze sinuozităţile fluviului.

Eram trei. Petru Popescu, Jean-Michel Cousteau şi cu mine.

Deşi limba maternă a lui Petru e româna, iar a lui Jean-Michel franceza, am sporovăit în relaxata engleză californiană care ne era cea mai la îndemână. Şi am gesticulat, folosind limbaje tăcute, când am ridicat paharele în cinstea câtorva dintre temerarii care efectuaseră această călătorie transcontinentală cu ajutorul pirogilor: fratele Brieva în 1637, Madame Godin în 1769 şi John Schultz în 1947. Totodată, i-am salutat pe amazonienii care, indiferent cine-ar fi fost, îl năpădiseră cu săgeţi pe Orellana în 1542 şi dăduseră fluviului numele lor.

În timpul călătoriei noastre pe Amazon, Petru se întrebase cu voce tare cum comunicau oare exploratorii cu indienii din Pădurile îndepărtate, în absenţa interpreţilor.

— Printre achuara, de exemplu, cum te-ai descurcat? îl întrebase el pe Jean-Michel, fiul oceanografului Jacques.

Jean-Michel îşi ridicase mâna la nivelul pieptului, cu palma în afară, ca şi cum ar fi vrut să oprească ceva.

— Aşa. Sau prin mormăieli şi strâmbături care transcend diferenţele culturale, ba chiar şi pe cele dintre specii. Un fel de engleză prin gesturi, pe care o-nţeleg şi animalele sălbatice.

— Mă rog, asta e valabil când îţi arăţi mânia sau deznădejdea, sau când ceri de mâncare, a spus Petru. Dar cum poţi să previi o creatură a pădurii că cineva unelteşte să-i ia viaţa? Sau cum o-ntrebi care e motivul pentru care idolatrizează vântul? Lucrurile abstracte...

— S-ar putea să existe o cale.

Vorbisem fără să-mi dau seama. Poate că şampania îmi dezlegase limba. În toţi aceşti ani, mă abţinusem să pomenesc despre un caz ciudat, de aparent transfer al gândurilor, care mi se întâmplase printre indienii mayoruna, fiindcă mi se păruse absurd. Acum însă îl adusesem dintr-o dată în discuţie.

Nu avusesem de gând să dau mare importanţă acestui lucru, dar spusesem, evident, exact cât trebuia despre experienţa mea în materie de mayoruna ca să-i stârnesc apetitul literar lui Petru Popescu şi să-l fac pe Jean-Michel Cousteau să-mi promită că va veni cu mine într-o expediţie la izvoare, de îndată ce va fi terminat, împreună cu tatăl său, acţiunea prelungită pe care-o numiseră “redescoperirea lumii". Jean-Michel băgase în buzunar sârma care fixa dopul sticlei de şampanie, spunând:

— Asta-i o colivie.

A continuat, înmânându-i dopul lui Petru:

— Păstrează pasărea. Când ne mai întâlnim, cine n-are la el colivia sau pasărea cumpără sticla.

Comunicarea verbală constituie ocupaţia lui Petru.

Vorbeşte patru limbi, citeşte în alte două şi a scris cărţi, întâi în română, apoi în engleză, înainte de-a se stabili la Hollywood, unde îşi împarte timpul între cărţi şi scenarii.

Cu toate acestea, Petru e de multă vreme fascinat de comunicarea non-verbală. M-a rugat să-i spun mai multe despre mayoruna, pisându-mă cu întrebări pe toată durata călătoriei pe Amazon. Acum cred că undeva, în mintea lui Petru, începuse să se coacă Revelaţie pe Amazon, în timp ce eu eram convins, în străfundul sufletului, că povestea nu va fi spusă niciodată.

Pentru că lucrează într-un mediu şi într-un loc — Hollywood — unde extrema vizibilitate e prima condiţie a succesului, Petru s-a arătat nedumerit că nu se făcuse niciun fel de vâlvă în jurul expediţiei pe care-o întreprinsesem, de unul singur, în 1971 până la acel punct îndepărtat de unde izvorăşte Amazonul. National Geographic publicase o relatare pe această temă. Însă până în 1987, anul discuţiei noastre de la bordul vasului, nici numele, nici fotografia nu îmi apăruseră în The Guinness Book of World Records ca descoperitor al izvorului. De mulţi ani, Petru era fascinat de povestirile lui Burton şi Speke despre felul cum încercaseră amândoi să găsească izvorul Nilului. Deşi ne cunoşteam doar de câteva zile, mi-a spus că avea să renunţe la toate proiectele şi să scrie povestea completă a descoperirii adevăratului izvor al Amazonului, dacă aveam să particip şi eu.

Îndoindu-mă că această intenţie se va realiza vreodată, am fost de acord, fără să-mi închipui cât de spectaculos va interveni acest lucru în celelalte planuri ale mele şi cum îmi va schimba orientările. Timp de patru ani, din ziua petrecută pe fluviu, când băusem o sticlă de şampanie cu Jean-Michel Cousteau, gândurile lui Petru şi ale mele au dat

asalturi şi au parat ca într-un duel, până când, în cele din urmă, spre uimirea mea, Revelaţie pe Amazon s-a văzut legată între două coperţi cartonate.

Petru Popescu a scris această carte cu un entuziasm uriaş, dar a trecut prin clipe de infern din cauza indisponibilităţii mele. A existat o repriză de luat notiţe în timp ce coboram pe cursul Amazonului şi efectuam croaziera în Caraibe. Petru scrie repede, numai că eu am plecat apoi în Brazilia pentru Geographic şi a trecut un an până m-a încolţit cu un casetofon în Washington D.C. Aveam obligaţii precise, plus propriile cărţi de scris şi de ilustrat, dar n-am reuşit să scap de el, în ciuda distanţelor şi diferenţelor de fus orar. Pe durata următorilor trei ani, am scris amândoi scrisori care abia încăpeau în plicuri. Am povestit episoade întregi pe casete Şi i-am trimis lui Petru tăieturi din reviste, fotografii şi alte materiale de cercetare. Am petrecut sute de ore la telefon, ne-am întâlnit de două ori la Washington şi de două ori în California, şi am stat de vorbă în toiul nopţii, discutând în contradictoriu despre prezentarea literară a întâmplărilor şi a gândurilor care păruseră pe atunci prea intime sau neînsemnate, dar care, cu toate acestea, se dovedeau acum un fel de filozofie a locurilor şi a oamenilor pe care-i întâlnisem într-un interval de aproape patruzeci de ani.

O bună bucată de vreme, m-am arătat reticent. Lucrurile pe care le trăisem, dar despre care vorbisem foarte rar, aveau să fie înfăţişate unui public nevăzut. M-am temut ca nu cumva cititorii să creadă că o luasem razna. Petru se sprijinea pe studiile considerabile pe care le făcuse despre timp şi despre omul primitiv, pentru a conferi logică unui fenomen care de la bun început nu avea cum să fie logic: acel gen de comunicare care era atât de directă, încât niciun poet n-o putea reda în cuvinte.

Iar eu am rămas să mă zbat în dilema obişnuită a fotografului care ia în obiectiv ţinte neştiute şi neştiutoare.

El vrea să evoce un tablou măreţ care să-l facă pe privitor să strige “Ooo!!", dar în acelaşi timp simte un disconfort moral pentru că-i pune pe nişte inocenţi în faţa unor societăţi străine şi a posibilelor apariţii nepoftite ale străinilor, adică a noastră. Însă poate că asta e doar o scuză care maschează dorinţa de exclusivitate, ca în cazul anumitor antropologi care încearcă să conserve primitivismul subiectului pe care-l studiază, interzicându-i orice contact cu străinii — bineînţeles, cu excepţia propriei persoane.

Fiindcă nu mai scrie în limba maternă, ci în engleză, Petru Popescu îmi aminteşte de Joseph Conrad. Dar romanele meşteşugite ale lui Conrand despre America de Sud, Africa şi alte inimi ale întunericului erau preponderent autobiografice şi marcate de viziuni ale deznădejdii, pe câtă vreme Popescu îndrăzneşte să abordeze teme care, depăşind cadrul experienţei personale, necesită un volum de studiu imens, iar el este optimist cu privire la problema condiţiei umane.

Acea joie de vivre care a înflorit în urmă cu cincisprezece ani, odată cu evadarea sa din România atâtor forme de cenzură, este şi azi la fel de proaspătă. În timp ce Conrad vedea în scris o boală, Popescu este unul dintre puţinii scriitori căruia îi face într-adevăr plăcere să creeze în limba ţării de adopţie.

Modul în care dispune temele în această carte mi se pare cel mai nimerit şi pentru perspectiva altor călătorii similare prin timpul fizic şi psihologic, cum au fost cele pe cursul râului Javari şi la izvorul râului Apurimac.

Cândva, aş dori să-l duc pe Petru într-o anumită Shangri-La din regiunea unde se află izvorul Amazonului. Ar găsi acolo un material copleşitor pentru un roman autobiografic prin care să poată da glas strigătului de libertate care i se zbate în piept de când a plecat din România. Petru l-a rugat pe Jean-Michel Cousteau să ne însoţească. Dacă Jean-Michel ar aduce minuscula colivie de sârmă, iar Petru şi-ar aminti de dopul de şampanie, mi-ar reveni mie sarcina să cumpăr sticla.

Loren McIntyre

Arlington, Virginia, 1 aprilie

Tribul care dispare

Timp de patruzeci şi opt de zile, n-am văzut picior de om. Trecând prin vâltorile fluviului, am pierdut cinci dintre cele şapte canoe cu care porniserăm la drum şi a trebuit să construim altele. Unul dintre cei mai buni oameni ai noştri şi-a pierdut viaţa în vârtej. Din cauza încordării, un altul a înnebunit cu totul... l-a ucis pe sergent şi a dispărut în junglă.

Theodore Roosevelt — Prin jungla braziliană

Primii exploratori ai Americii de Sud au fost indienii care au vânat în păduri, au înălţat altare de piatră pe vârfurile înzăpezite ale munţilor şi şi-au îngropat comorile în morminte părăsite.

Loren McIntyre — Explorând America de Sud

1. Peste pădurea cât oceanul

Amazonia Superioară, octombrie 1969

— Mă tem că n-o să putem ateriza nicăieri, spuse pilotul.

— Unde e satul? întrebă exploratorul. Dacă asta-i zona în care l-ai văzut, hai să mergem până unde putem.

Măcar să ne asigurăm că mai există.

Înaintau cu o sută de mile pe oră pe deasupra arborilor din junglă, cu un hidroglisor de tip Cessna 206. Norii coborâseră cam la o sută de metri deasupra junglei, iar pentru o bună recunoaştere a locului aparatul trebuia să zboare pe sub ei.

Pentru că transportau şi câteva canistre suplimentare cu benzină, aveau o autonomie de zbor de nouă ore, din care deja trecuseră patru. Ca să fie siguri, acum trebuiau să se întoarcă la bază având în rezervor combustibil pentru încă o oră. Dacă nici peste câteva minute nu găseau ceea ce căutau, erau nevoiţi să renunţe.

Chiar şi aşa, întoarcerea comporta anumite riscuri. Era posibil să-i surprindă o furtună pe care să trebuiască s-o înfrunte, epuizându-şi astfel rezervele de combustibil. Era greu să cobori în zbor planat cu un Cessna, iar aterizarea putea avea loc doar pe apa râului, ţinând cont că era practic imposibil să aterizezi pe roţi într-o junglă fără niciun luminiş.

Oricum, acest Cessna nici nu avea roţi. Aici, râurile ţineau loc de şosele — pe ele mergeai, tot pe ele aterizai. Reprezentau intrările în Bazinul Amazonului, căile comerciale, sursele principale de creştere şi de dezvoltare a populaţiei.

De asemenea, râurile constituiau componenta principală a hărţilor: încă de la prima încercare a omului de a-şi nota rezultatele explorării, hidrografia, “materia albastră", fusese cea dintâi care-şi găsise transpunerea pe hărţi. La fel stăteau lucrurile şi cu hărţile de la bordul aparatului Cessna: cele mai sigure contururi de pe ele erau ale râurilor. Pădurea era o imensă mască verde care ascundea majoritatea celorlalte variaţii de teren. Cât despre afluentul pe care-l urma acum avionul şi care avea cota cea mai scăzută în octombrie, semăna cu un şanţ în care zăcea scheletul unui peşte uriaş.

Trunchiurile prăvălite în cursul cafeniu de apă erau oasele, iar bancurile de nisip şi de mâl — carnea care putrezea.

— Acum două luni se vedeau o mulţime de porţiuni unde se putea ateriza fără probleme, se plânse pilotul.

Coborî şi mai mult, aproape în picaj, apropiindu-se de şanţ. Deodată, zborul se transformă într-o bătălie pentru menţinerea vârfurilor de aripă ale aparatului între copacii ale căror coroane goneau de-o parte şi de alta. Din cauză că pilotul zbura acum prea jos ca să mai poată anticipa cotiturile râului, nu-i rămânea decât să se aştepte să vadă una la fiecare câteva secunde şi să se încordeze ca să nu rateze direcţia cursului de apă.

Rio Javari, unul dintre afluenţii sudici ai Amazonului, poate cel mai întortocheat, datorită înclinării extrem de uşoare a terenului, şerpuia pe o distanţă de vreo nouă sute de mile, de la izvor până la gura de vărsare în Amazonul propriu-zis. Dar, dacă zburai în linie dreaptă, tăind cotiturile, de la izvor până la locul de confluenţă rămâneau cam cinci sute de mile, adică exact distanţa parcursă de hidroglisorul Cessna în ultimele patru ore. Asta însemna că în scurt timp cursul noroios de dedesubt avea să dispară. Cessna făcea eforturi să găsească o porţiune de apă limpede pe care să aterizeze, la doar câteva minute de izvorul lui Javari.

Pentru ultima jumătate de oră, pilotul îşi însemnase pe hartă localizarea exactă a fiecărui estiron (porţiune în linie dreaptă) unde putea să aterizeze, cronometrându-şi înaintarea aproape la secundă. Dacă nu găsea niciun loc de aterizare până la izvorul lui Javari şi trebuia să se întoarcă, ştia precis cât de departe putea să meargă. Însă înapoierea însemna să renunţe la satul indian care, aşa cum îi explicase pilotul exploratorului, era situat la câteva minute de izvor, pe malul brazilian al lui Javari.

Ţărmurile lui Javari erau clădite din pământ moale, fără stânci sau pietre. Din mai până în octombrie, când debitul râului scade, presiunea insuficientă a cursului de apă nu reuşeşte să susţină malurile, din care se fărâmiţează porţiuni întregi, lăsând câte-o întreagă generaţie de arbori să cadă în albia râului. Unii sunt înalţi de peste treizeci de metri.

Cotiturile erau imprevizibile, iar harta nu se dovedea prea folositoare. Cu mult înainte de apariţia omului în cele două Americi, cursul lui Javari se modifica de la an la an, din motive legate de propriul volum variabil. Solul malurilor era moale: miliardele de ramificaţii rădăcinoase, dispuse într-o adevărată reţea subterană, nu izbuteau să-i fixeze o structură durabilă. Râul îşi remodela malurile fără încetare, abandonând făgaşele vechi şi croindu-şi altele noi, câteodată chiar bifurcându-se. Istoria acestei schimbări era absorbită de imensitatea anonimă a junglei. Şi iată acum micul avion, un aparat format din pistoane care pufăie şi mecanisme care scrâşnesc, zburând pe deasupra acestui întins spaţiu primordial şi căutând o porţiune liberă pe care să aterizeze.

— Trunchiuri! strigă pilotul, ca să se facă auzit peste zgomotul motorului. Arbori prăbuşiţi peste tot.

Trei minute mai târziu, continuau să urmeze cotiturile râului. Pe locul de lângă pilot, ghidul pe jumătate indian păstra o tăcere încordată; pilotul observă cum îşi ştergea un strop de transpiraţie de pe tâmplă cu degetul lui mare şi ciocolatiu.

— Încă două minute şi mă-ntorc! strigă pilotul peste umăr.

Îşi răsuci capul ca să vadă ce făcea exploratorul, care se legase cu centura de siguranţă pe locul de lângă uşa din dreapta. Uşa fusese scoasă, pentru a-i permite să fotografieze, aşa încât silueta lui Loren McIntyre se profila pe fundalul ameţitor al arborilor care goneau pe lângă avion. Îndreptase obiectivul unui aparat masiv, de tip Minolta SR = 101, în direcţia junglei.

— Întâi găseşte satul, răspunse el, nevoit la rându-i să strige. Mai urcă puţin ca să-ţi dai seama unde suntem.

Dând din umeri, pilotul se înălţă din apropierea albiei râului, ridicându-se până la limita maximă a vizibilităţii.

Trecură cu un zumzet pe sub poala clocotitoare a unei mase de nori care păreau gata să se prăbuşească peste pădurea înceţoşată.

Deodată, sub ei se deschise un luminiş de forma unui crater. Toţi cei trei ocupanţi ai avionului, dintre care unul se folosi imediat de obiectivul aparatului de fotografiat, văzură nişte colibe indiene dispuse în semicerc, spaţiul dintre ele fiind animat de un du-te-vino neîntrerupt al câtorva siluete care se agitau. Ghidul pe jumătate indian făcu un semn cu mâna. Pe urmă, imaginea fu înlocuită pe neaşteptate de peisajul obişnuit al junglei.

Din nou, avionul coborî brusc în apropierea râului. Cei trei bărbaţi priviră în jos neliniştiţi. Trunchiurile copacilor şi bancurile de nisip obstaculau râul, atât în amonte, cât şi în aval. Un Cessna putea să aterizeze şi să se oprească pe o porţiune cam de o sută cincizeci de metri, dar avea nevoie de o distanţă de trei ori mai mare ca să se ridice din nou de la sol. Iar dacă nu găseau o fâşie de uscat unde să descarce proviziile şi echipamentul exploratorului şi unde să ancoreze avionul, pentru realimentarea cu combustibil din canistrele de plastic îngrămădite în spaţiul de depozitare a încărcăturii, degeaba mai descopereau porţiunea liberă de pe cursul apei.

Cu toate acestea, pe obrazul neras al pilotului flutură un zâmbet.

— Cred că ăsta e satul! urlă el.

Era vorba de satul despre care-i povestise lui McIntyre în Peru, la Iquitos, când se întâlniseră. Pilotul credea că satul aparţinea indienilor mayoruna, cel mai enigmatic trib din regiune, despre care până nu de mult se credea că dispăruse.

McIntyre dădu din cap în semn de răspuns, conştient că fiecare clipă, inclusiv cea când dăduse din cap, îi ducea tot mai departe înlăuntrul timpului din junglă. Timpul din junglă se măsura în zile şi săptămâni — era posibil ca locul lor de aterizare să se afle la câteva clipe de zbor faţă de sat, însă asta putea însemna câteva zile de vâslit. Se uită la corcitura care le servea drept ghid de teren; Carlitos, pe jumătate indian cahuapana, fusese angajat cu doar două zile în urmă la Leticia, în Columbia, lângă locul de confluenţă al râului Javari cu Amazonul. Insistase să fie luat, susţinând că ştia râul, precum şi poziţia câtorva sate mayoruna. Afirmase, de asemenea, că dialectul acestora semăna cu al lui, ceea ce nu putuseră să confirme nici McIntyre, nici Mercier, pilotul, întrucât niciunul nu vorbea mayoruna. În acest moment, Carlitos dădea impresia că avea rău de avion.

McIntyre se aplecă spre cadrul liber unde fusese uşa.

Vârfurile arborilor treceau atât de repede pe lângă ei, încât nici nu putea fi vorba de o fotografie reuşită. Însă întotdeauna zborul razant pe deasupra junglei îl încântase şi, în plus, îl ajutase să-şi învingă temporar neliniştile. Iar ultimele patru ore fuseseră pline de riscuri. Furtuna putea să se stârnească oricând de dincolo de nori şi să le distrugă jucăria zburătoare. O defecţiune la motor i-ar fi făcut să piardă controlul aparatului şi să se prăbuşească peste copaci.

O eventuală aterizare forţată pe trunchiurile prăvălite putea propulsa cu o forţă ucigătoare atât încărcătura, cât şi oamenii, spulberând avionul şi punând astfel în contact, din cauza suflului, vaporii inflamabili de benzină cu motorul încălzit, ceea ce ar fi transformat fuzelajul şi corpurile lor într-un veritabil rug funerar. Dar zumzăitul acesta făcea din neliniştile lui simple noţiuni abstracte; o înclinare de doar câţiva inci în direcţia cursului apei şi aerul care şuiera pe lângă avion avea să-i vină drept în faţă, făcându-l să închidă ochii din nou. Ce simţea acum era un imbold mistuitor de-a vedea suficient şi de-a exista suficient ca să înţeleagă pădurea de dedesubt. Părea o întindere planetară.

Era o pădure cât un ocean. Primii exploratori portughezi avuseseră o inspiraţie fericită botezând fluviul Amazon — “O Rio Mar", Fluviul cât o Mare.

Totodată, aceasta era partea cea mai uşoară şi mai plăcută a explorării, acum, când jungla i se aşternea sub picioare.

Odată ajuns jos, începea să meargă şi să vâslească, iar asta însemna inevitabil sudoare, piele lipicioasă, mâncare ciudată.

Şi, în plus, insectele, prima linie de apărare a junglei: ţânţari de tot felul, furnici pium şi isula, chicharra machacuys sau lăcusta de viperă şi multe altele, numite şi nenumite. Tot ceea ce pişca, muşca, înţepa sau îşi depunea pe nesimţite ouăle pe pielea omului,

pentru o invazie amânată, învăluindu-l într-un nor de activităţi specifice insectelor, dintre care cea mai puţin agresivă era bâzâitul.

Se auzi scoţând un mormăit de uşurare — tocmai zărise o porţiune liberă a cursului de apă, în dreapta malului cafeniu.

Acesta se ridica molcom sub pădurea care acoperea întregul ţărm brazilian. McIntyre se uită la ceas. Trecuseră doar două minute de când se aflau deasupra satului.

Două minute din timpul de zbor. Două zile, poate, din timpul junglei.

Urlând ca să se facă auziţi peste vibraţiile zgomotoase ale motorului, puseră la punct o modalitate de a-i preveni pe indienii din sat că aveau să aterizeze la o distanţă destul de mică în amonte. Căzură de acord să se întoarcă şi să zboare pe deasupra satului, mişcând aripile avionului. “S-o facem de două ori", sugeră McIntyre. Chiar şi triburile izolate începuseră să se familiarizeze cu aparatele de zbor, iar acest tip de gesticulaţie aeriană fu cel mai lămurit mesaj la care putură să se gândească.

Pilotul întoarse aparatul Cessna. Preţ de un minut, luminişul parcă dispăruse. Pe urmă, însă, o crenelare a vârfurilor arborilor anunţă porţiunea defrişată şi satul reapăru. Şi mai mulţi membri ai tribului ieşiseră între timp din colibe; McIntyre aprecie că erau cel puţin trei duzini.

Nu făcură niciun fel de gesturi ostile şi nu încercară să se ascundă, fapt surprinzător la un trib care de şaptezeci de ani trăia literalmente ascuns. Oare chiar erau mayoruna?

Ca şi cum i-ar fi citit gândurile lui McIntyre, ghidul se întoarse şi-şi trecu degetul ciocolatiu peste buza superioară, indicând tatuajul specific celor din mayoruna, pe care McIntyre îl ştia din desene şi dintr-o singură fotografie de dată recentă: o linie groasă, albastru închis, care încadra buzele şi străbătea obrajii până sub urechi. Îl purtau cu toţii, bărbaţi, femei şi copii, străpungându-şi totodată părţile exterioare ale nărilor şi înfigându-şi în orificiile practicate ţepi de palmier lungi de cinci până la şapte inci. acelaşi tip de ţepi subţiri şi drepţi pe care-i foloseau şi ca ace de cusut.

Primitiv, dar obsedant, tatuajele şi ţepii îi făceau să semene cu jaguarii, ai căror urmaşi chiar se considerau a fi. Din acest motiv, erau cunoscuţi şi sub numele de oamenii-pisică.

Da, spunea ghidul. Cei de jos erau într-adevăr oameni-pisică.

După ce se roti pe deasupra satului, Cessna zbură spre amonte şi coborî până la râu. De obicei, hidroavioanele amerizează contra curentului şi decolează în direcţia cursului de apă. Mercier atinse apa şi opri imediat după aceea, iar apoi trecu la acostare, undeva în apropierea bancului de nisip, mărind viteza turaţiilor motorului şi deplasându-

se contra curentului, în timp ce încărcătura făcea un zgomot asemănător celui produs de o groapă plină de pui care se trezesc din somn. McIntyre coborî cu o plută, ţinând în mână o funie şi o vâslă lungă. De îndată ce elicea se opri şi pluta se frecă de nisipul cafeniu, McIntyre înfipse vâsla în nisip, aruncă funia în jurul ei şi strânse cu nădejde. Mai târziu, aveau să caute un trunchi solid, cu ajutorul căruia să poată efectua o amarare mai bună pentru cele şase sute de kilograme ale avionului. Ghidul începuse deja să aducă aparatura lui McIntyre în dreptul uşii, rămasă deschisă.

McIntyre sări pe mal. Ghidul indian sări după el, ateriză în apa mică şi cafenie şi începu să dârdâie. Era unsprezece dimineaţa. Chiar fără lumina soarelui, căldura îi învăluia posesiv, iar McIntyre simţi imediat cum i se înmuia gulerul din cauza sudorii.

După trei ore în care suportaseră duduitul motorului, auzul lor slăbit aproape că nu mai percepea alte sunete. Dar, în scurt timp, clipocitul apei, ţipetele ascuţite ale păsărilor, sunetul propriei respiraţii, cuvintele, toate zgomotele naturale deveniră perceptibile. Aparatura şi proviziile lui McIntyre fuseseră ascunse în nişte saci de făină cauciucaţi — îi mmuiaseră în latex lichid ca să fie impermeabili — şi înşiraţi la un metru unul de altul pe o funie lungă. Dacă apa i-ar fi luat din canoe în timp ce străbăteau un vârtej sau ajungeau cumva să cadă în râu, aveau şanse mari nu numai să-şi salveze echipamentul, ci şi să se salveze ei înşişi, dat fiind că sacii plutitori se puteau opri într-una dintre crengile joase de deasupra apei, nelăsând nici omul, nici echipamentul să fie dus de apă sau să se scufunde.

În timp ce Carlitos şi pilotul îl ajutau pe McIntyre la transportarea sacilor, ghidul începu din nou să tremure, iar apoi fu cuprins de un zgâlţâit atât de puternic, încât scăpă ce avea în mână. McIntyre auzi zdrăngănitul sacului cu cadouri: oglinjoare, piepteni, cuţite şi alte flecuşteţe uşor de atârnat prin tufişuri şi copaci. Le cumpărase de la un magazin plutitor din Leticia ca să-i poată convinge pe membrii izolatului trib mayoruna să iasă din izolare.

Şi el, şi pilotul se apropiară în grabă. Mercier, care era francez şi misionar catolic, cunoştea bine bolile tropicale.

O privire îi fu de-ajuns ca să-şi dea seama despre ce era vorba.

— Malarie? întrebă el.

Carlitos murmură încurcat că avusese deja malarie. Dar se vindecase de mult.

McIntyre se uită la Mercier. Prietenia lor dura de mai puţin de-o săptămână. Se întâlniseră la Iquitos, ultimul port important al Amazonului, aflat la două mii trei sute de mile de izvor şi la trei sute de mile de Leticia. Iquitos, o aşezare alcătuită din case acoperite cu tablă, care de sus semănau cu nişte broaşte-ţestoase cu carapacele

ondulate, este capitala celui mai mare stat amazonian din Peru, Loreto, care vinde lumii întregi cherestea, recuzită zoo, cum ar fi şerpii, caimanii şi maimuţele, şi, mai recent, droguri. Metropolă a belşugului conform standardului junglei, ea se mândreşte cu existenţa străzilor pavate şi a dentiştilor posesori de autorizaţie.

Mercier şi McIntyre se cunoscuseră aşa cum procedează de obicei cei care ajung la aceste latitudini venind din zonele civilizate ale lumii, manifestându-şi încrederea unul în celălalt după doar câteva minute, fără să ceară garanţii sau recomandări. Se împrieteniseră discutând despre reapariţia oamenilor-pisică. La Yarinacocha, în Peru, o echipă de la Summer Institute of Linguistics, cea mai bine organizată grupare evanghelizantă dintre cele care activau în Amazonia, luase legătura cu mayoruna de câteva ori în ultimii trei ani; ei erau cei care anunţaseră că populaţia mayoruna, despre care se credea că fusese exterminată pe vremea înfloririi comerţului cu cauciuc, supravieţuise undeva în inima junglei. Oficial, niciun reprezentant al părţii braziliene nu încercase să intre în contact cu tribul, deşi acesta trecuse de multe ori graniţa, dar Mercier îi povestise lui McIntyre cum aterizase lângă un sat aflat pe cursul râului Javari, chiar în vara aceea, şi cum ajunsese la concluzia că locuitorii făceau parte din tribul mayoruna.

Mercier petrecuse câteva ore printre bărbaţi şi femei goale, cu nişte mustăţi ca de pisică, văzuse că erau inteligenţi şi prietenoşi, şi trăsese concluzia că puteau fi un bun poligon pentru o misiune. Mercier nu vorbea mayoruna şi nu mai întâlnise niciun membru al acestei populaţii, dar ceea ce-l convinsese de identitatea lor fusese existenţa mustăţilor de pisică, pe care nu le mai purta niciun trib din zonă. După calculele lui, satul se afla în apropierea izvorului lui Javari.

Din punct de vedere antropologic, acesta reprezenta începutul unui prim contact cu un trib neaculturat 1, aşa încât McIntyre îl ascultase fascinat. Deşi nu era antropolog, pe McIntyre îl pasiona să viziteze felurite triburi, lucru pe care-l făcuse în repetate rânduri din 1953 încoace, fiind la un moment dat chiar membru al unei echipe de prim contact cu o ramură a tribului chacobo din Bolivia. Eventualitatea unei alte întâlniri în premieră, precum şi prilejul de-a face câteva fotografii senzaţionale reuşiseră să-l stârnească. Beneficiind doar de o finanţare modestă de acasă, Mercier îşi oferea adeseori serviciile ca pilot, aşa încât McIntyre angajase atât omul, cât şi avionul pentru o sută douăzeci de dolari pe oră Şi cu un spor de tarif pentru orele de noapte. De la Iquitos zburaseră la Leticia, unde Amazonul, lat deja de o milă, Primea apele noroioase ale lui Javari, iar de acolo porniseră spre amonte.

Nota 1. Aculturaţie — transfer de norme şi de valori culturale de la o comunitate socială la alta, rezultat din contactul direct şi durabil dintre cele două grupuri sociale (n. tr.).

Şi iată-i acum aici, sperând că satul pe care-l zăriseră din avion era cel de care-şi amintise Mercier.

— Ce facem dacă totuşi Carlitos e bolnav? se întrebă Mercier cu voce tare.

McIntyre chibzui înainte de-a răspunde.

— Amânăm expediţia şi-l ducem acasă.

Carlitos îşi stăpâni clănţănitul dinţilor şi spuse că se simţea bine. Apoi trebui să se aşeze: în ultimele cincisprezece minute, obrajii i se scofâlciseră. Cuprins de remuşcări, Mercier amână realimentarea avionului şi se aşeză pe nisipul cafeniu, pentru un prânz cu sendvişuri şi sticle de coca-cola care, ţinute în răcitorul din avion, erau încă reci.

Carlitos fusese folosit drept cercetaş în jungla Amazonului atât de misionari, cât şi de geologi şi plănuia să deschidă o agenţie de turism pe care s-o administreze singur şi care să se ocupe preponderent de indieni. Şi el, şi Mercier erau exemplele tipice, în linii mari, pentru gama de personaje din regiunea Amazonului. Excepţia era elyanqui, fotograful. Abia trecut de cincizeci de ani, având doar un metru şaptezeci, dar părând mai înalt datorită corpului uscăţiv, McIntyre scotea acum din trusă câteva tablete de clorochinină, în timp ce profilul lui drept şi hotărât despica aerul fierbinte.

Avea ochi căprui-deschis, scrutând lucrurile şi oamenii cu o anumită fixitate iniţială, ca şi cum ar fi ţinut morţiş să-i observe cât mai exact cu putinţă. Vocea părea să aparţină unui om care nu se înfuriase niciodată în viaţa lui, în timp ce gesturile îi erau eficiente şi necomplicate, ceea ce, de fapt, ţinea de autodisciplinarea realizată în cei zece ani de serviciu militar în marină. După ce-i întinse lui Carlitos tabletele, se ridică şi începu să umble încoace şi-ncolo pe bancul de nisip, fotografiind avionul, locul unde se aflau şi pe ceilalţi doi bărbaţi, şi asigurând astfel materialul documentar al unei expediţii puse deja sub semnul întrebării.

Se opri o singură dată, ca să-l sfătuiască pe Carlitos să bea mai multe lichide.

Tot declanşând aparatul, observă că malul, înalt de vreo trei metri, cobora brusc şi ajungea la aproape acelaşi nivel cu fâşia nisipoasă pe care aterizaseră. Acolo, arborii parcă se ridicau chiar din apă, alcătuind o privelişte spectaculoasă şi demnă de-a fi imortalizată, aşa încât McIntyre porni în direcţia copacilor.

Îngenunche, pregătindu-şi aparatul, după care se ridică încet şi se întoarse lângă ceilalţi.

— Indieni, în pădure, şopti el, întinzând mâna după un sac cu daruri.

Scoase dinăuntru o cutie de carton cu şase oglinjoare ieftine şi se întoarse cu ea şi cu aparatul de fotografiat la indienii nevăzuţi.

Mercier tresări de parcă ar fi fost străbătut de un şoc electric. Satul pe care-l survolaseră nu păruse să se sperie de străini, iar dacă era tot cel pe care Mercier îl vizitase în cursul verii, aveau toate motivele să se-aştepte la o primire prietenoasă. Însă două minute de zbor spre izvorul apei însemnau acum cel puţin două zile de vâslit, aşa încât mai mult ca sigur că aceştia erau alţi indieni, ale căror intenţii le rămâneau deocamdată necunoscute. Istoriceşte, mayoruna era un trib suficient de numeros pentru a se fi răspândit pe o distanţă de câteva mii de mile pătrate şi, în plus, ajunsese să vorbească în mai multe dialecte, atât de puţin asemănătoare între ele, încât puteau fi considerate limbi de sine stătătoare. Cursul lui Javari, care marca graniţa dintre Peru şi Brazilia, avea puţine aşezări civilizate, alcătuite din câteva case, fără ca vreuna să merite a fi numită oraş. În schimb, malurile lui invitau la plajă nişte caimani lungi de patru până la şase metri, în timp ce în apele lui mlăştinoase colcăiau peştii piranha. Cu doi ani în urmă, câţiva căutători de petrol care-şi croiseră drum în această regiune sălbatică fuseseră luaţi la ochi de mai mulţi oameni ai unor triburi neidentificate şi vânaţi cu săgeţi ca porcii spinoşi. Mayoruna, care nu fusese niciodată aculturat cu succes, se aflase dintotdeauna în război atât cu reprezentanţii lumii civilizate, cât şi cu triburile vecine, care vindeau alţi indieni ca sclavi. De fapt, relaţiile lor cu lumea din jur deveniseră atât de încordate, încât la începutul secolului XX, când înflorirea afacerilor cu cauciuc determinase pătrunderea altor nepoftiţi şi provocase noi conflicte în Amazonia superioară, se retrăseseră pur şi simplu în inima pădurii şi dispăruseră.

Şi iată că acum se iveau din nou, păstrând, fără îndoială, în minte amintirea luptelor şi a vărsării de sânge.

Mercier îşi dădu seama brusc de toate acestea — un fundal de rău augur pentru mijloacele de comunicare reduse ale lui Loren. Nu avea nicio armă la îndemână, deşi în Cessna exista o puşcă.

Totuşi, faptul nu-l făcu să dea înapoi. O porni şi el după McIntyre, pe când Carlitos îşi târşâia picioarele undeva în spate. Planul lui Mercier de-a pune aici bazele unei misiuni primi un impuls de inspiraţie declanşat chiar de ceea ce vedea: într-un cadru alcătuit din mai multe frunze ţepoase, străluceau câteva micuţe chipuri arămii. Pe unul dintre ele se distingea un tatuaj sau o linie de vopsea albastră deasupra buzei superioare — sau poate că era doar umbra unei frunze.

Dar, cum priveau aşa ţintă spre aparatul lui McIntyre, chipurile vădeau inocenţa copiilor de oriunde.

2. Daruri pe malul râului

McIntyre citise pentru prima dată despre mayoruna în cronicile conchistadorilor. Spaniolii intraseră întâia oară în această regiune în 1541, coborând din Anzi, după ce-i supuseseră pe incaşi. Voiau să ajungă în El Dorado, ţintă din pricina căreia multe expediţii făcuseră cale întoarsă, decimate şi cu mâna goală, la bazele stabilite în Peru şi Ecuador. Dintre toate, fioroasă fusese mai ales povestea expediţiei lui Don Pedro de Ursua. Ursua fusese trădat şi ucis de propriul lui locotenent, Lope de Aguirre, care, în cele din urmă, se ridicase împotriva coroanei şi jefuise aşezările spaniole din Caraibe. Atât de tare îşi ieşise din minţi Aguirre, încât până şi soldaţii lui preferaseră să dezerteze şi să-şi încerce norocul în jungla unde mişunau canibalii.

Legenda spune că o parte dintre soldaţii spanioli s-au alăturat tribului mayoruna, o confederaţie risipită, care pretindea că descindea din jaguari. Călătorii care s-au întâlnit ulterior cu mayoruna i-au descris ca purtând bărbi dese şi având pielea albă (“aduceau mai mult a englezi decât a spanioli", remarcase unul dintre ei). Alte relatări, mai exacte după câte se pare, explicau porecla barbudos, “bărboşii", ca Provenind de la ornamentele din lemn de palmier pe care mayoruna le purtau la buze. Primul contact important al tribului mayoruna cu lumea civilizată stabilise un model pentru următoarele întâlniri: nu admiteau niciun fel de comerţ cu lumea albă, dar îi primeau, miloşi, pe hoinarii ei.

Mai târziu, dat fiind că numărul lor se diminuase din cauza războaielor intertribale, indienii mayoruna au recurs din ce în ce mai frecvent la capturarea de europeni, mai cu seamă de sex femeiesc, fapt care explica de ce pigmentul lor era câteodată mai deschis.

Precum strămoşii lor jaguari, mayoruna erau descrişi ca imposibil de “îmblânzit" (adică “de convertit"). Fuseseră dintotdeauna seminomazi. Vreme îndelungată, nu avuseseră nici măcar ţevi-tun, armă obişnuită, altminteri, în regiune, luptând doar cu săgeţi şi cu măciuci. Se bătuseră cu vecinii şi cu civilizatorii, precum şi cu triburile neguţătoare de sclavi conibo şi puna, care năvăliseră peste ei în repetate rânduri, atât înainte, cât mai ales în timpul perioadei de înflorire a prelucrării cauciucului. Cum nu fuseseră nicicând numeroşi (un studiu din anii patruzeci avansase cifra de trei mii), constituiau o ţintă permanentă, dar răspundeau cu înverşunare tuturor atacurilor, înainte de-a se retrage şi mai mult în pădure. Aşa se face că, în jurul lui 1910, dispăruseră, fără să se mai ştie ceva de ei până când, în 1966, fuseseră reperaţi de cercetătorii de la Summer Institute of Linguistics.

Cu toate acestea, izbutiseră să producă o impresie remarcabilă, mult mai puternică decât cea pe care-o lăsaseră alte triburi mai mari şi mai stabile. Cu ţepii aceia prinşi de

nas, de buze şi chiar de loburile urechilor, semănau cu nişte duhuri ale locului, ascunse şi totuşi prezente aproape obsedant, aidoma felinelor propriului totem.

Puţine lucruri se ştiau despre ei şi nu e exclus ca parte din ele să fi pornit de la simple zvonuri. Nu purtau niciun fel de veşminte, cu excepţia unui înveliş pentru penis folosit din când în când, şi îşi supuneau copiii unor ritualuri puberale foarte dure (incluzând, în cazul fetelor, extirparea clitorisului). Vorbeau mai multe dialecte panoan, extrem de complexe. Practicau poligamia. Aveau reguli interesante, îndeosebi cu privire la căsătorie, una dintre ele fiind că verii paraleli (copiii a doi fraţi sau a două surori) nu se puteau căsători între ei, în timp ce verii aşa-zis încrucişaţi (vlăstarele unui frate şi ale unei surori) beneficiau de această posibilitate, ba erau chiar încurajaţi s-o facă. Deoarece familiile mayoruna erau numeroase, căsătoriile în cruciş ale verilor aveau loc des. Poate că această practică reflecta un sentiment al vulnerabilităţii căruia îi era opusă forţa sângelui comun, dar în acelaşi timp asta înmulţea căsătoriile între rudele de sânge. Se ştia că, pentru a îndrepta consecinţele acestei consangvinităţi, mayoruna îşi sugrumau sugarii prea şubrezi sau îi aruncau în vizuinile sălbăticiunilor, şi totodată îşi împrospătau sângele capturând femele din afara tribului.

Puternicul sentiment al înrudirii putea fi observat şi în alte atitudini, inclusiv în cea adoptată în faţa morţii. Mayoruna erau endocanibali: preferau să frigă şi să mănânce cadavrul unei rude decât să-l lase pradă viermilor; păstrau capul până când era năpădit de larve, după care presărau mirodenii şi ierburi pe creier înainte de a-l mânca, şi chiar măcinau craniul până-l transformau într-o pudră comestibilă. În acest fel, introducând rămăşiţele persoanei iubite înăuntrul propriilor corpuri, realizau o consolidare simbolică a coeziunii tribale.

Interesante şi neobişnuite, informaţiile despre căsătoriile şi înmormântările practicate de mayoruna atrăseseră şi atenţia altor vizitatori. Rezistenţa la aculturaţie fusese deja constatată. Însă existau multe alte lucruri necunoscute despre ei. Rătăciseră secole de-a rândul, ce-i drept, dar de unde veneau? Dacă punctul lor de origine se afla în afara Amazoniei, când ajunseseră aici şi ce traseu urmaseră?

Folclorul lor nu fusese înregistrat şi nici studiat; religia lor era înţeleasă superficial (se zvonea că erau “superstiţioşi" şi că-i ucideau pe acei membri ai tribului, fie ei şi copii, pe care-i bănuiau de vrăjitorie). Abia de puţină vreme, Summer Institute of Linguistics începuse redactarea unui dicţionar mayoruna.

Întrebările fără răspuns erau chiar mai numeroase în privinţa structurii lor sociale, a modului în care îşi făureau diverse obiecte, a tehnicilor de vânătoare şi de pescuit, a agriculturii, a alimentaţiei, a sărbătorilor şi a convingerilor referitoare la propria origine şi ascendenţă.

Cât despre faptul că răpeau civilizatori, atât copii, cât şi adulţi, acesta era confirmat de documente; totuşi, nu existau relatări despre prizonierii care scăpaseră şi se întorseseră în lumea civilizată, după cum nu exista o tradiţie a poveştilor de groază referitoare la captivitatea lor. Ceea ce ar putea însemna că prizonierii nu fuseseră niciodată mulţi la număr sau că beneficiaseră de un tratament acceptabil.

Ceea ce se ştia cu siguranţă era că mayoruna rămăseseră în bună parte necunoscuţi şi că încă nu fuseseră maculaţi de contactul cu lumea modernă. Tocmai această condiţie nealterată era fenomenul pe care voia să-l imortalizeze McIntyre cu ajutorul aparatului de fotografiat, înainte ca mayoruna să fie târâţi, ca atâţia alţii înaintea lor, în subsolurile culturii occidentale.

McIntyre făcu câteva poze, în timp ce înainta spre chipurile mici şi ciocolatii. Un tremur de frică păru să-i cuprindă pe copii; crengile care le înconjurau chipurile vibrară, ca şi cum ar fi preluat ceva din încordarea corpurilor pregătite să se retragă dintr-un salt. Lăsându-şi aparatul să-i atârne la piept, McIntyre puse oglinjoarele pe noroiul întărit, la câţiva metri de locul unde începea vegetaţia, după care se dădu înapoi. Le făcu semn celorlalţi doi să se întoarcă şi se retraseră tustrei ca să-şi termine prânzul.

Se mişcau încet şi vorbeau la un diapazon normal.

Încetineala era esenţială în abordarea băştinaşilor. Ca şi zgomotele. Nu prietenii, ci duşmanii erau cei care se furişau repede şi pe tăcute. Trebuiau să demonstreze că nu erau duşmani.

Vorbeau cu însufleţire, întrerupându-se unul pe altul. Nu văzuseră adulţi, însă fără îndoială că undeva în apropiere exista o grupare tribală de dimensiuni necunoscute.

Judecând după înfăţişarea copiilor, observaţi atât de rapid, putea fi vorba de indieni neaculturaţi. Nu locuiau în satul pe care-l survolaseră, ci în altul, mai apropiat, al cărui teren deschis nu-l depistaseră de la înălţime. Odată abandonate de triburile seminomade (aşa cum era, indiscutabil, şi mayoruna), aceste terenuri erau acoperite în câteva luni de-o a doua invazie vegetală. Dacă era vorba într-adevăr de mayoruna, aceştia se înrudeau cu cei localizaţi pentru prima dată în 1966 în Peru şi care de-atunci fuseseră urmăriţi cu încăpăţânare de o pereche de misionari de la Summer Institute of Linguistics, cunoscută sub numele de “cele două Harriet". Harriet Fields şi Harriet Kneeland continuaseră să efectueze zboruri deasupra junglei peruviene, adresându-li-se celor de jos în mayoruna, cu ajutorul unui megafon folosit la înălţime, cam tot aşa cum ocupanţii unei nave spaţiale străine luau legătura cu pământenii în filmele ştiinţifico-fantastice.

Cu cinci luni în urmă, intrigat de reportajele celor două Harriet, McIntyre zburase la baza lor din Yarinacocha şi ceruse să li se alăture. Fusese refuzat: avionul de-abia le putea

transporta pe ele, pe pilot şi pe interpret. McIntyre îi dăduse două role de film intacte pilotului Ralph Borthwick, misionar la rându-i. Ulterior, Borthwick îi trimisese lui McIntyre imortalizarea pe peliculă a unui contact care încununase trei ani de eforturi. Cu acest prilej, Loren văzuse câţiva membri ai tribului, purtându-şi ornamentele agăţate de buze şi de nasuri şi stând rezemaţi de carcasa argintie a avionului. Ţepii, extrem de subţiri şi drepţi, lungi de minimum doisprezece centimetri, se vedeau limpede pe obrajii fără fir de păr. Ochii băştinaşilor priveau spre aparatul de fotografiat cu o inteligenţă tăcută, iar corpurile lor erau zvelte, cu pielea netedă şi cafenie, parcă uşor bronzată. Unul dintre ei purta un tricou oferit în dar, primul semn al schimbării pe care avea s-o sufere populaţia din care făcea parte în eventualitatea acceptării contactului permanent cu misionarii.

Fotografia ajunsese la McIntyre cu doar câteva săptămâni înainte ca acesta să-l întâlnească pe Mercier şi să închirieze hidroavionul. Ea îi dăduse ideea unui prim contact pe malul brazilian al lui Javari. McIntyre efectuase o serie de pregătiri febrile, inclusiv achiziţionarea cu toptanul a obiectelor pe care urma să le folosească în schimbul de daruri. Urmaseră zborul de la Iquitos la Leticia, angajarea spontană a lui Carlitos şi captivanta avântare în necunoscut din această dimineaţă.

Acum, necunoscutul părea populat. Contactul începuse deja, deşi în această clipă, privind atent spre locul unde se înălţau arborii, McIntyre nu mai văzu chipurile mici. Se Mistuiseră în inima junglei.

Oglinjoarele nu fuseseră ridicate, ceea ce nu era de mirare: darurile nu erau acceptate pe loc. În unele cazuri, treceau luni întregi de la prima depunere a darurilor până la cea dintâi scurtă întâlnire faţă în faţă. McIntyre se apropie încet de oglinjoare şi trecu pe lângă ele. Îşi croi drum prin tufişurile dese, ale căror vârfuri se împleteau cu plantele parazite care atârnau din arborii falnici. Nu observă nicio mişcare şi nu văzu nicio urmă pe covorul vegetal care acoperea marginea interioară a pădurii. Tocmai când era pe punctul de-a se întoarce, se împiedică de un obiect lăsat pe pământ.

Îşi coborî privirea şi descoperi dovada palpabilă că prezenţa copiilor nu fusese o iluzie. Era o capcană pentru păsări, de tipul prăjinii arcuite, adică un puiet subţire şi flexibil, îndoit şi ataşat unui sistem de pârghii legat, la rândul lui, de un curmei de viţă, cum erau atâtea, atârnând până aproape de sol. Orice creatură care călca pe viţă declanşa sistemul de pârghii şi elibera puietul, care avea în vârf un laţ asemănător unui lasou. Lasoul se strângea în jurul picioarelor creaturii şi o ridica brusc în aer. Mayoruna foloseau acelaşi mecanism şi pentru capcane mult mai mari, destinate duşmanilor din rasa omenească. Capcana aceasta părea nouă, iar înăuntru nu se zbătea nicio pasăre. Singurul ei mesaj era că acei copii ştiau că malul era populat din belşug de vânat, iar asta putea să implice prezenţa unei comunităţi relativ stabile. O imagine a tribului nevăzut începu să prindă contur în mintea lui Loren.

Îl chemă pe Mercier şi-i arătă capcana. Mercier încuviinţă din cap.

— S-ar putea să fie mai uşor decât am crezut, cugetă el cu voce tare, mai puţin dispus ca oricând să părăsească expediţia.

Cu toate acestea, cel puţin pentru câteva zile, Carlitos nu avea să-şi poată croi drum prin subarboretul des şi nici nu i se puteau acorda acolo îngrijirile medicale cuvenite.

Făcură cale întoarsă la bancul de nisip.

— Estoy bien, mă simt bine, spunea întruna Carlitos, deşi numai bine nu arăta, iar pulsul îi zvâcnea sub degetele lui Mercier.

Trebuia să fie dus cu avionul înapoi la Leticia.

— Aş putea, eventual, să campez aici, iar tu să vii să mă iei peste câteva zile, sugeră McIntyre.

— Dar e prea riscant. Nici măcar n-ai o armă, bombăni Mercier, deşi ştia că o simplă armă de foc reprezenta o protecţie nesigură în cazul unui atac decis al indienilor.

— N-am purtat niciodată armă pe un teritoriu indian. Cât despre riscuri, s-ar putea să fie mai mici dacă rămân complet singur. Indienii n-o să se simtă ameninţaţi.

Mercier căzu pe gânduri. Nu că n-ar fi avut curaj: renunţase la siguranţa unui seminar teologic european pentru viaţa de aviator în junglă. Însă dacă rămânea cu McIntyre, nu-i putea fi de prea mare ajutor; în caz că exploratorul se hotărâse să înainteze fără Carlitos în inima pădurii, pilotul trebuia să rămână pe bancul de nisip, păzindu-şi avionul.

Cu câţiva ani în urmă, în pădurea Curaray din Ecuador, cinci misionari, dintre care unul era pilot, fuseseră ucişi cu suliţele de războinicii auca, aceştia distrugând şi albina din pădure, avionul cu care veniseră. Ulterior, sora pilotului, o celebritate a comunităţii evanghelice pe care o chema, cum nu se putea mai potrivit, Rachel Saint 1, îi convertise şi-i transformase în gardă personală chiar pe războinicii care-i uciseseră fratele.

Nota 1. Saint — sfânt, sfântă (n. tr.).

În orice caz, un succes pe cont propriu al lui McIntyre în iniţierea unei relaţii cu tribul constituia în acelaşi timp o indicaţie pentru şansele lui Mercier însuşi de-a pune bazele unei misiuni în mijlocul lor.

McIntyre începuse deja să-şi mute sacii spre marginea pădurii, unde urma să-şi întindă hamacul dacă se stabilea Pe bancul de nisip. Nu-i era frică să rămână singur — se simţea mult mai în siguranţă acolo decât traversând o stradă din Rio de Janeiro, unde automobiliştii parcă ţineau cu tot dinadinsul să intre cu maşinile în pietoni. Încă de la începutul anilor cincizeci, străbătuse jungla în lung şi-n lat Şi vizitase triburi din Anzi, din Xingu, din Venezuela şi din Pădurile tropicale care mărgineau cursurile superioare ale râurilor din Bolivia şi Ecuador. Unul dintre aceste triburi, aguarana, chiar îl iniţiase. Ca şi despre mayoruna, despre aguarana se ştia că erau canibali şi că-i atacau pe intruşi.

Lui Carlitos îi era frig, atât de frig încât îl puseră să se întindă sub copacul cel mai apropiat şi-l acoperiră cu o pătură. McIntyre îl ajută pe Mercier să filtreze benzina din canistrele cu dop în partea de jos, trecând-o printr-o piele de căprioară în rezervoarele avionului — fără apă în combustibil, eliminaseră cel puţin unul dintre riscurile care puteau produce o defecţiune a motorului. La jumătatea operaţiunii, văzură o umbră cafenie furişându-se dinspre tufişuri: un copil indian înşfăcă oglinjoarele şi dădu fuga înapoi în junglă.

— O să fie mai uşor decât ne-am aşteptat, repetă Mercier, lăsând să i se ghicească invidia în voce.

McIntyre scăpă şi de ultima urmă de ezitare în legătură cu rămânerea pe loc. Nu avea să le ofere rătăcitorilor mayoruna ocazia de-a dispărea. Mercier avea să se întoarcă după el peste trei zile sau cel mult o săptămână, în cazul că avea să fie reţinut de întârzieri neprevăzute. Dacă McIntyre se hotăra să pornească spre interior, nu avea să se îndepărteze de râu mai mult de patruzeci şi opt de ore. Şi oricum, avea să lase un mesaj scris pentru pilot la tabăra de pe mal.

Era 18 octombrie 1969.

Chiar înainte ca aparatul Cessna să decoleze, pădurea care se desluşea dincolo de corpul său de aluminiu păru să emane un aer de vigilenţă neîncrezătoare. Era alcătuită din mahoni şi cedri, precum şi din palo sangres, al căror lemn era atât de greu, încât refuza să plutească şi atât de roşu, încât justifica numele de “arbori de sânge". Existau huacapus atât de tari, că nici cuiele nu-i puteau străpunge, sumaumas uriaşi şi lupunas înalţi, cunoscuţi şi sub numele de “farurile râului", fiindcă barcagiii îi foloseau drept repere (unul se înălţa nu departe de locul unde fusese amarat hidroglisorul, excelent punct de recunoaştere pentru Mercier când avea să se întoarcă). Mai puteau fi văzuţi arbori de cauciuc, palmieri chonta, din care se puteau ciopli unelte de esenţă tare, folosite îndeobşte la făurirea arcurilor şi a săgeţilor, şi atâtea altele, fiecare cu rostul şi cu povestea lui. Toţi aceştia, împreună cu alaiul lor de bromelide, vrejuri, plante parazite, muşchi şi ciuperci, păreau că adoptaseră o nemişcare încordată, ca un animal care-şi pândea prada.

Aici, omul modern constituise întotdeauna o prezenţă vremelnică, sosind şi plecând într-un mod care deranja, spre deosebire de băştinaşul care nu se bucura în inima pădurii de mai multă importanţă decât maimuţa-urlătoare sau furnicile care se hrăneau cu frunzele arborilor sauva. Pădurea îl tolera pe omul tribal, dar lupta împotriva intrusului european, acesta fiind chiar rostul, triumful ei obişnuit.

Hidroavionul era împresurat de o pădure cum nu exista alta mai sălbatică, depinzând numai şi numai de legi proprii şi nesocotind orice tip de simbioză cu omul civilizat. În ea se păstrau şi se desfăşurau, într-un ritm ancestral, jumătate dintre invenţiile naturale ale planetei. Nimeni nu ştia exact câte plante şi animale trăiau pe pământ, iar estimările erau revizuite, crescând de fiecare dată numeric, însă Amazonia continua să treacă pe aceste liste mai multe specii noi decât oricare altă parte a lumii. Se presupunea, fireşte, că acea concentrare a speciilor necunoscute aparţinea regiunilor unde pădurea fusese invadată în mai mică măsură. Pe McIntyre, această “pădure totală" îl fascina, la fel ca triburile care o populau. Cele mai puţin cunoscute şi cele mai puţin dăunătoare habitatului — homo inconspicuus, o însuşire pe care omul modern o pierduse cu desăvârşire.

Acest tip de pădure avea un efect interesant asupra minţii civilizatorilor care-i dădeau târcoale pe la margini. În inima pădurii nu puteai găsi altceva decât tot pădure, mai deasă şi mai încâlcită, dar totodată mai puţin observată şi înţeleasă; însă civilizatorii continuau să creadă că în străfundurile ei se afla şi altceva, satisfacţia căutării fiind egală cu dificultatea descoperirii. Încă de la primele incursiuni ale conchistadorilor, se presupusese că jungla era o cochilie protectoare care ascundea o comoară. Comoara cu pricina fusese imaginată în mai multe feluri, luând pe rând chipul unui tărâm mitic de pe malul unui lac fabulos, al unei mine inepuizabile de aur Şi diamante, al unei rase de creaturi pe jumătate oameni, Pe jumătate animale, prospere şi manifestând o ospitalitate naivă, ba chiar al unui uriaş zăcământ de ţiţei. Comoara fusese botezată în ordine El Dorado, Regatul Omagua, Sevilla del Oro, Beni, Mojo sau Gran Para. Întipărindu-şi în minte acest lucru, conchistadorii porniseră în călătorii despre care se trâmbiţase că ar fi “misiuni civilizatoare", dar până la urmă muriseră, înnebuniseră sau fuseseră capturaţi de indieni.

Cei care se întorseseră, bolnavi şi schilodiţi, perpetuaseră mitul ţinutului miraculos. Comoara era acolo. Chiar înainte de-a se retrage anevoie, aproape scoşi din minţi de oboseală şi de foame, ar fi zărit turnurile grozave care se înălţau dincolo de coroanele arborilor. Se întâlniseră cu trimişii mândri ai acelui regat, ale căror veşminte şi arme erau împodobite cu pietre preţioase şi cu aur. Sorbiseră din apa lacului fără pereche. Mitul supravieţuise, luând amploare.

Densitatea florei şi a faunei era atât de mare pe cele aproape trei milioane de mile pătrate, încât putea să acopere, să ascundă, să mascheze şi să pregătească ivirea

oricărei făpturi plăsmuite în imaginaţie. În 1925, când McIntyre era elev, mult discutatul colonel Fawcett dispăruse în junglă, undeva în apropierea izvorului râului Xingu, căutând un ipotetic oraş de cristal. Şi cine oare putea afirma că nu-l găsise şi că nu se transformase el însuşi într-o statuie de cristal, doborât de emanaţiile supranaturale ale Jocului?

Malurile lui Javari îi atrăseseră destul de rar pe vizitatori. Cu trei sute de ani în urmă, o badeira, cum le spuneau portughezii echipelor de exploratori, ajunsese în această zonă, sub conducerea fiului guvernatorului din Rio de Janeiro. Scopul lor era să găsească sclavi pentru plantaţiile de trestie-de-zahăr de pe coasta estică a Braziliei şi nestemate, despre care se ştia că erau adunate în pădure în grămezi înalte de peste şase metri. Vâslind săptămâni în şir în susul râului, înnebuniţi de căldură, de foame, de insecte şi de atacurile indienilor, portughezii se descotorosiseră într-un târziu de armele prea grele pentru a fi transportate, îşi mâncaseră hainele, se răsculaseră împotriva comandantului, se înjunghiaseră între ei şi lăsaseră în urmă o sută optzeci de morminte fără cruci. Supravieţuitorii ajunseseră într-un sat indian, unde li se dăduseră lipii din făină de manioc, însă erau atât de hulpavi după atâtea săptămâni de înfometare, încât unii mâncaseră “până le plesniră burţile". Se certaseră cu propriii salvatori, încercaseră să-i transforme în sclavi, fuseseră ei înşişi capturaţi, iar o parte dintre ei, mâncaţi. Cei care scăpaseră se întorseseră în cele din urmă pe coastă, unii aducând cu ei copii făcuţi cu femeile băştinaşe. Îşi găsiseră soţiile recăsătorite şi având grijă de noile familii. Cu toate acestea, expediţia, exemplu clasic al dezastrelor care puteau avea loc în junglă, nu izbutise să descurajeze ambiţiile celorlalţi.

În 1750, Tratatul de la Madrid trasase din nou hotarul dintre Noua Portugalie şi Noua Spanie de-a lungul râului Javari, conferind un statut precis braţului de apă de care cam toată lumea uitase. Atât spaniolii, dornici să-i facă pe portughezi să nu pretindă alte teritorii, cât şi portughezii, nerăbdători să înfiinţeze avanposturi credibile, anunţaseră planuri măreţe în folosul aşezării. Viceregi şi guvernatori ridicaseră problema exploatării teritoriului virgin şi a forţei de muncă a sclavilor indieni, al căror număr era extrem de ridicat. De fapt, nu existau drumuri, tăierea arborilor şi cultivarea plantaţiilor erau activităţi epuizante şi primejdioase (şerpii veninoşi jucau un rol foarte important), iar inundaţiile puteau distruge în câteva ore activitatea unui an întreg. Indienii erau indiferenţi sau de-a dreptul ostili în faţa Cuvântului. Dezvoltarea se urnea, dar se curma repede de fiecare dată.

Regiunea părea să se bucure de o protecţie aproape supranaturală împotriva exploatării. Chiar şi astăzi, hărţile rămâneau incomplete, iar aşezările — mici şi lipsite de pretenţii. Puerto Carmen era o localitate alcătuită din patru colibe, Concepcion, un orăşel cu cincisprezece case, iar Puerto Amelia, oraşul de reşedinţă al regiunii, încă nu avea post de radio. Cât despre Leticia, baza prezentei călătorii a lui McIntyre, Ghidul Americii de Sud publicat anual descria Hotelul Victoria Regia din localitate ca fiind

“primitiv şi nu tocmai satisfăcător. Oamenii rămân adeseori izolaţi o săptămână în Leticia. Nu merită."

Pentru unii călători, chiar această sărăcie constituia Punctul de atracţie. Necunoscutul însemna o tentaţie, iar stăruinţa cu care-l urmăreau putea plăsmui povestea pe care aveau s-o spună la întoarcerea acasă. Vasele cu aburi care străbăteau râul continuau să se scufunde în vâltori nebănuite, transformându-şi carcasele oxidate în adăposturi pentru broaştele-ţestoase şi pentru vulturii care vânau curcani, sau se rătăceau în fundături unde crengile aplecate deasupra apei le distrugeau puntea, le smulgeau cabestanul şi montantul şi le zgâriau vopseaua. Regiunea părea înzestrată cu tot ce trebuia pentru a ţine la respect tot ceea ce nu-i aparţinea: demola, putrezea şi demonta, înfunda tuburi, ţevi şi conducte, bloca cilindri şi orice alte dispozitive mecanice, eroda metalul, uza ţesăturile, descentra roţile, înclina construcţiile, umfla zidurile şi podelele cu umiditatea ei insidioasă, scurtcircuita, strica, invada cu bacterii şi lichefia. Mâncarea şi băutura se acreau şi se amărau, transformându-se din hrană în otravă. Corpurile omeneşti îşi pierdeau forţa elastică şi se îngrăşau. Ficatul se mărea, ochii vedeau ca prin ceaţă din cauza glaucoamelor, rănile supurau, plămânii se astupau de la fluidele răcelilor şi alergiilor. Aici, nimicul însuşi părea capabil să prolifereze, să devină viu şi molipsitor.

În aceste împrejurări potrivnice, mitul căpăta amploare şi-i includea invariabil pe indieni, celălalt bun de larg consum al Amazoniei; misteriosul om al naturii, care irita superioritatea autoproclamată a civilizatorilor, supravieţuind în orice condiţii, furişându-se printre tufişuri fără să scoată un sunet, înotând în râurile pline cu peşti piranha fără să se aleagă cu o zgârietură, văzând moartea cu ochii în fiecare zi din viaţă. Acuzat că era leneş şi că avea o minte care nu pricepea mişcarea limbilor de ceas, indianul era totuşi, în conştiinţa tuturor, supraomul rezistenţei şi al adaptării. Pe faţă, civilizatorul se temea de el şi-l dispreţuia; în secret, îl admira şi tânjea să-l întreacă.

Aparatul Cessna porni în amonte, spre porţiunea de apă unde nu existau trunchiuri de copaci, după care se întoarse şi mări turaţia motorului. Deplasându-se în viteză pe pista lichidă, se ridică, lăsând câteva ghirlande strălucitoare de stropi să se prelingă pe paletele de aterizare, apoi trecu razant pe deasupra arborilor.

Acesta era procesul tradiţional de trocar presentes, schimbul de daruri, care începea cu o fază numită atracgao, având sensul literal de “atracţie" în portugheză, deşi o traducere mai adecvată ar fi “ispitire". Pe durata fazei de ispitire, civilizatorii obişnuiau să lase printre tufişuri daruri de tot felul, unele folositoare, cum ar fi cuţitele, macetele şi chibriturile, altele decorative, ca brăţările şi inelele, iar altele pur şi simplu distractive, ca fluierele şi clopoţeii. Scopul era să convingă o comunitate indiană nedreptăţită anterior, sau doar suspicioasă, că putea să renunţe la siguranţa ei primitivă şi să încerce să facă negoţ cu omul alb.

Darurile erau dispuse succesiv, din ce în ce mai aproape de locul unde se presupunea că existau casa comună a tribului sau colibele lui risipite. Dacă lucrurile mergeau bine, tribul lua darurile unul după altul, permiţându-le musafirilor să pătrundă din ce în ce mai adânc pe teritoriul tribal, aşa încât ispitirea funcţiona, de fapt, în ambele direcţii. Procesul dura zile, luni, iar câteodată chiar ani. Uneori, tribul lua darurile, dar nu voia să stabilească niciun fel de relaţie. În câteva cazuri, indienii îi atrăseseră în acest fel pe civilizatori, iar aPoi îi uciseseră.

Cu toate acestea, cel mai adesea, un dar acceptat era un semn încurajator. La un moment dat, membrii tribului începeau şi ei să răspundă tot cu daruri, ceea ce însemna că etapa atragerii luase sfârşit şi că se putea trece la schimburi normale, faptul fiind aproape echivalentul unei garanţii de contact. Câteodată, darurile băştinaşilor erau mai puţin meşteşugite sau pur simbolice, ca de exemplu o pană sau o figurină de lut, în timp ce alteori erau podoabe sau unelte mult apreciate — odată, McIntyre schimbase o cămaşă de nailon cu un cuţit lung de vânătoare, o baionetă elveţiană şi o pereche de ochelari de citit pentru o pălărie sofisticată din piele de tucan. Uneori, indienii ofereau săgeţi cioplite cu iscusinţă, ceea ce era un semn de prietenie. Alteori, nu ofereau nimic în afara prezenţei lor enigmatice, apropiindu-se din ce în ce mai mult, până când civilizatorii, relaxaţi, împreună cu interpretul (un membru indispensabil al grupului de contact, chiar dacă era doar un copil), intrau într-un sat, începeau un dialog şi îşi făceau cunoscute intenţiile.

În ciuda sinuozităţilor procesului de întâmpinare (adeseori, străinii erau călăuziţi spre sat pe complicata hartă a unor poteci şerpuitoare), băştinaşii păreau atât interesaţi de străini, cât şi dornici să se angajeze într-un schimb. Pentru civilizatori, aşteptarea era palpitantă şi atrăgătoare. Băştinaşii aveau, la rându-le, motivele lor de emoţie, contrapunctate totuşi cu temeri profunde şi, poate, cu amintiri sumbre. Cei care se distrau cu adevărat erau albii. Procesul se desfăşura, în cuvintele unui romancier brazilian romantic, “cu gândul la clipa când tribul avea să ceară încă o dovadă de încredere, după care, aidoma unei mirese reticente, dar curioase, avea să-l accepte pe nou-venit".

Tradiţia lui trocar presentes nu era moştenită de la europeni, deşi practicarea ei fusese semnalată odată cu prima călătorie a lui Columb. Indienii schimbaseră dintotdeauna darurile între ei şi insistaseră să primească daruri de la străini, chiar dacă nu aveau cu adevărat nevoie de ele.

McIntyre îi văzuse în repetate rânduri la oficiile poştale FUNAI 1, primind oale şi cratiţe deosebit de folositoare, precum şi podoabe şi ustensile de mare ajutor; pe urmă însă, luând urma unui grup de indieni care se întorceau la ei în sat, văzuse că darurile erau aruncate undeva în apropierea potecii. Ceea ce preţuiau ei era actul de-a dărui; când era vorba de posesie, de deţinere, erau dezordonaţi şi inconsecvenţi. “Un dăruitor

indian", departe de-a desemna, ca în engleză, pe cineva care dădea doar pentru a primi ceva înapoi, definea atitudinea indianului faţă de posesie. Actul dăruirii nu putea fi nicicând abandonat sau retras; darul în sine putea şi, de multe ori, chiar era.

Acum, darul format din trusele cu piepteni şi perii stătea la marginea junglei, aşteptând. Copiii nu mai apărură şi era posibil să nu mai apară până a doua zi. Probabil că duseseră oglinjoarele în sat şi le arătaseră unei adunări a adulţilor care le interzisese să se întoarcă pentru alte daruri.

Adulţii înşişi aveau să se apropie de mal în scurt timp, ca să-l zărească pe vizitator. Pentru ei, McIntyre se ridică şi pregăti un sac de plastic aparte, cu daruri potrivite adulţilor.

Puse înăuntru o macetă cu tot cu teacă, o pereche de foarfeci, câteva şiraguri de mărgele colorate fabricate în Cehoslovacia (vreme de câţiva ani, această ţară deţinuse monopolul unor asemenea produse de sticlă în Amazonia), undiţe cu fir de nailon, pe care un indian le putea folosi la o sută de alte lucruri, aţă de mai multe culori, care ocupa foarte puţin loc şi cântărea mai nimic, dar era apreciată de femeile tribului, precum şi o lanternă.

Îi rămăsese timp suficient ca să se instaleze şi să-şi întindă hamacul între doi arbori. McIntyre trase la umbră lăzile cu aparatele de fotografiat şi le deschise. Obiectivele, lentilele, diafragma, bliţurile şi filmele erau toate în ordine. Singurul arsenal pe care-l luase vreodată cu el în sălbăticie îi stătea la dispoziţie. Un alt lucru pe care-l avea mereu la el — în afara tipizatelor pentru text pe care trebuie să le păstreze orice fotograf profesional — erau carneţelele în care-şi lua notiţe pentru jurnal. Le umplea în grabă în timpul călătoriilor, având de gând să dezvolte ce era înăuntru mai târziu, dar de obicei, dacă nu se pierdeau sau nu erau furate împreună cu o Parte din bagaj, tot zburând prin America de Sud, ajungeau să se înmormânteze în praful nerăscolit al mansardei sale din Arlington, Virginia.

Nota 1. Fundacao Nacional dos Indios, sau Fundaţia Naţională Indiană, agenţia guvernamentală din Brazilia care se ocupă de problemele indienilor (n. a.).

Odată întors acasă, i se păreau de fiecare dată lacunare, nu destul de importante ca să le mai completeze şi, în orice caz, prea şterse în comparaţie cu strălucitoarele cadre ale realităţii care se adresau atât de limpede tuturor: fotografiile.

Însă ideea acelui jurnal dezvoltat îi rămăsese vie în minte sub forma unui proiect pe care odată şi-odată tot avea să-l înceapă cum se cuvenea. Până atunci, însemnările în sine erau întotdeauna un însoţitor de nădejde şi un leac împotriva orelor în care nu avea nimic de făcut. Rezemându-se de o moviliţă de saci cauciucaţi, McIntyre deschise un carnet nou, găsi un pix neînceput şi se apucă să scrie cu litere sigure, uşor înclinate.

3. Oamenii-pisică

Cu şaizeci şi cinci de ani în urmă, poate chiar în acest loc, un călător american dăduse cu ochii de câţiva caucheros — sau “recoltatori de cauciuc"— — peruvieni navigând înspre izvoarele lui Javari şi căutând nu doar cauciuc, ci şi femei mayoruna. Pe atunci, astfel de întâmplări erau obişnuite — aceşti oameni aspri târau după ei, fără să stea pe gânduri, fete băştinaşe din satele în care năvăleau şi cărora le dădeau foc. În incidentul din 1904, caucheros au tras la mal, încrezători în puterea puştilor şi a pistoalelor lor, în apropierea unui sat destul de mare.

Deodată, au fost atacaţi de mayoruna înarmaţi cu bâte în care fuseseră înfipţi colţi de jaguar şi cu săgeţi lungi, de peste un metru jumătate, înmuiate în otravă de coadă de calcan. Bâtele au crăpat capete, colţii de jaguar s-au afundat în creiere. Caucheros au reuşit să împuşte patru mayoruna înainte de-a fi masacraţi până la unul.

Cam în aceeaşi perioadă, se credea despre unul dintre triburile aguaruna că-i atacau pe recoltatorii de cauciuc şi-i mâncau. Erau aceiaşi aguaruna care mă iniţiaseră în viaţa tribului lor în 1953, pe cursul superior al Amazonului, cunoscut sub numele de Maranon. Însă experienţa celor din aguaruna legată de albi nu s-a ridicat nici pe departe la tragismul celei a tribului mayoruna. Ei au fost dintotdeauna singurul trib care s-a retras, tribul dispărut. Până când cele două Harriet li s-au alăturat din văzduh, s-a crezut despre ei că muriseră şi că reprezentau o cultură fosilizată, o victimă atestată a năvălirilor.

Iar acum, iată-mă stând aici şi încercând să-i întâlnesc.

De fapt, i-am şi întâlnit.

Îşi ridică privirile din însemnări. Pixul alergând pe pagina care se umplea părea la fel de incongruent ca avionul care se profila pe fundalul pădurii, dar acesta din urmă era real. Îşi încleştă degetele transpirate pe pix şi continuă să scrie, îndurând asaltul căldurii.

Mayoruna. Ce taine se pot ascunde într-un nume?

Cum ajunge un trib să-şi dea singur o denumire? Cum de s-au format asemenea cuvinte, cum au fost gândite, prin combinarea acestor sunete şi nu a altora? Oare s-au ivit întâmplător, sub forma unei emisiuni articulate a unuia dintre membri, adoptată spontan de întregul trib?

Sau au fost încercate şi repetate până când obişnuinţa şi acceptarea generală le-au confirmat în cadrul vocabularului? Cum s-au produs toate lucrurile astea?

Cine sunt aceşti oameni?

Gândurile îi fură întrerupte de tufişurile care începuseră să se mişte, nu departe de locul unde lăsase darurile. Aşteptă, dar nu apăru nimeni, iar tufişurile intrară din nou în neclintire. Se ridică şi porni de-a lungul marginii şerpuitoare a pădurii de lângă mal, după care pătrunse printre arbori.

ascultă şi privi atent. În unele locuri avea vizibilitate până la mai bine de cincisprezece metri; cu toate acestea, nu văzu pe nimeni. Era ora trei după-amiază, iar păsările ţipătoare cu corn şi papagalii ara scoteau sunete stridente şi cârâiau, dar numai din când în când. Căldura molcomise majoritatea proceselor, cu excepţia transpiraţiei frunzelor, înapoind aerului umiditatea care avea să se condenseze, căzând în mai multă ploaie, care, la rândul ei, avea să urce în şi mai multă evaporare, şi tot aşa, fără contenire.

Se întoarse şi se aşeză la loc, închise carnetul de însemnări, îşi puse pixul în buzunar şi îşi lăsă gândurile să zburde în voie.

Omul pusese stăpânire pe această regiune cu mult înaintea Conquistei, însă desimea pădurii, căldura şi umiditatea, numărul mare de animale de pradă şi de paraziţi, precum şi solul de calitate inferioară nu-i permiseseră să depăşească limitele unei agriculturi de subzistenţă, împiedicând acumularea surplusului alimentar necesar dezvoltării urbane.

Şi astăzi, ca de altfel dintotdeauna, triburile erau mici şi delimitate de porţiuni sălbatice ale junglei, în timp ce limbile pe care le vorbeau erau surprinzător de neasemănătoare şi de variate.

Zâmbi, rămas singur pe malul neexplorat, dându-şi seama cât de apropiat putea fi, din perspectiva modului său de gândire, de conchistadorii de dinaintea lui. În ciuda pregătirii, în ciuda acelui dispreţ faţă de bombasticitate care-l făcuse să-şi rescrie iar şi iar cărţile şi articolele, era la fel de vulnerabil cum erau conchistadorii în faţa mitului. Oamenii-pisică deveniseră marea lui obsesie. De la întâlnirea cu ei aştepta mai multe lămuriri decât de la celelalte contacte cu triburile neaculturate.

O doză de activitate era de trebuinţă acum. McIntyre tăie cu o macetă crengile joase ale unui arbore care era vizibil dinspre râu, apoi legă sacii cauciucaţi cât de sus reuşi să ajungă. Măsura de precauţie a fixării la înălţime avea dublu rol: împotriva animalelor, dar şi împotriva unei creşteri bruşte a nivelului apei, pe care o ploaie torenţială o putea provoca în orice moment. Şi vizibilitatea era importantă, întrucât sacii cauciucaţi aveau să funcţioneze ca repere la întoarcerea lui Mercier. Îşi acoperi lucrurile cu două perdele de plastic pentru duş, mai uşor de mânuit şi de împăturit decât foile de cort. În acest fel, tabăra era protejată de ploaie Şi de animalele terestre, dar nu şi de furnici.

Alese din ochi doi copaci suficient de solizi ca să-i susţină hamacul — după care se afundă iarăşi în pădure, unde legă câteva cuţite în vârful unor tufişuri şi descoperi o cărare căptuşită de covorul gros de frunze; nu-şi dădu seama dacă fusese făcută de animale sau de oameni. Depănă nişte aţă colorată, pe care o petrecu pe deasupra crengilor, atent să n-o lase să intersecteze poteca. Indienii aşezau săgeţi pe poteci, fixând limite pentru civilizatori, aşa că trebuia să aibă grijă să nu le transmită un mesaj ambiguu. În cele din urmă, se întoarse şi îşi inspectă tabăra de mici dimensiuni. La nicio sută de metri, pe fâşia de plajă se afla acel “far al râului", arborele lupuna, a cărui siluetă înaltă avea să furnizeze un alt reper preţios.

Bău o sticlă de coca-cola, la fel de caldă ca jungla înconjurătoare, făcu focul şi se pregăti de înnoptat.

Puţin înainte de ora şase după-amiază, când la această latitudine se lăsa întunericul, frunzişul se însufleţi, dând semne de activitate care anticipau răcoarea nopţii. Pentru respiraţie, vânătoare şi împerechere, bezna şi temperatura mai scăzută reprezentau condiţii prielnice, iar noaptea, departe de-a fi percepută ca un tărâm al spaimei, era întâmpinată cu nerăbdare. Maimuţele urlătoare cu blană roşcată îşi dilatau laringele monstruoase şi răcneau în coruri discordante. Pădurea tropicală se pregătea să-şi dubleze sau să-şi tripleze activitatea, care era şi aşa incomparabil mai susţinută decât în oricare ţinut cu o climă mai rece.

În inima junglei, Loren McIntyre încercă funiile hamacului, plimbă fasciculul de lumină aurie al lanternei pe toată lungimea lor şi-l trecu apoi şi peste mijlocul hamacului. Pe urmă cercetă atent trunchiurile de care-l legase, ca să vadă dacă nu erau furnici.

Cu ciorapii în picioare, ca să se apere de muşcături (se trezise cândva cu nişte iritaţii de genul ăsta, din cauza unor lilieci amatori de sânge, pe Caqueta, un afluent amazonian din partea de sud a Columbiei), se întinse de-a curmezişul hamacului şi încercă să-şi fixeze atenţia doar asupra clipocelilor râului, izolându-le de toate celelalte sunete.

În scurt timp, adormi. După câteva ore, se trezi din pricina orăcăitului monstruos al unor broaşte-bou şi se întrebă într-o doară unde era mlaştina din care se auzea concertul gutural.

Se făcuse frig. Trase peste el o pătură de bumbac şi adormi din nou.

4. Întâlnirea

La ivirea zorilor, se trezi ca şi cum un ceas tăcut l-ar fi smuls din somn. Fără nicio secundă de confuzie îşi aminti unde se afla şi de ce. Inspiră aerul dimineţii şi adulmecă răcoarea acumulată în timpul nopţii, care dădea râului o mireasmă de prospeţime efemeră.

Pe urmă îşi ridică privirea şi zări un animal mare, atârnat chiar deasupra hamacului, cu ghearele încleştate în jurul unei crengi. Un leneş cu trei degete, una dintre puţinele creaturi care continuau să doarmă. Uitându-se în jur, zări încă unul, atârnând de o ramură învecinată. Amândoi nemişcaţi, ostatici ai somnului. Somnul le ţinea loc şi de muncă, şi de joacă, conferindu-le o relativă siguranţă. Alge verzui le creşteau în încreţiturile blănii, ascunzându-i de ochii pătrunzători ai vulturilor hrăpăreţi şi ai jaguarilor. Nu se puteau deplasa Prea bine pe pământ, din cauza ghearelor lungi şi încovoiate, adaptate atârnatului, aşa încât îşi petreceau aproape toată viaţa în copaci şi chiar mureau acolo, uneori în somn, agăţaţi cu capul în jos.

Îşi trecu picioarele peste marginea hamacului şi le puse pe Pământ, întrebându-se dacă poziţia în care dormeau leneşii fusese cea care-i inspirase pe indieni în inventarea hamacului, singura facilitate de somn din lume care nu atingea solul. Cu mişcări riguroase — disciplina este esenţială supravieţuirii în junglă, mai cu seamă dacă eşti de unul singur —, Loren îşi dezlegă hamacul şi-l împături. Luă o înghiţitură de nes preparat cu apă din sticlă şi mâncă nişte biscuiţi cu brânză.

Făcu o baie în râu, se îmbrăcă la loc, spălă tricoul în care dormise şi-l întinse la uscat pe o creangă joasă. Apoi pregăti o porţie de ovăz pisat, îl combină cu lapte praf şi-l mâncă, în timp ce soarele se ridica în spatele aceleiaşi perdele de nori pe sub care zburase ieri avionul. Îşi termină micul dejun şi se hotărî să verifice darurile, presentes, ca să se încredinţeze că nu fuseseră răscolite de expediţia nocturnă a vreunui animal.

Cu aceleaşi mişcări calme, intrate în reflex, încărcă unul dintre aparatele de fotografiat şi şi-l atârnă de gât. Nu voia să se îndepărteze prea mult de tabără; n-avea niciun rost să care după el celelalte aparate sau centura cu trei despărţituri unde îşi ţinea lentilele şi aparatul de măsură. Totuşi, ca să fie sigur şi amintindu-şi de anumite experienţe din trecut, vârî trei filme în buzunar. Mişcându-se dezinvolt şi simţindu-şi corpul încă destins după orele de somn, aproape că ajunsese la locul de unde începeau copacii, când se întoarse din drum şi ridică sacul cu daruri pe care le strânsese laolaltă cu o zi înainte. Acesta lăsa să se ghicească forma macetei în teacă, a foarfecelor, a undiţei cu fir de nailon, a grămezii zornăitoare de mărgele colorate, a aţei multicolore şi a lanternei. Dacă celelalte daruri ar fi fost şterpelite, le-ar fi putut înlocui.

Într-un fel, pe ecranul minţii lui imaginea copiilor de ieri se estompase, iar tatuajul albastru abia vizibil din jurul buzelor părea acum abstract şi improbabil.

Îşi croi drum printre doi copaci şi recunoscu poteca acoperită de frunze. Se întindea în faţă pe mai puţin de zece metri; apoi, o perdea de vrejuri parazite se revărsa asupra ei de sus ca o flamură, atârnând peste un prag de frunziş aflat cam la un metru şi jumătate de Sol. Înaintă până când trebui să se aplece foarte tare, strivind sub tălpi frunzele maronii. Dac-ar fi fost moarte, ele ar fi trebuit să se fărâmiţeze sau să se împrăştie, dar rămaseră exact pe locul unde fuseseră călcate în picioare, ancorate invizibil de rădăcinile tentaculare ale unui arbore solid. Negăsind hrană suficientă în stratul subţire de la suprafaţa solului, rădăcinile dezvoltaseră un alt şir de rădăcini, numite hyphae, care organizau literalmente resturile de sub covorul de frunze al pădurii într-un strat suplimentar al solului, aspirându-i toate reziduurile minerale şi lichide. Copacul cel puternic depindea atât de gunoaiele pământului de pădure, cât şi (ba chiar mai mult) de aerul încărcat invizibil cu tot felul de minerale. McIntyre trecu de arborele tentacular. Văzu aţa colorată legănându-se acolo unde-o lăsase ieri, semn că nu umblase nimeni la ea.

Nu eşti singur, îi spuse o altă parte a minţii lui, parcă autonomă.

Avu senzaţia unei prezenţe şi aproape instantaneu văzu un tânăr indian gol, puţin mai înalt de un metru cincizeci şi cinci — părul lui negru şi lucios tocmai atinsese frunzişul pe sub care McIntyre trebuise să se aplece. Era uscăţiv, dar robust: primul lucru care-i atrase atenţia lui McIntyre fu musculatura gâtului, a pieptului şi a braţelor, care contrasta cu figura ce părea istovită sub cununa de frunze de palmier purtată pe frunte. Cele două pete de vopsea roşie de urucu care-i colorau obrajii nu reuşeau să atenueze impresia că bărbatul era vlăguit de foame. Pe umăr îi atârna o maimuţă urlătoare înjunghiată, ale cărei membre superioare şi inferioare fuseseră legate la un loc cu fibre vegetale.

Amintindu-şi că trebuia să se mişte firesc şi să facă zgomot, Loren călcă apăsat pe covorul de frunze al pădurii şi se îndreptă spre bărbatul cu obrajii pictaţi în roşu, când, din spatele acestuia, îşi făcu apariţia un alt membru al tribului, Şi el gol-puşcă. Dincolo de tufişurile care mărgineau poteca în stânga, Loren zări vârful unui arc alungit; şi acolo se afla un băştinaş. Un altul se ivi acum pe potecă, strângând aţa colorată de pe tufişuri cu o mână ciocolatie. Patru tineri războinici indieni. Loren simţi greutatea sacului cu daruri în mâna dreaptă, pe care o ridică preţ de câteva clipe, în chip de declaraţie de bune intenţii.

Indianul cu obrajii roşii se afla acum chiar în faţa lui, lăsând să i se vadă muşchii fermi ai pieptului sub un colier larg de colţi de pecari 1, precum şi cei ai coapselor, lungi până la şolduri şi asemănători unor funii răsucite. Gambele i se bombau sub legăturile de fibre de palmier legate sub genunchi — tipul de genunchieră pe care-l descrisese şi Columb după prima călătorie în Lumea Nouă. În mână ţinea o bâtă. Ceilalţi aveau arcuri şi săgeţi lungi de aproape doi metri. Trei dintre ei duceau maimuţe urlătoare înjunghiate,

atârnând în nişte eşarfe de umăr, în timp ce al patrulea căra o căprioară dintr-o specie tropicală pitică. Toţi îl priveau ţintă pe McIntyre cu ochii lor ca nişte gloanţe negre, pe când el se uita la tatuajul format din dungile late, albastre, care încadrau gura războinicului cu obrajii roşii. Dungile se opreau abia sub lobii urechilor. Ţepii zburliţi care atârnau de buze şi de nas păreau să aibă vreo opt inci lungime. Nu încăpea îndoială, aceşti războinici erau mayoruna Oamenii-pisică.

Indianul din spatele lui Obraz Roşu nu era pictat, iar tatuajul era mai subţire, însă de buze îi atârnau ţepi de acelaşi fel; îl privi pe explorator cu gura căscată, dând la iveală dinţii ascuţiţi de pe urma pilirii. Aspectul dinţilor se îmbina cu aerul animalic al mustăţilor, făcându-l într-adevăr să semene cu o pisică uriaşă.

McIntyre îşi drese vocea. Hola! strigă el, continuând imediat: Bom dia! — “Bună ziua" în portugheză. Ridică din nou sacul cu daruri, ca pentru a-şi explica prezenţa. Văzu un cuţit într-una dintre mâinile ciocolatii, unul dintre cuţitele pe care le agăţase de crengile mai joase. Au luat din daruri, foarte bine, spuse partea autonomă a minţii lui. “Bună ziua", repetă apoi, trecându-şi sacul cu daruri din mâna dreaptă în stânga. Prevăzut cu un obiectiv variabil de 28-85 mm, aparatul de fotografiat îi atârna de gât. Nu-i era teamă, cum nu-i fusese nici cu o zi înainte, când se aplecase în cadrul uşii date în lături a avionului, în timp ce zburau pe deasupra copacilor.

— Bom dia! pentru a treia oară.

Mâna dreaptă i se apropie de aparatul de fotografiat: degetul mare pipăi în căutarea butonului de acţionare a obturatorului. De la şold; aş putea fotografia de la şold.

Momentul era minunat şi irepetabil. Până la indieni, distanţa era mai mică de zece metri. Poate că nu mai fuseseră niciodată atât de-aproape de un civilizator. Clic. Primul contact. Un prim contact ideal.

Nota 1. Specie de porc mistreţ din America de Sud (n. tr.).

— Escuchen me, spuse el, de data asta în spaniolă. Soy de Leticia.

Mâna părăsi aparatul de fotografiat pentru a face un gest peste umăr, spre râu.

Acesta era momentul când lucrurile puteau evolua în două direcţii, către prietenie sau către ostilitate, depinzând de modul cum se înregistrau vocea şi înfăţişarea lui pe graficele interioare ale minţilor acestor membri ai tribului.

Deocamdată, nu avură nicio reacţie. Probabil că nu ştiau unde se afla Leticia. Leticia es un lugar aguas abajo, explică el. “Leticia este un loc aflat pe cursul inferior al apei." Amigos.

Soy un amigo. “Prieteni. Sunt prieten." Soy norteamericano, adăugă. “Sunt din America de Nord."

Nicio reacţie. Poate că nu vorbeau nici spaniola. Gândurile se învălmăşeau în mintea lui Loren într-o succesiune nebunească, în timp ce ochii înregistrau în continuare alte detalii. Niciun băştinaş nu avea pe el ceva de îmbrăcat.

Doar câteva fibre răsucite porneau de la talie până la vârful organului sexual, fixând prepuţul cu un nod mic şi ţinând penisul suspendat. Această practică nu-i caracteriza doar pe mayoruna; Loren o văzuse şi la alte triburi. Se renunţa la ea când membrii tribului intrau în contact regulat cu civilizatorii Şi începeau să dea manioc şi banane la schimb pentru tricouri, pantaloni scurţi şi bâte de baseball. Însă aceşti oameni Păreau total neatinşi de civilizaţie. Poate că avuseseră deja ocazia să vadă civilizatori — chipurile lor nu exprimaseră o nedumerire puternică în prezenţa exploratorului. Poate că văzuseră şi avioane, deşi erau al naibii de puţine pe cursul superior al lui Javari. Totuşi, varianta cea mai probabilă era Că nu intraseră în contact cu nimeni.

McIntyre simţi un val de emoţie care-i inundă pieptul.

iată-i pe legendarii mayoruna în starea lor naturală. Planul lui era să-i fotografieze, apoi să se retragă, afectându-i cât mai puţin cu putinţă.

Se apropie ceva mai mult, lăsă sacul cu daruri să-i cadă la picioare şi ridică aparatul de fotografiat. Nicio reacţie, Clic. În orice caz, Obraz Roşu avea să se vadă clar, ceilalţi trei fiind strânşi laolaltă în spatele lui. Clic. O clipă, băieţi. Începeau să se întoarcă — clic, clic.

Se întoarseră, iar lui i se păru normal să-i urmeze. Ridică sacul, îi înfăşură gura în jurul încheieturii şi îndreptă aparatul de fotografiat spre vânatul care sălta pe spatele indienilor. Clic, smocurile de păr roşcat ale unei maimuţe urlătoare, profilându-se pe un spate musculos. De mare efect.

Frunzişul de deasupra, tufişurile şi vrejurile la dreapta şi la stânga, cernând lumina şovăitoare prinsă în bolta vegetală.

Căldura zilei începea să se facă simţită.

O sumedenie de corzi stânjeneau înaintarea pe potecă, şerpuind în toate direcţiile. Picioarele războinicilor le striveau nepăsătoare, obişnuite cu ele. Loren fotografie de câteva ori viţele şi fu cât pe-aci să-i piardă pe indieni la o cotitură a potecii. Se grăbi să-i ajungă din urmă, sperând să găsească un mic luminiş unde să-i poată îmbia din nou cu darurile şi, eventual, să-i facă să vorbească. Se opri să fotografieze bolta care nu mai era atât de deasă, filtrând lumina care se cernea ca un abur auriu.

Poteca era extrem de întortocheată. Cu zece minute în urmă, râul se aflase chiar în spatele lui. Acum nu-şi mai amintea unde era. Grăbi pasul şi-i ajunse din urmă încă o dată. Vorbeau cu voce joasă. Reuşi să le facă o fotografie din profil pe când treceau pe lângă un tufiş, cununa lui Obraz Roşu părând aproape albă pe fondul nuanţelor de verde.

Se hotărî să nu consume un film întreg pentru patru siluete şi-o potecă. În plus, ar fi avut nevoie de ambele mâini ca să schimbe rolele şi, judecând după graba indienilor, dacă s-ar opri ca să lase jos sacul şi să deschidă aparatul de fotografiat, i-ar pierde.

Pe lângă asta, era mult prea ocupat să rupă vârful rămurelelor şi să însemne drumul.

În mintea lui, cavalcada gândurilor optimiste şi provocatoare continua. Meritase să rişte angajându-l pe Mercier şi aducându-l aici cu avionul, la marea inspiraţie.

Dăduse peste Mercier la sfârşitul unei călătorii în care fusese trimis de National Geographic să realizeze un fotoportret al întregului ecosistem al Amazonului, de la guri la izvoare.

Pe durata a trei luni de navigat, zburat şi croit poteci prin pădure, făcuse sute de filme, pe care le expediase cu vaporul în America. Mayoruna, care nu făcuseră parte din programul călătoriei, apăruseră la sfârşitul ei ca o experienţă corolară. Existenţa lor, cu desăvârşire străină de obiceiurile occidentalilor, promitea o înţelegere mai profundă a junglei, pe care în bună parte o străbătuse deja cu piciorul.

Avea să revină mai târziu asupra acestor gânduri.

Chestiunea de interes imediat era că mayoruna constituiau un material fotografic extraordinar şi că aceste poze aveau să imortalizeze pentru prima oară relaţia lor cu sălbăticia şi cu jungla.

Se aştepta să ajungă la un sat dintr-o clipă în alta. Se miră că încă nu auzea vocile ascuţite ale copiilor şi îşi dădu seama că micii vânători de ieri făcuseră cale lungă ca să pună capcanele pentru păsări.

Trecuseră cinci, zece, douăzeci de minute, dar tot nu-i auzise pe copii şi nici nu zărise satul.

Acum mergea la câţiva paşi în spatele războinicilor, privind jocul însufleţit al umerilor şi al braţelor care se profilau în marginea potecii înguste. Obraz Roşu se întoarse o dată, ca şi cum ar fi vrut să se asigure că nu-şi pierduseră vizitatorul.

Poteca deveni şi mai îngustă, transformându-se într-un soi de tunel care şerpuia printre tufişuri. Urmându-i pe indieni la o distanţă atât de mică, McIntyre nutrea certitudinea că nu avea să cadă în vreo groapă plină cu ţepuşe din lemn tare de palmier cu vârfurile în

sus, şi nici nu avea să calce în vreo capcană, ca să fie prins de gleznă şi izbit de trunchiul unui copac. Darurile din sac zăngăneau la fiecare pas. În faţă, războinicii începură să meargă mai repede, aşa că se grăbi Şi el. Indienii puteau menţine acest ritm printre tufişuri cât era ziua de lungă şi chiar mai mult, inclusiv în orele cele mai călduroase.

Deodată, scăpaţi de poteca îngustă, bărbaţii păşiră într-o mlaştină înconjurată de arbori, iar Loren intră cu Un pleoscăit în apa mocirloasă. În bolta de deasupra lui se zăreau câteva ochiuri libere care-i îngăduiră să vadă că norii nu se ridicaseră. Dar căldura tot nu se potolise. Familiar de apăsătoare, i se lipea de chip, în timp ce-şi simţea ceafa scăldată de sudoarea amestecată cu mineralele dizolvate ale propriului corp. Lăsând jos prada şi uneltele de vânătoare, indienii păşiră mai adânc în mlaştină şi începură să-şi arunce apă pe ei. Loren îşi ţinu respiraţia, văzu o creangă ruptă dintr-un arbore prăbuşit, atârnă de ea sacul cu daruri şi în cele din urmă ridică aparatul de fotografiat cu ambele mâini.

— Hola, încercă el din nou. Soy escritor, norteamericano, continuă apoi zâmbind, declanşând aparatul, lăsându-l iar în jos.

Ei îl priviră, continuând să se stropească şi începând să râdă jucăuş. Poză de mare efect. Loren îngenunche în apa din mlaştină, fixă aparatul şi apăsă pe buton. Hablen espano? întrebă el, ridicându-se şi lăsând apa mocirloasă să se scurgă de pe el. Încă o poză de grup — mici împroşcături strălucitoare de apă ţâşnind din mâinile ciocolatii. Falan portugues?

Se uitară la el cu un aer bănuitor.

— Astea sunt nişte daruri, explică exploratorul. Pentru voi.

Înşfăcă sacul, îl deschise şi scoase maceta. Îi demonstră utilitatea lovind cu el în arborele doborât, după care-l oferi cu mânerul înainte. Obraz Roşu întinse mâna să-l ia. În timp ce grupul se strângea laolaltă ca să-l cerceteze, Loren încercă să mai facă o fotografie, dar descoperi că i se terminase filmul.

Pierdu treizeci de secunde schimbând rolele, apoi realiză încă o poză de grup. Aşteptându-se să zărească printre copaci satul, făcu ochii roată în jurul mlaştinii, dar nu văzu decât verdeaţă şi iar verdeaţă. Întrebându-se cât de departe se aflau de râu, se uită la ceas. Era nouă fără cinci.

Duse ceasul la ureche, ascultând cu atenţie, până când ticăitul răzbătu printre sunetele scoase de oamenii care se scăldau. Sub cifra 12, într-un cerculeţ, reuşi să zărească data: 19 octombrie. În junglă, nu-şi controla aproape niciodată ceasul, pentru că n-avea niciun motiv s-o facă. Lumina şi căldura, mai cu seamă căldura, împărţeau ziua în zone

temporale care reglau atât activitatea animalelor, cât şi pe a oamenilor. Aici nu trebuia să fii prezent la întâlnire şi nu existau nici termene finale, nici activităţi care să nu poată fi reprogramate pentru după-masă, a doua zi sau săptămâna viitoare. În mijlocul celui mai complicat sistem al formelor de viaţă, unde supravieţuirea atât de multor fiinţe vii depindea de viteza de reacţie, iar salvarea din faţa animalelor de pradă de sincronizarea precisă a mişcărilor, timpul în sine era amorf şi cuprinzător, aşa încât rareori se întâmpla ca Loren să trebuiască să se gândească la el.

Părăsise tabăra ca să verifice darurile cam pe la şapte şi jumătate. Mersese în urma indienilor mai bine de o oră. S-ar putea să nu mai găsesc drumul înapoi spre râu, îşi dădu el seama deodată.

Urmaseră o cărare şerpuitoare, care cotea spre stânga sau spre dreapta la fiecare câţiva paşi. Probabil că între locul unde se afla acum şi tabără existau tot atâtea cotituri câte minute trecuseră de când pornise la drum şi, în plus, îşi lăsase busola la tabără, închisă într-unul dintre cele trei buzunare ale centurii. I-ar fi fost greu să rupă rămurele cu mâinile ocupate de aparatul de fotografiat şi de daruri, dar adevărul era că prezenţa indienilor îl fascinase atât de tare, încât pur şi simplu uitase să-şi însemneze traseul. Umbra unei nelinişti pluti pe deasupra lui şi a mlaştinii liniştite.

Era singur-singurel în faţa a patru membri ai tribului — o împrejurare cu totul neobişnuită. De obicei, când vizita un trib era însoţit de un ghid de prin partea locului, de misionari sau, dacă se afla în Brazilia, de un agent FUNAI. Acum, în cel mai bun caz, putea doar încerca să-şi aducă aminte cum să se întoarcă la propria tabără, pe care-o părăsise fără să ia cu el niciun fel de provizii sau instrumente de orientare.

Fu aproape amuzat de această renunţare la rigurozitatea deprinderilor. Prost lucrat. Foarte prost lucrat.

Nu-i nimic, îşi făcu singur curaj. O să trebuiască să-mi dea un ghid care să mă ajute să mă-ntorc.

Între timp, satisfăcuţi de macetă, mayoruna se apropiară Prin apă de McIntyre, care deschise din nou sacul. Le oferi ibricul, cuţitele, nişte sfoară de undiţă şi lanterna. Când apăsă pe butonul lanternei şi aprinse lumina, repurtă un mare succes în faţa celor patru. Aceştia râseră cu poftă şi se înghesuiră în jurul exploratorului.

— Mai am şi altele pe mal, anunţă el.

Dacă-l înţelegeau, poate că făceau cale întoarsă împreună până să-şi dea seama că se rătăcise. Arătă spre daruri, iar apoi descrise cu mâinile o ditamai grămada făcută numai din cadouri. Lângă râu, insistă el, cu degetul îndreptat spre apa mlaştinii şi gesticulând

ca să sugereze curgerea. Pe urmă făcu semn grupului să se întoarcă împreună cu el: dacă se învoiau, darurile erau ale lor.

Tăcere. După aceea, un schimb rapid de cuvinte indiene, pe cât de răspicate, pe atât de ininteligibile. Cel mai apropiat dintre membrii tribului îşi ridică mâna ca să îndrepte un ţep care-i atârna de buza inferioară, un fel de reflex al unei activităţi cugetătoare. Un alt om-pisică exprimă o părere la care Obraz Roşu reacţionă negativ, după care înşfăcă maceta şi ieşi plescăind din mlaştină, ca să-şi ia de jos vânatul şi armele. Ceilalţi îl imitară imediat, iar McIntyre văzu cum cele patru trupuri cafenii recompuneau coloana, gata să se piardă din nou în pădure. Se convinsese că nu vorbeau nici spaniola, nici portugheza. Ceea ce, din punctul de vedere al valorii contactului, era excelent.

Presupuse că, în general, se deplasaseră până atunci înspre sud-vest; bineînţeles, putea hotărî să se întoarcă singur. Până la urmă, tot avea să ajungă pe malul lui Javari. Dar, în afara cazului când ar fi fost extrem de norocos, s-ar trezi fie în amonte, fie în aval faţă de tabără, fără să poată şti cu precizie unde ajunsese. Iar ca s-o pornească de-a lungul malului, unde vegetaţia junglei era mai abundentă ca nicăieri, avea nevoie de o macetă, iar el tocmai o dăduse pe cea din sacul cu daruri.

Se decise rapid: era mai bine să-i urmeze pe membrii tribului. Poate că în satul acela exista cineva care înţelegea spaniola şi portugheza.

Cu aparatul de fotografiat la gât, se luă după ei, mişcându-se uşor acum, fără daruri. Indienii mergeau la vreo doi-trei metri în faţa lui, păşind apăsat pe stratul de resturi în descompunere al pădurii. Cu tălpile şi cu degetele de la picioare acoperite de celule desensibilizate, striveau toate rădăcinile şi crengile. Aveau picioare subţiri, dar musculoase, erau laţi în spate şi cu pieptul bombat, dar, dincolo de această forţă aflată la vedere, se ghicea epuizarea.

Şi unde dracu' era satul? Poate că acei copii sunt din alt sat, îşi spuse el. Poate că în apropiere trăieşte o întreagă naţiune.

Se uită din nou la ceas: era aproape zece, iar poteca intrase în linie dreaptă. Indienii înaintau rapid, fără să dea semne de oboseală. Maimuţele urlătoare şi căprioara care atârnau pe spatele războinicilor erau exemplare adulte — Loren ştia că maimuţele cântăreau treizeci de livre, iar căprioara de două ori mai mult —, dar nici greutăţile şi nici căldura nu-i puteau face pe vânători să meargă mai încet.

Distanţa faţă de tabără creştea cu fiecare pas.

O liană alburie şi răsucită, cunoscută sub numele de erva de espinha, “iarbă ţepoasă", se întindea pe stratul vegetal al pădurii, ca şi cum s-ar fi desprins dintr-un schelet uriaş suspendat undeva în apropierea boltei. Ea străbătea covorul viu de selaginelle, acante

şi thalii, în timp ce arborii adăposteau, la înălţimi variate, mănunchiuri de amariladacee, begonii şi orhidee. În pădurea tropicală existau mereu plante pentru care venea primăvara: când una înflorea, alteia începeau să-i cadă petalele. Imaginea indienilor integraţi cu succes acestui haos organizat îi transmise lui Loren un sentiment tainic de optimism.

Satul ăla nu poate fi departe, se îmbărbăta el singur.

În buzunare mai avea două role de film, o baionetă elveţiană, ceasul, un pix şi, într-unul dintre buzunarele din spate, un carnet de însemnări. Alte dăţi în trecut, rupsese Pagini de caiet şi le pusese pe tufişuri ca să-şi însemneze drumul, dar de data asta n-ar fi rezolvat mare lucru: îl despărţea de tabără cel puţin o oră de mers pe un traseu nemarcat. Nu avea la el nici mâncare, nici medicamente Şi nici alte daruri pe care să le ofere la schimb; însă era încrezător în propria capacitate de-a se face înţeles. Se mai aflase şi altădată între străini, deşi niciodată nu fusese cu desăvârşire singur.

Grăbi pasul, lăsându-şi mintea să zburde cu gândul la fotografiile pe care avea să le facă după sosirea în sat.

Începuse să-i fotografieze pe indieni în 1953, uitând câteodată cutia aparatului Halliburton descuiată în casa unora dintre membrii tribului şi nu avusese niciodată necazuri, cu excepţia amprentelor unsuroase de pe echipamentul respectiv. Adeseori, îi deschideau cutia, scoteau conţinutul şi puneau întotdeauna obiectele la loc exact în ordinea inversă faţă de cea în care le scoseseră. Aceşti indieni erau cele mai potrivite subiecte pentru un fotograf, dacă făceai abstracţie de faptul că uneori le era teamă să nu li se fure sufletele ceea ce se întâmpla frecvent în Anzi. Mult mai des însă, îşi vedeau de ale lor, lăsându-l să le dea târcoale nestingherit, să cadă în genunchi, să se sprijine de copaci, totul ca să obţină un unghi bun, un decor spectaculos, un fundal inspirat din rămurele sau fire de iarbă pentru o fotografie de compoziţie, şi apoi bang! — când totul era pregătit, ieşeau din cadru şi plecau, iar el trebuia s-o ia de la capăt. Ceea ce şi făcea, reluând la nesfârşit ritualul fotografierii, ca un computer care îşi efectuează operaţiunile programate, totul pentru marea lovitură — fotografii sunt oamenii momentului, prizonierii clipei, scopul lor este întotdeauna marea lovitură, cadrul cel mai bun, imaginea care să încununeze o întreagă carieră. Sigur că nu există o asemenea mare lovitură, între timp McIntyre dobândise destulă experienţă ca să ştie acest lucru, dar căutarea ei frenetică era cheia entuziasmului neobosit al fotografului. Pe durata acestei căutări, timpul era fragmentat, clipele erau smulse din fluxul lor continuu, rearanjate şi oferite sub forma unui întreg, iar rezultatul era de fiecare dată o fotografie care încerca să definească o întreagă realitate. Lucrul care se ascundea în spatele acestei frenezii — şi pe care Loren îl intui mergând cu gâfâieli şi cu aparatul atârnat de gât, în spatele omoplaţilor şi al feselor neacoperite ale indienilor — era frica de viitor. Dintre toate invenţiile omului, fotografia părea cea mai capabilă să fixeze prezentul

efemer. Aşa încât prezentul era comprimat în unităţi de durată din ce în ce mai mici, surprinse de obiectivul aparatului.

Total diferiţi de indieni, îşi spuse McIntyre. Sentimentul viitorului, aşa cum apărea el la indienii din pădure, e atât de puţin coercitiv, încât triburile din junglă nu făceau niciodată provizii, nu păstrau lucruri pentru zile negre şi nu stocau; se arătaseră nedumeriţi când văzuseră mormane de hamacuri şi grămezi de conserve păstrate la un loc într-un magazin FUNAI. Cei care trăiau aproape de civilizatori şi se obişnuiseră cu modul lor de a-şi planifica activităţile şi de-a întâmpina situaţiile critice dobândiseră o înţelegere cu totul nouă a conceptului de timp. Şi, odată siliţi să se integreze existenţei urbane, timpul le punea cele mai mari probleme de adaptare, întrucât implica presiuni nemaiauzite în viaţa din pădure, cum ar fi precizia, competitivitatea, o amânare constantă a plăcerii şi sentimentul momentului oportun.

Într-un fel, toate porneau de la timp. Pentru indieni, timpul era un ingredient al vieţii, confortabil şi nevăzut, la fel ca aerul. Pentru civilizatori, timpul era o posesiune, o maşinărie care funcţiona din ce în ce mai eficient.

Deodată, arborii se dădură în lături. În faţa ochilor lui apăru o construcţie acoperită, alcătuită doar din patru pari care susţineau un acoperiş din frunze de palmier care cobora în spate, ca un perete înclinat. Partea din faţă era deschisă, iar frunzele de palmier, verzi, de parcă atunci ar fi fost tăiate; o femeie şi un copil, cocoţaţi pe acoperiş, împleteau capetele frunzelor în jurul bucăţilor de lemn fixate în vârfurile bifurcate ale parilor de susţinere. Holbându-se de uimire, Loren se împiedică: foarte aproape se vedeau alte colibe, poate opt sau nouă, ridicându-se brusc în aer şi apoi coborând la loc, până în dreptul ochilor. Toate acoperişurile erau verzi, iar unele încă nu fuseseră terminate. Mărgineau un spaţiu îngust, de formă ovală, în mijlocul căruia se Prăbuşise un uriaş arbore sumauma.

Bolta de deasupra satului fusese sfâşiată de căderea copacului. Loren se întrebă dacă acesta era satul pe care-l văzuse din avion.

Mirosul îi semnală prezenţa apropiată a unor fiinţe omeneşti. Izul unor focuri mocnite şi al mâncării gătite (dar nu şi al excrementelor de om, deoarece indienii foloseau jungla Pe Post de spălător, iar urina şi fecalele erau măturate rapid de ploile torenţiale de după-amiază). Îi ajunseră la urechi lătratul câinilor şi cârâitul papagalilor ara. În faţa ochilor lui, o sumedenie de trupuri ieşiră din colibe sau săriră de pe acoperişurile neterminate. Loren îşi îndreptă spatele şi se trezi înconjurat de membrii tribului, cu chipurile împodobite cu ştiutele mustăţi de pisică. La fel ca majoritatea indienilor din junglă, îşi manifestau surprinderea prin tăcere şi printr-o expresie aproape solemnă. Câţiva copii o luară la goană înaintea adulţilor, dar se opriră, rămânând la o distanţă precaută.

Loren văzu una dintre oglinjoarele lui în mânuţa cafenie a unui băiat care avea, poate, şapte ani. Oglinjoara era murdară şi se spărsese deja, iar băiatul se uita saşiu. Fu singurul din grupul de copii care se apropie la un metru şi ceva, îl cercetă rapid pe Loren şi se dădu înapoi, zâmbind cu dinţii lui albi şi strălucitori.

Copiii pe care-i văzuse Loren pe mal erau aici. Dar satul părea nou-nouţ, de parc-ar fi fost construit în ultimele câteva ore.

5. Lumea fragilă a omului

La o primă vedere, ai fi zis că această comunitate tocmai îşi alesese locul pe care să-şi ridice noua aşezare.

Erau mai multe colibe, nu doar opt sau nouă; Loren cercetă atent luminişul şi numără în total paisprezece, dintre care multe erau încă în lucru. Ştia că indienii puteau înălţa adăposturi provizorii în mai puţin de o oră.

În jurul arborelui sumauma prăbuşit se vedea o încâlceală de crengi rupte şi tufişuri zdrobite de căderea uriaşului.

Câţiva băieţandri, cu beţe din lemn de palmier ohonta, loveau tufişurile şi mănunchiurile de plante parazite care continuau să atârne de ramurile rupte, gonind orice rămăşiţă de viaţă care s-ar fi putut adăposti acolo. Lângă colibe se aflau coşuri şi hamacuri din fibre răsucite, în care părea că nu se încărcase mai nimic, iar în faţa colibelor fuseseră instalate nişte grătare dreptunghiulare; exploratorul văzu câteva bucăţi înguste de peşte puse la fript, acesta fiind Unul dintre puţinele alimente pe care un trib din junglă le Putea stoca. Locul era învăluit într-un aer de improvizaţie generală.

Erau foarte mulţi copii care se foiau de colo-colo, goi-puşcă, exceptând podoabele de genul colierelor şi brăţărilor. Şi bărbaţii erau goi, cu excepţia podoabelor şi unui brâu de fibre în jurul mijlocului, de care atârnau sforile înnodate în jurul prepuţurilor scoase la vedere.

Legarea şi dezlegarea acelor sfori ori de câte ori trebuiau să urineze ajunsese pentru ei o activitate reflexă, sugerând cât de mare atenţie acordau etichetei tribale (la alte triburi, Loren observase că bărbaţii îşi introduceau penisurile în pungile scrotale, făcându-le aproape invizibile). Şi femeile erau goale, dar câteva purtau un fel de şorţuri din frunze de palmier sau brâuri de fibre. Părul pubian şi sprâncenele şi le smulseseră cu meticulozitate, în vreme ce bărbaţii nu aveau păr pe corp, nici barbă sau mustaţă. Ca să-şi smulgă părul, foloseau, probabil, scoici goale de pe malul râului, ale căror valve se

închideau ca o pensetă, ceea ce echivala cu o cosmetică primitivă, iar Loren văzuse indieni suportând asemenea operaţii aproape fără să clipească. Câţiva dintre cei din jurul lui aveau dinţii piliţi. Unele nasuri erau perforate de ornamente din cochilii de scoică sau din lemn.

Mustăţile ca de pisică le confereau tuturor înfăţişarea aceea stranie de feline.

Erau scunzi şi bine făcuţi. Cutele pielii de deasupra ochilor erau foarte pronunţate. Însă fragilitatea chipurilor şi a corpurilor era generală; păreau cu toţii morţi de foame.

McIntyre se obişnuise cu siluetele delicate şi zvelte ale copiilor din cadrul triburilor, dar cei de-aici se vedea că nu fuseseră niciodată dolofani, cum sunt îndeobşte pruncii. Şi cu toate că alergau şi săreau cu elanul tipic oricărui copil aveau ochii încercănaţi şi chipurile năpădite de o paloare nesănătoasă.

Odată cu mirosurile şi imaginile, McIntyre fu invadat de zgomotele comunităţii. După tăcerea de la început, adulţii vorbeau acum cu toţii, pe fundalul plânsetelor de copilaşi şi al ciripiturilor de papagali. Obraz Roşu împărţi darurile lui Loren, vorbind tare şi însufleţit, şi arătând des spre el. Pe urmă, arătă spre bolta fragilă. După care din nou spre Loren. Fu întrerupt şi i se puseră întrebări. Răspunse arătând spre sacul cu daruri, iar apoi încă o dată spre Loren şi spre boltă. Lui Loren i se păru că băştinaşul înfrumuseţa relatarea întâlnirii de dimineaţă sau poate chiar o prelucra. Tânărul războinic cu dinţii piliţi stătea aproape, cu ochii îngustaţi şi cu fruntea încreţită, ca şi cum ar fi fost întrucâtva iritat de povestirea lui Obraz Roşu.

Din tot ce se spuse, Loren nu identifică niciun cuvânt în portugheză sau în spaniolă, deşi de-a lungul anilor până şi triburile cele mai izolate împrumutaseră câte ceva din aceste limbi.

Aşteptă în continuare, ţinându-se drept şi rezistând impulsului dictat de oboseală de-a se lăsa să cadă la pământ. La un moment dat, Obraz Roşu păru că începe să se certe cu ceilalţi membri ai tribului; ieşi din mijlocul lor şi le dădu ocol cu o expresie enervată, după care se întoarse în cadrul grupului, continuând să argumenteze şi să arate spre boltă. Exploratorul văzu cum alţi băştinaşi îşi ridicau privirea spre boltă, după care se uitau la el, şi se întrebă dacă stabiliseră cumva vreo legătură între existenţa lui şi vreun avion care trecea pe deasupra. Pe urmă, în jurul lui se lărgi un mic spaţiu liber, în cadrul căruia îşi făcu apariţia un personaj scund, cu o pălărie conică din frunze.

Obraz Roşu continuă să discute în contradictoriu şi să gesticuleze spre cerul care, evident, îl produsese pe Loren.

Alţi membri ai tribului îi zâmbiră, ornamentele şi tatuajele din jurul buzelor preschimbându-le zâmbetul în acel rânjet al felinelor, care, chiar şi când se voia

prietenos, părea să ascundă un avertisment subînţeles. Doar pe chipurile copiilor tatuajele nu aveau nimic ameninţător.

Omul-pisică purtând pălăria de frunze vorbi în grabă cu Obraz Roşu, după care se întoarse şi-i puse lui Loren o întrebare într-o limbă a indienilor. Exploratorul clătină din cap, parcă pentru a-i cere scuze.

— Nao falo, explică el. Fala portugues? îl întrebă pe bărbatul cu pălărie, după care ridică vocea ca să repete întrebarea pentru întreaga comunitate.

Privirile bărbaţilor şi ale femeilor se ridicară de pe darurile care circulau acum în voie; atât copiii, cât şi adulţii Se amuzau văzându-şi chipurile deformate de luciul sferic al unui ibric de aluminiu, iar lanterna se bucura de un succes categoric. Maceta trecea dintr-o mână în alta, eficacitatea fiimdu-i demonstrată şi redemonstrată. Aţa colorată fusese ruptă în nenumărate căpeţele, dintre care unele apăreau acum împrăştiate prin mulţime. Dar oamenii ascultară cu atenţie cuvintele lui Loren, unii dintre ei încreţindu-şi frunţile. Nimeni nu păru să-l fi înţeles.

Ei bine, ori am dat de bucluc, ori sunt pe punctul de a începe o experienţă măreaţă, îşi spuse el.

Între timp, câţiva adulţi îşi făcuseră suficient curaj ca să înceapă să se uite atent la aparatul de fotografiat al lui Loren, dar, atâta vreme cât acesta încă îi atârna de gât, nu era îngrijorat. Înăuntru se găsea un film pe jumătate gol şi mai avea două role în buzunare. Consumase multă peliculă pe potecă, urmându-i pe vânători, şi iată că acum dăduse peste o aşezare omenească foarte bogată, pe care era nevoit s-o prindă în mai puţin de o sută de fotografii. O să mă ducă înapoi la tabără şi o să mai iau filme.

Obraz Roşu îi explica bărbatului cu pălăria de frunze (Ar putea fi un şaman, îşi spuse Loren, amintindu-şi de veşmintele şamanilor din alte triburi amazoniene) cum îl găsiseră pe explorator, făcând un gest expresiv cu mâinile aduse în faţa ochilor, descriind un pătrat şi imitând fotografierea. Şamanul dădu din cap, fără să se arate foarte surprins. Loren era aproape sigur că tribul mai văzuse civilizatori, numai că vederea nu era acelaşi lucru cu luarea de contact, iar principalul transfer din cadrul contactului, cel al cuvintelor dintr-o limbă în alta, pare-se că nu fusese experimentat de aceşti băştinaşi.

Şamanul arătă spre Loren, după care adoptă o poziţie curioasă, înclinându-se într-o parte. Îşi roti braţul drept şi, în acelaşi timp, îşi învârti repede mâna stângă din încheietură.

Deodată, exploratorul se trezi în faţa unui elicopter mimat atât de convingător, încât, prin comparaţie, arta lui Marcel Marceau părea rudimentară. Mişcându-şi buzele ca să producă un zgomot asemănător unui motor şi continuând să imite rotorul mare şi pe cel

mic, şamanul îşi îndoi genunchii şi se lăsă în jos, spre covorul cafeniu al junglei. O aterizare lentă şi zgomotoasă era astfel esenţializată cu atâta măiestrie, încât exploratorul fu cât pe-aci să se ferească de vârtejul puternic al paletelor elicei.

Timp de câteva clipe, şamanul trăi imaginea, apoi făcu un gest echivalent cu o întrebare, iar Loren încuviinţă din cap că da, recunoscuse elicopterul, pentru ca apoi să facă un semn energic că nu, nu, nu aşa ajunsese aici. Îşi dădu larg braţele în lături şi se înclină la dreapta şi la stânga, cu palmele întinse, ca să sugereze un avion. Urmă un dialog rapid între şaman şi alţi câţiva membri ai tribului, iar pe chipul şamanului se ivi o expresie nedumerită. Deşi mulţimea încă îl înconjura la mică distanţă, Loren observă că se îndepărtaseră cu toţii, ajungând aproape la jumătatea trunchiului de sumauma prăbuşit.

Trebuie să beau ceva sau o să leşin. Făcu un gest de imitare a băutului şi fu înţeles imediat; o tigvă în care apa sălta jucăuş fu adusă repede de mâinile dispuse să dea ajutor. Îşi vârî chipul în ea şi-şi impuse să bea încet. Înăuntrul tigvei, lumina se cernea prin pereţii subţiaţi ai osului pus la uscat, iar forma avea rotunjimea liniştitoare a unui pântec.

Într-un fel, această impresie de rotunjime se menţinu şi după ce îşi ridică faţa şi trase aer în piept. Suprafaţa pe care fusese construit satul era alungită, însoţind linia copacului căzut la pământ. Cu toate acestea, imediat în jur realitatea se organizase într-o sferă egal de adâncă, indiferent încotro îţi aruncai privirea. Un spaţiu restrâns se delimitase de pădurea propriu-zisă, iar în el băştinaşii îşi orânduiseră avutul, adăposturile şi pe ei înşişi — atât de puţin le trebuia să existe.

Un alt şaman cu pălărie din frunze se apropie în grabă; Şamanii şi indienii care-l aduseseră discutară cu însufleţire.

Pe urmă, fără a fi împins din spate, exploratorul fu făcut să înainteze de-a lungul arborelui, spre o colibă tot atât de umilă ca şi celelalte. Un bărbat având pe cap o pălărie din Pene albe de egretă stătea în faţa ei pe un scăunel cioplit dintr-o singură bucată de lemn, în formă de şa, caracteristic culturilor din junglă. Presupunând că era autoritatea suPremă a satului, Loren îl cercetă cu atenţie. Era un individ mătăhălos, din a cărui bărbie porneau fire subţiri de păr care, la un loc cu podoabele atârnând de buza inferioară, formau o barbă aproape normală. Rădăcina nasului îi era bombată, iar ochii o încadrau la mică distanţă. Avea obrajii scofâlciţi din pricina unei oboseli nu lipsite de măreţie. Urechile mari îi ieşeau dintre şuviţele dese de păr negru, în timp ce mulţimea de puncte întunecate de pe faţă îl făcea să semene şi mai bine cu un jaguar. Când grupul se apropie, nu se ridică, ci se îndreptă în capul oaselor, iar exploratorul văzu cum mâinile lui mari, cu unghii închise la culoare, tăiate scurt, se opresc din cioplitul unei săgeţi. Pe pământ, lângă el, se mai aflau câteva săgeţi cu vârfurile încă nefixate,

nişte fibre de palmier şi o grămăjoară de nuci perforate; legate sub vârful săgeţilor, nucile scoteau un şuierat aparte când zburau prin aer — săgeţile şuierătoare erau frecvente în Amazonia.

Mutându-şi privirea de la săgeţile neterminate asupra bărbatului, exploratorul observă că i se suia ceva pe picioare: semănau cu nişte creaturi impetuoase, acoperite de cochilii, care urcau până sub genunchi, dar după o clipă îşi dădu seama că nu se mişcau. Căpetenia, dacă asta era, avea pe glezne şi pe gambe o sumedenie de negi uscaţi şi întăriţi care semănau a lipitori.

În jurul bărbatului, care rămăsese aşezat, discuţia despre musafir atinse apogeul în materie de intensitate şi confuzie.

Obraz Roşu spuse încă o dată povestea, ridicând maceta.

Şamanii îl întrerupseră tot timpul, la fel ca şi ceilalţi membri ai tribului. Bărbatul cu lipitori pe picioare îşi ţuguie buzele, aşa încât gura lui luă forma unui cerc înconjurat de un tatuaj albastru, după care găsi de cuviinţă să zâmbească. Avea toţi dinţii în gură, dar erau tociţi şi crăpaţi, unii dintre ei negri ca nişte aşchii de obsidian.

— Bom dia, încercă McIntyre din nou în portugheză. Bună ziua. Vin din josul râului. M-am rătăcit. Am tabăra pe mal şi trebuie să mă-ntorc la ea.

Căpetenia ascultă cu răbdare.

— Am nevoie de cineva care să mă ducă înapoi la râu, spuse Loren.

Căpetenia continuă să tacă. Loren se ghemui şi puse mâna pe una dintre săgeţile neterminate. Îşi ridică privirea; căpetenia nu făcu niciun gest de interdicţie. Loren dădu în lături cu mâna frunzele cafenii şi putrede, descoperind o porţiune de pământ umed. Folosind săgeata, desenă o hartă a râului.

— Am venit din josul râului şi am aterizat aici, explică el.

Făcu o cruce în locul unde ar fi putut fi malul; la scara aceasta cu totul arbitrară, exista o aproximaţie de cincizeci de mile în orice direcţie. Alături, Loren desenă ceva asemănător fuzelajului unui avion pe pontoane şi trei săculeţi închipuind trei siluete omeneşti, cu linii în locul membrelor şi cercuri mici în locul feţelor. Doi dintre ei, pe care-i şterse, plecaseră înapoi cu avionul — Loren mimă decolarea aparatului, arătând spre ceea ce credea că era estul şi dându-şi seama că habar n-avea unde erau punctele cardinale. Se întrebă dacă plecarea celorlalţi doi trebuia justificată. Unul se îmbolnăvise — mimă un om care vomită şi cade pradă frigurilor —, aşa încât celălalt trebuise să-l ducă înapoi. Doar el — se împunse cu degetul în piept — rămăsese pe mal, acolo unde se afla tabăra.

Aşteptă.

Vorbiră iarăşi toţi odată, în afară de căpetenie, care se răsuci şi se agită în scaun, părând că încerca să se ridice, dar fără sorţi de izbândă. Oare era infirm? Bineînţeles, se întreabă de ce am rămas, din moment ce ăilalţi doi au plecat. Explicarea acestui fapt i se păru o sarcină extrem de anevoioasă. Tabăra, insistă el, lovind cu capătul săgeţii în ipotetica poziţie a taberei. Trebuia să se întoarcă la tabără.

Ştia cum măsurau indienii timpul. Ridicau un braţ şi indicau o anumită poziţie a soarelui pe cer, după ce răsărise: în acest fel, deşi nu aveau noţiunea de oră, reprezentau echivalentul unui interval de una, trei sau şase ore, iar dacă efectuau o rotire completă a braţului, era vorba de o zi întreagă. Simplu şi clar, cu erori care aici nu aveau nicio importanţă. Dacă repetau mişcarea, se refereau la un număr de zile egal cu al rotirilor, iar acestea erau rareori mai multe de trei. La majoritatea triburilor, după unu, doi şi trei urma doar “mulţi".

Asemenea unui indian, Loren îşi ridică braţul într-un unghi care indica un interval de minimum patru ore. Aceasta era distanţa la care se afla tabăra lui. Evident, prea departe ca să poată ajunge singur la ea. Dar era situată pe malul lui Javari. Repetă numele, Javari, şi arătă spre harta de pe Pământul argilos. Poate că ei îi spuneau altfel, îşi zise deodată, blestemându-şi neputinţa de-a anticipa; ar fi putut măcar să-l întrebe pe ghidul atins de malarie dacă ştia denumirile indiene ale celor mai importante particularităţi ale regiunii, mai cu seamă ale râurilor.

— Javari, repetă el.

— Ateahwah? întrebă unul dintre şamani.

Alţi câţiva repetară întrebarea: Ateahwah? Ateahwah?.

Loren se uită la căpetenia care arăta spre harta de pe pământ cu propria săgeată.

O fi mut? se întrebă el.

— Ateahwah? Ateahwah? continuară ei să repete.

Loren ridică din umeri, dându-şi seama că nu putea ghici ce însemna ateahwah. Obraz Roşu interveni din nou, ridicând tonul şi aproape ţinându-le un discurs celorlalţi, inclusiv căpeteniei. Părea să spună că, indiferent ce semnificaţie avea ateahwah, nu despre asta era vorba.

Acestea fiind spuse, dezbaterea se fragmentă, practic fiecare indian alegându-şi unul sau doi martori ca să demonstreze ceva, în timp ce şeful îl privi pe Loren şi-i zâmbi cu dinţii lui ca nişte aşchii negre de obsidian. Părea între două vârste. Nu făcu niciun gest,

dar, din câte-şi dădu seama Loren, întrevederea tocmai luase sfârşit. Expresia de pe chipul lui era răbdătoare, aproape detaşată.

Din nou, fără să se împingă, cei mai mulţi dintre privitori o luară din loc, iar lui Loren nu-i rămase decât s-o pornească mai departe de-a lungul arborelui uriaş, veritabila axă a comunităţii. Îi era extrem de cald, încă nu-şi potolise setea şi era foarte obosit. Nemâncat de atâtea ore, uitase de junghiurile care-i treceau prin stomac. Era înciudat din cauza unui asemenea eşec în materie de comunicare şi neobişnuit de furios pe sine.

A fost o prostie. Cea mai mare prostie pe care am făcut-o în jumătatea asta de viaţă de când cutreier lumea.

Însă nu-i stătea în fire să rămână supărat, indiferent de motiv. Mânia nu oferă soluţii niciodată; lucrul pe care trebuia să-l facă era să-şi întrebuinţeze cât mai bine timpul petrecut printre mayoruna şi totodată să pună la cale o modalitate rezonabilă de a-i părăsi.

Câteva strigăte puternice anunţară venirea dinspre pădure a altui grup de vânători şi jumătate dintre oamenii aflaţi în jurul exploratorului îl părăsiră ca să le iasă în întâmpinare. Vânătorii se iviră din junglă în şir indian, opt sau nouă la număr, şi aduseră alte câteva maimuţe urlătoare, doi mistreţi tropicali şi nişte turturele.

6. Beiju

Pentru că majoritatea locuitorilor din sat se grăbiseră să-i întâmpine pe vânători, Loren rămase doar cu o escortă de vreo zece-doisprezece oameni, inclusiv cei doi şamani, care-l conduseră pe drumul de întoarcere, ocolind coroana copacului căzut la pământ, încă împodobită cu bromelide devenite maronii, fiindcă lumina soarelui nu mai ajungea până la ele. Se gândi să le fotografieze mai târziu, însă nu avea destul film ca să şi-l irosească pe plante.

Continuă să se uite la oameni, în timp ce trecea pe lângă ei. Mai mulţi bărbaţi şi femei şedeau în faţa colibelor, pe pământ sau pe rogojini şi crengi căzute pe jos. Ochii unora dintre cei care-i întorceau privirea păreau aproape rotunzi, iar cutele pielii de deasupra lor abia se mai vedeau din cauza slăbiciunii. Oamenii ăştia sunt înfometaţi. De obicei

deschid un luminiş când îşi propun să întemeieze o aşezare mai durabilă, dar acum n-au procedat aşa. Au folosit pur şi Simplu spaţiul din jurul copacului prăbuşit. Se ascund.

Dar, dacă se ascundeau, de ce-i îngăduiseră tinerii războinici să-i urmeze? Şi ce motiv avea tribul ca să mute satul din loc — pare-se că tocmai în dimineaţa aceea, de Vreme ce alte colibe încă se construiau? Îndoindu-se că ieri copiii merseseră câteva ore doar ca să-şi încerce capcanele Pentru păsări, se întrebă dacă aşezarea anterioară fusese mai aproape de mal. Oare tribul se îndepărtase de el? Dar, în acest caz, de ce-l conduseseră apoi tinerii războinici la ceilalţi membri ai tribului?

Nu găsi răspuns la nici una dintre aceste întrebări.

Între timp, vânătorii, cărora li se alăturase şi un grup de bărbaţi din sat, se aşezară pe trunchiul unui copac în poziţii simetrice, unii cu faţa spre un capăt al buşteanului, ceilalţi orientaţi spre capătul opus. Ţinându-şi capul drept, dar cu ochii în pământ, fiecare bărbat duse la gură o mână făcută căuş şi cântă împreună cu ceilalţi, într-o ceremonie la care Loren mai asistase când vizitase alte triburi şi despre care ştia că se numea “refamilizare". Fiecare membru al tribului îi cânta unui vecin, după care îşi schimba orientarea şi-i cânta vecinului din partea cealaltă. Spuneau cu toţii acelaşi lucru: E bine, e bine că ne-am întors în sat; e bine, e bine că suntem iar împreună. Cei care înfruntaseră pericolele pădurii şi cei care-i aşteptaseră să se întoarcă redeveneau astfel o singură familie (când despărţirile erau mai lungi, cei care rămâneau pe loc le furnizau celor întorşi informaţii despre naşteri şi morţi, în acelaşi mod impersonal şi simultan). Grija pentru cei care cutreierau prin junglă sau aşteptarea întoarcerii călătorilor se transforma în acest fel într-un ritual, toţi membrii tribului căutând şi dobândind încrederea pentru următoarea vânătoare şi aşteptare.

Între timp, femeile începuseră să se ocupe de vânatul proaspăt. Fetiţele le ajutau cu însufleţire, iar Loren văzu cum două fete cam de treisprezece ani înhăţară o urlătoare desfigurată de lovituri, care, deşi mânjită cu sânge din creştet până la burtă, încă nu murise, fiindcă prinse viaţă când simţi o atingere străină şi încercă să lupte împotriva celor care-o capturaseră. Una dintre fete o luă de membrele inferioare legate unul de altul, o învârti în aer şi o izbi cu forţă de pământ. Sângele ţâşni pe nările urlătoarei, iar membrele i se crispară. Fata avea nişte ochi de o strălucire fără egal, nasul mic, buze late şi degaja energie. Cealaltă fată stătea pregătită, ţinând în mâini un ciomag, dar nu mai fu nevoie: în sfârşit, maimuţa murise. Cele două legară unul dintre membrele inferioare de coadă şi folosiră acest cârlig natural ca să atârne animalul cu faţa în jos, deasupra unui foc. Datorită unui reflex vital care încă funcţiona, chipul maimuţei se strânse şi un rest de aer ieşi cu un şuierat zgomotos din laringele ei extraordinar. Loren îşi ridică aparatul de fotografiat şi-l declanşă.

Nu peste multă vreme avea să se servească masa, poate prima a întregii comunităţi după atâta timp — Loren auzi câteva ghiorăieli dinspre stomacurile celor care treceau pe lângă el. Gătitul putea să dureze cam o oră. Până atunci, unul dintre şamani îi făcu semne ca să-i ceară să se uite prin obiectivul aparatului, iar exploratorul nu avu încotro, trebui să-i dea voie. Urmaţi de un grup de adulţi şi de copii, o porniră împreună printre copaci, unde Loren fotografie un şarpe colubrid din varietatea verde a paradisului, fără colţi şi neveninos, a cărui siluetă sinuoasă cobora alunecând de pe o ramură joasă, ca să atace o omidă de două ori mai lungă decât un deget de om. După alte câteva clipe, şamanul îi arătă un gândac-arlechin care se căţăra pe o frunză. Specimenele ajunse la maturitate atingeau treizeci de centimetri şi erau însoţite mereu de pseudoscorpioni personali, lungi de numai patru milimetri, care trăiau în crăpăturile din crusta gândacilor, curăţând-o de căpuşe. Arlechinul îşi luă zborul, iar Loren îi arătă şamanului cum se face o fotografie, după care îi pozâ, iar şamanul apăsă pe buton, cu o expresie de solemnitate sfioasă întipărită pe chipul lui arămiu. În cele din urmă, se înţeleseră, iar Loren îl fotografie pe primul şaman, aPoi pe celălalt încă o dată şi pe copii la final. Termină o rolă de film, o scoase şi mai dădu voie câtorva indieni să privească puţin prin obiectivul aparatului neîncărcat. Pe urmă îl încărcă la loc şi, nu după mult timp, ajunse la jumătatea celei de-a doua role; în buzunar mai avea doar una. Dar îi rămăseseră o mulţime de filme neexpuse la tabără.

Era ora trei după-masă. Încă trei ore până la căderea întunericului.

Loren se simţi sleit de puteri şi o bună bucată de vreme nu se mai gândi deloc la tabăra pe care-o lăsase pe mal.

Mayoruna nu erau ostili, dar găsirea unui ghid care să-l ducă înapoi avea să fie o problemă, dat fiind că nimeni nu vorbea spaniolă sau portugheză. Hola, me liamo Loren, repeta exploratorul fără încetare şi deja învăţaseră cum îl cheamă: Lowen, Lowen repetau şi ei, neputând să-l pronunţe pe r, în timp ce copiii zâmbeau şi chicoteau.

Nu înţelegeau. Nu se prefăceau că nu înţeleg, fiindcă n-ar fi avut niciun motiv. Dacă ar fi vorbit vreunul o limbă a civilizatorilor, ar fi ieşit până acum în faţă. Loren nu era peste măsură de îngrijorat. Tot avea să găsească o modalitate de-a le explica exact ce dorea. Stând mai mult cu ei, nu făcea altceva decât să-şi sporească şansele de-a le câştiga încrederea.

Era încântat de fotografii. Hotărându-se să păstreze ultimul film pentru a doua zi, îşi lăsă aparatul să-i atârne pe piept şi, nemaiavând ce face, îşi permise să se bucure de compania sa neobişnuită. Acum, gazdele lui se pregăteau să mănânce cu toţii laolaltă. La focurile de sub grătare se frigeau hălci întregi de mistreţ tropical, din care Loren mai mâncase şi înainte şi despre care ştia că era bun. Farfurii de lut, cu un diametru de

peste cincizeci de centimetri, fuseseră aşezate direct deasupra flăcărilor şi umplute cu gogoloaie mari de făină de manioc, pe care femeile le frământaseră cu nişte spatule de lemn, făcând din ele un fel de clătite groase de jumătate de centimetru, înainte de-a le pune la copt.

Clătitele se numeau beiju. Loren mâncase beiju şi altădată (era necrescută, groasă, lipsită de gust şi cu toate acestea suficient de săţioasă), şi chiar o fotografiase.

Fetele care atârnaseră urlătoarea deasupra focului lăsară flăcările să-i pârlească părul, frigând carnea superficial, după care, socotind că era bună de mâncat, o dezlegară şi lăsară la iveală faţa, care rămăsese încremenită într-o grimasă crudă. Fata cu ochi strălucitori ridică o labă friptă, oferindu-i-o lui Loren. El schiţă un gest de refuz. Niciodată nu fusese în stare să mănânce carne de maimuţă gătită astfel crispado — mai cu seamă laba, considerată o delicatesă, îi amintea prea mult de o mânuţă de copil. Se uită la fată: fruntea ei lucea de sudoare din pricina focului şi tot părul îi fusese smuls de pe corp, de la pubis la sprâncene. Ducând laba spre propria gură, se întoarse la un grup format din alte câteva fete. Băieţandri zvelţi şi agili mişunau printre mai vârstnicii mayoruna, corpurile lor suple contrastând cu sânii lăsaţi din cauza alăptatului, cu spinările încovoiate şi cu burţile fleşcăite.

Erau lihniţi cu toţii. Pe farfuriile de lut, roţile mari de beiju fură întoarse cu o mişcare scurtă. După câteva minute erau gata, mânjite din belşug cu funingine de la foc. Peştele, pisat cu tot cu cap şi oase şi transformat într-o pastă cenuşie, fu întins pe porţiile de beiju pe care mâinile nerăbdătoare le rupseră în mai multe bucăţi, după care rulară clătitele cu peşte şi le vârâră în gurile lacome. Exploratorului îi fu oferită o felie unsă cu peşte de către o femeie ale cărei trăsături îi amintiră de fata cu laba de maimuţă. Putea foarte bine să-i fie mamă sau mătuşă. Sângele care curgea în vinele acestor oameni se transmitea de la individ la individ, fără încetare, recompunând o plămadă primordială veche, şi totuşi nouă de fiecare dată. La fel ca mâlul de pe fundul Amazonului.

Se aşeză, muşcând din felia rulată de beiju, grea şi săţioasă.

Oameni a căror existenţă fusese pusă sub semnul întrebării până mai ieri îl bombardau acum cu stimuli şi majoritatea acestor stimuli erau bruţi şi primari. Energia îl pătrunse ca o senzaţie sonoră, un zumzet sau un alt zgomot neîntrerupt, deşi Loren nu era foarte sigur că trecea într-adevăr printr-o asemenea experienţă. Preţ de o clipă, vocile puternice din jur părură că slăbesc, înlocuite de un murmur amorf. Loren se îndreptă din şale, luptând contra căldurii, după care ascultă încordat până când percepu iar zgomotul satului.

Căldura era înăbuşitoare, iar el cădea de oboseală.

simţurile ţinute ore întregi în alertă maximă se destindeau acum, după ce Loren îşi potolise foamea şi setea. Asta Produsese senzaţia de murmur interior. Încercând să-şi limpezească mintea, se ridică din nou în picioare. Văzută de la un metru şi jumătate mai sus, lumea părea mai organizată Şi mai controlabilă. Dar neobişnuita senzaţie nu se atenuă, şi Ca şi cum ar fi vrut să verifice realitatea, Loren privi în jur. Fata cu ochi frapant de strălucitori rupsese în două o Porţie mare de beiju şi pusese una dintre jumătăţi pe o frunză mare, în timp ce-o mânca pe cealaltă. Băiatul saşiu, ghemuit pe patru labe, încercă să întindă pe furiş o mânuţă ciocolatie spre jumătatea păstrată de fată. Tuti! Tuti! strigă ea, un nume sau o indicaţie, prefăcându-se apoi că-l loveşte cu palma; totuşi, băiatul înhăţă porţia. Fata ţâşni în picioare ca să-l urmărească, corpul zgâlţâindu-i-se într-o masă sănătoasă de carne, coapsele, umerii şi braţele arămii lăsându-se cuprinse de-o pulsaţie subtilă. Tinereţea o făcea să nu aibă nimic din aerul trist şi vlăguit al celorlalţi.

Loren privi satul. Fiecare foc strălucea într-un cerc de goliciune caldă, în vreme ce sălbaticii mayoruna muşcau şi rupeau din hrană. Mâncau hămesiţi, cu înghiţituri mari, nemestecate, hrana pe jumătate crudă. Printre atâţia obraji care se umflau ritmic, observă un bărbat mai în vârstă morfolind încet o bucată de carne, cu ochii aproape închişi, ca şi cum ar fi mâncat rugându-se. Spectacolul intim al senzualităţii era teribil de rar printre indieni! Loren vru să-l fotografieze, însă decise brusc să nu profite de ocazie şi să savureze clipele aşa cum erau. Imediat după aceea o văzu pe fata goală ţinându-l pe genunchi pe băiatul saşiu. Cu feţele unse de grăsime, mâncau împreună, împăcaţi.

Murmurul nedesluşit venind dinspre oameni era exact răspunsul care-i confirma că era singur în mijlocul lor.

7. Visul

Cu o oră înainte de amurg, Loren fu adoptat de o familie cu patru membri, care-i puse la dispoziţie un hamac în propria colibă. Fără să semene deloc cu articolul sofisticat pe care-l lăsase la tabără, acest hamac era făcut din crengi de palmier înnodate, care aveau să-i lase semne pe piele. Toate cele cinci hamacuri din colibă erau legate de stâlpul ei central, aşa încât Loren trebuia să meargă la culcare în acelaşi timp cu măcar un alt membru al familiei, fiindcă altminteri hamacul lui încărcat ar fi doborât stâlpul şi, odată cu el, întreaga colibă. A doua zi, dacă avea să rămână acolo, avea să lege hamacul afară, între copaci.

Membrii unui sat indian nu se culcă niciodată în acelaşi timp. În următoarele zece ore, zarva aşezării avea să se înteţească şi să se liniştească de mai multe ori, pe măsură ce

oamenii mergeau la culcare sau se trezeau, se dădeau jos din hamacuri şi aţâţau focurile din nou, îi hrăneau pe copii dacă Se sculau, simţeau ei înşişi că le era foame şi mestecau nişte resturi, după care se culcau la loc, fiecare după voie.

Zumzetul acela încă nu-l părăsise.

Fireşte, nu se mai afla niciun alt civilizator prin preajmă, îşi spunea Loren întruna, aşa încât trăia un tip special de singurătate în mijlocul unei comunităţi active şi sociabile.

Se sui în hamac odată cu un alt membru al noii lui familii şi-şi puse aparatul de fotografiat alături. Scoase carnetul de însemnări şi pixul şi încercă să scrie, dar nu reuşi să-şi adune gândurile, aşa încât se lăsă pe spate, îngăduind reflexiilor indirecte ale unui foc să-i joace pe pagina albă. Câteva voci de indieni vorbeau în imediata apropiere a colibei, iar lui Loren i se păru că-l recunoaşte pe tânărul om-pisică căruia îi spunea în gând Obraz Roşu. Obraz Roşu străbătea satul împreună cu alţi câţiva bărbaţi tineri, vorbind iute. O voce masculină întrucâtva sceptică îl întrerupse pe Obraz Roşu, care o întrerupse la rându-i, mânios fiindcă fusese contrazis.

Egoul era prezent şi aici, în inima junglei; ambiţia şi dorinţa de-a conduce erau personaje ale acestei piese primordiale, la fel ca în lumea pe care Loren o lăsase în urmă.

Mica sferă de voci se mistui treptat, pierzându-se în murmurul general. La puţin timp după aceea, carnetul de însemnări căzu lângă Loren McIntyre. Acesta adormise, iar acum respira liniştit şi regulat.

Visă că se ridicase în văzduh, nu cu avionul, ci plutind prin forţe proprii, ca un balon, deasupra unei viziuni a junglei şi a munţilor, asemănătoare unei hărţi supradimensionate.

Era un vis, iar în timp ce visa, Loren era conştient că visează. Imensitatea junglei se întindea sub el, emanând o fosforescenţă bogată, ca şi cum ar fi fost iluminată de dedesubt. Fosforescenţa aceea era chiar bogăţia junglei.

Complexitatea formelor ei de viaţă. Pentru asta, Pizzaro, Orellana şi atâţia alţii exploraseră ţinutul cu o asemenea febrilitate. Comoara se afla în întregime aici. Generaţii de predecesori îi dăduseră pur şi simplu un nume greşit, dar în vis McIntyre o recunoscu imediat. Învăluia vegetaţia junglei, în vreme ce munţii îndepărtaţi îi trimiteau răsuflarea lor zeiască. O forţă invizibilă dilata munţii dinăuntru, încărcându-i cu o vrajă înrobitoare.

Apoi Loren se văzu în mijlocul luminişului, înconjurat de colibele tribului. Se afla în faţa căpeteniei. Cumva anume, aparatul din vis se fixă la început de la sine asupra picioarelor cu negi mari ale bărbatului şi pe urmă i se ridică spre chip. Se trezi. Cineva

aţâţa un foc lângă coliba lui, iar flăcările jucăuşe trosneau, luminând puternic tavanul împletit din stuf şi frunze. La încheietura mâinii lui Loren ceasul continua să ticăie, cu cifrele ceva mai şterse din cauza luminii tot mai crescute a focului. Încă ţinea degetele încleştate pe pix.

Jungla era plină de agitaţia vieţii nocturne. Animale de pradă nevăzute vânau victime nevăzute, în timp ce gândurile se perindau, neliniştite şi imprecise, prin mintea lui McIntyre. Visele îl interesaseră dintotdeauna, deşi nu le recunoscuse niciodată vreo valoare premonitorie. Ceea ce i se părea fascinant era modul în care combinau fragmente din trecut, jucându-se astfel cu timpul. În tinereţe, Loren fusese fascinat de timp, de toate felurile de timp, cronometric, terestru, sideral; îşi imaginase cum se revolta dimensiunea timpului, modificându-şi proprietăţile şi anunţând o restructurare majoră a cosmosului cunoscut. Însă mintea lui avea o formaţie ştiinţifică, la asta adăugându-i-se originea scoţiană. Scoţienii din familie, proverbial de practici (bunicul dinspre mamă, George Nell Alexander, veteran în războiul civil şi în Klondike, fusese cel mai bun inginer al oraşului Seattle), îşi puseseră întotdeauna geniul în slujba construcţiilor; podurile şi şoselele, maşinile şi motoarele le satisfăcuseră imaginaţia într-o măsură mult mai mare decât speculaţiile sau poezia. Loren McIntyre, pe care timpul îl preocupa ca temă de tinereţe, ajunsese în scurtă vreme la concluzia că acesta era flexibil doar în mintea lui.

Totuşi, visul era interesant fiindcă materia lui o constituia timpul. Visul îi modifica direcţia sau îl făcea să evolueze pe piste paralele, învia diverse amintiri cu un realism înspăimântător şi se integra viitorului ca o formă de explorare a spaţiului. Toate acestea nu puteau avea mare importanţă pentru un civilizator care transpira la fiecare referinţă sau verificare când îşi scria cărţile şi articolele, dar erau totdeauna încărcate de sensuri pentru băştinaşii Pe care-i vizita. Visul era explicaţia lor pentru orice depăşea domeniul realităţii concrete şi controlabile. În ochii lor, visul nu mai era chiar vis.

De fiecare dată când se afla în mijlocul indienilor, McIntyre îşi îngăduia să se joace cu acea latură a propriei Personalităţi pe care-o ignora sau o ţinea ascunsă în lumea civilizată. Îşi amintea de visele lui şi le analiza în funcţie de experienţele de viaţă prin care trecuse. Căpetenia cu lipitori pe picioare zâmbise şi ascultase pe toată durata întâlnirii lor, dar nu scosese o vorbă. Era logic ca visul să-l pună faţă în faţă cu acea căpetenie, încercând poate să-i compenseze tăcerea de peste zi.

Putea să scrie la lumina strălucitoare a focului. Era posibil ca a doua zi însemnările lui să nu fie lizibile, dar avea să-şi amintească sensul lor general. O făcea nu atât ca să aştearnă întâmplările pe hârtie, cât mai ales ca să-şi creeze condiţiile unei evaluări lucide a situaţiei.

Douăzeci octombrie. Undeva, în apropierea malului estic al râului Javari. Se pare că băştinaşii mayoruna nu-l cunosc sub acest nume. Am făcut câteva fotografii bune ale grupului cu care am intrat în contact şi am şanse mari să le iau cu mine la plecare.

Mă întreb ce pot stârni fotografiindu-i pe aceşti oameni.

Nu mă amuză deloc ideea de a-i vedea copleşiţi de agenţi ai guvernului sau de oameni de ştiinţă. Nu se pot apăra în niciun fel de microbii din afară, care sunt aduşi invariabil de contactul organizat. De asemenea, n-aş vrea să devină dependenţi de străini, acesta fiind cel mai trist efect al aculturaţiei. Din păcate, calea cea mai sigură de-a nu falsifica existenţa indienilor este să nu intri în contact cu ei; orice prezenţă din exterior, fie ea şi a unui singur musafir, constituie o ameninţare potenţială la adresa viitorului lor.

Dar eu sunt singur şi o să rămân aici doar câteva zile.

Influenţa mea asupra lor va fi limitată şi, sper, efemeră.

Se opri. Era incomod şi-i lua mult timp să scrie în hamac. Se întinse şi-şi lăsă mintea să continue rândurile întrerupte. Să nu intri în contact cu un asemenea trib, bănuind totodată că acesta se retrăgea din calea coloniştilor, crea alte dileme de ordin moral. Abandonarea lor nu făcea decât să le îngreuneze existenţa, fiindcă echivala cu refuzul de-a le acorda ajutor şi protecţie. De la prima vedere, îţi dădeai seama că oamenii din jur aveau mare nevoie de ace, aţă, unelte mai bune pentru făcut focul (îi văzuse folosind un vătrai cu totul primitiv), cuţite şi oale. În ciuda musculozităţii, unii dintre ei aveau să se îmbolnăvească de tuberculoză; diferenţele de temperatură dintre zi şi noapte erau spectaculoase în regiune, iar McIntyre se trezi tremurând în hamac. Celor cu plămâni delicaţi, chiar tricourile şi pantalonii scurţi le puteau salva viaţa.

Aveau nevoie cu toţii de medici şi de medicamente, iar cea mai bună şansă de-a primi asistenţă medicală o reprezentau misionarii, care însă, în mod cert, ar încerca să le schimbe cultura, indiferent cât de amical. Se puteau folosi de faptul că nu tot ce venea din afară le era duşman, ca să ia hotărâri mai bune pentru viitor; însă până să afle exact cine le era prieten în Brazilia, victima avea să fie din nou propria lor cultură.

Exista o întrebare care se punea ori de câte ori deschideai poarta necunoscutului: ce să faci cu el?

Gânduri, gânduri. Ca nişte nave spaţiale, rotindu-se undeva într-un fel de spaţiu suborbital. Întins în hamac, tremurând de frig şi auzind zgomotele iscate de acei membri ai tribului care încă erau treji, McIntyre deveni conştient de existenţa unei subsfere a minţii lui, unde diversele speţe ale proceselor mintale, mai puţin explicite şi precise, se întâlneau, intrau în contradicţie, se amestecau. Tribul pe care tocmai îl întâlnise făcea

parte din ele. Iar din rândul oamenilor tribului — curios de expresivi şi de elocvenţi, deşi nu-i adresaseră niciun cuvânt musafirului — se ivi căpetenia cu negi pe picioare.

Ca de fiecare dată când se gândea la indieni, în subspaţiul minţii lui McIntyre începu să se deruleze rapid un film din copilărie. Seattle la sfârşitul anilor douăzeci. Străzile copilăriei. Tot ce ştia pe-atunci Loren despre indieni era că erau nişte oameni neobişnuiţi, care locuiau la capătul lui Cherry Street, împleteau coşuri şi se trăgeau din Chief Sealth, după care fusese numit oraşul Seattle (puţină lume Ştie cât de tânăr este Seattle: primul colonist a sosit aici abia în 1852). Când era mică, mama lui Loren o văzuse pe fiica lui Chief Sealth, prinţesa Angeline, vânzându-şi coşurile la Capătul lui Cherry Street.

Chief Sealth era un siwash. Vizavi de locuinţa familiei McIntyre se afla un azil de bătrâni purtând numele Carolinei Mine Gallan, o doamnă de origine ebraică a cărei casă fusese transformată în refugiu pentru vârstnici şi suferinzi.

Copiii din împrejurimi, printre care şi Loren, obişnuiau să şterpelească mere din întinsa livadă care dădea spre Seward Park Avenue. Unul dintre puţinii locatari care ieşeau mereu din azil era un bătrân evreu erudit, poreclit Siwash Davis, fiindcă printre numeroasele limbi pe care le vorbea se număra şi siwash, astfel încât putea, probabil, să-i înţeleagă pe Chief Sealth şi pe Angeline.

Bătrânul purta pe cap o tichie, mergea sprijinindu-se într-un toiag şi-i dăduse lui Loren o poreclă specifică indienilor siwash, “Ochişori Strălucitori" — Loren îi uitase de multă vreme echivalentul indian, dar îşi aducea aminte că mama lui i-l tradusese. Devenise “Ochişori Strălucitori" şi pentru Siwash Davis, şi pentru sine. Era perioada când în fiecare şanţ şi în spatele fiecărui pom pândea umbra romantică a unuia dintre eroii lui din poveşti, iar de cele mai multe ori eroul respectiv era indian. Ori de câte ori se juca de-a cowboy-ii şi indienii, în pădure sau în jurul casei, Loren voia să fie indian. Fiindcă indianul se mişca tăcut şi tainic, umbra lui fiind una dintre multele umbre ale junglei. Misterul acelei mişcări îl fascina pe Loren. Gândul la viaţa aceea pe care indianul era mulţumit dacă putea s-o ducă de unul singur, fără contactul la care era silit de feţele palide, îi inspira pur şi simplu veneraţie copilului de şapte ani.

Această scenă din trecutul lui Loren ieşea întotdeauna la lumină când era pusă în legătură cu două experienţe; indienii şi timpul, orice formă a timpului. Ca şi acum, în vreme ce aştepta ca somnul să-l prindă iarăşi, succesiunea anonimă a clipelor însoţea gândurile care se contopeau la loc în cadrul visului, construind din materia lui efemeră o casă pentru ceea ce era acum: un civilizator obosit, singur şi pierdut în preistorie.

Faptul că era singur între aceşti oameni îl conecta la acel subspaţiu al propriei minţi unde se afla totul: prezentul cu implicaţiile lui ascunse, trecutul distilat până la ceea ce

era important şi durabil, ba chiar şi viitorul, obscur, dar evident. Locul unde aventurile noi, indiferent cât de tulburătoare, erau întotdeauna bine-venite...

În partea cealaltă a planetei, la o distanţă marcată de rotirea completă a unui satelit, ziua următoare începuse deja. Spre est, unde oceanul îmbrăţişa ţărmul proeminent şi înverzit al Braziliei, şi unde se deschidea gura largă de două sute de mile a uriaşului fluviu Amazon, se crăpa de ziuă. Nori, milioane de tone de aburi de apă atârnau pe cer deasupra Amazoniei, gata să cearnă umiditate în aerul respirat de tribul mayoruna în cuibul lui neştiut din pădure.

Inspirând acelaşi aer, exploratorul adormi, cu sentimentul că le aparţinea.

Fu deşteptat cu brutalitate.

Două mâini scuturau prăjina de susţinere aflată în centrul colibei. Erau ale unuia dintre şamani. Ca nişte fructe mari şi coapte, corpurile ciocolatii ale gazdelor lui Loren îşi dădură drumul din paturile suspendate, iar exploratorul, încă ameţit, înşfăcă aparatul de fotografiat şi celelalte bunuri şi ateriză pe pământ la doar câteva clipe după gazdele lui.

Ceaţa se învolbura peste sat şi peste arborele prăbuşit.

Deasupra, întunericul rămăsese împletit în frunzişul boltei şi părea în continuare atotputernic, deşi ţipetele ascuţite ale papagalilor ara vesteau începutul unei zile noi. Hamacurile erau înfăşurate, iar capul familiei îl îndemnă pe Loren să facă la fel cu al lui. Se conformă, chiar dacă degetele îi amorţiseră, văzu pixul care-i căzuse pe pământul din colibă şi-l ridică.

Ieşi în piaţa satului tribal, în timp ce capul familiei izbea puternic cu o măciucă din lemn de palmier chonta în prăjina centrală. Prăjina se rupse. Acoperişul se prăvăli.

Restul familiei lui adoptive se afla afară, cu braţele pline de coşuri, tigve de băut, o ţeapă de bambus în care fusese înfipt un peşte uscat la soare, arcuri şi săgeţi, o plasă de Prins peşte. Adunară de pe jos lucrurile pe care încă nu le împachetaseră şi le aruncară în coşuri. În jurul lui Loren, toţi indigenii făceau acelaşi lucru: în coşuri erau zvârlite Securi, cranii şi bucle de păr decolorat (trofee, îşi dădu el seama), furci pentru ridicarea acoperişurilor din stuf, coliere din gheare de jaguar, arcuri şi săgeţi pentru copii şi alte jucării. La dreapta şi la stânga lui se prăbuşeau şi alte colibe.

Ducându-şi coşurile şi boccelele pline cu bunuri personale, bărbaţii şi femeile se strânseră într-un grup zgomotos, care creştea văzând cu ochii între colibe. Deodată, chiar căpetenia cu lipitori pe picioare apăru plimbându-se prin faţa mulţimii de parcă ar fi trecut-o în revistă.

Obraz Roşu îi puse o întrebare la care căpetenia răspunse cu o voce surprinzător de stridentă. Aşadar, putea şi să se mişte, şi să vorbească.

O lumină crudă şi cenuşie se ivi în locul unde bolta era mai subţire. Papagalii ara, grupaţi pe perechi de aceeaşi culoare, ieşeau din frunziş cu un fâlfâit scurt şi zburau din copac în copac. Membrii tribului îşi distrugeau colibele şi acoperişurile repede, fără părere de rău. Coşurile erau ridicate şi aşezate în echilibru pe cap, iar copiii, suiţi în spatele mamelor şi legaţi cu nişte curele petrecute pe după frunţile acestora. Arcurile şi săgeţile de aproape doi metri, măciucile, suliţele şi harpoanele le ţineau strâns în mână bărbaţii din cadrul tribului. Maimuţele-veveriţă, legate cu sfoară, erau ridicate pe încheieturi sau pe antebraţe, iar păsările domesticite erau făcute să se cocoaţe pe umeri şi chiar în părul des ca o coamă. Toţi deodată, indienii părură gata de drum, copleşiţi de rodul vieţii lor în pădure. Căpetenia cu lipitori îi trecu în revistă, trăgând dintr-un trabuc verde de tutun neprelucrat. Îl descoperi pe exploratorul care stătea între oamenii cu care îşi petrecuse noaptea, dar nu-l învrednici cu niciun salut aparte.

Ca şi cum ar fi răspuns unei comenzi nerostite, coloana se puse în mişcare de îndată ce se formase. Acum unde naiba se mai duc? fu singura întrebare pe care izbuti s-o articuleze mintea lui Loren.

Se hotărî să încerce o revoltă simbolică. Ieşi din rând şi rămase nemişcat la marginea copacilor. Foarte aproape de el, coloana pătrunse în junglă şi toate personajele care între timp îi deveniseră familiare trecură pe lângă el ca la paradă, împreună cu neamurile şi cu bunurile lor de preţ. Fata care-l lovise pe băiatul saşiu mergea în spatele femeii mai în vârstă cu care semăna atât de bine. În urma ei venea chiar băiatul ducând un arc de jucărie şi o tolbă cu săgeţi. Apoi îşi făcură apariţia şamanii, care trecură unul după altul. Nimeni nu părea să-i dea vreo atenţie.

În ciuda luminii şovăitoare şi a oamenilor care se perindau prin faţa lui atât de repede, ochiul lui experimentat se convinse că tribul deţinea un arsenal impresionant de posesiuni.

Fiecare familie avea vase şi tigve de băut. În coşuri săltau tot felul de obiecte care atestau ingeniozitatea oamenilor în folosirea habitatului. Aveau săgeţi de mai multe tipuri, cu vârful zimţat, ascuţit sau bont. Arcurile erau cioplite din mai multe esenţe lemnoase şi împodobite variat. Pălăriile erau făcute din mai multe păsări colibri strânse laolaltă, ciocurile fiindu-le cusute unul de altul ca să formeze o bandă de susţinere a penajului, pe când colierele erau alcătuite fie din colţi de jaguar şi dinţi de maimuţă, fie din grăunţe şi alune uscate. Lobii urechilor erau întinşi de cercei de toate felurile. Câţiva copii ţineau bucăţele din carapacele unor pui de broască-ţestoasă. McIntyre observă o femeie care ducea un sac din frunze de palmier împletite, acoperit cu un capac ciudat, format din carapacea unui tatu.

După ce-i dăduse omului tot ce avea mai bun în materie de plante şi animale, pădurea se deschidea acum pentru a-i oferi adăpost. McIntyre privi cum sălbaticii mayoruna se pierdeau printre copaci. Pădurea îi înghiţi cu repeziciune.

Nu putea să rămână aici de unul singur.

Iuţi pasul ca să ajungă din urmă coloana. I se făcu loc, aproape cu indiferenţă. În scurt timp, poteca deveni lată cât Şoldurile unui băştinaş.

Fir-ar să fie, ce mai e şi asta şi unde se duc? se întrebă Loren în gând.

Făcea deja parte din “ei". Începu să meargă cu pas vioi, ca Un mayoruna ale cărui bunuri erau, întâmplător, un pix, un carnet de însemnări şi un aparat de fotografiat.

După o jumătate de oră (ştia că trecuse o jumătate de oră: se uita mereu la ceasul de mână, ca şi cum ar fi încercat Să rămână în legătură cu lumea lui, care funcţiona pe baza ceasului) traversară un curs de apă noroios, folosind ca podeţ un trunchi căzut la pământ. Se temea întotdeauna când trebuia să treacă prin astfel de locuri. Coaja pe care călca, acoPerită de muşchi, era alunecoasă şi puteai oricând să cazi să te înfigi în vreun ciot. Indienii nu păreau să-şi dea seama de acest risc; întreaga coloană dansă mai departe deasupra apei, aproape fără să încetinească, dar, când Loren, păşind pe trunchi, şovăi, o mână din spate îl prinse de cot şi-l ajută să se echilibreze.

Mult mai lent decât indienii, efectuă până la urmă traversarea.

Odată ajuns pe malul celălalt, se gândi să abandoneze tribul chiar acolo. Dacă urma subafluentul, acesta avea să-l ducă la principalul curs de apă, râul Javari.

Dar oare chiar aşa era? Nu numai că Loren nu-şi dădea seama unde se unea subafluentul cu Javari, în raport cu tabăra lui, dar poate că nici nu se vărsa în Javari. Poate că şerpuia spre est, integrându-se în cele din urmă unuia dintre celelalte sisteme de afluenţi, Itui sau chiar Jandiatuba. Era o ipoteză de care Loren trebuia să ţină seamă. Hărţile regiunii erau aproximative, urmând traseele marinei militare braziliene şi peruviene. Pe unde nu patrulau canonierele, cartografii nu se aventurau, iar redactarea hărţilor se sista. Abia în ultimul timp, fotografierea aeriană adăugase o mulţime de noi sisteme de afluenţi, inclusiv câţiva care apăreau şi dispăreau, pentru că anumite porţiuni ale cursului erau acoperite pentru totdeauna de bolta vegetală. Nimeni nu putea spune unde se legau între ele acele râuleţe şi câteodată nici măcar direcţia în care curgeau. În mijlocul anotimpului secetos, se înfundau în mâlul propriei albii şi aproape că nu se mai mişcau, însă în perioada ploilor torenţiale erupeau din albiile secătuite şi şerpuiau după bunul lor plac în noi direcţii. Câteodată, torenţii sau puhoaiele se uneau cu apa râului, modificându-i cursul; acest fapt se întâmpla destul de des aici, fiindcă panta câmpiei împădurite era extrem de blândă. Ţinând cont că nici măcar de direcţia

cursului principal nu putea fi foarte sigur, Loren nu avea nicio garanţie că acest subafluent îngust, poate încă nenumit, avea să-l ducă unde voia.

Cu toate acestea, Loren cunoştea Amazonia superioară. Navigase pe apele ei, o străbătuse cu pasul, o cercetase de multe ori din avion şi-i examinase serii întregi de hărţi; Cât despre fluviul uriaş, îl obseda de peste trei decenii. Şi era acum cu atât mai surprins, simţindu-se prizonier pe un teritoriu unde se simţise totdeauna în largul lui şi liber.

Era în anul 1935. Vasul cu abur West Notus pufăia spre amonte, iar matelotul McIntyre privea cu ochii mari un estuar mai lat decât îşi putuse închipui vreodată. Pe vremea aceea, încă nu era întru totul conştient de dimensiunile gigantului, iar multe dintre aceste dimensiuni nici nu fuseseră stabilite cu precizie. Era imposibil ca un asemenea gigant să nu declanşeze curiozitatea statistică a omului, aşa încât încercările de măsurare a Amazonului erau la fel de vechi ca primele explorări. Dar cât de exact puteai măsura un monstru de acest fel, mai ales ţinând cont de faptul că anotimpurile îl făceau să scadă sau să crească atât de spectaculos? La Manaus, capitala statului Amazonas, o scară gradată fixată în povârnişul portului arăta variaţii ale nivelului apei de peste cincisprezece metri între iunie şi noiembrie, adică între anotimpul secetos şi cel ploios. Însă în orice perioadă a anului existau o mie de alţi factori care modificau debitul cursului, făcând ca fluviul cel mai mare să fie Şi cel mai puţin previzibil — în registrele hidrografice ale Amazonului variabilitatea datelor fiind copleşitoare —, însă asta reprezenta doar faţa văzută a complicaţiilor. Pentru a-i Putea descrie cât de cât comportamentul, era nevoie de o Mulţime de elemente specifice, printre care se numărau geometria cursului de apă, nivelul de creştere, relaţia dintre cantitatea de precipitaţii şi creşterea debitului, viteza şuvoiului de apă şi gradul de înclinare a pantei. Fluviul nu putea fi definit prin simple cifre, ci prin generaţii de cifre fiecare cu propria ei istorie, precum şi prin coroborări de date, combinându-se studiul cu proiectarea şi realitatea cu teoria.

Iar printre ele se aflau şi cele care stabileau dacă un fluviu avea dimensiuni mai mari decât cele obişnuite: debitul de la gura de vărsare, aria bazinului străbătut de cursul de apă (mii de cursuri în cazul Amazonului) şi lungimea totală, de la cel mai îndepărtat izvor până la gura de vărsare.

În privinţa debitului şi a bazinului străbătut, Amazonul depăşea uşor celelalte fluvii. Media de aproape două milioane şi jumătate de metri cubi pe secundă la gura de vărsare o depăşea de zece ori pe cea a fluviului Mississippi şi era egală cu cantitatea totală a următoarelor opt fluvii ca dimensiuni.

Pe segmentul inferior al principalului curs, volumul colosal de apă avea nevoie de o albie de multe mile lăţime. Suprafaţa acoperită de curgerea Amazonului, estimată cu aproximaţie la 2230000 de mile pătrate, era dublă faţă de cea a Nilului.

Cât despre lungime, se presupunea că avea doar cu o sută de mile mai puţin decât Nilul, dar faptul nu putuse fi confirmat, de vreme ce Amazonul nu fusese niciodată măsurat cum se cuvenea. Pe lângă asta, izvorul, cel mai îndepărtat izvor, nu avusese parte de o identificare convingătoare.

Dintre atât de numeroasele mistere extraordinare, izvorul era cel care înflăcărase imaginaţia marinarului. Mintea tânărului McIntyre gonea de-a lungul întinderii nevăzute a Amazonului până la locul unde izvorul, punctul cel mai îndepărtat de unde ţâşnea apa spre gura uriaşă, stătea ascuns undeva în inima Anzilor. Pe atunci, încă se credea că gigantul izvora din Lacul Lauricocha, sursa unuia dintre principalele sale cursuri de apă: Maranon. Lumea nu avea o imagine clară a acelui izvor; în timp ce expediţia lui Burton şi Speke în zona Lacului Victoria adusese din Africa imagini relativ familiare, Amazonia era considerată în 1935 terra viridis incognito, necunoscuta verde, pornind nepăsătoare din vest, dinspre un şir de munţi cu crestele acoperite de zăpadă, care nu interesau pe nimeni.

Cu toate acestea, mintea lui McIntyre hoinărise nestingherită prin acea pustietate, căutând un început tot atât de mic pe cât de uriaş era rezultatul final. Şi-l găsise: nu imaginea a ceea ce ar fi trebuit să fie izvorul, ci sentimentul unei asemenea descoperiri.

Totul durase doar o clipă. Dar efectul se păstrase până dimineaţă, apoi până în ziua următoare şi în întreaga săptămână pe care West Notus o petrecuse ulterior pe apele râului Para, înainte de a-şi îndrepta din nou prora ruginită spre oceanul uniform şi monoton. Stăruise, se ramificase şi devenise unul dintre scopurile vieţii lui de om. Aşa cum era firesc în cazul momentelor cruciale, McIntyre şi-l amintea destul de des. Acum, sensul lui ieşea din nou la lumină, în timp ce Loren mergea în şirul indian prin jungla amazoniană, în spatele umerilor goi ai unui băştinaş mayoruna.

Din 1953 încoace, lucrurile se schimbaseră. În octombrie 1969, Amazonia era mai bine cunoscută ca niciodată înainte.

Fotografia aeriană îi îmbunătăţise spectaculos cartografia, în ciuda întinselor regiuni care rămâneau ascunse sub o persistentă perdea de nori; graţie ei, cursurile superioare care duceau la izvor putuseră fi măsurate pentru prima oară cu instrumente folosite şi la măsurarea drumurilor, pe hărţi mari, întinse pe nişte mese de lucru bine luminate, în confortul deplin al birourilor de specialitate. Astfel, cursul superior cel mai lung, care ducea la izvorul cel mai îndepărtat, fusese identificat ca fiind Apurimac-Ucayali, şi nu Maranon, Hualluga sau Mamore-Madeira. Apurimac-Ucayali şerpuia cam pe opt sute de mile prin canioanele înalte din Anzi înainte de-a evada în câmpie şi de-a se uni cu

principalul curs de apă dincolo de Iquitos, oraşul unde McIntyre şi Mercier puseseră la cale călătoria în ţinutul tribului mayoruna.

Cu cincisprezece luni mai înainte, pe la mijlocul lui ‘68, o expediţie americană susţinută financiar de National Geographic ajunsese pe un podiş îngheţat de pe platoul Anzilor şi confirmase că izvorul cel mai îndepărtat se afla pe versantul vestic al Muntelui Huagra, un masiv cu vârful acoperit de zăpadă din partea continentală a Anzilor, în imediata apropiere a celui mai înalt bazin de alimentare a lui Apurimac. Membrii expediţiei fuseseră Helen şi Frank Schreider, o echipă formată din soţ şi soţie şi având deja la activ câteva expediţii spectaculoase. Pentru că voiau să fie primii care să coboare pe întreaga lungime a Amazonului într-o ambarcaţiune cu motor, scopul lor nu-l constituise în mod special izvorul, deşi trebuiseră să înceapă de la el.

Acceptaseră ca izvor un firicel de apă care fusese deja reperat în 1953 de exploratorul francez Michel Perrin, care escaladase Muntele Huagra înainte de-a se îmbarca într-o nefastă călătorie cu caiacul în josul fluviului — caiacul se scufundase, iar însoţitorul lui îşi pierduse viaţa la doar câteva zile de la plecare. Mai înţelepţi, soţii Schreider efectuaseră călătoria într-un vas din lemn de cedru, lung de zece metri şi prevăzut cu un motor de doisprezece cai-putere, alimentat cu benzină.

Muntele Huagra se ridica undeva la peste o sută de mile sud de Cuzco, fosta capitală a imperiului incaşilor. Firicelul de apă care ţâşnea din el se transformase într-un pârâiaş, Huaraco (sau Huarajo), alimentat de zăpezile care se topeau pe piscurile gemene ale lui Huagra. Jos în vale, la poalele lui Huagra, lângă Cailloma, un mic centru minier aflat la o altitudine de cinci mii de metri, Apurimac îl primea pe Huaraco şi pe urmă îşi continua pelerinajul şerpuitor spre câmpie. În acest fel, Huagra era unul dintre cele mai îndepărtate vârfuri din Anzi, legat printr-un curs de apă neîntrerupt de gura de vărsare a Amazonului.

Cât despre lungimea Amazonului, calculată de la versanţii lui Huagra până la gura propriu-zisă, care cuprindea şase insule (una dintre ele, Marajo, fiind la fel de mare ca Elveţia), Frank şi Helen Schreider o fixaseră la puţin peste patru mii de mile, măsurând pe la ieşirea nordică, respectiv pe la Canal do Norte, sau la puţin sub patru mii două sute de mile măsurând pe la ieşirea sud-estică, respectiv pe la Para, drumul navigabil cel mai aglomerat al gurii, care adăpostea şi portul Belem. Examinat ultima dată de un hidrolog belgian, M. Devroey, Nilul se mândrea cu 4145 de mile, minus câteva care se pierduseră odată cu ridicarea barajului de la Assuan.

După ce pusese în inferioritate Nilul atât ca debit, cât şi ca suprafaţă parcursă, Amazonul se dovedea, de asemenea, mai lung cu vreo cincizeci de mile, dacă era măsurat pe la Para. Însă confirmarea existenţei izvorului pe Muntele Huagra îi stârnise îndoieli unui veteran al cartografiei de talia lui McIntyre. Huagra fusese în 1934

desemnat deja drept lăcaş al izvorului de colonelul Gerardo Dianderas, un specialist în geodezie din Peru, care-şi bazase cercetările pe estimări anterioare. Poziţia lui era neortodoxă fiindcă punea sub semnul întrebării izvorul tradiţional, cel din Lacul Lauricocha, dar confirma un fapt cunoscut deja de o parte dintre geografi, anume că acele cursuri superioare care porneau din sud străbăteau Anzii pe o distanţă mai mare decât Maranon.

Deşi Dianderas marcase pe hartă izvorul “lui", cu latitudinea şi longitudinea exacte, Perrin nu-i acordase creditul cuvenit în 1953, când francezul afirmase din nou că izvorul se găsea în Muntele Huagra. Perrin ştia aproape sigur de Dianderas. Tragica anulare a expediţiei lui Perrin atrăsese atenţia în mod serios asupra conceptului de cel mai îndepărtat izvor şi-i asigurase acestuia o oarecare conştientizare în rândul locuitorilor din bazinul Cailloma.

Cei cărora nu le păsase cine ştie cât fuseseră indienii de prin partea locului, ai căror strămoşi escaladaseră toate acele piscuri şi priviseră toate izvoarele fără să-şi înregistreze vreodată observaţiile pe hărţi şi nici faptele în manualele de istorie. Ceilalţi fuseseră specialişti în minerit, majoritatea din Europa şi Statele Unite. Aceştia se simţiseră atraşi de duelul pentru celebritate purtat între Huagra şi Huaraco Şi începuseră să funcţioneze ca “ghizi de izvor" în folosul musafirilor ocazionali din afară.

Un asemenea ghid fusese Siegfried Stephan, un inginer care răspundea de una dintre minele din zonă; acesta îi asigurase pe Helen şi pe Frank Schreider că izvorul cel mai îndepărtat se afla undeva în apropiere, după care-i ordonase unui maistru miner să-i transporte cu maşina la Muntele Huagra. Soţii Schreider relataseră că fuseseră conduşi pe Huagra de un localnic şi îşi argumentaseră convingerea că acesta era izvorul cel mai îndepărtat, citându-i pe Perrin şi Pe Siegfried Stephan, şi nu verificând lungimea lui Huaraco Prin comparaţie cu celelalte cursuri superioare din zonă.

Fotografia aeriană era decisivă pentru verificarea lungimii cursurilor superioare şi a capricioasei complexităţi a Sistemului de afluenţi, căruia Loren îi descoperea o faţetă nouă aici, în câmpia împădurită şi învăluită de aburi. Acel legendar “ultim izvor al Amazonului" fusese adeseori descoperit doar pentru a fi contestat ulterior, aşa încât McIntyre aborda cu scepticism toate noile relatări. La câteva luni după ce soţii Schreider escaladaseră Muntele Huagra, McIntyre zburase el însuşi deasupra bazinului de alimentare al lui Apurimac, comparând hărţile cu terenul de dedesubt şi trăgând concluzia că era posibil ca Huaraco să nu fie cel mai lung curs de apă care se vărsa în Apurimac. Regiunea cuprindea şi alţi candidaţi, alte râuleţe care se uneau cu Apurimac, iar pentru o identificare definitivă, fiecare trebuia examinat şi măsurat. De fapt, în ciuda autorităţii lui National Geographic şi a raportului echipei formate din soţii Schreider, McIntyre începuse să-şi planifice propria călătorie de verificare chiar cu ocazia acelui

zbor. Era singurul lucru care se putea face după ce soţii Schreider poposiseră pe malul îngheţat al râuleţului aceluia şi-l proclamaseră adevăratul izvor.

Acum, toate astea păreau absolut inutile! Cu sau fără stabilirea celui mai îndepărtat izvor, Amazonul îl ţinea prizonier pe Loren în mrejele lui exasperante. Fotografia aeriană, studiul hărţilor, precum şi schimbul de informaţii şi de păreri cu alţi geografi şi călători îi conferiseră un fals sentiment al cunoaşterii. Se considerase stăpân pe situaţie, capabil să se ridice deasupra enigmei, iar apoi s-o analizeze cu ajutorul ultimelor cuceriri ale ştiinţei.

Din toată acea dominaţie, acum nu mai rămăsese nimic. Loren era înghiţit de imensitatea amazoniană, care funcţiona după propriile ei reguli. La fel se întâmplase şi cu ceilalţi din jurul lui; totuşi, aceştia nu încercaseră niciodată să stăpânească un asemenea sistem şi erau feriţi de primejdiile lui. În adâncul cel mai înfricoşător al acestei imensităţi, ei descopereau uşurarea de-a scăpa de cealaltă lume, la care oaspetele lor nădăjduia să se întoarcă.

Poate că ziua care începuse era norocoasă, poate că nu, Loren nu izbuti să-şi dea seama, înaintând pe sub frunzişul des. Dac-ar fi luat soarele ca punct de reper, ar fi putut folosi ceasul de mână pe post de busolă, numai că norii ascundeau soarele la fel cum bolta vegetală ascundea cerul, aşa încât nu exista nicio modalitate de orientare. Totuşi, n-avea decât să urmeze practic orice curs de apă din Amazonia, încrezător că în cele din urmă, avea să ajungă la fluviul cel mare şi să întâlnească vase aflate în circulaţie. Însă nu avea nici hrană, nici medicamente şi nici arme. O gleznă scrântită îl putea imobiliza. O tăietură infectată îl putea ucide. În pofida faptului că jungla amazoniană nu adăpostea acea megafaună specifică Africii, jaguarii şi şerpii, caimanii şi mistreţii (de care în mod special, dacă-i întâlneai în haită, puteai scăpa doar căţărându-te într-un arbore solid), ca să nu mai vorbim de insectele veninoase, arahnide, broaşte, melci şi plante, furnizau suficiente pericole pentru a pune în dificultate pe oricine, indiferent cât de bine pregătit ar fi fost. Ciupercile, bacteriile, paraziţii intestinali, fluctuaţiile spectaculoase de temperatură şi lipsa mâncării gătite sau a apei purificate îşi împleteau ameninţarea în jurul lui Loren ca o aură macabră, iar el nu le putea opune, în afara bizuirii pe cei care-l prinseseră, decât judecata superioară, hotărârea şi experienţa.

“Fir-ar să fie", mormăia el întruna, dându-şi seama că apariţia celor patru vânători de ieri şi exodul de acum al întregului trib îi limitaseră mişcările şi hotărârile cu mai multă eficienţă decât o răpire. Legându-l de mâini şi de picioare. Agăţat ca un mistreţ şi atârnat cu capul în jos de o suliţă. Era o capturare cu totul diferită, era sclavia în sălbăticia imensităţii verzi şi fără îndoială că membrii tribului erau, la fel ca el, robii acestei întinderi înăbuşitoare, dense şi lipsite de relief. Dar nu le păsa. Abisul verde în care Se aruncaseră cu bună ştiinţă le era şi ţintă, şi mijloc de eliberare.

Loren se gândi la Mercier. Deodată, aranjamentele pe care le făcuse cu pilotul părură ridicole în lumina primejdiilor care pândeau în regiune. Salvarea lui McIntyre depindea de Mercier, dar pilotul n-avea nici cea mai mică idee unde se afla McIntyre şi ce i se întâmplase. Mai mult decât atât, Pentru a le ascunde autorităţilor intenţiile lui referitoare la întemeierea unei misiuni, Mercier nu depusese niciun plan de zbor la Direccion de Aeronautica Civil din Leticia şi nu se grăbea să pomenească de acel norteamericano lăsat pe plaja noroioasă. Cu excepţia reperului oferit de arborele lupuna, plaja avea să ridice mari probleme de localizare, fiind de asemenea posibil ca vijelia sau puhoaiele să distrugă tabăra şi să şteargă orice urmă a locului unde aterizaseră. Mercier depindea de clienţi pentru a hoinări prin junglă şi n-avea deloc nevoie de un dosar nefavorabil la DAC. Totuşi, mai devreme sau mai târziu, avea să raporteze dispariţia, dacă nu avea să fie reţinut de ceva în Peru înainte de-a se întoarce la întâlnirea cu McIntyre. Putea să i se strice maşina sau autorităţile puteau să nu ia măsuri în urma anunţului: aici nu numai regulamentele, ci şi îndatoririle civice erau laxe. Una peste alta, existau numeroase motive pentru care salvarea lui McIntyre, dacă se ajungea la ea, putea fi întârziată sau ineficientă.

Loren conchise că deocamdată se putea sprijini doar pe sine însuşi şi pe enigmaticele lui gazde.

Se hotărî să încerce să se apropie din mers de căpetenie.

Dacă tot avea nevoie de ajutor, era mai bine să-l ceară cuiva cu greutate. Anevoie, silindu-se să depăşească micile grupuri de membri ai tribului, se instală în avangarda coloanei.

Omul-pisică împodobit cu lipitori mergea escortat de şamani. Loren încetini şi rămase în urma micului lor grup.

Între timp, îşi dăduse seama că o parte dintre aceşti bărbaţi şi femei aveau să-l ajute să-şi hotărască soarta. Era foarte posibil să aibă şi nume. În minte, îl botezase pe conducător Lipitoare. Fata şi mătuşa ei mergeau la mică distanţă în urma conducătorului. Fetei îi spuse Zonia, prescurtarea de la Amazonia, iar pentru mătuşă alese numele Tia, adică “mătuşă" în spaniolă. Băieţelul saşiu deveni Tuti (îşi aminti că aşa-l strigase Zonia şi poate chiar aşa-l chema), iar Obraz Roşu rămase Obraz Roşu. Cât despre şamani, se hotărî să le spună huaca, conform percepţiei pe care-o aveau incaşii asupra lucrurilor sfinte (de la zei şi temple până la locuri, oameni şi farmece domestice, tot ce avea o cât de mică dimensiune magică era huaca), şi să-i diferenţieze prin cifre. Astfel, bărbaţii cu pălării conice de frunze deveniră Huaca Unu, Doi, Trei şi Patru.

Poteca pe care mergeau acum era mai puţin labirintică decât cea urmată cu o zi înainte. Câţiva tineri războinici deschideau drum restului coloanei, distrugând o parte dintre

liane şi strivind crengile sub picioare; era totuşi uimitor cât de mici erau pagubele pe care le lăsa în urmă tribul. De data asta, exploratorul îşi notă în minte cotiturile. Spiritul de orientare cultivat în timp îi dădu de ştire că efectuase un semicerc, îndepărtându-se de râu, dar apoi întorcându-se la el.

După-amiază, târziu, coloana intră în ceea ce fusese cândva un luminiş. Acesta fusese năpădit de subarboret, iar bolta, înaltă doar de zece metri în loc de douăzeci şi cinci sau treizeci, împiedica deja pătrunderea luminii soarelui. Când intrară în luminiş, o furtună iscată pe neaşteptate biciui frunzele din subarboret care erau mai late şi aparţineau unui număr mult mai mic de specii, făcându-le să reverbereze sub plesnetul ploii ca nişte plăci de alamă. De data asta, în locul obişnuitului procentaj redus, aproape jumătate din apa revărsată din cer ajunse pe pământ. Lipitoare se opri, făcându-i şi pe ceilalţi să se oprească; nuielele de chonta, securile şi maceta lui Loren începură să taie la întâmplare, cioplind pari pentru colibe şi crengi pentru acoperişuri. Înainte de încetarea ploii, colibele erau pe jumătate ridicate.

De îndată ce norii se risipiră, bolta mai subţire îngădui luminii soarelui de după-amiază târzie să se filtreze Printre ramuri. Un abur auriu se cernu prin sita de frunze, coagulându-se inegal în luminiş. Bucăţi de galben pur păreau să se topească înăuntrul bolţii şi să alunece pe trunchiurile copacilor. În unele locuri, galbenul era gros ca mierea, iar Loren îi fotografie pe Tuti şi pe ceilalţi copii mayoruna fugind veseli prin el, ca şi cum ar fi făcut o baie în aur.

Găsi doi copaci între care să-şi atârne hamacul. Îl puse Jos, lăsându-l înfăşurat, şi descoperi un viespar distrus de ploaie. Insectele supravieţuitoare se împărţiseră pentru două scopuri: unele sugeau stropii de ploaie de pe suprafaţa Viesparului, iar apoi îi scuipau sub forma unor sfere de apă minuscule şi transparente, mari cât propriile capete, în timp ce altele îşi scoteau larvele din viespar, infime mănunchiuri alburii ca nişte nou-născuţi înfăşaţi, după care se aşezau lângă ele, bătând din aripioare până când acestea ajungeau să vibreze tare şi zgomotos, ca să asigure uscarea viitoarei generaţii a tribului. Ar fi ieşit nişte poze grozave, dar Loren nu avea obiectiv de mărire pentru prim-planurile extreme şi, în acelaşi timp, încerca să facă economie de peliculă.

Nu izbutea să priceapă motivul pentru care fusese distrus satul noaptea trecută şi nici pe cel al reclădirii lui după doar câteva ore, la puţine mile distanţă. Faptul nu părea să aibă alt rezultat decât sporirea epuizării şi a înfometării tuturor.

Se plimbă printre colibele în curs de amenajare din jurul unei pieţe centrale, năpădită de ierburi specifice subarboretului — atât timp cât copacii mai mari nu stăvileau în întregime lumina soarelui, vegetaţia de la sol continua să-şi găsească hrană suficientă. Mai multe bucăţi de funie de palmier stăteau încolăcite pe iarbă, rămase de la construirea colibelor.

Loren îl văzu pe Lipitoare, tras la faţă şi aşezat pe scaunul lui cioplit. Pleoapele conducătorului erau întredeschise, dar mâinile i se mişcau cu precizie, meşterind încă o săgeată.

Dintr-o pungă scoase nişte fire de păr de mistreţ, ca să lege penajul de la coada săgeţii. Degetele se mişcau în jurul ei de parcă ar fi dansat, împletind fire de culori diferite şi smulse din părţi diferite ale corpului mistreţului: mustăţi, coamă, spate.

Lui McIntyre îi veni o idee. Luă o bucată mai lungă de funie de palmier, dură şi flexibilă ca un cordaj făcut la maşină, şi se apropie de Lipitoare. Omul-pisică nici nu clipi când exploratorul se aşeză lângă el cu picioarele încrucişate, ţinând în poală cordajul de palmier. Îl împărţi în optsprezece bucăţi de aceeaşi lungime, iar apoi începu şi el să-şi mişte mâinile, mai întâi încet, amintindu-şi un meşteşug aproape uitat. Pe urmă le mişcă mai repede şi cu mai multă încredere, împletea o curea din optsprezece fire.

Învăţase să facă asemenea curele în primul an când activase în marina comercială; când nu era de cart pe vasul cu abur President Jackson cu destinaţia Japonia, iscusitul marinar Krank Layhee îi arătase tehnica şi-l învăţase că lucrul de mână era cel mai bun mijloc de luptă împotriva plictiselii Pe mare. Împletitul unei curele cu adevărat durabile lua câteva ore însă baletul nebunesc al degetelor dădea o anumită structură scurgerii amorfe a timpului şi crea o bine-venită impresie de stăpânire a situaţiei. Loren păstra şi azi câteva dintre curelele acelea în casa lui din Arlington, Virginia, dar cel mai mare folos tras de pe urma meşteşugului fusese că învăţase cum să se apropie de ceilalţi oameni. Cei mai taciturni marinari se deschideau după asemenea exerciţii împărtăşite, înghesuiţi în sala echipajului de pe un cargobot.

În treisprezece călătorii efectuate în Orientul Îndepărtat şi în America de Sud între 1934 şi 1941, McIntyre învăţase să se împace cu tot felul de bărbaţi enigmatici sau ostili.

Alţii o făceau prin intermediul vânătorii, însă lui Loren îi plăceau animalele prea mult ca să le poată savura uciderea.

După război, când părăsise marina şi se hotărâse să-şi pună energiile în slujba explorării, împletitul curelelor se dovedise a-i fi de folos cu oamenii care trăiau în Anzi sau pe malul fluviului. În mod special cu indienii.

Încrezător în vechiul subterfugiu, începu să împletească funiile încolăcite găsite în junglă, după modelul familiar al unui cap de turc. Pleoapele lui Lipitoare se mişcară uşor: îl observase pe civilizatorul de lângă el şi văzuse cu ce se îndeletnicea. Loren ştia că această activitate putea fi mult mai eficientă decât conversaţia, întrucât bărbaţii indieni, deşi se dedau unor pasionante dialoguri în grup, vorbeau puţin când erau câte doi. Oricum, n-ar fi fost de niciun folos să deschidă o conversaţie, întrucât nici unul nu

vorbea limba celuilalt. Se lăsă dus de dansul degetelor. După câteva clipe, îşi aminti că Lipitoare declarase că unii indieni erau prieteni.

Dar căpetenia nu vorbise. Sau poate că o făcuse? Nu, nu vorbise. Nu vorbise în engleză şi, de fapt, nu vorbise deloc.

Încetă să împletească funiile, luptându-se cu sentimentul Unei amintiri care se cristaliza treptat. Unii dintre noi sunt prieteni, acesta fusese mesajul conducătorului. Fără cuvinte, nedeschizându-şi buzele cu mustăţi desenate în jur şi nescoţând niciun sunet. Uluit, McIntyre se opri asupra gândului care i se înfiripase în minte. Semăna cu un mesaj. Deşi căpetenia nu vorbise, deşi McIntyre nu vorbea Mayoruna şi deşi — era pe deplin convins de asta — nici unul dintre mayoruna nu vorbea engleza.

Îl privi pe conducător: indianul nici măcar nu zâmbea. Loren stătea destul de aproape ca să-l audă respirând încet pe nas: îi vedea buzele lipite, ornamentele labiale nemişcate şi tot corpul în repaus, cu excepţia mâinilor. Îşi aduse aminte că nu auzise niciun sunet în panoan, limba căpeteniei, şi în nicio altă limbă. Dar descoperi în minte ecoul produs de conţinutul mesajului.

Clătină din cap. Căldura ajunsese la apogeu. În această perioadă a zilei, simţurile adormite obişnuiau să se cufunde în zumzetul care-l învăluia din toate părţile.

Unii dintre noi sunt prieteni.

Îşi mişcă din nou mâinile, întrebându-se dacă nu cumva îşi ascultase propriile gânduri. Poate că faptul că se afla atât de aproape de omul-pisică explica impresia unui mesaj, discret şi mut, căruia mintea lui îi adăuga inconştient cuvinte în engleză: Unii dintre noi sunt prieteni. Oare era o încercare de a-l linişti sau un avertisment?

Omul-pisică îşi vedea de lucru. Degetele trecură firele de păr de mistreţ în jurul bucăţii de lemn de palmier, legând de ea o nucă găurită ca să confecţioneze încă o săgeată şuierătoare.

McIntyre se uită la mâini, la săgeată, iar apoi răsplăti cu un zâmbet activitatea conducătorului. Acesta privi direct, pentru prima oară, capul de turc împletit în cureaua lui Loren şi-i întoarse zâmbetul. Sensul ambelor zâmbete echivala cu o expresie de genul “bine lucrat", însă nu se degajă niciun mesaj despre curea sau despre săgeată. Aprecierea muncii celuilalt nu avea nevoie de aşa ceva.

Încet, încercând să-şi adune gândurile, Loren văzu cum mesajul iradiat se ştergea. Se gândi la dialectul panoan pe care nu-l vorbea şi la faptul că indianul nu ştia engleză.

Se strădui să se concentreze mintal nu asupra cuvintelor următorului său gând, ci asupra conţinutului lor. Şi, în loc să gândească Şi eu sunt prieten; poţi să ai încredere în

mine, încercă să se lase pătruns de sentimentele pe care le declanşa un asemenea gând. Pe urmă aşteptă. Ştiu, îi apăru undeva în minte. Poate că era vorba tocmai de sentimentul acelui răspuns, pe care cuvintele englezeşti se grăbeau să-l ilustreze.

De data asta fu atât de atent, încât se aplecă încordat în direcţia căpeteniei. Porii de pe chipul bărbatului semănau cu craterele dintr-un peisaj lunar, ochii lui aveau o strălucire obosită şi întunecată, iar buzele erau lipite una de alta. Nu exista nimic hipnotic în această înfăţişare. Căpetenia se ridică şi întinse săgeata aproape terminată. După o clipă, exploratorul îşi dădu seama că i se oferea un dar şi-l luă.

Simţind că i se îngăduia să pătrundă într-un fel de spaţiu intim, rămase aşezat în faţa colibei căpeteniei, cu gleznele încrucişate, lângă săculeţul cu fire de păr de mistreţ şi săgeţi terminate şi neterminate. Se uită la căpetenia care străbătu locul deschis năpădit de iarbă, ca şi când ar fi verificat cum se construiau colibele. De îndată ce Lipitoare se îndepărtă câţiva metri, Loren se întoarse iar la urmele lăsate în memorie: impresia celor două mesaje era acolo. Înţepeni brusc, dându-şi seama că, dac-ar fi existat vreo declaraţie de prietenie a lui la adresa şefului, acesta o primise şi răspunsese oferindu-i săgeata. Făcu încă un apel la memorie. Nu, nu vorbise cu voce tare. Iar Lipitoare nu înţelegea engleza.

Se ridică şi el, fascinat de ceea ce simţea. După aproape două zile petrecute laolaltă cu membrii tribului, i se dăduse un indiciu legat de comunicarea dintre el şi acest analfabet.

Comunicările, deşi scurte, puteau să pară oricum, doar primitive nu. Loren ciuli urechile, amintindu-şi zumzetul din ziua precedentă, curios să-l audă din nou şi întrebându-se dacă nu cumva îşi pierdea minţile. Fără noimă, se uită la ceas, ca şi cum acel unic exponat de aparatură occidentală i-ar fi putut furniza o contrapondere adecvată experienţei prin care trecea. Recunoscu impresia acelui zumzet de fond, un zumzet şi nimic altceva, fără niciun fel de cuvinte. Un sunet global, pe care nu-l putea descrie, un sunet extrasenzorial, deşi alcătuit din toate simţurile. Traversă luminişul năpădit de vegetaţia luxuriantă, privind la întâmplare chipurile membrilor tribului — în ultimele două zile le văzuse de atâtea ori încât foarte puţine i se păreau încă necunoscute.

Era acea ambianţă unică, îşi spuse el. Stimuli de a căror existenţă nu fusese conştient, greu de distins de bombardamentul neîntrerupt al culorilor, sunetelor şi mirosurilor; cu toate acestea, reali. La fel ca gustul acelei beiju — era atât de uşor s-o consideri insipidă, fiindcă la civilizatori cerul gurii era obişnuit cu un veritabil belşug gustativ, în timp ce beiju era doar manioc uşor afumat de la focul pe care era pregătită. Dar chiar simplitatea ei era esenţială şi grea, aidoma tuberculilor din care era făcută. Nu, beiju nu era insipidă. Avea gustul hranei în stare pură. De ce nu şi gândul? De ce nu şi cea mai simplă formă de contact între oameni, de la minte la minte?

Tresări, auzind ceva concret şi adevărat: monede uriaşe păreau că duruie pe fundul unei sacoşe din piele. Stropi grei de ploaie începură să cadă din nou, şfichiuind frunzişul.

Avu timp să rupă o frunză mare şi să şi-o ţină deasupra capului ca pe o umbrelă, în timp ce unii membri ai tribului, goi-puşcă, străbăteau în fugă locul deschis, îndreptându-se spre adăpostul oferit de colibele nou-nouţe. (Unii dintre aceşti oameni erau prieteni — să însemne asta că alţii erau duşmani?). Între timp, copiii ţâşniră din colibe în direcţia opusă, înviorați de ideea de-a se juca în ploaie.

Loren îl observă pe Tuti, băieţelul saşiu, ţopăind cu foc sub biciul ploii, iar apoi oprindu-se cu gâfâieli sub o cornişă de frunze. Stropii de ploaie se adunau în vârfurile ascuţite ale frunzelor, iar una dintre ele, în formă de pâlnie, ajuta picurii să se scurgă în jos în grupuri distincte de câte trei. Pic. Pic. Pic. Apoi o pauză. Şi încă o dată. Pic, pic, pic. Băiatul saşiu studie fenomenul, privirile lui încrucişate întâlnindu-se deasupra rădăcinii nasului.

Pe urmă începu să bătătorească pământul cu propriile picioare. Tup, tup, tup. Pauză. Tup, tup, tup. Pauză. Pic, pic, pic. Tup, tup, tup. Într-o sincronizare perfectă cu ploaia.

Loren privi, captivat de simbolismul scenei. Omul primitiv dobândise conceptul de succesiune, întâiul simbol al trecerii timpului, observând fenomenele naturii. Scurgerea apei din robinete naturale, repetatele chemări ale păsărilor; bătăile inimii şi paşii omului. Ele fuseseră primele indicii care-i arătaseră că timpul exista ca o venă care pulsa, legând nevăzut toate formele de viaţă. Din aceste prime ritmuri ale naturii se născuse şi dansul, pe care omul avea să- l păstreze pentru totdeauna.

Uluit, Loren avu din nou sentimentul că totul se lega de timp. deşi nu era sigur în ce fel explica sau contesta timpul comunicarea pe care credea c-o efectuase. Oricum, simţi că totul era o expresie a timpului, inclusiv propriile vise, nimic altceva decât acel timp lăsat să meargă înainte şi înapoi, după bunul plac al memoriei.

Îl privi pe Tuti dansând dansul ploii. Inventând un joc şi o interpretare a realităţii din trei stropi de ploaie. Acum, băiatul şi omul primitiv erau unul şi acelaşi. Între timp, undeva pe cursul inferior al râului, oamenii din lumea lui Loren erau ocupaţi cu întocmirea unor planuri care aveau să-l încredinţeze pe Tuti — aflat atât de aproape de epoca de piatră, încât mintea lui aproape că nu conţinea niciun fel de noţiuni abstracte — tărâmului maşinilor şi al ştirilor televizate, al băuturilor răcoritoare şi al asistenţei sociale oferite de guvern.

Tuti îşi continuă dansul, fără să bănuiască nimic.

Exploratorul îl privi mai departe pe băiatul mayoruna, ştiindu-se în mijlocul unui uimitor păienjeniş de conexiuni.

Nu-şi dădea seama ce însemnase contactul cu Lipitoare, şi nici măcar dacă el avusese loc, dar rămăsese cu un sentiment mulţumitor al cauzalităţii. Multe i se întâmplaseră în viaţă înainte de-a putea împărtăşi acea clipă cu conducătorul mayoruna şi de a-l vedea apoi pe unul dintre fiii tribului înfruntat poate cu prima sa abstracţie.

După un timp, focurile se aprinseră iar. Beiju fu gătită încă o dată. Loren observă că Lipitoare, care se apucase să confecţioneze din nou săgeţi şuierătoare, nu mânca.

8. Ocol pe chipul timpului I

Aceasta este a treia zi a straniului meu prizonierat.

M-am trezit simţind nişte degete pe încheietura stângă, dar, când am întins cealaltă mână, am descoperit că ceasul îmi dispăruse deja. Am clipit des şi am văzut deasupra mea câteva chipuri, dintre care unul era al şamanului pe care-l botezasem Huaca Unu. Am inspirat un fum greţos şi miros de cauciuc topit. Privind într-o parte, peste hamac, mi-am dat seama de unde venea: de la pantofii mei Adidas, care ardeau înăbuşit deasupra unui foc.

Am ţâşnit, am sărit din hamac şi am aterizat pe pământ dintr-o singură mişcare.

Încă aveam pe mine pantalonii şi cămaşa. Adormisem cu aparatul de fotografiat sprijinit de şold, dar acum nu Se mai afla în hamac şi nu-l vedeam nicăieri. Vreo zece-doisprezece bărbaţi, printre care i-am recunoscut pe câţiva dintre tinerii duri ai lui Obraz Roşu, mă priveau curioşi; aproape că mi-am croit drum printre ei ca să ajung la foc. Huaca Doi şi încă vreo câţiva se strânseseră în Jurul focului şi am avut impresia că se ţineau de mână.

Am dat buzna, mi-am scos pantofii de sport din flăcări şi m-am rostogolit cu ei în iarbă.

M-am ridicat, ţinând în mână pantofii care fumegau.

Câţiva dintre membrii tribului, adunaţi acolo, au început să râdă, însă Huaca Unu i-a muştruluit cu voce tare şi râsul a încetat.

Acum, când îmi aduc aminte de această scenă, aş vrea să fi putut asista la ea de pe poziţia martorului detaşat, pentru valoarea tuturor simbolurilor sale, înghesuite într-o acţiune care durase doar două minute. Pantofii Adidas erau arşi, dar încă îi puteam

încălţa. Aşa am şi făcut, pârlindu-mi tălpile şi având sentimentul că singurul meu teritoriu uşor de apărat era propriul corp.

Am strâns din dinţi şi m-am întors la locul autodafeului, unde am dat peste Huaca Doi, care mi se puse în cale.

Fără să mă gândesc la urmări, l-am împins într-o parte şi am privit micul grup cât am putut de fix, făcându-i pe unii membri ai tribului să-şi ferească ochii. Adevărata mea grijă era aparatul de fotografiat. Am smuls hamacul cu un gest brusc şi l-am cercetat pe întreaga lungime, după care m-am aruncat sub el şi am ieşit repede pe partea cealaltă, în iarbă. Nicăieri n-am dat cu ochii de ceva dreptunghiular şi negru. M-am ridicat, m-am întors pe călcâie în pantofii fierbinţi şi m-am repezit asupra grupului. Însă aparatul nu era la ei. Nu aveau o expresie agresivă, dar supărarea mea era evidentă. S-au dat în lături ca să-mi facă loc. Am mers în zigzag de colo până colo, gata-gata să-i înşfac şi să le deschid pumnii încleştaţi, ca să văd dacă nu ţineau în ei bucăţi din aparatul meu. Dar oamenii aceştia se înfăţişau într-o goliciune atât de dezarmantă, încât n-aveau cum să-l ascundă lângă trupul lor. M-am întors străbătând luminişul şi gândindu-mă dacă nu era cazul să răvăşesc colibele şi să deschid coşurile fiecărei familii. Potoleşte-te. POTOLEŞTE-TE. Într-o asemenea situaţie, calmul şi stăpânirea de sine erau decisive. Îmi auzeam inima bătând furios şi-mi simţeam sângele curgând prin vine mult mai repede ca de obicei.

Deodată, m-am trezit în faţa lui Lipitoare, care se apropia greoi, schiţând un început de zâmbet cu dinţii lui înnegriţi. Într-un fel, părea desprins de tot ce se întâmpla în jur. L-am zărit pe Obraz Roşu, în picioare între două colibe şi având, la rândul lui, un aer detaşat.

Zonia stătea jos chiar lângă el, cu picioarele întinse şi cu o fibră de palmier înnodată în jurul degetului mare: împletea un coş.

M-am întors foarte hotărât, dar neştiind precis ce aveam să fac, iar Lipitoare mi-a apărut din nou în cale.

Mă trezisem de vreo douăzeci de minute. Un gând mi-a trecut prin cap. Trebuie să ştiu. Am avut impresia că fusese propriul meu gând, însă după o clipă m-am întrebat dacă nu cumva îi aparţinea căpeteniei. Trebuie să ştiu.

În engleză, sensul părea întrucâtva adăugat ulterior, ca şi cum eu însumi aş fi furnizat cuvintele, dar acum nu aveam timp de speculaţii, lucrurile se desfăşurau prea repede. Lipitoare dădea impresia că era mânios; arunca priviri întunecate şi membrilor tribului, dar şi mie, de parcă ar fi fost pregătit să împartă nişte pedepse.

L-am privit în ochi şi mi s-a părut că descifram în ei o întreagă gamă a emoţiilor şi a judecăţilor. Ce să facă în legătură cu mine? Ce să facă în legătură cu oamenii lui?

Dacă nu acţiona, îşi pierdea din autoritate. Dacă acţiona, contribuia la sporirea nedumeririi şi poate că obţinea un efect contrar celui scontat. Dar, dincolo de toate astea, mă informase despre existenţa unei urgenţe prioritare.

Trebuia să ştie. A fost cât pe ce să izbucnesc în râs. Şi ce dacă? Şi eu trebuia să ştiu...

A întors capul şi s-a îndepărtat de mine, iar grupul a gravitat în direcţia lui. M-am întrebat dacă nu cumva eram supus unui proces de ostracizare. (Avusesem şi altădată momente de adversitate cu populaţiile tribale. Ştiu cât de eficient pot ei ignora un musafir. Te lasă să bănănei, să te plimbi, să dormi, să te uşurezi, ba chiar să-i Priveşti, fără să-ţi acorde însă nici cea mai mică atenţie. Te fac să te simţi absolut invizibil. Bineînţeles, aceste momente de invizibilitate sunt cele mai bune din perspectiva observării unei culturi indigene.)

Nu aveam niciun chef să fiu şi mai izolat de ei decât eram deja. Trebuia să fac ceva acum. Aveam un avantaj, Şantajul de -a fi fost subiectul agresiunii, şi voiam să acţionez înainte ca el să se micşoreze. Mi-am legat repede şireturile pantofilor încreţiţi de foc şi am început să alerg în cerc, în jurul perimetrului interior al satului.

Mi-am privit picioarele care bătătoreau iarba. Şamanii se strânseseră iar lângă focul cu care încercaseră să mă vrăjească (arderea obiectelor de uz personal este aproape întotdeauna o vrajă). Două ture. Trei ture. Patru ture.

Acum ieşise toată lumea afară, inclusiv maimuţele-veveriţă şi papagalii ara, mascotele tribului. Am trecut din nou pe lângă Zonia şi Obraz Roşu, întrebându-mă într-o doară dacă se iubeau — relaţiile dintre indieni sunt practic imposibil de ghicit; tinerii căsătoriţi sunt foarte rezervaţi, iar perechile manifestă un comportament conjugal deosebit de redus. A şaptea, a opta, a noua tură. Mă simţeam ca şi cum inima ar fi luat-o la fugă înaintea mea.

Acum îmi era cu neputinţă să deosebesc impresia de zumzet interior de zgomotul efectiv al mulţimii. Alergam dând ocol luminişului şi vrând să-i fac să creadă că puneam la cale propria mea vrajă. Lipitoare s-a întors şi a rămas lângă urma pe care o bătătoream în iarbă.

De fiecare dată când treceam pe lângă el, îmi aplecam fruntea şi explodam într-o serie furibundă de lovituri cu pumnii şi cu picioarele, aproape parodiindu-mi intenţia.

Nu mă puteam gândi la nicio altă modalitate de-a clinti situaţia din impasul în care se afla. Trebuia să comunicăm.

Comunicam.

Gândurile mi se învălmăşeau în minte. Orlando Villas Boas, un antropolog brazilian, luptător pentru drepturile triburilor băştinaşe, obişnuia să-mi povestească asemenea lucruri. Despre felul cum adevăratul sertanista, omul realmente perspicace al frontierelor, ajunge să-i intuiască pe locuitorii din pădure şi învaţă să-i egaleze în ghicitori, şarade şi gesturi simbolice, mărindu-şi şansele de-a continua să-i întâlnească. Voiam să supravieţuiesc şi voiam să supravieţuiască şi ei. Alergarea îmi făcea bine. Faptul că fusesem singur printre ei îmi deformase simţurile într-o măsură atât de mare, încât începusem să-mi aud propriile gânduri întorcându-se asupră-mi sub forma unor proiecţii. Alergarea era minunată. Era activă.

Îmi limpezea mintea, era precisă.

A douăsprezecea tură. Am trecut pe lângă Zonia, observând că-şi prinsese în păr o parte din aţa pe care-o adusesem cu mine. Aţa albastră. Părea tulburată de situaţie. L-am căutat din priviri pe Tuti, însă nu l-am văzut. Acum, Lipitoare îşi cerceta atent grupul, încercând să-i interpreteze reacţiile. Am zărit mâini încleştându-se pe bâte, dar şi frunţi încreţite de atenţie. Am devenit conştient de prezenţa unei voci reale, care vorbea agitat în spatele cercului format de membrii tribului. Era Obraz Roşu. A pătruns în interiorul cercului şi a rămas în picioare, cu braţele încrucişate şi cu muşchii încordaţi. M-am întrebat dacă voia cumva să pună capăt aiurelilor mele, dar se simţea îngrădit de prezenţa conducătorului.

Am încetinit, am făcut o tură mergând normal şi m-am oprit la câţiva metri de Lipitoare. Eram lac de sudoare. Pe urmă, Lipitoare s-a întors şi a început să fugă la rândul lui. Exact la fel ca mine, respectând urma lăsată în iarba bătătorită, dar în direcţie opusă; eu alergasem în direcţia acelor ceasornicului, el o făcea în direcţie inversă. Era un bărbat mare cât un bivol, iar când a terminat prima tură şi a trecut pe lângă mine, am simţit aerul dislocat de corpul lui masiv, în timp ce vibraţiile pământului îmi ajungeau Până la obraji. A început a doua tură, accelerând când a trecut prin dreptul meu şi părând preocupat să nu se abată de la urmă. Îmi desfăcea vraja. Simţeam că eram înăuntrul capului lui Lipitoare, gândindu-i literalmente gândurile. La modul foarte simplu, gândurile lui spuneau cam aşa: Nu ştiu dacă o să meargă. Aşa ar fi normal, a mai mers şi altă dată, dar acum totul este foarte diferit.

Acesta a fost mesajul “iradiat" spre mine, suprapus şirului propriilor idei. N-am fost niciodată capabil să gândesc gândurile cuiva, ştiu foarte bine că nu am nici cele mai mici calităţi metapsihice, iar la capitolul intuiţie probabil că mă situez exact în apropierea mediei. Cu toate acestea, am primit mesajul: a fost ca şi cum mintea mea i-ar fi îngăduit altei persoane “să intre" pe o a doua pistă.

Şi nu m-am simţit deloc nedumerit cu privire la propria identitate. Preţ de o clipă, m-am mulţumit să savurez noutatea. Am încercat să-l dau mai încet pe Lipitoare şi am reuşit:

a doua pistă s-a auzit mult mai slab. Însă curiozitatea îmi fusese stârnită atât de mult, încât l-am chemat imediat înapoi, îngrijorat că l-aş fi putut pierde.

L-am regăsit şi am primit ceva ca un mesaj personal, asemănător încordării din timpul fugii, la care se adăuga un fel de abandon în faţa sorţii. În timp ce continua să alerge, am încercat de mai multe ori să măresc şi să micşorez “volumul" şi mi-am dat seama că-l puteam într-adevăr reduce după bunul plac. Ceea ce însemna că nu fusesem invadat.

Acum, când revăd întâmplările din dimineaţa aceea, îmi aduc aminte că, la momentul respectiv, n-am fost peste măsură de surprins. M-am întrebat dacă nu-mi pierdeam minţile şi dacă absenţa mirării nu era ea însăşi un simptom. Ca să-mi verific percepţiile, m-am concentrat asupra acoperişului vegetal aflat la câţiva paşi în stânga mea: mai multe frunze de palmier, aliniate ca nişte nervuri, erau legate de o grindă centrală; capetele retezate ale tijelor fuseseră înfăşurate în jurul acesteia, prinse într-un şir de măciulii mari şi păroase. În ele mişunau omizi mari şi negre. Preţ de câteva secunde, le-am privit cu atenţie.

Simţurile păreau să-mi funcţioneze normal.

Dar dacă mă concentram iar asupra membrilor tribului, simţeam că primeam fragmente ale unei iradieri care mi se părea personală, precum şi un zumzet de fond al acestei iradieri, aidoma sunetelor nedesluşite pe care le producea de obicei o mulţime. În general, oamenii tribului dădeau impresia că împărtăşeau neliniştea lui Lipitoare, deşi câţiva dintre ei, cei mai tineri, păreau de-a dreptul emoţionaţi. Într-un fel, acesta reprezenta un prag din viaţa lor tribală. Rezultatul era incert, lăsat în suspensie.

Iar ca test final, ca test al durerii, mi-am înfipt dinţii în buza de jos. Durerea nu mi-a împiedicat nici una dintre celelalte percepţii.

Alte caracteristici ale experienţei, analizate mai târziu: pe tot parcursul ei, am fost pe deplin conştient că era nonverbală. N-am auzit nicio voce şi niciun cuvânt; cuvintele în engleză au fost, ca să spun aşa, o traducere pentru mine însumi; le simţeam adăugate ulterior, îngrijorându-mă că ar fi putut diminua acuitatea comunicării. Am mai simţit că nu puteam spune cu exactitate când anume începea o asemenea comunicare, dar probabil că se lega de momentul când “o descopeream" în stratul de suprafaţă al minţii, fiind silit să-i atribui propriile-mi cuvinte. Coordonarea în timp a procesului părea atât de fascinantă, încât m-am întrebat din nou dacă nu-mi pierdusem minţile. Poate că defineam şi disecam un lucru care de fapt nici nu se întâmpla.

Dar nu. Ceva se întâmpla; ceva străbătea distanţa dintre ei şi mine. M-am întrebat ce le ofeream acestor oameni. Iar în clipa aceea m-am simţit în stare să emit, la rândul meu, o iradiere.

Chibzuind ulterior asupra acelor împrejurări, unele fapte par explicabile. Mă trezisem înconjurat de o comunitate care-şi îndeplinea ritualurile, înăuntrul unui flux neîntrerupt de activităţi simbolice şi într-un spaţiu preţuit, probabil, pentru valenţele lui inspiratoare şi magice. Conştientizarea combinată a tuturor acestor lucruri mi-ar fi putut stârni simţurile, şi aşa întinse la maximum, creându-mi impresia unui contact mintal.

Cu grijă, încercând să mă distanţez de zumzetul comunităţii, am recapitulat ceea ce aflasem: Lipitoare se neliniştise la gândul că era posibil ca vraja lui să nu mai aibă efect nici asupra mea, nici asupra lumii, aşa cum o cunoştea. Totuşi, nu avea altă soluţie decât să reînvie Vraja şi să încerce s-o facă să funcţioneze din nou. Ca să realizeze asta, nu-şi putea folosi decât tăria de caracter.

Eram agitat, şi totuşi simţeam o anumită înţelegere uimită pentru conducător. Lipitoare continua să alerge, chiar dacă mesajul său nu-mi mai lumina ecranul minţii.

Mai bine zis, se dizolvase şi fusese asimilat. O iluminare reziduală, un fel de rest, continua să persiste şi era legată de timp. Ideea mi se cristaliza în vreme ce-l priveam pe conducător alergând: era chipul timpului pe care-l înconjuraserăm, atât eu, cât şi conducătorul, fugind în jurul satului.

Chipul timpului. Asta nu părea ceva foarte ciudat: în fond, spaţiul căruia îi dădea ocol Lipitoare era rotund ca un cadran de ceas. Chipul timpului părea o metaforă adevărată. Nu mai existau alte explicaţii, aşa că a trebuit s-o accept pe aceasta.

Aparent hotărât să mă egaleze la numărul de ture, Lipitoare a continuat să alerge până când pieptul i s-a preschimbat într-o oglindă de sudoare. Am observat-o pe Zonia, care se ridicase acum: ţopăia pe loc cu însufleţire şi, de fiecare dată când Lipitoare trecea prin faţa ei, lăsa să-i scape un uşor strigăt de respect. Ceilalţi membri ai tribului scoteau strigăte de încurajare guturale: Ay-yah, ay-yah, făceau ei cu glas răguşit, aplecându-şi trunchiul în calea lui Lipitoare şi retrăgându-se cu o clipă înainte ca acesta să treacă în goană pe lângă ei, ca şi cum ar fi vrut să-i transmită propria lor energie. În spatele cercului de entuziaşti, l-am observat pe Obraz Roşu, care, parcă descumpănit, se plimba printre tinerii lui războinici.

Spunea ceva pe un ton declamator, iar ei îl ascultau, nemişcaţi şi mohorâţi. Apoi au început să se împrăştie în mulţime.

Lipitoare a încetinit la intrarea în ultima tură şi toată lumea l-a întâmpinat cu urale.

Lipitoare s-a oprit în faţa mea, a ridicat un deget noduros şi a rostit cu solemnitate ceva. După ce-a terminat, Huaca Unu şi, pe urmă, toţi ceilalţi şamani s-au grăbit să-l înconjoare (în graba lor se putea citi o notă de slugărnicie). Au plecat împreună, lăsând deschise discuţiei şi aşteptării atât vraja, cât şi tentativa de-a o contracara.

Obraz Roşu a aşteptat ca Lipitoare să ajungă la coliba lui, după care s-a amestecat în mulţime şi i-am auzit din nou vocea răguşită şi scrâşnită. Ceilalţi membri ai tribului dădeau impresia că nu voiau să asculte: au ieşit din grup şi s-au risipit.

Rămăsesem singur. Supravegheat, fireşte, dar singur, liber să mă mişc după bunul plac. Am făcut nehotărât câţiva paşi şi m-am apropiat de focul care stătea să se stingă.

Iată şi ceasul, sau ce rămăsese din el. Folosind o frunză, l-am ridicat de pe o grămăjoară fierbinte de cenuşă: capacul de sticlă era spart şi afumat, limbile oxidate şi răsucite. L-am lăsat să cadă în cenuşă şi mi-am întors privirea asupra spaţiului căruia Lipitoare şi cu mine îi dăduserăm ocol cu prilejul concursului de vrăji.

Chipul timpului. Poate că acel mesaj plin de preocupare era chiar răspunsul lui la distrugerea ceasului meu. Poate că-i transmisesem conducătorului un mesaj despre ceas şi despre neliniştea pe care mi-o provocase pierderea lui.

Chipul timpului era încercarea lui de-a răspunde şi de-a mă linişti. Dacă despre asta era vorba, faptul stimula soiul de camaraderie pe care începusem să-l resimt faţă de el.

Dar, în acelaşi timp, şi dacă nu cumva totul era doar un produs al minţii mele, de obicei impresionabilă în acest tip de singurătate, asta era confirmarea unui contact, ba chiar a unui dialog.

Între timp, ceilalţi se întorseseră la activităţile obişnuite sau în hamacuri. Totuşi, am simţit că rămăseserăm cu toţii în aşteptare. Orice s-ar fi întâmplat ar fi fost interpretat ca un rezultat al schimbului de vrăji pe care-l efectuasem cu Lipitoare. Dominat de această anticipare la fel de tare ca oricare dintre cei din luminiş, m-am îndreptat spre copaci şi am încremenit, văzând o fâşie neagră de peliculă care atârna pe o creangă. M-am bătut cu mâna peste buzunarul lateral unde ţineam filmul expus şi prin material am simţit doar două role de film.

Pierdusem una, în hamac sau în timp ce alergasem în jurul satului. Ultimul, încă neexpus, se afla în aparatul de fotografiat.

În aceeaşi clipă, mi-am văzut şi aparatul: o maimuţă cu blana pufoasă, din specia numită barrigudo, "pântecoasă", dat fiind că în captivitate se sinucideau autodevorându-se, îl ţinea strâns la piept cu o labă, căţărându-se cu ajutorul celeilalte. Ajunsă la o înălţime sigură, maimuţa s-a aşezat pe o creangă, a apucat aparatul cu degetele membrelor inferioare, a apăsat pe buton... şi capacul aparatului s-a deschis.

Trunchiul copacului era neted şi nu avea crengi până la minimum patru metri înălţime. M-am uitat pe jos, am găsit o ramură căzută la pământ, am înhăţat-o, am rupt-o pe genunchi şi am aruncat o bucată spre barrigudo. Maimuţa a strâns aparatul între tălpi şi s-a folosit de braţe ca să urce şi mai mult. Apoi s-a aşezat din nou, cu un soi de surâs

afectat întipărit pe figură, s-a jucat cu aparatul, i-a scos iarăşi capacul şi de data asta l-a rupt. Barrigudo sunt animale mici şi puternice, care pot atinge înălţimea de un metru. Am aruncat spre ea cu încă o bucăţică de creangă, însă chiar sub maimuţă se întindea un ecran de rămurele şi frunziş în care bucăţica s-a izbit, căzând apoi la loc. Barrigudo a strâns aparatul între membrele inferioare şi a scos filmul. Folosindu-şi amândouă labele, l-a tras afară şi l-a aruncat; filmul a zburat prin aer câţiva centimetri, după care s-a prins în frunziş. Maimuţa a vârât o palmă înăuntrul aparatului, a rupt o crenguţă şi a început să împungă obiectivul. Ceva a ţâşnit din aparat — probabil dispozitivul de înrolare a filmului. S-a rostogolit printre ramuri şi dus a fost.

Am rămas pe loc, asistând la distrugerea aparatului.

În cele din urmă, maimuţa l-a aruncat cât colo; cutiuţa neagră a căzut, lovindu-se de crengi. Cele două fâşii de peliculă de 35 mm au rămas atârnate în frunziş, semănând cu nişte liane lungi şi negre.

9. Martorii

Lui Loren McIntyre i se înmuiară picioarele. Se aşeză jos, în inima pădurii.

Preţ de o clipă, se simţi mai înfrânt de pierderea filmului decât de propria capturare involuntară şi mai ameţit de ce se întâmplase acum decât de evenimentele bizare din cursul dimineţii. Acum rămăsese fără aparatul de fotografiat, o situaţie aproape la fel de nefamiliară pentru el ca pierderea identităţii personale — fotografierea îi fusese tovarăş statornic încă din 1937, când, înarmat cu un Argus 35 mm, pe care Şi-l putea cumpăra oricine cu zece dolari, navigase pentru prima dată în jurul lumii. Anii petrecuţi în marină, studiile universitare, căsătoria din 1942 cu Sue Shelton, cu câteva Zile înainte de ridicarea ancorei spre teatrul războiului din Pacific, transferul postbelic la Lima, pe post de consilier artilerist al marinei peruviene, ziua când devenise tată şi, în Cele din urmă, alegerea acestui greu definibil, dar adevărat metier al vieţii, explorarea, totul fusese întâmpinat de Loren McIntyre cu aparatul de fotografiat în mână. Pasiunea lui era sondarea realităţii prin obiectivul aparatului, înregistrarea obsesivă, în detrimentul celorlalte activităţi: cărţile care trebuiau redactate le termina cu întârziere, articolele şi le întrerupea, conferinţele şi turneele le refuza sau le anula, în timp ce teancuri de clişee şi diapozitive din peregrinările sale îi umpleau ochi biroul din Arlington, ajungând de-a lungul anilor până la un total de aproape un milion de imagini — probabil cea mai cuprinzătoare bibliotecă vizuală despre America de Sud, realizată de un singur om. Doar numărul pozelor şi orele nesfârşite folosite pentru efectuarea lor erau pe măsura imensităţii subiectului lui McIntyre.

În ultima vreme, pasiunea lui găsise o piaţă de desfacere, Dat fiind că lumea începuse să manifeste interes pentru pădurea tropicală a Amazonului, aidoma unui copil în faţa unei jucării uimitoare, atât în Statele Unite, cât şi în alte ţări industrializate înmugurise o veritabilă industrie a junglei, care cerea o raţie constantă de fotografii. Multe cărţi scrise de geografi, antropologi şi etnografi, sociologi şi analişti politici, atât americani, cât şi străini, datorau ilustraţiilor realizate de McIntyre în pădurea tropicală o parte din atracţia exercitată. Pentru ca savanţii şi editorii să fie mereu sătui, era nevoie ca McIntyre şi alţi câţiva ca el să zboare cu avionul şi să navigheze cu piroga, să-şi întindă hamacul între arbori unde mişunau barba amarella ucigaşe şi fioroasele furnici utusi, şi să împartă adăpostul cu specimene bizare ale omenirii, începând cu războinicii indieni şi sfârşind cu leproşii care reprezentau unu la sută din populaţia Amazoniei. Pe scurt, o subcultură nu nouă, ci renovată prin atitudini şi interese noi, care cerea pe post de dovezi ajutătoare exact ceea ce pierduse McIntyre odată cu filmele care atârnau acum printre lianele din junglă.

Continuă să pipăie rolele de film nedevelopat din buzunar.

Lovitura era cu atât mai dureroasă, cu cât avusese loc tocmai când Loren se străduia să-şi dea seama unde se afla cu adevărat şi prin ce experienţe trecea. Setea, foamea, oboseala şi durerea pe care le îndura constituiau un soi de apanaj al teritoriului, însă faptul că nu ştia şi nu reuşea să ia cu el o mostră a acelei cunoaşteri... asta însemna o veritabilă înfrângere.

Rămase aşezat pe jos, la câţiva centimetri de aparatul stricat, şi simţi că fusese redus la o identitate pe care nu şi-o cunoştea. Acum, Loren McIntyre era un simplu turist în regiune. Dacă pierdea şi celelalte role de film, oprirea timpului în loc şi prezentarea acestor imagini publicului nu aveau să mai fie roadele acestei călătorii. Şi deşi trăsătura cea mai neobişnuită a expediţiei consta într-o serie de gânduri noi, invizibile şi de nedovedit, realitatea oamenilor care provocau aceste gânduri era totuşi demonstrabilă. Indiferent dacă acea căpetenie poseda o metodă de comunicare nonverbală sau dacă ritualul tribului trimitea spre adevărata esenţă a omului, spre rostul lui de-a ocupa un loc numai al său în timp, acest trib era preţios. Documentarea prezenţei constituise imboldul care-l adusese aici. Iar documentarea se reducea acum la două role de film.

Se simţea dezorientat. Avea sentimentul că era deconectat, nefolositor, redus la o existenţă empirică. Optase pentru traiul în sălbăticie, îndurase frigul marilor înălţimi şi căldura cleioasă a vegetaţiei tropicale, îşi croise drum prin junglă şi escaladase piscuri stâncoase şi abrupte fiindcă era convins că planeta trebuia să fie mai bine cunoscută de cei care o populau. Astfel, se dovedise la fel de devotat ca un misionar şi nu se simţea deloc în largul lui neavând un ţel anume.

Acum era silit să nu aibă un ţel sau cel puţin să fie inactiv.

Avea să trăiască în funcţie de ceasul naturii. Avea să fie la fel ca indienii.

Întrucâtva, începuse deja să semene cu acest conducător neobişnuit, care părea că se transforma, pe furiş şi improbabil, într-un alter ego al său în pielea goală. Şi Lipitoare voia să ştie, deşi Loren nu-şi dădea seama ce anume, şi lui Lipitoare îi lipseau mijloacele şi procedeele. Prelucrând “partida de iluminare" din timpul dimineţii, Loren îşi aminti că timpul constituia o preocupare şi pentru căpetenie, cu toate că nu-i era clar de ce şi ce fel de timp îl interesa pe Lipitoare.

Tribul dădea impresia că participa la un soi de căutare, însă fotograful nu ştia ce anume căutau membrii lui — de fapt, în faţa aparatului stricat, simţea că nu prea mai ştia nimic.

Aparatul fusese un sprijin extrem de preţios al propriului simţ al realităţii şi un autentificator atât de valoros, încât, fără el, Loren se îndoia de toate câte se întâmplau.

Sau de tot ceea ce simţea chiar în această clipă. Adică de convingerea bruscă şi solidă (a lui?, transmisă de ceilalţi?) că era legat de aceşti oameni şi că propria lor căutare avea de-a face cu timpul.

Îşi spuse din nou că simţurile i se ascuţiseră. Era singur fără niciun dispozitiv de verificare şi cu toate modalităţile obişnuite de coroborare absente sau inutile, inclusiv limbajul. Nu se întâmplase nimic, nici de dimineaţă, nici cu o zi înainte. Luptând să dărâme un zid al diferenţelor culturale, îşi imaginase lucruri, visase cu ochii deschişi, inventase.

Chemă în ajutor logica.

Se ridică şi începu să umble încoace şi-ncolo. Nu mai fantaza, mormăi el. Fă apel doar la adevărurile pe care le poţi demonstra prin documente.

Corelă faptele care-i dădeau individualitate şi le puse în ordine. Născut Loren Alexander McIntyre, la Seattle, Washington, în 1917. Fiul cel mai mare al lui Mellie Alexander, care absolvise cursurile Universităţii din Washington în 1908, cu o licenţă în biblioteconomie, şi se căsătorise cu Loren Smith McIntyre în 1915. Împreună crescuseră patru copii, din salariul lui de controlor de trafic al Camerei de Comerţ din Seattle. Originar din Michigan, Loren senior ajunsese în Seattle la douăzeci de ani, după o scurtă perioadă petrecută pe Mississippi — când bea câteva pahare, vorbea ca un sudist. Copiii li se născuseră într-o succesiune regulată, din doi în doi ani: Loren, apoi Neil, pe urmă Mary Jean şi, în fine, Roger. În şcoala primară, Loren se dovedise prea timid la sporturile de echipă, însă niciodată absent sau leneş. Îşi construise o barcă la doisprezece ani, ieşise cu ea pe Lacul Washington şi aproape că se răsturnase din cauza vântului puternic, fiind la un pas de înec atât el, cât şi ceilalţi tineri membri ai familiei McIntyre. După ce absolvise cursurile şcolii medii Franklin în 1934, al doilea an al Marii Crize, Loren

intrase în Uniunea Marinarilor din Pacific. Trei luni mai târziu, ieşea în larg cu destinaţia Japonia, China, Manciuria şi Filipine.

Urmaseră multe alte călătorii, inclusiv în America de Sud. Călătorind pe mare şi muncind ca hamal în port, îşi plătise cursurile la Berkeley, California. Obţinuse prima licenţă acordată vreodată de Cal 1 în cultură latino-americană.

După patru ani de instrucţie la Şcoala Navală de Ofiţeri de Rezervă, fusese trimis în marină. Dat fiind că războiul se profila ameninţător, ofiţerii în rezervă fuseseră activaţi, aşa încât sublocotenentul McIntyre fusese convocat pentru a i se încredinţa comanda vasului american Charleston, cu patru luni înainte de Pearl Harbor. Urmase un calvar de patru ani în Pacific. În bătălia de la Attu, în Insulele Aleutine, dirijase focul bateriei principale de pe Charleston împotriva japonezilor, primele trupe străine care ocupaseră pământul american după războiul din 1812.

Nu fiindcă îi plăcuse alesese marea, ci fiindcă, în timpul Marii Crize, navigaţia rămăsese singura posibilitate de-a călători. Aşadar, rămăsese pe mare, unde făcuse de cart şi bricuise puntea pentru un dolar pe zi. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, toate cele nouă vase comerciale pe care navigase se scufundaseră. În 1942, într-o permisie în care avusese voie să se întoarcă pe uscat, locotenentul McIntyre îşi găsise timp să se căsătorească. În 1947, McIntyre fusese transferat — cu soţia Sue şi cei doi fii, Lance şi Scott — la Lima, pe post de consilier al marinei peruviene în problemele de artilerie.

În acest fel, o pasiune din copilărie ajunsese să-şi găsească împlinirea. În adolescenţă, Loren citise cu nesaţ despre America de Sud; când o vizitase pentru prima dată, în 1935, i se păruse fascinantă; şi iată, în cele din urmă, fusese trimis acolo, cu post cu tot. În 1950 trecuse în rezervă, rămânând la Lima şi învăţând să devină colaborator extern în calitate de fotoreporter.

Nota 1. Prescurtare pentru California University (n. tr.).

Învăţatul durase optsprezece ani, în timpul cărora Loren trebuise să întreţină o familie cu patru membri. Strânsese fonduri în Peru ca să înfiinţeze o companie cinematografică, asociindu-se cu tehnicianul de film Edward Movius de la Hollywood. Făcuseră o peliculă de mare succes cu Pilar Pallette, care Se măritase cu John Wayne după ce superstarul vizitase locul de filmare ales de McIntyre pe cursul superior al Amazonului. Vreme de alţi cinci ani, McIntyre şi asociatul său continuaseră să producă zeci de scurt-metraje, majoritatea documentare. Între timp, Loren explorase ţinuturile din Peru şi studiase etnologia la Universitatea din San Marcos.

Plecând în 1957 în Bolivia ca să devină expert în comunicarea prin media, graţie unui program american pus la dispoziţia altor ţări, McIntyre înfiinţase Centrul Audiovizual din La Paz, dotat cu un studio cinematografic, prese de tipar, laboratoare foto, programe radio — ba chiar şi spectacole de păpuşi — pentru a-i ajuta pe tehnicieni la difuzarea informaţiilor despre agricultură, sănătate şi învăţământ. Începuse să-şi câştige reputaţia de specialist în domeniu, iar părerile îi erau din ce în ce mai apreciate.

În 1961, după eşecul din Golful Porcilor, ambasadorul Statelor Unite în Bolivia îl încurajase pe McIntyre să pună la punct un “plan de bătaie" pentru a câştiga Războiul Ideilor din America Latină. Elaborat ca o aplicaţie militară, planul lui McIntyre pornea de la argumentul că emoţiile modelau mediul politic mai mult decât banii. Politica de bună vecinătate a lui FDR 1 faţă de America de Sud fusese aproape uitată şi era nevoie de o nouă manifestare de bunăvoinţă pentru contracararea influenţei lui Castro. Într-o duminică din august, McIntyre îi făcuse o vizită lui Dean Rusk la domiciliul său din Washington, propunându-i cu îndrăzneală secretarului de stat ca preşedintele Kennedy să ia avionul şi să viziteze America de Sud. Rusk studiase ore în şir propunerea, interesându-se de riscurile unei călătorii la sfârşit de săptămână, fie în Columbia, fie în Venezuela şi ordonase ca toate exemplarele din Războiul Ideilor să fie ştampilate “confidenţial" şi avute în vedere pentru o acţiune imediată. Câteva luni mai târziu, JFK şi Jackie străbăteau ambele ţări, iar latino-americanii erau cuceriţi de charisma acelui presidente catolico.

Între timp, McIntyre se întorsese în La Paz, unde-şi conducea centrul audiovizual şi făcea fotografii pentru un reportaj din National Geographic despre Bolivia, cu o atenţie neobosită pentru amănunte, caracteristica împinsă până la obsesie a perfecţionismului. În scurt timp, meseria

Nota 1. Franklin Delano Roosevelt (n. tr.).

de fotograf avea să devină rentabilă. Tot în scurt timp, Loren avea să înceapă o nouă călătorie, cea care urma să-l aducă în sfârşit la acest uimitor capăt al lumii şi al minţii.

Se cufundă încă o dată în amintiri.

Visase în diferite perioade ale vieţii că avea să contribuie masiv în folosul omenirii. Nu ştia cu ce anume, dar credea că ştia cum: cu o maşină de scris sau cu un aparat de fotografiat. La doisprezece ani scrisese o povestioară care începea astfel: “Limbile trandafirii ale gurilor de foc ţâşneau din pădure de-a lungul malului Amazonului". Voia

să vadă lumea şi să înregistreze fidel ceea ce vedea, nu atât pentru el, cât ca răspuns la adresa acelui imbold idealist nelămurit.

Mai înainte, îşi dăduse seama că avea să-i trebuiască un carnet de însemnări, pentru că aparatul nu putea imortaliza nici zgomotul făcut pe plăcile ceramice din Kowloon şi nici mirosul apei la Bombay.

Ca să se oblige să devină profesionist, mizase viitorul propriei familii pe posibilitatea riscantă de a-şi câştiga existenţa ca freelancer. Vreme de doi ani după retragerea din marină călătorise, meditase, ascuţise creioane şi nu vânduse nimic, în afara unor obiecte personale uzate. Pe urmă, învăţase cinematografie de la Ed Movius. Stăpânirea artei filmului îi permisese efectuarea unor fotografii de calitate superioară. Producând filme, obţinuse o percepţie exactă a cererilor pieţei şi învăţase să nu mai scrie pentru el, ci pentru alţii — cel mai mult, în spaniolă. Cinematografia îl Purtase de-a lungul şi de-a latul continentului, prin aventuri trăite în ţinuturile muntoase şi printre indienii din junglă, cot la cot cu campesinos şi preşedinţi, căutători de diamante şi fermieri, misionari şi leproşi. Asistase la o mulţime de evenimente şi le fixase pe celuloid. Izbutise chiar să filmeze Pentru CBS căderea lui Peron în 1955.

Nimic din toate astea nu-l pregătise pentru ceea ce i se întâmpla acum. Cheia de boltă a carierei lui era comunicarea.

Precizia îi ţinea loc de Biblie, iar ştiinţa, de filozofie. Pur şi simplu nu putea accepta că păţise tocmai aşa ceva.

Cine dracu' erau aceşti oameni-pisică?

Ştia foarte bine cine erau oamenii-pisică.

Chiar înainte de această călătorie, recitise ce se scrisese despre mayoruna în Handbook of South American Indians, un compendiu în şapte volume despre băştinaşii de pe continent, publicat de Smithsonian în 1946. Mayoruna erau consideraţi anormali în virtutea propriei lor istorii: seminomazi, războindu-se cu vecinii şi retrăgându-se mereu în inima junglei, motiv pentru care cultura lor rămăsese nedezvoltată, populaţia redusă ca număr, iar întreaga lor existenţă problematică. Multe reportaje îi dăduseră dispăruţi de pe faţa pământului din cauza tribului conibo sau a altor triburi care-şi atacau vecinii ca să ia sclavi pe care să-i folosească în mine sau pe plantaţiile de coca. În cele din urmă, înflorirea bruscă a comerţului cu cauciuc îi făcuse să dispară definitiv. Se adânciseră înapoi în junglă şi în preistorie.

Incapacitatea lor de-a efectua saltul în prezent era şi mai interesantă dacă o comparai cu adaptabilitatea vecinilor lor de o prosperitate notorie, tribul omagua. În 1542, Francisco de Orellana intrase într-un sat omagua şi găsise nişte uriaşe oale smălţuite,

în unele dintre ele încăpând, zice-se, cam patru sute cincizeci de litri de chicha, berea din porumb a băştinaşilor. Soldaţii lui Orellana se înfruptaseră pe săturate şi se bucuraseră de femeile indigene. Prietenia sălbaticilor, care nu-şi dădeau seama ce fel de relaţii îi aşteptau, îi uluise. Pe loc, se născuse mitul împărăţiei nespus de bogate a tribului omagua. Membrii lui purtau podoabe de aur, iar satele acestora erau veritabile depozite alimentare — porumb, yucca, fasole, cartofi dulci şi peşte uscat. Se părea că El Dorado fusese descoperit, iar tribul omagua începuse să simtă Pe propria piele programul tipic al înşelăciunii puse la cale de civilizatori. Trăind de pe urma junglei fertile, membrii lui nu ştiau ce însemna munca epuizantă şi cu atât mai puţin truda în folosul altora. Ca sclavi, se comportau mizerabil. Însă la apogeul suferinţei ajunseseră abia după trei secole, când cauciucul devenise o marfă extrem de solicitată. Erau bătuţi ca să muncească mai mult, li se tăiau urechile şi degetele pentru lene şi nesupunere, erau împuşcaţi, spânzuraţi şi chiar azvârliţi drept hrană aligatorilor, spre distracţia civilizatorilor în după-amiezile în care le trecea timpul prea greu. Pe scurt, fuseseră trataţi ca şi cum scopul expansiunii civilizatorilor ar fi fost exterminarea lor, nu valorificarea cauciucului sau a altor bogăţii naturale.

Era greu de explicat de ce, iniţial, omagua se arătaseră atât de supradezvoltaţi, în timp ce vecinii lor, mayoruna, erau atât de săraci, însă omagua erau mai mult sau mai puţin stabili, pe când mayoruna se aflau mereu pe picior de plecare. Bogăţia celor din omagua îi propulsa spre sclavie. Primitivismul celor din mayoruna nu-i scutea de izolare sau de privaţiuni, dar le reducea până la urmă masiv raţia de umilinţe. În vreme ce triburile “mai blânde" acceptau aculturaţia, murind treptat din cauza ei, mayoruna supravieţuiseră ascunzându-se din ce în ce mai adânc şi ieşind la iveală din ce în ce mai puţin, până când fuseseră declaraţi dispăruţi.

Pe urmă, prin 1966 şi 1967, începuse să umble vorba că tribul ar fi reapărut, datorită misionarilor de la Summer Institute of Linguistics.

Perioada coincidea, întâmplător, cu primele contribuţii ale lui McIntyre la National Geographic. Florence Thomason, ofiţer de legătură al misiunii operaţiunilor americane în Bolivia, trimisese un pachet cu fotografiile lui McIntyre la Washington unui prieten din clădirea de cărămidă de pe 17th Street. Imediat după aceea, cea mai respectată revistă de explorări din America îi solicitase un reportaj ilustrat despre Bolivia. Acesta fusese publicat în numărul din februarie 1966 al lui Geographic, iar McIntyre avusese Plăcerea de a vedea pe coperta revistei fotografia făcută de el unei bolivience cu pălărie de fetru vânzând struguri. Apoi i Se ceruse să scrie un articol despre Ecuador. Luându-şi inima în dinţi, Loren McIntyre sugerase revistei National Geographic un triplu proiect: un articol, o carte şi un film desPre ceea ce începuse să devină domeniul lui personal, şi anume Amazonul. Totodată, se hotărâse să renunţe la postul de funcţionar public în favoarea unei existenţe mai primejdioase decât jungla, cea de fotoreporter freelancer.

Cartea şi filmul deveniseră realitate, însă nu sub semnătura lui. Reputaţia lui McIntyre era asigurată de filme documentare şi educative pe care, în afara funcţionarilor guvernamentali indieni şi sud-americani, nu le văzuse nimeni. Filmul părea, în schimb, suficient de important pentru a-i fi încredinţat unui producător de la Hollywood aşa încât fusese angajat David Wolper. Invitat să facă parte din echipa de filmare ca fotograf de publicitate, McIntyre refuzase, bănuind că se aştepta de la el în primul rând să le fie interpret şi consilier în diverse probleme referitoare la junglă. Timp de şapte săptămâni, oamenii trimişi de David Wolper filmaseră la întâmplare în felurite regiuni ale Amazoniei, întorcându-se cu o peliculă brută, căreia — David Wolper însuşi spusese asta — îi lipsea fiorul dramatic.

Pentru captarea lui, se dispusese realizarea unui episod cu peşti piranha, dar cum filmarea subacvatică nu putea prinde niciodată mai mult de câteva secunde dintr-un festin al acestor peşti, întrucât sângele care ţâşnea din trupul prăzii tulbura apa instantaneu, producătorii se gândiseră la un artificiu: peştii piranha capturaţi fuseseră ţinuţi cinci zile fără mâncare în acvarii cu apă limpede. Apoi o capybara vie fusese aruncată în primul acvariu, iar operatorii începuseră să filmeze prin pereţii de sticlă. De îndată ce sângele ţâşnise şi înroşise apa, capybara fusese scoasă şi aruncată în următorul acvariu cu apă curată, filmarea reluându-se până când, la ultimul acvariu, se ajunsese la înregistrarea pe peliculă a oaselor spre care peştii piranha continuau să se repeadă.

Completat, filmul cuprinsese şi ospăţul peştilor piranha, căruia i se adăugaseră efectele sonore ale apelor învolburate ale fluviului. Un alt episod al filmului le prezenta pe cele două Harriet decolând de la baza din Yarinacocha, Peru, dând drumul unor cadouri pentru mayoruna şi vorbindu-le prin portavoce într-un dialect panoan (nu se ştie precis dacă dialectul era într-adevăr inteligibil pentru indienii de la sol, de vreme ce mayoruna se împrăştiaseră pe o suprafaţă suficient de mare pentru a crea dialecte la fel de diferite între ele ca nişte limbi de sine stătătoare). McIntyre urmărise drumul celor două Harriet de la început până la sfârşit şi chiar ceruse să le însoţească. După ce fusese refuzat pe motiv că aparatul Helio Courier folosit pentru asemenea ieşiri era supraîncărcat, îi dăduse o rolă de film neîncepută pilotului Ralph Borthwick, care la înapoiere îi adusese acea fotografie a băştinaşilor cu ornamente labiale, stând în faţa avionului aflat la sol.

Nu exista nicio întâlnire cu mayoruna în versiunea finală a filmului produs de National Geographic. Privind-o, McIntyre văzuse doar aparatul Helio Courier survolând jungla în care cele două misionare lăsau să cadă daruri ambalate în plastic.

Episodul cu pricina dura câteva minute, dar mayoruna tot nu fuseseră convinşi să-şi facă apariţia. Însă cele două Harriet, care plecau întotdeauna neînarmate şi însoţite doar de un ghid şi de un pilot, îşi continuaseră cercetările şi în cele din urmă semnalaseră realizarea unor contacte. Fotografia realizată de Borthwick pe filmul dat de

McIntyre ajunsese în pagina 85 a cărţii despre Amazon, publicată de National Geographic la sugestia lui McIntyre cuprinsă în cele trei propuneri privind Amazonul. Cu toate acestea, cartea nu-i fusese încredinţată lui McIntyre, ci lui Helen şi Frank Schreider, amândoi redactori la National Geographic.

Soţii Schreider tocmai se întorseseră dintr-o călătorie în Taiwan şi căutau de lucru. Cu câţiva ani înainte, efectuaseră o mult lăudată plimbare de-a lungul întregii Pan American Highway într-un jeep amfibie. Păreau cei mai indicaţi pentru misiunea de-a naviga pe apele Amazonului de la izvor până la gura de vărsare, parcurgând ultimele trei mii de mile într-o ambarcaţiune cu motor diesel de aproximativ zece metri lungime. Căutarea izvorului era doar unul dintre obiectivele expediţiei, însă nimeni nu reconfirmase izvorul din 1953, când Michel Perrin indicase cursul superior al lui Apurimac-Ucayali în locul afluenţilor tradiţionali ai izvorului, fixând Muntele Huagra drept regiune a izvorului şi apoi coborând Pe apele lui Huaraco până unde se întâlnea cu Apurimac.

Expediţia Schreider începuse prin a repeta traseul lui Perrin, cu diferenţa că soţii întâlniseră în apropierea izvorului Un sfetnic de nădejde în persoana lui Siegfried Stephan, inginerul minier. Era normal ca un om ca Siegfried Stephan să ştie de cercetările geodezice ale colonelului Gerardo Dianderas, care susţinea încă din 1934 că locul din care pornea Amazonul era Huagra.

Însă indiferent dacă Dianderas, Perrin, soţii Schreider sau toţi laolaltă descoperiseră că locul de naştere al Amazonului se afla pe Muntele Huagra, important era că izvorul fusese găsit.

Cartea soţilor Schreider fusese scrisă rapid, iar textul şi fotografiile fuseseră evaluate de redacţia lui National Geographic, care considerase că fotografiile erau neîndestulătoare faţă de varietatea terenului, climei, formelor de viaţă şi populaţiei Amazonului. Loren McIntyre, care acum trimitea fotografii din toată Columbia pentru Geographic, trimisese iar câteva poze care-i ilustrau diversitatea, în sprijinul mai vechii lui propuneri tripartite. Fusese îndată contactat din nou ca să completeze fotografiile care lipseau din cartea soţilor Schreider, ceea ce-l ţinuse pe teren timp de trei luni.

Acceptase sarcina cu un interesant sentiment de inutilitate. Aventura de-a te căţăra până la locul unde zăpada Anzilor se preschimba într-un curs de apă neîntrerupt, care, fascinantă experienţă, s-ar fi putut dovedi mai lung decât al Nilului, se consumase. Izvorul fusese autentificat, Controversa luase sfârşit; vremea când nu mai puţin de şapte izvoare apocrife se luptau între ele pe hărţi devenise istorie.

Şi — Loren îndrăznea s-o spună — la fel se întâmplase şi cu visul lui de-a fi cel care să realizeze toate acestea. Îl purtase în minte ani la rând, chiar dacă refuzase s-o recunoască în sinea lui. Îi putea fixa începutul în acea dimineaţă din august 1935 când

West Notus îl dusese în susul râului Para, spre Belem. De visul acela erau legate numeroasele ore când rămânea aplecat deasupra hărţilor întocmite după fotografii aeriene, încercând să stabilească prin comparaţie lungimea perfidelor cursuri de apă care învăluiau într-o reţea lichidă imprecisă pantele estice ale Anzilor peruvieni. Acum, după ce citise relatarea soţilor Schreider despre această descoperire, putea pune deoparte hărţile şi aparatele de măsură cu ajutorul cărora determina distanţele. Una dintre ultimele mari explorări ale planetei, cu excepţia fundului oceanelor, fusese realizată.

Dar de fapt Loren nu-şi pusese deoparte hărţile. Chiar în această călătorie adusese câteva, tipărite de Institut Geografico-Militar din Peru, ca să aibă cu ce să-şi omoare singurătatea. Ar fi vrut să le aibă acum cu el, dar le lăsase pe ţărmul unde aterizase avionul lui Mercier, împreună cu toate celelalte lucruri pe care le adusese cu el: mâncarea, proviziile şi celelalte aparate de fotografiat, obiecte cu ajutorul cărora îşi putea înregistra experienţele, martorii lui tăcuţi.

Niciodată nu călătorise fără aceşti martori. Mai cu seamă în ultimele trei luni, când făcuse fotografiile pentru cartea soţilor Schreider publicată de National Geographic.

Începuse la Belem, unde, cu ani în urmă, mai hoinărise prin apropierea izvorului gigantului — acum, pare-se, stabilit. De la Belem la Santarem, un fierbinte avanpost al progresului, aflat la patru sute cincizeci de mile mai sus de vărsare, acolo unde cursul cafeniu al Amazonului primea infiltrarea albăstruie a lui Tapajos, venind din acel Matto Grosso al cărui nume însemna “Pădure deasă". În cimitirul din Santarem îşi dormeau somnul de veci brazilieni cu nume ca Riker, Jennings şi Vaughn, fiii fermierilor americani care fugiseră din sud după Războiul de Secesiune, temându-se de venirea la putere a negrilor; dar ei nu luaseră în calcul neruşinatul amestec al raselor din Brazilia. Pe urmă, patru sute de mile cu avionul şi cu barca până la zăcămintele aurifere de pe cursul lui Tapajos, exploatate de garimpeiros cu mâna tot timpul pe pistol, muncind cufundaţi până la brâu în noroi şi inhalând aburii ucigaşi emanaţi de mercurul folosit la purificarea pulberilor de aur. Urmaseră întoarcerea pe cursul principal şi alte şaptezeci de mile în susul apei până la Obidos, unde fluviul se îngusta pentru Prima oară, devenind un canal unic între pereţii verzi ai Junglei şi lăsându-şi volumul măsurat cu o mai mare uşurinţă. Apoi, mai departe spre Manaus, inima statului brazilian al Amazonului, mai mare decât Alaska. Aici, Rio Negro, lat de trei mile, amesteca întunecimea miliardelor de frunze căzute cu noroiul cafeniu al cursului principal, aidoma unui ceai negru turnat peste o cafea cu frişcă. La începutul secolului XX, magnaţii cauciucului din Manaus îşi Construiseră reşedinţe impunătoare, introduseseră în oraş primul tramvai din America Latină şi-şi aduseseră soţiile să asculte, transpirând în blănuri de vizon, opera europeană la Teatro Amazonas. Astăzi, domul Teatrului Amazonas, acoperit cu ţigle de Marsilia verzi, roşii, albastre şi galbene nu mai putea fi văzut din orice parte a oraşului, pentru că o generaţie agresivă de zgârie-nori începuse

să asalteze cerul împâclit. Tot aici, în port, se afla uriaşa scară gradată care măsura creşterea şi scăderea Amazonului în lunile secetoase şi ploioase. Un pericol inevitabil, din cauza căruia docul plutitor fusese construit pe nişte rezervoare de fier goale, cu diametrul de opt metri, care se ridicau şi coborau odată cu nivelul apei. Mai sus de Manaus, canalele navigabile deveneau din ce în ce mai derutante; nu existau oraşe, ci doar sate şi cătune, aici începând adevărata Amazonie, ţinutul singurătăţii înfricoşătoare unde nu opera niciun fel de lege. Declanşându-şi la tot pasul aparatul Minolta, McIntyre zburase la Beni, o provincie din nordul Boliviei, ca să-i fotografieze pe bunii lui prieteni, membrii tribului chacobo, care trăiau într-o pădure inundată. Urmase San Pablo de Loreto, o colonie de leproşi administrată de maici şi de preoţi canadieni din New Brunswick; acolo, unii dintre aceşti leproşi, care alcătuiau unu la sută din populaţia Amazoniei, lucrau mici porţiuni de pământ, legându-şi macetele de cioturile braţelor, şi dădeau naştere unor copii care trăiau în siguranţă ani în şir în colonie, lepra nefiind nici ereditară, nici prea uşor molipsitoare. McIntyre îi fotografiase lucrând, mâncând, citind cărţi şi dansând sâmbătă seara, o existenţă devenită normală graţie uluitoarei lor acceptări şi generozităţi. Îşi continuase drumul în zigzag, de la San Pablo de Loreto la Acre, apoi la Xingu şi de-acolo la Rondonia, numită astfel după mareşalul Candido Mariano de Silva Rondon, însoţitorul lui Roosevelt în expediţia din 1913 pe Râul Îndoielii, actualmente Râul Roosevelt. Rondon, fondator al primului serviciu brazilian pentru relaţiile cu indienii, era el însuşi pe jumătate indian. De la Rondonia, McIntyre zburase cam o mie cinci sute de mile nord-vest ca să fotografieze Vulcanul Sangay, în plină erupţie. Cu şaizeci de milioane de ani în urmă, erupţiile de acest gen începuseră să modeleze Anzii, ale căror zăpezi dăduseră naştere fluviului. Sangay străjuia pădurea şi afluentul Curaray, unde misionarul Nate Saint fusese ucis de războinicii auca evanghelizaţi ulterior de sora lui, Rachel. Vorbind cu Rachel Saint, McIntyre auzise din nou că se semnala reapariţia tribului mayoruna.

Din Yarinacocha, în jungla peruviană, misionarii începuseră să zboare de zor în aparate de tip Cessna sau Helio Courier ca să-i găsească şi să-i strângă laolaltă pe băştinaşii cei mai misterioşi ai Amazonului.

Între timp, sentimentul de inutilitate i se diminuase lui Loren. Era întotdeauna ceva de văzut pe fluviu, era întotdeauna o lecţie de învăţat, fie ea şi lecţia omenirii care îşi urmărea scopurile în ciuda obstacolelor dintre cele mai dificile pe care i le ridica natura. Indianul şi metisul, civilizatorul şi sălbaticul, pescarul, băştinaşul, colonistul, prospectorul şi misionarul, toţi aceşti oameni construiau împreună societatea fluviului, închegată, ca de altfel totul în jur, de acel curs necontenit de apă. Aveai impresia că fluviul curgea prin însuşi sistemul circulator al oamenilor; el le hotăra soarta şi, de aceea, a călători prin ţinutul lor însemna o poveste fără sfârşit, iar această călătorie era însăşi chemarea vieţii lui McIntyre, indiferent dacă la destinaţie îl aştepta sau nu vreun premiu. Se spunea că izvorul Amazonului fusese descoperit; cât despre fluviu în

totalitatea lui, era prea mare şi prea fabulos pentru a fi cucerit de cineva. Aşa că McIntyre acceptase să devină, cu ochiul lipit de aparatul de fotografiat, unul dintre numeroşii lui adoratori tăcuţi.

La Yarinacocha şi, mai târziu, la Iquitos, McIntyre se gândise la posibilitatea unui contact cu mayoruna pe malul brazilian. Zborul nu reprezenta o problemă: un misionar catolic, care primea puţini bani de-acasă, lua pasageri care să-i plătească benzina şi celelalte provizii. McIntyre terminase ce avusese de făcut: fotografiile suplimentare Pentru cartea soţilor Schreider fuseseră expediate. Tentaţia de a-şi strânge aparatele şi de-a zbura în susul lui Javari era Prea puternică.

Şi exact asta făcuse.

Iar acum era practic prizonier în acest luminiş în care mayoruna forfoteau, construindu-şi un nou sat. Nu ştia de ce-l părăsiseră pe cel vechi şi se întreba dacă nu-l ridicau şi pe acesta tot ca să-l abandoneze mai târziu: satul de dinainte era bine ascuns şi, din câte-şi dădea seama Loren, nu existase nicio ameninţare imediată care să-i determine să plece. Dacă însă deplasarea făcea parte din ritual, nu-i rămânea decât să-i urmeze, perplex, oriunde s-ar fi dus.

Incapabil să comunice cu ei altfel decât prin acea bizară telepatie pe care-o împărtăşise cu conducătorul, Loren se întreba ce credeau despre el. Nu mai avea la el nicio dovadă referitoare la identitatea lui, cu excepţia hainelor şi a puţinelor obiecte personale din buzunare. Îşi goli buzunarele, lăsă conţinutul să cadă în iarbă şi se uită la grămăjoara de lucruri care-l legau fiecare în parte de propriul trecut. Cele două role de film, care scăpaseră de mâinile şamanului şi de ravagiile maimuţei. Cuţitul cu lamă rabatabilă. Carnetul de însemnări şi pixul. Plus cureaua pe care începuse s-o împletească în prezenţa conducătorului.

Când îşi ridică privirea de pe avutul lui, văzu câteva femei cu tigve în mâini, care aduceau apă de la un pârâu din apropiere. Zonia trecu pe lângă el, cu nişte aţă albastră prinsă în păr. McIntyre făcu ochii cât cepele şi scoase un chicot de veritabilă uşurare nervoasă: Zonia îşi vopsise unghiile cu un albastru floral de aceeaşi nuanţă cu aţa.

10. Ce era în întuneric

Mai sunt vreo trei ore până la asfinţit: acum nu mai pot să măsor timpul decât după lumina zilei şi după activitatea de sub boltă.

M-am scăldat în pârâu, mi-am spălat hainele şi m-am întors îmbrăcat cu ele, chiar dacă erau ude (e cea mai bună metodă de uscare rapidă). M-am înapoiat în perimetrul colibelor şi al surprizelor: Lipitoare era acolo, de parcă m-ar fi aşteptat. De îndată ce m-am apropiat destul, mi-a întins o săgeată frumoasă, terminată.

Am răspuns în consecinţă, dându-i cureaua: am scos-o din buzunarul din spate şi i-am înmânat-o aşa cum era, neterminată. Apoi am văzut că Huaca Unu adunase câţiva copii şi adolescenţi pe care-i ducea spre pădure.

Lipitoare a pornit după ei, şi-a întors privirea şi, încă o Surpriză, şi-a îndreptat arcul şi săgeţile ţinute strâns în mână spre mine, iar pe urmă spre pădure, făcându-mi Semn să merg cu el.

Aşa am făcut. Am luat-o după picioarele lui acoperite de negi. Îi vedeam nestingherit umerii şi crestele omoplaţilor, care ieşeau foarte clar în relief, ca şi cum ar fi slăbit mult în ultima vreme. M-am întrebat dacă ţinuse post. Cu toate acestea, rămâne un bărbat solid şi puternic. Când merge, pământul vibrează sub el, iar trunchiul lui lat dislocă aerul.

M-am gândit că, la urma urmei, dacă tot am intrat în povestea asta, măcar să merg până la capăt.

Mai târziu

Tocmai ne-am întors. Am aflat exact ce mă aşteptam să aflu. Am impresia că, într-un fel, ştiam deja, ceea ce mă face să emit următoarea ipoteză: dacă iluminarea îmi permite să împărtăşesc atâtea cu acest om, şi totuşi n-am nici cea mai mică idee despre viitorul tribului, asta ar putea să însemne că nici căpetenia nu ştie ce-i aşteaptă.

De îndată ce am fost împreună, contactul s-a stabilit din nou, fiind de data asta liniştit şi pornind de la sine.

De fiecare dată descopeream în minte un gând al cărui loc firesc era acolo, dar care părea să vină de la el. După un timp se ivea alt gând, iar acesta dădea impresia că era un răspuns la ceva ce gândisem eu mai înainte. Singura modalitate de redare fidelă a ceea ce ne transmiteam ar fi transcrierea sub formă de dialog, aşa că asta o să şi fac, în ciuda faptului că n-a existat niciun schimb de cuvinte — cu excepţia unei încercări a mea de a-i vorbi în portugheză — şi în ciuda pauzelor îndelungate care contrapunctau comunicările mute. El a transmis ceva de genul: Eşti trist fiindcă ceea ce se află în beznă ar fi trebuit să rămână în beznă. M-am uitat la el, iar el mi-a întors privirea, ca şi cum ar fi confirmat mesajul.

Aproape că mă convinsesem că întâmplările din cursul dimineţii fuseseră o proiecţie a propriilor mele gânduri: prin urmare, acceptarea faptului că lucrurile se întâmplau din nou a reprezentat un şoc puternic. M-am stăpânit cum am putut, n-am început să ţopăi ca un apucat, nu l-am înşfăcat şi nici nu l-am zgâlţâit pe Lipitoare, ci am deschis gura şi i-am spus în faţă (au fost cu adevărat singurele cuvinte) că avusesem impresia că înţelegea portugheza. A rămas tăcut şi a devenit atent, ca şi cum ceva l-ar fi intrigat. Pe urmă mi-a infiltrat, el ştie cum, în minte certitudinea că nu-mi înţelesese cuvintele.

Am reuşit să mă calmez. Chiar dacă nu mă spiona, era conducătorul şi ştia tot ce se întâmpla pe micul lui domeniu.

Până şi un cap sec mi-ar fi observat deznădejdea când îmi găsisem filmul smuls din aparat. Ceea ce stătuse în beznă fusese scos cu brutalitate şi împrăştiat peste tot în junglă.

Mesajul lui Lipitoare nu avea deci nicio semnificaţie profundă: pur şi simplu observase un incident, precum şi reacţia mea, iar acum îşi exprima compasiunea.

Analizat din această perspectivă, mesajul devenea acceptabil. Mai puţin acceptabilă era convingerea mea că ne aflam în legătură unul cu altul, dacă nu cumva era vorba din nou de o simplă proiecţie. Un banal mecanism de apărare împotriva singurătăţii care mă copleşea.

Să ne întoarcem, deci, unde rămăseserăm. Fie acceptam că lucrul se întâmpla aievea, fie trebuia să presupun că aveam halucinaţii. Cu atât mai mult cu cât, dat fiind că el nu ştia nimic despre aparatele de fotografiat, eu şi numai eu eram cel care într-un fel emitea mesaje spre el (ceea ce confirma ideea unui anumit tip de dialog). Însă când o făcusem? Oare mă spionase înainte, când căzusem pradă deznădejdii lângă aparatul Minolta distrus? Evident, nu stau cu gândul tot timpul la adevărurile simple despre emulsiile filmice şi rezultatele expunerii lor la lumină.

Însă aceste lucruri îmi sunt, bineînţeles, înmagazinate în memorie. Zac undeva, într-un ungher al minţii, rareori folosite, tăcute, dar disponibile. Dar atunci, ce-a fost? Şi-a ales ce i-a convenit direct din capul meu?

Pe urmă s-a terminat şi asta, umblam împreună prin Pădure, iar Huaca Unu, care mergea în faţa noastră, ducându-i pe copii mai departe printre copaci, arăta spre tot felul de gângănii şi le vorbea cu seriozitate băieţandrilor, de parcă i-ar fi instruit. Copiii păreau să umble după faguri de miere, fiindcă cercetau fiecare gaură din trunchiurile copacilor. N-au găsit miere; în schimb, au dat peste larve şi crisalide ale altor specii, precum şi peste o mulţime de omizi. La un moment dat, m-am oprit în spatele unui grup de băieţi răzleţiţi în junglă şi m-am trezit stând din nou lângă Lipitoare.

Mi s-a părut că-l aud spunându-mi că ar fi cazul s-o iau repede din loc. Pădurea era mare; dacă o făceam acum, n-avea de gând să mă împiedice.

N-am spus nimic. Nici măcar nu m-am gândit la busolă şi la celelalte lucruri necesare ca să fac asta.

O bucată de vreme nu s-a mai întâmplat nimic. Apoi, Lipitoare mi-a transmis că mai fuseseră aici şi alţi oameni albi, înaintea mea. Aduseseră cu ei moartea. Astfel, mi-a explicat Lipitoare, membrii tribului său mureau acum ca să ocolească moartea aceea.

MCINTYRE (doar ca să se convingă): Care moarte?

Moartea adusă de oamenii albi?

LIPITOARE: O tăcere elocventă.

Mi s-a părut că depistasem o anumită emoţie care însoţea noţiunea de moarte; semăna cu o luptă lăuntrică — scurtă, dar violentă. Mi-am amintit de colibele pe care le distruseseră. M-am întrebat dacă nu cumva, potrivit unui ritual pe care-l creaseră de-a lungul a sute de ani de fugă din calea năvălitorilor, începeau prin a-şi dărâma casele doar ca să se convingă să se sinucidă.

Imediat după aceea, imaginea tribului molfăind beiju, la numai câteva ore de la sosirea mea, mi-a licărit în minte ca şi cum Lipitoare ar fi proiectat-o acolo. Nu, nu se omorau cu propriile mâini. Dar de murit mureau, asta da. Nu mâncau destul, nu vânau destul, în vreme ce se întorceau spre începuturi.

MCINTYRE: Începuturi?

Încă o tăcere elocventă. Eram aproape sigur că el, Lipitoare, postea — de câte ori stătuserăm la masă împreună nu-l văzusem niciodată punând ceva în gură.

Ceea ce avea o logică: majoritatea culturilor prescriau postul pentru eliberarea feluritelor puteri ale minţii, inclusiv clarviziunea şi prorocirea. Nu mai ştiu exact ce i-am “răspuns". Bănuiesc că e posibil să-i fi pus o întrebare despre satul lor improvizat, pe care abia-l ridicaseră ca să-l abandoneze. Lipitoare mi-a transmis că se mai mişcaseră dintr-un loc în altul.

MCINTYRE: Cât de des?

N-a răspuns, mulţumindu-se să dea din umeri. Ce importanţă avea? Când ajungeau la asemenea mişcări, însemna că pierduseră orice speranţă.

L-am întrebat dacă fuseseră atacaţi. Da, mi-a răspuns, de oameni ciudaţi, care au coborât din cer.

M-a privit de câteva ori în ochi — oamenii tribului procedează foarte rar în acest mod, privirile directe fiind considerate nu numai nepoliticoase, ci şi ostile. Căutătura lui a fost scurtă şi opacă, dar n-a părut să aibă nimic hipnotic.

I-am răspuns cu o sumedenie de gânduri, dintre care unul, nu ultimul, a fost: Ce-o să se întâmple cu copiii ăştia? Amândoi auzeam zgomotele pe care le făceau în pădure.

Vin cu noi la începuturi, mi-a transmis el printr-o revelaţie paşnică. Iar după o pauză: Tu ce faci? Când mi-am dat seama la cine se referea, mi s-a făcut părul măciucă. Vii cu noi?

Mi-am simţit mintea blocată. Nu ştiam ce să spun.

A repetat. De vreme ce tot eram alături de ei, voiam să-i însoţesc în călătoria spre începuturi?

Presupun că am răspuns ceva de genul că nu ştiam unde mergeau. Spre începuturi, a repetat el.

MCINTYRE: Ce începuturi?

Mi-a transmis un nou mesaj despre acelaşi lucru.

De data asta, n-am mai perceput un sentiment atât de Puternic al morţii, ci mai degrabă un soi de izbăvire sau de dezvăluire.

Lucrurile au continuat tot aşa o bucată de vreme pe care n-am putut s-o evaluez (ce întâmplare că îmi fusese distrus ceasul chiar în dimineaţa aceea!). Bineînţeles, multe dintr-astea puteau fi propriile mele gânduri.

Între timp, Huaca Unu le-a strigat copiilor să rămână aproape unul de altul: se împrăştiaseră în evantai, ieşind din raza privirilor noastre, dar ecourile glasurilor lor subţiri se auzeau din toate părţile. S-au întors în goană, cu gurile mânjite de tot felul de zemuri lipicioase de omizi strivite, viermi, ouă de furnici şi alte asemenea delicatese. Câţiva şi-au îndreptat atenţia spre un tufiş în care mişunau insectele, chicotind şi arătând spre câţiva gândaci fără aripioare, care ieşeau voiniceşte de sub o frunză: de culoare maro-închis şi milităroşi prin felul cum rămâneau grupaţi în aceeaşi formaţie, când se apropiau de alte specii. Tica-tica! a spus Huaca Unu cu un chicot prin care poate că-i numise. Cel mai apropiat gândac (nu-mi amintesc să-l fi văzut în vreun insectar) s-a oprit lângă un ciorchine de căpuşe şi a împrăştiat o aură trandafirie dintr-o glandă tubulară pe care-o confundasem cu capul (dar nu era; capul, alungit într-un mod ciudat, era situat sub respectivul tub). Căpuşele au reacţionat contractându-se preţ de câteva clipe, după care s-au liniştit, iar gândacii tica-tica le-au mâncat, îndreptându-se apoi spre următorul grup de insecte. În mai puţin de un minut, cu o disciplină riguroasă

şi împrăştiindu-şi pe rând gazul paralizant, au curăţat jumătatea de sus a tufişului, manifestând gusturi de un electism remarcabil: indiferent ce le ieşea în cale, stropeau şi înghiţeau.

Copiii n-au mâncat din acest exterminator natural fiindcă mirosea urât, la fel ca lichidul pe care-l împrăştia, dar l-au privit cu mare plăcere.

Şi eu am făcut la fel şi nu m-am putut împiedica să-mi închipui tot soiul de lucruri despre folosirea potenţială a unui asemenea biosepticid natural. Iată-l acolo, aşteptându-i pur şi simplu pe agrobiologi să-l adune, să-l facă să se înmulţească şi să-i dea drumul pe ogoare, lăsându-i şomeri pe fabricanţii de DDT.

Apoi ne-am întors cu toţii spre sat. Lipitoare mi-a îngăduit să merg înaintea lui şi m-a privit scrutător, în timp ce mă mişcam. Întrebarea din ochii lui era evidentă, nemaipretinzând nicio iluminare: ce aveam de gând să fac?

Şi eu mă întrebam acelaşi lucru.

Întorcându-ne de-a lungul unui afluent leneş, cu apă mică, am auzit câteva voci şi pleoscăituri şi am nimerit peste o bună parte din săteni, făcându-şi baia de seară în râu. Bărbaţii şi femeile înotau laolaltă şi, pe când stăteam să le privesc trupurile, am avut tulburătoarea premoniţie a morţii, ca şi cum goliciunea ar fi fost o pregătire pentru sacrificiul în masă.

Era şi Zonia acolo, înotând aproape de Tia, femeia mai în vârstă. Am băgat de seamă că Obraz Roşu se uita la ea în timp ce aceasta o ajuta pe Zonia să-şi spele părul cu un fel de şampon vegetal care producea multă spumă verde, strălucitoare. Sânii Tiei au o moliciune maternă, e mai înaltă decât majoritatea femeilor mayoruna şi are o cicatrice într-o parte a burţii. Pântecul îi e generos, de formă clasică şi cu un buric înalt, bine vârât înăuntru.

Pulpele îi sunt rotunjite şi musculoase, labele picioarelor late, cu degete drepte, simetrice, niciodată deformate de pantofi.

M-am uitat la Obraz Roşu, care-o privea pe Tia cum ieşea din apă. Şi-a pieptănat părul ud cu un pieptene din ţepi de palmier şi şi-a legat o fâşie de palmier la loc în jurul mijlocului, lăsând un capăt să-i atârne pe burtă.

Cu o mişcare versată, a împins cu un deget capătul liber al fâşiei până când i-a intrat în vagin. Astfel protejată împotriva ispitei, s-a întors în societate.

Cât despre bărbaţii de-acolo, ei purtau doar acele sfori legate în jurul prepuţului, împingând membrul la loc înăuntru şi făcându-l să se zbârcească până când vârful lui legat arăta ca un maţ de balon înnodat. Sfoara ţinea Penisul pe jumătate ridicat,

conferindu-le bărbaţilor o înfăţişare inconştient priapică. Mă întreb dacă intenţia iniţială a acestui obicei nu fusese de protecţie împotriva zgârieturilor şi tăieturilor provocate în timpul alergării Prin junglă. Acum, el devenise o cerinţă socială; băieţii o învaţă înainte de pubertate, iar apoi o suportă an după an, la fel cum procedează şi cu podoabele atârnate de buze.

Bărbaţii din ramura kabano a populaţiei cintas largas au un obicei şi mai ciudat: îşi împing penisul înăuntrul scrotului, făcându-l practic invizibil pe durata a zile întregi de vânătoare, dansuri sau jocuri cu copiii.

Asta mă determină să mă gândesc, în general, la procesul de asimilare din cadrul tribului. Fără îndoială, învăţarea obiceiurilor şi a deprinderilor implică dureri, limitări de libertăţi şi tot felul de neplăceri. Cu toate acestea, în comparaţie cu procesul nostru educativ, varianta tribală este aproape total imitativă şi neconcurenţială. Nu este urmărită dobândirea excelenţei; copiilor indieni nu li se dau spre rezolvare probleme abstracte, ci doar acţiuni pe care le repetă şi roluri în care se întrec. Educaţia echivalează cu pregătirea la locul de muncă, inseparabilă de viaţa însăşi a tribului. Lecţia şi aplicarea ei în practică nu pot fi despărţite.

Mai târziu, în timpul serii

M-am întors, iar acum stau întins în hamac. În luminiş, focurile trosnesc, satul răsună de ecoul vocilor, maimuţele scot din când în când câte-un chiţăit somnoros, iar păsările câte-un murmur visător. Ele, animalele, sunt singurele care se supun disciplinei de noapte. Satul va dormi cu schimbul, fiecare om după gustul lui. Şansele să mă fofilez sunt mici; cineva tot o să mă vadă sau o să-mi observe absenţa, croindu-şi apoi drum prin desiş în căutarea mea, ca să mă prindă, căci indienii se pot mişca în pădure mult mai repede decât oricare dintre civilizatori.

Gândurile mi se întorc la copiii aceia care umblau după insecte şi la cât de multe ştiu ei despre pădure, chiar şi cei mai mici. Şamanii şi căpeteniile cunosc rosturile a sute de plante şi animale. În rutina vieţii tribale de fiecare zi există o întreagă ştiinţă a naturii, bizuindu-se pe secole de practică nescrisă. Dacă trăieşti pe malul râului, ştii o grămadă de lucruri despre ciclurile lui.

Dacă foloseşti vopsea vegetală, otravă vegetală pentru vârfurile săgeţilor, emetice vegetale, anticoncepţionale vegetale, ierburi care stimulează transpiraţia şi reduc febra sau săvârşesc alte alinări medicale, infuzii de sevă şi de scoarţă bune pentru tot felul de trebuinţe, de la oblojirea rănilor până la lipirea bucăţilor de argilă, atunci ştii perioada de an când toate plantele acestea înfloresc, se desfac şi se ofilesc, şi ştii de asemenea cum să le găseşti.

Asta se pierde odată cu sosirea “civilizaţiei". Taţii nu le mai transmit fiilor secretele lor, nu potrivit unei hotărâri luate deliberat, ci pur şi simplu fiindcă mediul se modifică într-o măsură atât de mare, încât învăţăturile nu se mai aplică. Dacă o familie trăieşte într-o casă din cadrul rezervaţiei şi depinde de magazinele guvernului sau ale misionarilor pentru satisfacerea necesităţilor acoperite iniţial de pădure, la ce bun ca tatăl să-şi instruiască fiul cum să ia din pădure ceea ce găseşte oricum în magazin?

Între timp, modul de viaţă al tribului devine incomod.

Desenele de pe corp şi podoabele sunt abandonate. Unii indieni integraţi acceptă să facă munci umile în oraşe sau pe la diverse ferme, dar şi mai mulţi încep să bea, trăiesc din pomeni şi mor devreme. Consecinţa generală a integrării este că nevoia de-a te orienta în funcţie de anotimpuri şi de forţele naturii dispare. Zidurile oraşului îi refuză indianului integrat orizontul total al vieţii din pădure şi-l obligă la o identitate fragmentată, în care sentimentul predominant este înstrăinarea.

În schimb, indianul care încă poate trăi în pădure are conflicte de identitate minime. Moartea este un lucru normal. Iar el nu e presat de timp niciodată.

Eu sunt presat de timp în fiecare clipă a existenţei mele conştiente. În vreme ce indianul trăieşte într-un timp vertical, unde prezentul e un fel de teritoriu nevăzut, înfăşurat în jurul fiecărei vieţi individuale şi plutind odată cu ea, prezentul meu, cel puţin cel din mediul urban, se concentrează în forma lui cea mai redusă, secunda sau nonsecunda. Mă străduiesc să realizez cât mai multe lucruri în secunda aceea, şi n-o fac doar o dată.

Încerc să realizez din ce în ce mai mult în din ce în ce mai puţin, încerc să vâr duhul înapoi în sticlă. Oare de ce fac fotografii? Fiindcă aparatul meu imortalizează realizarea în fragmente reprezentând a şaizecea sau a mia parte dintr-o secundă. Nu-i de mirare că depind atât de mult de aparat. Prin declicul lui capturez timpul în singura formă care-mi este permisă: infraprezentul. Acum însă, o maimuţă lăţoasă m-a privat de posibilitatea de-a prinde prezentul şi astfel mi-a dăruit un sentiment al timpului despovărat de presiuni, aşa cum îl au indienii. Aş vrea să pot fi recunoscător, nu deznădăjduit.

Şi mai târziu

La câţiva paşi de hamacul meu, doi bărbaţi mai în vârstă stau pe pământ, lângă un foc care se stinge. Goi, fără nicio protecţie, fără nicio barieră între ei şi mediu.

O distanţă psihologică de douăzeci de mii de ani mă desparte de ei, cu toate acestea; am sentimentul unei suprapuneri fizice acum, când ne uităm tustrei la acelaşi foc. În ciuda absenţei vreunui progres tehnologic, aceşti oameni au divorţat deja, în scopuri şi

practici, de natură, la fel ca mine. Indiferent cât de aproape continuă să se afle de natură, nu mai sunt una cu ea.

Mereu aceeaşi problemă: despărţirea de natură. Ce ne-a determinat s-o facem tocmai noi, singurii din toate speciile? De ce-a produs Universul o rasă care acum are de gând să stăpânească Universul şi de ce rasa aceea este chiar rasa umană? Alte creaturi inteligente, bine organizate şi sociabile n-au încercat aşa ceva.

Cred că Obraz Roşu se străduieşte să alimenteze o criză politică. Prietenii lui înverşunaţi intră prin colibe, se aşază pe jos şi discută cu oamenii lucruri pe care eu nu le înţeleg — ca în campaniile electorale.

Trebuie să am grijă de acest jurnal — nu-i exclus ca, trezindu-mă, să-i descopăr foile stând ca nişte fluturi de noapte peste o grămăjoară de cenuşă.

Şi mai târziu

Dorm cam o oră şi mă trezesc fără vreun motiv. Mă dau jos pe furiş din hamac şi umblu printre colibe, simţind mângâierea nopţii pe faţă — răcoroasă, dar nu neplăcută.

Trupul meu străbate jungla muşcat de ţânţari, jegos, dar una cu mediul înconjurător.

Singura posibilitate ca progresul omenirii să nu pară absurd şi virtual sinucigaş ar fi dacă... n-am fi de-aici.

Dacă am veni de altundeva, liberi de orice obligaţii faţă de această planetă, aşteptând pur şi simplu să petrecem o perioadă de timp prestabilită, înainte de-a zbura înapoi spre alte lumi. Călători cosmici, aflaţi într-un popas temporar pe Pământ, lăsând în urma noastră alte planete pe care am locuit, o sumedenie de cochilii goale pe dinăuntru şi pârjolite.

Ce teorie atrăgătoare! Răspunderea noastră s-ar afla în altă parte. Ţinta noastră, pe care nici n-am cunoaşte-o, ar sta în mâini străine. Dar atunci ai cui trimişi suntem şi care e mesajul nostru?

Mesajul e cuprins integral în acel stadiu iniţial pe care nici unul dintre noi nu şi-l aminteşte. Naşterea noastră ca oameni.

Socotiţi-mă ciudat, ridicol, absurd, spuneţi-mi cum vreţi, dar sunt aproape sigur că Lipitoare ştie în parte răspunsul. Mă trezesc chicotind de unul singur în toiul nopţii. Am început s-o iau razna.

Ceasul nu-mi mai îngreunează încheietura, dar îi simt lipsa cu intensitate — ridicol, din moment ce aici ceasul e inutil. Încă de mic, am avut zeci de ceasuri. Toate la un loc au

măsurat creşterea populaţiei de pe glob de la un miliard şi jumătate la patru miliarde de oameni, iar asta în timpul vieţii mele. Conform unei structuri de o bizară simetrie, pe când noi ne-am înmulţit aici, pe Pământ, stelele au făcut acelaşi lucru acolo, sus. Cu un secol în urmă, astronomii credeau că Universul nu era cu mult mai mare decât Calea Lactee. Nebuloasele în formă de spirală erau considerate nişte globuri de gaz, aflându-se toate înăuntrul galaxiei noastre. Solicitarea pe care acest nou concept a impus-o minţii oamenilor a provocat o cedare a celulelor nervoase aflate sub tensiune. Bănuiesc Că Şi mintea lui Columb ar fi cedat la fel de exploziv dacă Şi-ar fi imaginat că, după cinci secole, Pământul lui avea să fie populat de patru miliarde de fiinţe bipede.

De câte ori îi studiez pe indienii din pădure, îmi dezvăluie o multitudine de implicaţii care mi se par aproape infinite. Oricât le-ar fi de redusă existenţa la dimensiunea practică, oricât de globală se presupune că le-ar fi gândirea, oricât de nespeculativă, neanalitică, incapabilă să depăşească număratul până la trei şi să facă diferenţa dintre prezent şi viitor, ei constituie un sistem de referinţă care umblă, vânează, luptă şi trăieşte, şi al cărui efect stimulator nu poate fi evaluat.

Mă întorc la coliba mea, făcându-mi-se dor de stelele de deasupra capului. Stele, cer, limpezime a minţii, în schimbul acestei măşti apăsătoare şi impenetrabile a frunzişului.

Trec pe lângă o colibă şi observ un hamac care se leagănă încet, cu marginile ridicate, ca o păstaie uriaşă, care-a prins viaţă. O claie de păr încâlcit pare să atârne în afara păstăii şi deodată, în strălucirea unui foc, profilul lui Obraz Roşu se desluşeşte deasupra celui al Zoniei, iar răsuflarea lor se face auzită doar pentru o clipă, grea şi sincronizată. Trec de colibă, în timp ce imaginea îşi definitivează conturul şi mi se cufundă undeva în memorie, rotundă şi întreagă, aidoma unei ghinde care ascunde înăuntru propria germinaţie viitoare. Tribul este viu. Din acea unire poate să se ivească un copil.

Mă îndrept spre hamacul meu şi pierd câteva minute ca să-l scutur de furnici şi de gândaci. Obraz Roşu şi Zonia fac dragoste, nestânjeniţi de cei de-alături.

11. Ocol pe chipul timpului II

A mai trecut o zi. Şi încă una. A plouat, aşa că nu ne-am mai schimbat încă o dată locul. Din câte-mi dau seama, Lipitoare continuă să ţină post.

N-am altceva de făcut decât să mă pierd în obiceiurile acestor oameni şi să-mi las viaţa să se topească într-a lor.

Nu se mai uită ţintă la mine şi nici nu mă mai urmăresc oriunde m-aş duce, iar eu ştiu ce înseamnă asta — am fost acceptat. Am avut parte de acest ciudat sentiment al adopţiunii şi cu alte triburi. Când indienii nu se mai uită insistent la tine (deşi oricum n-o fac niciodată făţiş), înseamnă că au încetat să fie bănuitori sau miraţi şi că viaţa şi-a reluat cursul obişnuit şi anonim. Aceasta este Perioada de maximă însingurare pe care-o poţi petrece în mijlocul unui trib, înconjurat de oameni care te tratează, cel puţin aparent, ca pe unul de-ai lor.

Continuă să mă obsedeze timpul în miezul acestui ţinut atemporal. Încerc să ghicesc scurgerea unei ore. Evident că ieŞirea din timp mă face să mă simt atât de inconfortabil, încât mă străduiesc să recreez în minte frenezia celeilalte lumi, a mea, unde toţi oamenii depind de termene şi sCadenţe. Dar de ce procedez astfel? Întotdeauna am privit cu îndoială etosul realizărilor omeneşti; şi totuşi, acum, când am ocazia să trăiesc în afara lui, cel puţin temporar, dau înapoi şi tânjesc după lumea mea de altădată.

Mai târziu, după-amiază, îmi simt burta atacată de crampe puternice. De dimineaţă am mâncat câteva banane mai ciudate şi, de asemenea, un terci de crisalide despre care ştiu doar că avea un gust uleios. Am timp să ies în fugă din luminiş, printre copaci, şi să ajung pe malul afluentului cu apă scăzută. Maţele îmi sunt un veritabil câmp de bătălie. Petrec câteva minute chinuitoare stând pe vine în apă, după care crampele se potolesc niţel, aşa încât pot să mă spăl şi să mă ridic.

Într-o asemenea situaţie, refacerea necesarului de lichide este obligatorie. Apa râului pare maronie, însă când o cuprind în căuşul palmelor e transparentă şi incoloră.

Beau până mi se umflă stomacul, crampele reîncep, beau în continuare, iar între timp ploaia cade din nou. Mă ridic anevoie, leoarcă de sudoare şi de ploaie, plănuind în treacăt să stau de vorbă cu Lipitoare. Ceea ce înseamnă să mă ghemuiesc lângă el, eventual să-i mai împletesc o curea, iar apoi să iradiem şi să vibrăm sau ce dracu' om face împreună, cu privire la o înţelegere pe care el ar putea s-o încheie cu lumea mea dacă m-ar ajuta să mă întorc şi să negociez în numele lui. O să demonstrez în faţa FUNAI importanţa supravieţuirii acestui trib, valoarea culturii lui, caracterul intact al relaţiilor din cadrul tribului... La jumătatea gândului, îmi dau seama că n-aş avea nicio izbândă faţă-n faţă cu uriaşa birocraţie care domneşte la FUNAI. Ba chiar aş da de bucluc, fiindcă am ajuns aici fără permisiune oficială; mai mult, aş deschide cale liberă unor străini care ar modifica viaţa acestui trib într-un mod dezastruos.

Plouă torenţial, astfel încât nu-mi rămâne decât să mă întorc la hamacul meu şi să încerc să-mi refac energiile dormind.

Aţipesc, iar când mă scol, după socoteala mea, e aproape trei. Ploaia continuă să cadă cu înverşunare, pe când umezeala, aburii şi căldura corpurilor goale înăbuşă micuţa comunitate sub o pătură lânoasă de ceaţă. Pantalonii îmi sunt uzi şi mototoliţi, ideali

pentru creşterea ciupercilor. Iarăşi crampe. Afară cu mine, în ceaţă. Izbutesc să-mi miros propriul corp, deosebindu-i izul de putreziciunea dulceagă a covorului vegetal din pădure, înţepător, ca şi cum arderea grăsimilor ar fi scos la suprafaţă grămezi de reziduuri, depuneri nesănătoase rămase în mine de ani întregi. O clipă sunt pe punctul să-mi pierd curajul şi să mă prăbuşesc pur şi simplu.

Nu. Portughezii şi spaniolii au ştiut cum să procedeze.

Au ţinut lucrurile în mână. În timp ce tipografiile Europei scoteau aşa-numitul Malleus Maleficarum, prin care stabileau cârdăşia vrăjitoarelor cu Satana şi împuterniceau Inchiziţia să ardă, să sfâşie în patru şi să spânzure în numele legii, conchistadorii au scăpat de acest infern al sfinţeniei ucigaşe, au poposit aici şi au luat lucrurile în propriile mâini.

S-ar putea să mă găsesc într-o situaţie asemănătoare celei a lui Hans Staden, un artilerist naval german aflat în slujba portughezilor (o coincidenţă de rău augur: specialitatea mea în marină a fost tot artileria!). Staden a fost capturat în 1552 de tamoio, o ramură a tribului tupinamba, care popula ţinuturile ce gem acum sub canioanele de beton numite Rio de Janeiro şi Sao Paolo.

Vâna de unul singur când câţiva indieni s-au ivit din pădure, l-au înconjurat şi l-au dus la şeful lor canibal.

Invitat să se bucure de mâncarea şefului, Staden a protestat, spunând că nici măcar animalele sălbatice nu-şi devorau propria specie; şeful a râs şi i-a explicat că el era jaguar, prin urmare diferit de oameni şi îndreptăţit să-i mănânce.

Staden a petrecut mai multe luni în mijlocul băştinaşilor tamoio, care le asigurau femei prizonierilor lor şi-i creŞteau pe eventualii copii ca pe indieni. Tribul îşi rezerva dreptul să-i omoare cu bâtele oricând pe prizonieri şi să-i Mănânce (lovitura de graţie era executată întotdeauna omeneşte, din spate, provocând moartea instantanee).

Creierii victimei erau transformaţi într-o pastă, iar corpul juPuit, tăiat în bucăţi mici, fiert şi mâncat imediat din cap până în picioare. Totuşi, creierul bine condimentat era Consumat abia după ce se altera, ca o delicatesă.

Şeful se considera jaguar — la fel ca mayoruna, care aveau şi ei reputaţia de canibali. Băştinaşii tamoio păstrau craniile ca trofee. Din braţe şi femururi făceau fluiere, iar dinţii erau folosiţi pentru coliere.

Mayoruna nu mi-au pus la dispoziţie nicio femeie, cel puţin deocamdată. În schimb, am împărtăşit câteva clipe de contact absurd cu conducătorul lor (am fost uniţi în cuget, în accepţia literală). În atât de multe feluri, soarta mea şi a lui Staden par a fi una şi aceeaşi.

Îmi dau seama cum aş putea să alunec pe o pantă periculoasă. Nu mă tem de moarte, dar mi-e categoric frică să nu-mi pierd minţile.

Ţin minte o relatare despre o expediţie care-a încercat să-l găsească pe colonelul Fawcett, ani la rând după ce acesta dispăruse în timp ce căuta oraşul de cristal.

Înaintând prin junglă, au dat peste un alb nebun care, stând îmbrăcat în zdrenţe, pe marginea unui drum desfundat, brăzdat de şănţuleţe, privea speriat spre civilizatorii care se apropiau. Când s-au oprit în faţa lui şi unul dintre ei s-a mirat de mulţimea ţânţarilor de pe picioarele lui, a răspuns răguşit în engleză că trebuiau să trăiască şi ei, după care s-a uitat în gol. Expediţia a trecut mai departe şi l-a pierdut. Mai târziu, după ce G. M. Dyott a găsit în junglă un porthart cu iniţialele lui Fawcett, s-a presupus că străinul fusese Fawcett în persoană, viu, dar nebun. Rămăşiţele nu i-au fost descoperite niciodată.

Trebuie să fac mişcare. Cum se opreşte ploaia, mă duc să înot în apele noroioase ale râului.

Seara mai târziu, lângă foc

Este a şasea sau a şaptea zi în mijlocul tribului. Trebuie să-mi alcătuiesc un soi de calendar. În triburile primitive ca acesta, procedeele de numărare şi de ajutorare a memoriei sunt foarte simple. Trecerea timpului este măsurată prin practicarea unor găuri într-un băţ şi prin împodobirea lui cu piroane de lemn, piatră sau ceară, care apoi pot fi scoase unul câte unul. Sau prin strângerea unor aşchii de lemn sau de piatră şi prin luarea câte uneia din grămadă în fiecare zi; în acest fel, anumite triburi calculează timpul care le desparte de o sărbătoare obişnuită. Scoţând un beţigaş sau o piatră în fiecare zi, îşi coordonează activitatea şi reuşesc să se adune laolaltă în aceeaşi zi. Foarte eficace pentru nişte oameni care nu au calendare propriu-zise.

Incaşii, care erau bine organizaţi, foloseau o variantă a aceleiaşi metode: o sfoară sau câteva sfori multicolore cu noduri — nodurile exprimând cantitatea, iar culorile, tipurile de cantităţi luate în calcul. Aceste registratoare portabile se numeau quipus şi cuprindeau date despre recolte, populaţie, serviciul militar, proviziile de alimente şi numărul de zile lucrătoare cu care fiecare individ era dator imperiului pentru construirea de drumuri sau fortăreţe. Te puteai bizui pe ele fără greş: un imperiu complex şi numeros le folosise ani la rând. Paznicii acestor quipus, numiţi quipu camayoc, se bucurau de un statut bine definit în societate şi le împărtăşeau urmaşilor tot ce era legat de acest meşteşug.

Aş putea să-mi fac şi eu o curea cu crestături. Mă fixez asupra unei ramuri pe care-o curăţ bine. O să încerc să-mi aduc aminte să adaug câte o tăietură de cuţitaş în fiecare zi.

În timp ce efectuez prima zimţuire, Obraz Roşu observă şi se apropie de mine, după care îmi comunică prin gesturi că e foarte interesat de cuţitul meu. Îi joc o pantomimă ca să-i arăt cât de mult ţin la acest cuţit. Mi-l aşez în dreptul inimii, iar pe urmă îmi rotesc braţul de multe ori cu acel gest care semnifică o deplasare completă a soarelui, de la răsărit la apus. Aveam cuţitul de prea multe zile. Mă ataşasem prea tare de el.

Înţelege şi pleacă, lipsit de expresie, deşi îmi dau seama că e iritat.

Totuşi, nu pot să-i dau satisfacţie. Dacă sunt obligat Să mă descurc prin forţe proprii, s-ar putea ca acest cuţit să-mi salveze viaţa.

12. Vânătoarea nocturnă

În cursul după-amiezii şi al serii, crampele mi s-au mai potolit. Am dormit cu întreruperi, până când mi s-a părut că visez un jaguar. Când m-am trezit, prima impresie a fost că fiara chiar se afla în sat: îi auzeam mârâitul nu numai în întunericul din jur, ci şi în minte. Animalul scotea aerul din plămâni în reprize scurte şi puternice; se auzea un fel de huh-huh iritat. Pe urmă, acel huh-huh s-a repetat, de parcă fiara, privind în jur, începuse să găsească motive de nemulţumire.

Un jaguar în sat! Am ţâşnit în capul oaselor în hamac.

Un jaguar în sat! Gândurile mi s-au lichefiat într-un terci al fricii ancestrale: să dai peste colţii lui în plină noapte.

Jaguarul ajunge la aproape un metru dacă se ridică pe labele de dinapoi, iar dacă se întinde, atinge aproape doi metri. Un exemplar adult poate cântări cu uşurinţă o sută douăzeci de kilograme, fiind mai greu decât leopardul.

Puterea lui este concentrată în fălcile masive (întregul cap, mare şi pătrat, semănând cu o stâncă plină de pete mici) şi în picioarele scurte, herculeene. Pe indieni îi fascinează ferocitatea şi forţa jaguarului; animalul este reprezentat ca strămoş sau erou cultural în foarte multe cosmogonii indiene (inclusiv mayoruna), consumarea lui este tabu (nu însă şi vânarea), iar doborârea este o veritabilă marcă a prestigiului pentru tinerii războinici. Cu toate acestea, auzindu-i mârâitul, m-am gândit doar la fălcile care-mi puteau reteza vena jugulară ca nişte foarfeci. După asta, mă şi vedeam împărţit în bucăţi comestibile,

mestecat şi digerat de acest demon acoperit cu blană, iar apoi eliminat în următorul ciclu al junglei.

În coliba cea mai apropiată, Tuti a scos un ţipăt ca un mieunat şi, aidoma tuturor copiilor din lume, micile vlăstare ale tribului au ţipat şi ele, cuprinse de panică.

Fiara a continuat să mârâie, ca şi cum ar fi rămas prinsă în spaţiul dintre două colibe — un zgomot puternic părea să se audă dinspre coada care parcă lovea într-un perete de bambus. Mâinile, trezite din amorţeala somnului înainte ca mintea să le comande mişcările, au înşfăcat nişte lemne şi le-au aruncat pe focurile aprinse din loc în loc. L-am auzit pe Obraz Roşu strigând ceva şi am desluşit cum picioarele lui goale bătătoreau iarba din luminiş.

Pe urmă l-am văzut gonind de-a lungul unui perete de bambus, cu un tăciune în pumnul încleştat. Mi-am vârât în grabă picioarele în pantofii de tenis şi am sărit jos.

În câteva clipe, volumul zgomotelor din sat a crescut de trei ori. Obraz Roşu a continuat să strige până când în mijlocul luminişului s-au strâns şase sau şapte tineri, care agitau suliţe şi crengi în flăcări. M-am trezit exact în faţa lor, iar Obraz Roşu mi-a făcut un semn clar să-i însoţesc. M-a surprins prietenia lui, însă eram prea copleşit de neprevăzutul situaţiei ca să mă gândesc la ea.

Dorisem dintotdeauna să-i văd pe indieni cum îi urmăresc pe jaguari în junglă, iar vânătorile de acest gen aveau loc de obicei noaptea. Aşa încât m-am apropiat de el şi de grup.

Obraz Roşu s-a uitat în jur, ca să vadă câţi dintre membrii tribului asistaseră la actul lui de bravură cetăţenească: cei mai mulţi se treziseră, iar intrările în colibe erau însufleţite de chipuri oacheşe şi de ochi strălucitori. Era posibil s-o fi făcut în scopuri politice, poate ca pe o încercare de a-l răsturna pe bătrân (mă convinsesem din ce în ce mai mult că între ei avea loc o permanentă luptă pentru putere). În lumina tremurătoare a torţelor, Obraz Roşu dădea impresia că miza foarte mult pe auditoriu. Satisfăcut, a arătat încrezător spre dreapta şi ne-am urnit cu toţii prin iarba umedă după el, prin peretele solid de vegetaţie învăluită în ceaţă.

Am fost siliţi să mergem unul în urma celuilalt, însă, chiar şi aşa, indienii se mişcau cu repeziciune: torţele au sfâşiat întunericul ca nişte vâlvătăi, iar ceaţa s-a târât după lumina lor aidoma unei amintiri. Am auzit din nou mârâitul, dar mă aflam mult în spate — ultimul alergător din grup- Am strâns din dinţi şi am fugit mai repede — lucrul cel mai neplăcut ar fi fost să-i pierd undeva în faţă şi să rămân singur în beznă. Mi-am mutat privirile de la torţele care dansau înaintea mea, dar n-am mai zărit nicio altă lumină. În afara pădurii, chiar şi în nopţile cele mai întunecate şi fără lumină, ochiul omenesc se

acomodează şi zăreşte ceva. Aici însă, departe de torţe, nu exista nici cea mai mică dispersie de unde luminoase, pur şi simplu nada, ca şi cum aş fi suportat o iridectomie.

Mârâitul s-a auzit din nou, întrerupt de o tuse aproape omenească; părea că fiara aleargă în faţa noastră, schimbându-şi direcţia, însă Obraz Roşu lăsa impresia că ghicea locurile pe unde cotea, fiindcă a reuşit să se ţină mereu după mârâitul care se auzea în faţa noastră.

Ayya, ayya! l-am auzit strigând pe neaşteptate.

M-am apropiat şi am descoperit că tinerii războinici se opriseră în faţa unui desiş ţepos, pe care-l luminau cu torţele: poate că fiara se ascunsese dedesubt, mormăind şi zbârlindu-se. Am văzut un mănunchi de plante cu spini, ascuns între rădăcinile secundare, de suprafaţă, ale unui CoPac mare, spre care m-am îndreptat cât am putut de repede, ca să nu pierd spectacolul. Obraz Roşu m-a împins brusc. În virtutea inerţiei de alergare, m-am dus înainte Ca berbecul.

Obraz Roşu şi-a aruncat torţa imediat şi a călcat pe ea cu talpa întărită. Celelalte crengi în flăcări au dispărut în aceeaşi clipă. S-a lăsat un întuneric deplin. Mi-am dat seama ce se întâmplase înainte de-a scoate vreun sunet.

Eram abandonat aici de tinerii radicali ai tribului! Aceştia s-au întors cu un trosnet de crengi rupte, pornind spre sat, iar trosnetul s-a stins rapid. M-am gândit la jaguar... şi am priceput că nici nu existase. Obraz Roşu imitase el însuşi mârâitul, ceea ce explica motivul pentru care fiara păruse să rămână mereu în faţa noastră cât timp merseserăm în zigzag prin pădure.

Bineînţeles că un mârâit bine imitat putea atrage alţi jaguari. Era un procedeu întrebuinţat frecvent la vânătoare.

M-am mişcat cât am putut de încet, ca să nu tulbur animalele care s-ar fi putut afla prin apropiere şi ca să am un contact cât mai mic cu putinţă cu ghimpii de pe crengile printre care dădusem buzna. Câţiva îmi intraseră deja în piele, pe braţe şi pe umeri, pe spate şi în ceafă. Mi-am folosit mâinile ca să împing în lături două mase spinoase şi am ieşit. Acum, când respiram, făceam un zgomot mai mare decât grupul de indieni când plecase. M-am întrebat cât de departe eram de sat şi dac-aş fi în stare să aud zarva unei lupte, în caz că Obraz Roşu s-ar fi hotărât să-l răstoarne pe Lipitoare în seara asta, sau dacă Lipitoare însuşi ar fi profitat de situaţie ca să-şi prindă tânărul rival în cursă.

N-am găsit niciun răspuns. Mi-am scos ţepii din piele cât am putut de bine, întrebându-mă dacă nu erau otrăvitori — planul inteligent al lui Obraz Roşu merita un final de o cruzime ingenioasă. N-am reuşit să scot toţi spinii; câţiva mi se înfipseseră chiar între omoplaţi.

Le-am rupt tulpinile, dar vârfurile mi-au rămas în piele şi, cât timp m-am ocupat de asta, m-am zgâriat la mâna dreaptă până la sânge. Am mişcat-o prin aer, încercând să grăbesc coagularea, şi am analizat situaţia grea în care mă aflam.

Mă rătăcisem în pădure. Eram prizonierul vegetaţiei virgine şi neexplorate şi, dacă nu reuşeam să mă întorc în sat (presupunând că ingenioasa mea expulzare nu fusese ordonată de Lipitoare), puteam să mor de zece ori înainte ca prezenţa mea aici să fie măcar bănuită de cineva.

Am reconstituit în minte atitudinea lui Obraz Roşu faţă de mine şi am considerat-o vădit criminală. Începeam să fiu convins şi de conţinutul otrăvitor al spinilor. Pe urmă am conchis că, dacă nu-mi fuseseră fatali, asta se datora doar faptului că, pe întuneric, Obraz Roşu confundase o plantă inofensivă cu o alta mortală. Asta se întâmplă la tot pasul; şerpii care seamănă cu viperele nu sunt vipere; insectele inodore arată exact ca alte insecte care emană o duhoare respingătoare, aşa încât şi imitatorul, şi modelul scapă de foamea păsărilor.

Am ascultat zgomotele pădurii, repetându-mi că animalele îi atacau rareori pe oameni dacă nu erau provocate şi întrebându-mă totuşi cât de probabilă era eventualitatea unei excepţii de la regulă. Mi-era frică de şerpi. Mi-era şi mai frică de insectele mortale. Iar apoi, ca reacţie la întreaga situaţie, am început să dârdâi şi am vrut s-o iau la goană prin întunericul unde aveam sentimentul, desigur neîntemeiat, că dispăruse grupul lui Obraz Roşu.

Am făcut un efort şi-am rămas pe loc, învăluit în noapte, mângâiat de aerul răcoros, pierdut.

Ca să mă calmez şi să studiez mai bine situaţia, mă silesc să-mi concentrez gândurile asupra pădurii. Meditez la întâmplare asupra speciilor şi asupra relaţiilor pe care le au cu mediul, după care mă fixez asupra tehnicilor de camuflare şi asupra altor mecanisme de supravieţuire.

Mă gândesc la elementele de ameninţare vizuală etalate de animalele cele mai cuminţi, cum ar fi modelul înşelător al ”celor doi ochi" de pe aripile anumitor fluturi. Ochii sunt închişi la culoare şi dispuşi pe o suprafaţă cu puncte maronii sau cu dungi negre, imitând izbitor chipul Unei feline.

Dar cum au observat fluturii, care n-au aparent nicio legătură cu felinele, realizările acestora în pădure, aşa încât să tragă concluzia că imitarea înfăţişării lor i-ar ajuta să supravieţuiască? Mai simplu spus, fluturii îi văd pe oceloţi şi pe jaguari. Se poate presupune că anumiţi fluturi au “sesizat" într-un fel efectul prezenţei unui ocelot sau a unui jaguar asupra altor mamifere, dar şi asupra păsărilor, care constituie câteodată hrana felinelor. Acea specie de fluturi a ales modelul felin ca să sperie păsările,

duşmanii ei cei mai mari. Din relaţia felinelor cu restul faunei, ea a extras doar ce i se aplica sieşi, procedând la o întrebuinţare corectă.

Pentru o specie fără minte, aşa cum o ştim, infailibilitatea acestei logici este uluitoare. Totuşi, s-a stabilit o legătură. A fost pus în mişcare un mecanism de construcţie genetică, iar specia, folosindu-şi propria capacitate de aplicare a metodei aproximaţiilor succesive, a fotocopiat enzimele, pigmenţii şi toţi compuşii organici necesari pentru crearea iluziei unor ochi de ocelot privind din mijlocul unui chip de ocelot, reproduşi pe aripile unui fluture. Fotocopiile au fost apreciate drept satisfăcătoare, iar specia a trecut la producţia în serie.

Există foarte multe exemple de acest gen: insecte de forma unor spini dureroşi sau otrăvitori, corole şi frunze zimţate ca nişte dinţi sau ciocuri, seturi de organe suplimentare la care se poate renunţa. La o anumită specie de fluturi există o a doua pereche de aripi vibratile, reglate ca să zumzăie la frecvenţa necesară atragerii păsărilor, care-i sfâşie aripile de prisos şi-l lasă pe inteligentul supravieţuitor să scape cu ajutorul echipamentului de zbor convenţional. Exemplele sunt atât de numeroase, iar întrepătrunderea lor atât de subtilă, încât ai efectiv sentimentul că mâna Creatorului a pus totul la cale în acelaşi timp, cu grijă, ca să protejeze toate speciile şi să n-o dezavantajeze pe niciuna.

Dar nu s-au strâns toate laolaltă în acelaşi timp.

Iată unde se află adevăratul mister. Au fost necesari sute de mii de ani de “copieri" şi “însemnări" pentru generaţiile următoare. Însă cum anume au fost realizate copierile şi însemnările? Cum procedează o specie ca să observe, să analizeze şi să tragă concluzii pentru propria supravieţuire? Răspunsul este “în timp", căci numai o perioadă îndelungată asigură adaptarea. Dar avem oare de-a face doar cu un proces practic şi empiric, împărţit în foarte multe întâmplări anonime şi foarte multe unităţi de timp obscure, neobservate, însă necesare? Atunci ce se poate spune despre exemplele sofisticate de genul ochilor de ocelot?

Nu ştim cum s-a făcut acest lucru. În ciuda instrumentelor noastre impresionante, n-am descoperit esenţa ultimă a procesului; şi oare cum am putea realiza aşa ceva în scurtul răgaz pe care l-am petrecut încercând să pătrundem în tainele vieţii? Doar observând fluturii vreme de treizeci şi cinci de ani, durata activă a carierei unui entomolog? Poate că pentru efectuarea acelei adaptări a fost nevoie de patru sute de mii de ani. În fiecare an distrugem un număr nelimitat de minuni pentru a căror funcţionare optimă au trebuit sute de mii de ani.

Bună terapie, să baţi câmpii pe chestii de-astea. Dar măcar dizolvă frica.

Stau în beznă, la câţiva metri de spinii în care m-a aruncat Obraz Roşu, ascultând zgomotele de noapte ale junglei şi gândindu-mă la ritmul naturii. Natura nu este lentă, natura pur şi simplu este. Meticulozitatea ei are un scop: funcţionarea optimă. Lucrurile consumă exact timpul de care au nevoie, iar natura are timp. Dar noi, ultima creaţie a naturii, nu avem.

Timpul, timpul este cheia. Ce-mi spune o asemenea afirmaţie despre importanţa acestui trib, aflat încă la graniţa dintre natură şi tehnologia modernă? Confruntat cu dispariţia, trăind totuşi în afara presiunii termenelor Şi, fireşte, deloc nerăbdător să fixeze timpul cu ajutorul unor gadgeturi de genul fotografiei.

Mă întreb cât de mult s-a dilatat propriul meu sentiment al prezentului în contact cu cel al tribului. Nu Ştiu ce zi e azi, iar zilele au început să-mi fuzioneze în minte. Înăuntrul vechiului meu sentiment al timpului şi-a făcut loc un altfel de timp, pe care deocamdată nu-l pot defini, deşi îi simt prezenţa. Este îmbelşugat şi împânzit cu legături şi cauzalităţi nevăzute, aidoma pădurii.

Cam după o oră

Am izbutit să mă autodomin şi ştiu ce trebuie să fac. Să rămân aici, în linişte, până când lumina va începe iar să se Cearnă în pădure, ca să-mi pot redobândi un cât de mic simţ al direcţiei. Ceea ce înseamnă, de fapt, descoperirea potecii pe care au croit-o indienii prin pădure. S-ar putea să-mi vină greu s-o deosebesc de urma lăsată de vreun animal mai mare. Cum am putut să fiu atât de neghiob şi să mă iau după ei în junglă în toiul nopţii?

Asta adaugă un aspect interesant iluminării. În cursul ultimelor câtorva zile, am primit mesaje de la Lipitoare şi un fel de zumzet de fond de la toţi sătenii (e logic: dacă aceşti indieni au o conştiinţă neobişnuit de puternică, de ce n-ar dispune şi de calităţi hipnotice colective?), însă absolut nimic, nici ameninţare, nici maliţie, nici măcar indiferenţă, de la Obraz Roşu. De fapt, el a intrat şi a ieşit din zumzetul general ca o porţiune goală de bandă. Ca şi cum iluminarea ar fi putut fi anulată printr-un buton de fiecare individ, pe care el fusese suficient de isteţ să-l acţioneze. În acest timp, dialogul meu cu Lipitoare n-a cuprins niciodată mesaje absolut banale, cum ar fi Ţi-e foame? sau Uite-ţi hamacul. Evident, pentru aşa ceva exista limbajul comunicării zilnice. Dar atunci ce este iluminarea? Un tip de contact ritualic?

Dacă bănuiala mea e corectă, iar Obraz Roşu şi Lipitoare sunt în conflict, de ce mă adusese Obraz Roşu în trib după ce ne întâlniserăm în junglă? Ca să creeze o diversiune de un anumit gen? Şi de ce m-a înlăturat tocmai acum? Ca să-l priveze pe conducător de posibilitatea unei alianţe din exterior? Cu cât mă gândesc mai mult la acest lucru, cu atât mă conving că tânărul pe care l-am văzut în hamacul Zoniei este un politician talentat, lipsit de experienţă, dar pe deplin hotărât să profite de ocazie.

Insectele au dat de mine. E vorba de un soi de ţânţari pe care-i atrag ca un magnet, acum că nu mai sunt îndopat cu vitamina B1, pe care, când aveam provizii, o luam ca să-i ţin la distanţă. Roiuri după roiuri de ţânţari brăzdează aerul venind spre mine, iar eu rămân pe loc şi mă înfior, lovindu-mă cu palmele peste braţe şi umeri şi vârându-mi mâna sub pantaloni. Fără niciun folos. Când mă scarpin pe un braţ, îmi atacă faţa. Numiţi jejenes în Peru şi piums în Brazilia, lasă un punct negru sub piele, iar înţepătura lor doare cam o oră, dar nu este deosebit de toxică — am văzut indieni care aveau atât de multe muşcături, încât acestea practic se uniseră, colorându-le pielea în negru.

De-acum încolo, în timpul plimbărilor prin pădure, o să mă întâlnesc cu toate vechile mele cunoştinţe: furnicile de foc, a căror pişcătură seamănă cu arsura unei ţigări, dar trece repede, şi temuţii tucanderos, lungi de doi centimetri şi jumătate, a căror otravă este atât de abundentă, încât organismul are uneori nevoie de şase ore ca să se cureţe de ea.

Ca să scapi de ei trebuie să te mişti, însă tot ce pot să fac este să mă furişez încet, pipăind nesigur cu pantofii covorul vegetal şi nădăjduind să nu sperii nicio vietate a pădurii care să sară la luptă. Dar trebuie s-o fac; altminteri, asaltul insectelor este înnebunitor. Spre norocul meu, mă apropii de câţiva arbori mari, a căror umbră din timpul zilei nu lasă să crească nimic sub crengile lor inferioare; trebuie să mă mai aştept doar că o să mă împiedic de rădăcinile lor aeriene sau că o să fiu lovit drept în faţă de lianele care se leagănă.

Strâng din dinţi şi înaintez. Poate că mă abat de la poteca pe care au croit-o indienii prin subarboret, dar nu cred că mă îndepărtez prea tare. Sper că o s-o recunosc dimineaţa. Rece şi inertă, o liană mă izbeşte peste faţă.

Apoi încă una. Îmi spun că animalele îmi simt apropierea.

Observ deodată că insectele pium m-au părăsit. Respir.

Mă opresc.

Insectele dau iarăşi peste mine. Eu îmi încep dansul pe loc. E un chin pe care Dante a uitat să-l treacă în Infern.

Una dintre metodele prin care-mi distrag singur atenţia este să ascult vocile pădurii. La fel ca un sat indian, şi pădurea doarme pe bucăţi. Când tac maimuţele urlătoare şi papagalii ara sau cei de alt fel, ai impresia că e vorba de o orchestră din care pianul, toba mare şi tuba s-au retras ca să facă loc flautelor, viorilor şi violelor.

Desluşesc orăcăitul broaştelor, a căror diversitate sonoră e uimitoare, mergând de la o râgâială scrâşnită la un uguit încărcat de sexualitate. Un greier mă face să tresar când îşi cheamă perechea, ţârâind ca un cuţit care se ascute pe o Piatră.

Pe urmă văd ceva: un păianjen ale cărui patru perechi de ochi sunt luminoase. (E singurul răstimp al nopţii când, izbutind întrucâtva să mă orientez, pot să stabilesc un raport cu spaţiul din jur.) Îmi cobor chipul spre o ramură şi-mi apropii atât de mult privirile de arahnidă, încât probabil că ochii ei se reflectă într-ai mei. Acum îi văd mai bine: picioarele au încheieturi atât de lungi, încât corpul atârnă jos, sub nivelul genunchilor minusculi, suspendat ca o caleaşcă. Seamănă într-un fel cu o cabrioletă făcută să pară mică de roţile uriaşe. Corpul aproape sferic, acoperit cu un puf, este sursa de lumină: se stinge şi se aprinde mereu, la intervale regulate. Odată emanată, lumina conferă transparenţă corpului, izvorând pur şi simplu din ochii micului animal.

Mă apropii şi mai mult. Cornişele pufoase, aflate deasupra ochilor de jos ai păianjenului şi care aproape că seamănă cu nişte sprâncene stufoase, sunt un fel de organ tactil (îmi înving teama că ar putea ascunde nişte ţepi gata să iasă şi să-mi împungă faţa). Prin ochii păianjenului mi se dezvăluie o masă palpitândă, de foc electric. N-am mai văzut un asemenea exemplar şi mă întreb dacă a fost vreodată colecţionat şi clasificat. La vremea lui, Henry Walter Bates numărase paisprezece mii de specii amazoniene, dintre care mai mult de jumătate reprezentau noutăţi ştiinţifice. Estimările ulterioare dăduseră o cifră de zece ori mai mare. Dar, în timp ce descoperim specii noi, o mulţime de alte specii încă nedescoperite dispar în fiecare an, sacrificate din cauza dezvoltării, fără ca strigătul lor de protest să fie auzit. Aşa se întâmplă şi cu acest exemplar uluitor. După ce arunc o privire în corpul său, întrebându-mă ce fel de compuşi chimici, rari şi folositori, ar putea conţine, văd alte câteva specimene asemănătoare, împerecheate cu alţi păianjeni, de data asta neluminoşi. Dansul luminii e o nuntă, iar sclipirea, un semnal de împerechere. Dar, vai, el nu-i atrage doar pe bărbătuşi, ci şi pe un şarpe al paradisului (recunosc specia după dimensiunile reduse; zărit în lucirea păianjenului, seamănă cu o rămurică strâmbă, trezită brusc la viaţă) care alunecă pe o creangă şi începe să-i hăpăie pe tinerii miri. În clipa când sunt mâncate, victimele scot un fel de ţipăt disperat pe o frecvenţă accesibilă doar păianjenilor, fiindcă luminile celorlalţi se sting dintr-o dată şi rămânem iar într-un întuneric desăvârşit.

Mă îndepărtez de locul unde am dansat, lăsând o adâncitură în stratul vegetal al pădurii. În cele din urmă, insectele pium mă pierd din nou. Mă opresc. Mă ridic în întuneric şi aţipesc de-a-n picioarelea.

13. În pădurea tropicală

Dorm Pe jos în Pădure şi mă trezesc scărpinându-mă. Insectele m-au găsit iar şi probabil că şi-au depus ouăle în crestăturile deschise pe care le lăsaseră spinii. Acum

mă mănâncă spatele rău de tot, într-un loc unde nu pot să ajung, iar mâncărimea seamănă suspect de tare cu cea provocată de musca albastră.

Ziua soseşte cu acea trecere de la întuneric la lumină specifică tropicelor: brusc şi impetuos. Scurtul răstimp al zorilor mi-a produs întotdeauna un sentiment de emoţie Primejdioasă. Ştiu cât e ceasul, cu o marjă de eroare de Până la o jumătate de oră: este între şase şi şase jumătate a.m. Lumina găseşte ceaţa cenuşie înfăşurată în fuioare subţiri în jurul copacilor. O iau din loc imediat, hotărât să descopăr satul şi să-mi încerc norocul cu acei desperados...

Dacă nu cumva or fi şi plecat.

Dau peste câteva urme ale propriilor paşi prin covorul vegetal răvăşit al pădurii. Fac cale-ntoarsă şi descopăr tufişurile spinoase de sub rădăcinile aeriene. Bun. Hai să căutăm o urmă. Găsesc o urmă. Mă simt salvat.

Apoi descopăr încă o urmă, chiar lângă prima, dar despărţindu-se mult de ea după câţiva metri. Grupul lui Obraz Roşu ar fi putut s-o urmeze pe oricare. Fiorul descoperirii primei urme dispare într-o clipită.

Orice urmă poate fi înşelătoare. Toate se bifurcă mai devreme sau mai târziu, iar fără busolă te trezeşti din nou în acelaşi impas: pe care dintre ele s-o alegi? Am auzit o mulţime de lucruri despre călătorii epuizaţi care se hotărau în mod greşit să aleagă o anumită potecă în locul alteia. Oricare dintre ele putea duce la viaţă sau la moarte. Numeroşi călători au ales moartea.

Dar moartea este deja aici, incrustată în probabilitatea atât de multor alte întâmplări. Moartea e întotdeauna aici, iar agentul ei cel mai bun este rămasul de unul singur în sălbăticie. O căzătură, ţipătul strident al unei păsări care îţi atrage atenţia când nu trebuie, o viţă toxică stoarsă ca să ai ceva de băut, o insectă veninoasă. Poţi fi ucis de oricare dintre ele. Mă tot gândesc la un francez care a coborât cu pluta de unul singur pe cursul unui afluent, descurcându-se admirabil până când s-a oprit pe unul dintre maluri ca să-şi instaleze tabăra. Râul a crescut pe nesimţite, în timp ce el îşi pregătea ceva de mâncare.

Şi-a ridicat privirea chiar când pluta era pe punctul de-a dispărea, s-a sculat dintr-un salt, a dat fuga s-o prindă şi s-a înfipt într-o creangă ruptă care ieşea dintr-un trunchi plutitor, împotmolit în nisip. Vârful ascuţit al crengii i-a perforat intestinele. S-a smuls din ciotul fatal şi a rămas pe mal patru zile, murind câte puţin cu fiecare minut care trecea şi făcând însemnări în jurnal. Jurnalul a fost găsit lângă cadavrul umflat şi înnegrit: în căldura tropicală, grăsimea organismului se lichefiază şi se scurge din piele ca o alifie închisă la culoare, iar în câteva zile corpul arată de parcă ar fi uns cu ulei de frână. Am văzut câteva astfel de cadavre, aduse cu bărcile de salvare sau cu avionul.

Dacă nu erau complet mutilate (ochii sunt mâncaţi cu repeziciune şi în trei-patru zile trăsăturile devin de nerecunoscut), chipurile lor buhăite păreau să poarte zâmbetul unei împăcări unsuroase pe buzele şi pe obrajii umflaţi.

N-am încotro. Trebuie să-i găsesc pe cei care m-au capturat.

Aş vrea să pot merge urmând un model al spiralei, o “curbă de cercetare în repliere", cum i se spune în marină când se încearcă localizarea unui matelot căzut peste bord şi rămas în voia apelor. Să merg într-un cerc cu o rază din ce în ce mai mare, pândind eventuale excremente, mirosuri sau sunete omeneşti, adică orice posibil indiciu despre locul unde se află Lipitoare şi oamenii lui. Dar asta e practic imposibil: nu poţi descrie un arc de cerc în pădure, după cum nu poţi merge nici în linie dreaptă, din cauza pragurilor vegetale, a rădăcinilor ridicate, a trunchiurilor duble şi a lianelor care cad de sus şi ale căror minuscule terminaţii abia încolţite se prind de pământ, câteodată chiar sub ochii tăi. Tot ce sper este să găsesc un pârâiaş şi să-l urmez până la vărsarea în cursul principal. E posibil să dau peste Lipitoare pe drum sau, dacă ajung la cursul principal, nu-i exclus să găsesc tabăra pe care am lăsat-o pe plajă, marcată prin prezenţa arborelui lupuna.

Cealaltă şansă pe care-o am se leagă tocmai de Lipitoare. A fost prietenos cu mine. N-ar fi cu desăvârşire imposibil să trimită un grup de cercetaşi să mă caute.

Lipitoare. Uimitor cât de mult se confundă o parte din viaţa mea cu el. Cu el şi cu ceata lui de protopanoani cu ţepi atârnându-le de buze.

O iau din loc.

Între şase şi opt şi jumătate (cu o marjă de o jumătate de oră), temperatura e suportabilă. Azi-noapte aproape că am îngheţat. Acum mi-e bine. Într-o oră o să transpir Şi-o să mă sufoc.

Însă nu-mi pot permite să mă opresc, de teamă ca tribul să n-o ia iarăşi din loc şi să plece undeva unde să nu mai dau de el. Trebuie să-mi folosesc cu chibzuinţă Puterile, să mă mişc cât pot de repede şi să sper c-o să am cât de cât noroc.

Undeva în faţă văd lumină: bolta e străpunsă. Lumina soarelui se revarsă într-o poiană, făcând aerul să fiarbă din cauza umidităţii şi a temperaturii mai ridicate. Intru în Poiană, îmi ridic privirea şi zăresc ivindu-se, aidoma lui Empire State Building croindu-şi drum printre nori, un Uriaş copac înflorit: o sumedenie de flori trandafirii se leagănă în fâşiile de ceaţă scăldate de razele soarelui, la cel puţin zece metri deasupra restului pădurii. La această oră, aerul încă răsună de chemările dimineţii; înaintea primei raze de soare, maimuţele urlătoare, papagalii ara şi oropendulele (o specie de păsări care-şi lasă să

atârne cuiburile lungi de un metru de crengile copacilor) îşi folosesc instrumentele şi se pun pe treabă, molto vivace.

Inima îmi bate, pradă unei emoţii puternice, când observ nişte crengi tăiate şi împrăştiate prin poiană: omul erei tehnologice a trecut pe-aici cu fierăstrăul circular, începând să amenajeze un teren de aterizare.

Nu pot să urc în copacul uriaş fără o frânghie sau vreun altfel de echipament (bolta a rămas partea cea mai puţin explorată a pădurii tropicale; în ultimul timp, biologii s-au folosit de arbalete ca să azvârle funii peste crengile înalte, iar apoi să tragă alte funii mai mari, prevăzute cu scripeţi şi cu tot felul de alte unelte, ca să urce până la boltă şi s-o studieze fără întrerupere). Dar un luminiş amenajat de om îmi dă curaj. Arată ca şi cum ar fi fost părăsit cu puţine zile în urmă. Sunt în preajma seamănului meu modern, expansionistul rapace. Oricât de antipatic mi-ar fi, mă bucur de această dovadă a prezenţei lui. N-are cum să fie departe. Pot să supravieţuiesc cu lichide din junglă până-l găsesc. Am mai rupt şi altă dată viţe ca să le storc de zeamă. Majoritatea frunzelor care par cât de cât cărnoase conţin lichide, la fel ca majoritatea lianelor.

Toxicitatea sucurilor unora dintre ele este un risc pe care trebuie să mi-l asum.

Regiunea în care mă aflu constituie limita atinsă de incaşi în călătoriile făcute dincolo de munţii lor pentru explorarea junglei.

Plec din poiană, mă pierd iar printre copaci şi mă opresc să mă uit la o tufă cu nişte fructe care seamănă destul de bine cu murele. Dar sunt acre şi probabil că valoarea lor nutritivă e minimă, aşa că îmi continui drumul. După cinci minute, zăresc un alt şuvoi de lumină care se revarsă prin acoperişul rupt al frunzelor. În această zonă, echipele de prospectare sunt aduse cu elicoptere care survolează teritoriul plimbându-se în cerc, în timp ce aşa-numiţii macheteiros încep să reteze crengile, cioplind câte-un stâlp Pe măsură ce coboară prin frunzişul multietajat, până când ajung pe pământ, după care doboară copaci ca să construiască heliporturi. Văd o funie groasă întinsă pe covorul vegetal şi un cablu probabil abandonat.

Întunecimea covorului vegetal face să strălucească şi să scânteieze funia de parcă ar fi însufleţită. Mă opresc, dându-mi seama că nu e vorba de un cablu, ci de două coloane de furnici din subfamilia dorylinelor. Mărşăluiesc cu miile în direcţii opuse, căţărându-se adeseori una în spatele alteia, conduse de un instinct care nu cunoaşte deruta. Transportă fragmente de nu ştiu ce în direcţia (îi urmăresc pe cărăuşi) unui furnicar multicon din noroi şi frunze, al cărui cel mai înalt con are peste un metru. Seamănă cu promenada aglomerată din centrul unui orăşel.

Urmez cealaltă coloană care pleacă dinspre furnicar şi găseşte un pantof din care au rămas talpa groasă de gumă şi câteva resturi de piele. Un grup masiv de furnici îl

năpădeşte, dezintegrându-l şi plecând cu părticele din el. Le privesc cu o curiozitate aproape morbidă, ca şi cum m-aş uita la un stârv devorat. Apoi înţeleg şi, chiar înainte de articularea completă a gândului, încep să alerg de-a lungul coloanei de furnici.

Şi descopăr patru cadavre. Îmi dau seama după cranii că sunt ale unor fiinţe omeneşti: n-a rămas prea mult ţesut Prins pe oase. Mulţimea copleşitoare şi forfotitoare de furnici n-a lăsat din jachetele de piele decât fermoarele şi nasturii de metal, zdrenţuind cămăşile, pantalonii, lenjeria de corp, totul; îngrămădite una peste alta, rămăşiţele Seamănă cu o operă de artă înfiorătoare. Craniile au fost curăţate cu grijă, exceptând câteva smocuri de păr şi o şapcă de baseball. Ele înfăţişează privirii maxilare fără gingii şi dinţi îngălbeniţi de tutun, şi par să se afle într-o mişcare subtilă, căci furnicile care se caţără neobosite pe ele provoacă un freamăt imperceptibil acelor rânjete sinistre, încremenite în moarte. Norişori de muşte bâzâie în Jurul capetelor descărnate, ca o peliculă a unei vieţi agitate şi flămânde, însă furnicile nu prea le dau prilejul să Se înfigă la pradă.

În timp ce privesc, animat de aceeaşi curiozitate morbidă, observ o săgeată pătrunsă în coşul unui piept.

Pe urmă văd încă una pe jos, desprinsă de carnea care nu mai există, şi apoi o a treia. Vârfurile lor înnegrite ar fi putut fi înmuiate în curara. Sunt săgeţi şuierătoare, împodobite cu acel gen de ţepi de mistreţ pe care am văzut că-i folosea şi Lipitoare ca să lege penele de tuburile subţiri, graţioase.

Observ încă o coloană de furnici, de tipul celor care taie frunze. Parcă ar fi câteva sute de minuscule umbrele verzi pornite în pelerinaj: în drum spre furnicar, fiecare cară câte-o bucăţică de frunză, purtând-o deasupra capului şi a corpului. Sauvas. Se spune că ar fi atât de numeroase, încât, “dacă Brazilia n-o să se descotorosească de sauvas, o să se descotorosească sauvas de Brazilia". Avangarda lor evită prudent roiul care se ocupă de macheteiros.

Mai fac câţiva paşi şi identific un fierăstrău electric a cărui carcasă metalică de deasupra motorului a fost distrusă. Undeva printre resturi aş putea găsi portofele cu numele acestor oameni, dar nu mă pot hotărî să caut cu mâinile goale în ce-a rămas din ei. Probabil că aparţineau unei operaţiuni de prospectare de dimensiuni reduse, nu unui proiect guvernamental; altminteri, elicopterele s-ar fi întors şi le-ar fi ridicat cadavrele.

Totuşi, nu poţi fi prea sigur nici de asta. Au loc încurcături uimitoare din cauza legăturilor telefonice care funcţionează prost, a hărţilor inexacte sau pur şi simplu a modului brazilian (sau peruvian) de tratare a lucrurilor. Echipele de cercetaşi pornesc într-o direcţie greşită, oamenii se plictisesc, decizând că au făcut tot ce depindea de ei. O scrisoare pe adresa familiei închide atunci cazul, în vreme ce oasele putrezesc aici, rămânând pe veci parte a sălbăticiei.

Să aştept aici? O să existe vreo echipă de cercetaşi?

Dacă mă uit la starea cadavrelor, pare o prostie să-ţi închipui aşa ceva. Transpir din abundenţă; căldura a atins cel mai ridicat nivel al zilei şi va rămâne acolo până la asfinţitul scurt şi neîndestulător. Mă hotărăsc să-mi continui drumul. Nu pot să zăbovesc lângă această “privelişte hidoasă. Sper că nu voi arăta şi eu la fel peste câteva zile.

Pe carcasa deformată a fierăstrăului electric se află un număr de serie pe care mi-l notez în carnet. Poate că dacă-l voi semnala, persoanele dispărute vor putea fi găsite şi identificate.

Continui să merg, întrebându-mă dacă nu mă mişc în cerc. Unde e râul? Nu se poate să fi dispărut. Subarboretul ăsta ar trebui să fie străbătut în lung şi-n lat de râuleţe, pârâiaşe şi subafluenţi de diverse dimensiuni, ducând toate la cursul principal. Însă nu dau peste niciun firicel de apă.

Mâncărimea a devenit insuportabilă. În câteva iritaţii de pe spate simt mişcarea subcutanată a ceea ce, fără îndoială, sunt muşte albastre. Ceva mai târziu, observ o umflătură pe antebraţul stâng. Îmi scot cuţitul, deschid umflătura şi extrag un vierme alb. Larva unei muşte carnivore. Îmi amintesc denumirea ei ştiinţifică, Calitroga hominivorax. Hominivorax înseamnă “devorator de oameni". O infestare cu calitroga poate ucide un bou tânăr ajuns la maturitate într-o săptămână.

Merg mai departe, închipuindu-mi la tot pasul că aud susurul apei care curge.

14. Cascadele gemene

Unde-o fi râul?

Încerc să-mi amintesc harta: probabil că mă aflu destul de aproape de izvorul lui Javari. În condiţii normale, asta mi-ar provoca o puternică emoţie.

Izvoarele mă fascinează; de aceea am călătorit până la începuturile multor cursuri amazoniene superioare, navigând cu barca prin zonele de câmpie sau zburând spre pantele reci ale Anzilor. Nu ştiu multe despre izvorul lui Javari, însă trebuie să fie undeva prin preajmă, ascuns în această întindere verde.

De fapt, nici nu mai e o regiune de şes: pământul pe care calc în pădure urcă — uşor — , dar urcă. Nu-mi amintesc să fie trecute şi zone de elevaţie pe hartă, dar s-ar putea Să-mi ajute dacă găsesc vreuna; aş avea imaginea unei Suprafeţe mai mari şi aş înţelege unde mă aflu.

Căldura este tiranică. Cam la fiecare douăzeci de minute mă opresc, rup o bucată dintr-o viţă care seamănă cu un castravete neobişnuit de lung şi storc sucul din el.

După ce-l beau, rămân cu un gust amar, dar nu cred că e toxic şi oricum conţine mai mult lichid decât celelalte viţe.

Luminozitatea indirectă a pădurii a crescut şi merg fără să-mi mai simt picioarele. După ce sug încă vreo treizeci de viţe, simt o interesantă stare de ameţeală.

Pădurea devine creierul meu, iar creierul meu devine pădurea. Am impresia că-mi văd gândurile, ca pe-o versiune mentală a acestei matrice învăluite în abur, debordând de complexitate şi varietate. Pretutindeni în jur şi deasupra mea, păsările, liliecii şi insectele se intersectează în zigzag într-un complex de rute de zbor pe care nu le-ar putea dirija nici o mie de controlori de trafic. La fel se întâmplă şi cu gândurile mele. Dumnezeu ştie cum de-şi găsesc toate loc acolo şi cum de nu-mi explodează capul din cauza acestei vibraţii neîncetate.

Încerc să găsesc un râu într-un labirint care are vreo cincisprezece mii de râuri. De la izvorul lui Javari, gândurile îmi zboară la celălalt izvor, cel mai îndepărtat. Unul singur, dintre nenumăraţii afluenţi şi subafluenţi. Dintre atât de multe începuturi, unul trebuie să fie cel bun.

Merg mai departe.

Merg mai departe, iar uşoara stare de halucinaţie (nu ştiu dacă din cauza sucului din viţele alea sau pur şi simplu din cauza foamei, a căldurii şi a oboselii) se modifică, însă nu mă părăseşte cu totul. Am sentimentul că mâna mea, bâjbâind în jurul Universului, l-a deschis într-un colţ.

Ochii altcuiva mă urmăresc acum prin crăpătură, lenţi, neşovăielnici şi siguri ca moartea. În curând o să aibă loc o întâlnire. Intru în panică. De ce-am rupt colţul acela dacă nu sunt pregătit pentru întâlnire?

E-adevărat. Nu sunt pregătit. Nu ca păianjenul care a murit în noaptea nunţii. Moartea era un risc pe care specia şi l-a asumat, o variabilă pe care a acceptat-o. Când a fost înghiţit de şarpe, s-a zvârcolit cu disperare, dar asta n-a comunicat speciei nicio nevoie de schimbare. A fost o pierdere, nicidecum o tragedie; natura nu conţine tragedii. Şi nici eşecuri, de vreme ce natura nu-şi propune nicăieri scopuri care nu pot fi atinse. Cu excepţia omului. Forţele lui motivaţionale nu mai sunt naturale, de supravieţuire şi biotice. Au devenit tragice, concurenţiale, intelectuale şi, mai presus de orice, obsedate de ideea de realizare.

Poate că s-ar cuveni să ne întrebăm cum izbuteşte omul modern, tehnic vorbind, să înţeleagă un univers care nu se bazează pe realizare?

Urc în continuare — asta dacă n-am halucinaţii.

Mă opresc, fără un motiv precis. Picioarele îmi rămân într-un loc întunecos în pădure; fruntea umedă mi se opreşte la nivelul frunzelor verzi ale unei liane parazite, care atârnă de-o creangă înaltă. Prin intervalele dintre frunze reuşesc să bat cu privirea la vreo nouăzeci de metri în faţă- Mai departe, ochii îmi sunt absorbiţi de un abis verde care înşală văzul.

Iar apoi ceea ce zăresc în faţa mea se schimbă. Deşi continui să privesc un peisaj tridimensional cu arbori, rădăcini duble şi plante parazite atât de dese, încât ochii nu pot străbate nici până la nouăzeci de metri, are loc o rearanjare. Nimic nu dispare şi nimic nu apare din priveliştea aceea, cu excepţia unei noi profunzimi.

Deodată, cei nouăzeci de metri par la fel de întinşi şi de cuprinzători ca nouăzeci de mile.

Mă uit şi evaluez distanţa: este aceeaşi, şi totuşi pare infinit mai adâncă.

Profunzimea asta duce undeva. Ce se află în spatele ei?

Ca şi cum ar păşi pe un câmp minat, imaginaţia mea face primul pas din această distanţă. Atent să nu mişc din loc nici cea mai mică rădăcină, nici cea mai subţire creangă, străbat această distanţă în profunzime, mai departe, mai departe, mai departe, în timp ce răsuflarea mea capătă o rezonanţă cavernoasă şi aştept să aud, ca în visele mele, rostogolirea unui ciob smuls din corpul Cosmosului.

Când mintea mi se apropie îndeajuns de marginea Cea mai îndepărtată a priveliştii, de pe frunte îmi picură broboane mari de sudoare. Le simt dârele umede, armonizate cu siluetele verticale ale lianelor care-mi atârnă în faţa ochilor.

Aud izvorul, cel mai îndepărtat izvor al râului.

Îl aud ca pe un firicel care curge abia auzit, ca pe zăPada topită prelingându-se peste gheaţa solidă, întâlnindu-se cu alte şiroaie şi unindu-se într-o nervură de apă. Dintr-o dată, uimitoarea perspectivă nouă îmi joacă un renghi: aş putea să întind braţul, să-mi croiesc drum printre crengi şi să ating masa impunătoare a Anzilor, să pipăi cu degetele şi să mi le înmoi în acel izvor atât de îndepărtat.

Asta mă tulbură mai mult decât orice altceva. Nu mai sunt stăpân pe mine însumi. Nu am aparatul de fotografiat, ceasul, busola şi hărţile, nu mai am nici latitudinea şi longitudinea întipărite cândva în minte. Nu am niciun instrument prin care să controlez realitatea şi să-mi confirm mai vechiul meu mod de-a o înţelege. Unde sunt? Ce sunt?

Îmi amintesc de o călătorie făcută odată în Marele Canion. Am coborât atunci în prăpastie, la o adâncime de o milă; unele roci erau atât de vechi, încât, de la un

moment încolo, fiecare metru în jos corespundea unui milion de ani de preistorie. Era ca o rostogolire lentă în trecut.

Mă rostogolesc şi acum. Uluit de această profunzime necunoscută.

În regulă. O să mă opresc şi o să-mi îngădui un minut de odihnă.

Ca să-mi recapăt cât de cât controlul asupra minţii, mă gândesc la dimensiunile cunoscute. Lungimea, lăţimea, adâncimea. Timpul. Energia.

Am impresia că parcurg experienţa unei alte dimensiuni. Vreau să mă gândesc la însuşirile ei, la ce anume o face adevărată, dar mintea mi se goleşte şi, pentru o vreme, nu mai am nici cuvinte şi nici gânduri.

Ies din nou la suprafaţă.

Iluminarea. Trebuie să aibă de-a face cu iluminarea.

Când sunt iarăşi capabil să gândesc, această conexiune capătă un sens. Izvorul, iluminarea, o altă dimensiune.

Respir şi schimb realitatea ridicându-mi un braţ şi ştergându-mi fruntea cu el. Mă uit în faţă şi văd în continuare o profunzime nesfârşită, care nu se mai întinde doar la treizeci de metri înainte, ci mult mai departe, în infinit.

Încep să merg din nou. Nu mai ştiu dacă am păstrat sau nu aceeaşi direcţie. În minte prinde contur un alt gând, care scoate un urlet sălbatic după ce se întregeşte şi distruge toate bastioanele cunoaşterii pe care le-am construit în cincizeci de ani. N-am făcut niciodată parte din natură! Nici unul dintre noi! Nici măcar indienii! Eu, noi am aparţinut dintotdeauna unui spaţiu mai întins.

Acest lucru mă tulbură mai mult ca orice. Tufişurile îmi blochează calea, dar continui să merg împleticindu-mă, fără să mai fiu atent la crengi, spini şi margini tăioase. Acestea mă pişcă, mă muşcă, mă înţeapă. Merg mai departe clătinându-mă; nu-mi pasă. Urcând panta blândă, încep să aud ceva. Un curs de apă.

Mă apropii de zvonul lui, iar apoi, în câteva secunde, mi se pare că sunt în genunchi, cu faţa cufundată în apă proaspătă, bând dintr-un pârâu limpede şi îngust.

După un minut în care am băut întruna, mi-am stropit obrazul şi braţele, iar pe urmă am băut din nou. Ştiu că nu e nicio halucinaţie. Mă ridic anevoie şi pornesc în jos pe cursul pârâului, îl pierd în spatele unui şir de tufişuri, îmi croiesc drum printre ele ca să-l găsesc iarăşi şi continui să-l urmez.

Pârâul se transformă într-un curs cu apă mică. Decât să încerc să merg pe mal fără macetă, prefer să umblu Prin apă, iar pe mal urc doar când vegetaţia nu e prea bogată. Există pericolul de-a călca pe un peşte-torpilă, aşa că privesc mai mult în jos, dar percep razele soarelui care Pătrund din când în când printre copaci. De când mă aflu aici, e una dintre puţinele zile fără pic de nor. Când cursul de apă se transformă pe neaşteptate într-un râu îngust, dar limpede, ridic capul, privesc în depărtare, iar acolo unde apa dă impresia că se termină şi unde perspectiva adună laolaltă într-un punct cele două maluri împădurite, se înalţă un munte ca o cupolă verde de biserică.

Am oare vedenii?

Soarele îi scânteiază pe clinuri şi pe poale, de parcă ar fi împodobit cu pietre preţioase.

Ştiu că râul e adevărat, de vreme ce în clipa asta înaintez greu prin apa lui, dar muntele? Strâng palma ca pe un pumn neînchis bine, mă uit prin orificiul astfel format şi ceea ce seamănă cu o revărsare de nestemate se transformă în două cascade paralele şi atât de apropiate, încât mă întreb dacă nu cumva văd dublu din cauza oboselii.

Înaintez, dar mirajul continuă. Sunt două cascade gemene. Descopăr o plajă cu nisip alb, nemurdărită de putregaiurile aduse de prin pădure. Mă aşez, îmi scobesc umflăturile de pe braţe şi umeri, scoţând alte câteva larve, şi contemplu minunea.

Nu poate să fie decât izvorul lui Javari.

Faptul că-l descopăr în acest mod, când tocmai mă simţeam rătăcit şi epuizat şi când nu-mi mai păsa de nimic, are un efect minunat. Stau pe loc şi privesc până când culorile râului şi ale pantei muntelui încep să se schimbe, în vreme ce soarele coboară treptat dincolo de umărul meu drept. Înseamnă că stau cu faţa spre sud.

Nu ştiu mare lucru despre izvorul lui Javari, însă, dacă nu cumva există doar în vis, colina asta trebuie să fie zona unde se termină Anzii şi începe câmpia. Ultima colină, urmată de două mii de mile de şes. De la Anzi la Atlantic, nivelul altitudinii scade cu doar două sute treizeci de metri. Adică vreo treizeci şi cinci de centimetri la fiecare milă, făcând ca toţi afluenţii să şerpuiască leneş, aidoma unei reptile uriaşe.

Colina pare destul de înaltă, iar vârful ei străjuieşte poate la trei sute treizeci de metri deasupra pădurii.

Ca două şuvoaie îngemănate de pietre preţioase, Javari ţâşneşte din ea sub formă de cascadă, vărsându-se cu zgomot în cursul de apă care curge chiar pe lângă mine.

Frumuseţea acestei Shangri-La e absolută şi sub nicio formă menită oaspeţilor din specia umană. Se află aici de mii de ani, văzută doar de triburile de indieni, de experţii în geodezia de graniţă şi poate de unul sau doi recoltatori de cauciuc. Căderea de apă

împrăştie aburi în aerul greu, hrănind un cosmos dependent, alcătuit din frunze, rădăcini aeriene şi diverse făpturi.

Acum pot să urmez cursul râului rămânând pe malul său drept, adică pe malul brazilian (o noţiune ciudată şi amuzantă în această clipă).

Însă îmi vine greu să plec din locul ăsta. În cele din urmă o fac, neştiind nici acum cu siguranţă dacă e vorba de o cascadă adevărată. Cobor ascultându-i vuietul. Privesc peste umăr şi o zăresc în urmă, neschimbată. Apoi, cursul de apă face o cotitură. Îl urmez. Cascadele gemene dispar.

Nu mai am niciun motiv să mă-ntorc şi să privesc înapoi.

Ar fi neadevărat dac-aş spune că simt o durere, însă ceva tot simt. O tristeţe greu de definit, legată de perfecţiunea acelei privelişti.

Orele trec, iar eu merg mai departe. Acum, malul drept s-a transformat într-un şir de băltoace şi de mlaştini de dimensiuni reduse, rămase după scăderea sezonieră a nivelului apelor. Mă opresc ca să mă odihnesc lângă un copac doborât şi observ un jaguar mic, foarte ocupat cu ceva despre care nu pot să-mi dau seama ce este. E un pui de jaguar, lung de un metru şi mânjit tot de noroi. Se foloseşte de trunchiul copacului ca să se aplece deasupra unei băltoace nămoloase şi să-şi înmoaie o labă în ea.

Blăniţa de pe cap îi e atât de încreţită, încât îmi stăpânesc cu greu un chicotit: seamănă cu un copil semidezvoltat al străzii, absorbit cu totul de lumea lui.

Rup o ramură, trădându-mi prezenţa. Am nevoie de ea ca s-o alung pe mama puiului de jaguar, dacă pândeşte Prin apropiere. El îşi ridică privirea. Doi ochi galbeni, despicaţi în mijloc de o dungă de culoare închisă. Felul în care se uită are o nuanţă de atenţie intrigată, acel licăr de interes de genul “cum-să-pun-laba-pe-tine", pe care l-am văzut şi la alte feline. Poate că sunt primul lui om.

Nu fac nicio mişcare. Apa de sub el scoate bule, atrăgându-i din nou atenţia, şi atunci ies la suprafaţă două umflături verzi-cenuşii, strălucitoare ca o sculptură de ceramică. Nările unui caiman, urmate de restul botului.

Pielea lui tare e pătată aproape la fel ca a jaguarului şi sunt amândoi cam de aceeaşi mărime. Până să poată ieşi caimanul cu totul din apă, jaguarul îşi asigură echilibrul pe trunchiul de copac, alegându-şi cel mai bun unghi de atac. pe urmă îşi azvârle una dintre labele din faţă în jurul gâtului caimanului, îl fixează în strânsoare, ridică prada şi încearcă s-o muşte de sub ochi, acolo unde guşa caimanului e mai subţire, iar solzii mai fragili. Caimanul îl trage în jos şi se rostogolesc amândoi în apă. Se luptă fără niciun fel de zgomot, în afara loviturilor şi pleoscăiturilor.

Apoi, jaguarul îşi înfige adânc colţii în ceafa caimanului şi începe iar să-l tragă afară din apă. Ochiul stâng al reptilei, larg deschis, mă priveşte ţintă fără vreo expresie, nici de durere, nici de uimire. Ştie cine o să învingă, la fel cum ştiu şi eu.

Moartea în pădure este de obicei liniştită şi adeseori lipsită de dramatism; de data asta însă, sunt copleşit de un acut sentiment de singurătate. Mă simt atât de singur, încât gustul acid al solitudinii îmi provoacă veritabile crampe intestinale. Până şi căldura vâscoasă seamănă cu tipul cel mai trist de singurătate. Uitat, uitat de tot.

Prisoselnic, inutil.

Mă îndrept spre celălalt mal. Deodată, plonjez înainte în echer şi aterizez pe burtă, peste nişte frunze aproape putrede. Îmi ordon să mă târăsc, însă corpul refuză să se supună.

Rămân întins, gândindu-mă la ce-o să mi se întâmple dacă o să-mi pierd conştienţa. Zona e populată de jaguari, adineauri am dat cu ochii de unul. Însă jaguarii atacă foarte rar omul dacă nu sunt provocaţi. Caimanii sunt agresivi în apă, dar nu şi pe uscat. Animalele de care mă tem sunt mistreţii şi pecarii cu botul alb. Şi unii, şi alţii sunt carnivori; când umblă în haite de zece până la douăzeci, îi atacă fără ezitare pe hoinari şi pot devora un om în câteva minute. În ciuda înfăţişării lor prozaice, sunt corespondenţii pe uscat ai peştilor piranha.

Şi mai periculoşi sunt şerpii şi insectele, dar, într-un fel, aceştia mă preocupă mai puţin decât ideea de-a fi hăpăit de porci.

Mă rog, ce-o fi, o fi. Reuşesc să-mi ridic faţa şi văd o maimuţă-leu, cel mai mic dintre primate, privindu-mă de pe o frunză de palmier. Cu nişte ochi mici şi umezi, gata parcă să izbucnească în lacrimi. Ultima mea impresie conştientă se leagă de ochii maimuţei. Moartea este un mal plin de lumini, care însă sunt stinse acum. Teatrul vast din capul meu se întunecă aidoma unei caverne, după care se cufundă în beznă.

Îl găsiră şi-l aduseră înapoi în sat.

Se trezi într-un hamac, asudând din cauza febrei mari, în mâinile a doi şamani care-l trăgeau încet de membre; negăsind nimic fracturat, îl întoarseră cu faţa în jos şi-i supseră cu gura larvele şi spinii înfipţi în spate.

Mai târziu, uitându-se peste umărul gol al unui şaman, îşi zări grămăjoara de obiecte personale: pantalonii, cămaşa şi carnetul. Singurele lui legături cu lumea din care venise.

Apoi, unul dintre şamani îşi lipi gura de fruntea lui McIntyre şi “îi supse demonii". După aceea, ambii şamani aprinseră ţigări din foi verzi de tutun şi suflară fumul înspre chipul

şi pieptul lui. Iar pe urmă, stând în picioare în dreapta şi-n stânga hamacului, îngânară un cântec, în timp ce el plutea în derivă încoace şi încolo, între vis şi realitate.

Ritualul

Atitudinea mintală tipică pentru omul arhaic: valoarea excepţională pe care o atribuie cunoaşterii originilor.

Mircea Eliade — Mit şi realitate

1. Arderea trecutului

Şamanii îl ţinură în colibă, îl hrăniră, îi mai supseră de câteva ori demonii din cap şi-i masară corpul. Odată, pe când îl întorceau de pe-o parte pe alta, zări un chip în cadrul intrării în colibă şi i se păru că era al căpeteniei.

Dormi cu intermitenţe, se trezi şi adormi la loc. La un moment dat, treaz fiind, încercă prin gesturi să-i convingă pe Şamani să-i aducă toiagul noduros. În loc de asta, îi aduseră o creangă tăiată de curând.

Când ieşi din colibă clătinându-se, era dimineaţă şi văzu o grămadă de obiecte în mijlocul luminişului. Cele mai multe erau unelte: topoare, răzători pentru manioc, tigve Pentru băut şi gătit. Şamanii mergeau de la o colibă la alta, vorbind cu oamenii care mai târziu ieşiră şi aruncară alte obiecte la grămadă. Lui Loren i se păru că o făceau cu un aer penitent. Îl văzu pe Tuti ducând o tolbă cu săgeţi lungi de doi metri, cu vârfurile bine ascuţite şi cu capetele împodobite cu puf roşu de papagal. La grămadă. Tuti părea gata să izbucnească în plâns: poate că frumoasele săgeţi îi fuseseră promise chiar lui. Loren o zări şi pe Zonia; arăta surprinzător de neîngrijită şi de ameţită, avea pungi sub ochi, iar privirea de o vitalitate lacomă pe care şi-o amintea exploratorul devenise acum tâmpă şi rătăcită. Trecu împleticindu-se pe lângă o colibă goală şi se opri de parcă ar fi fost electrocutat.

Aici se afla Obraz Roşu.

Ceea ce văzu la început Loren era un fel de mumie: un cadavru cusut înăuntrul unui coş funerar şi sprijinit de un par de susţinere. Capul părea să ardă înăbuşit, însă, când Loren se uită mai atent, fumul se transformă într-un nor de insecte roind în jurul capului şi bâzâind în timp ce intrau şi ieşeau prin păienjenişul de viţe împletite. Înăuntru putea fi zărit chipul lui Obraz Roşu chinuit, crispado, aidoma celui al maimuţei urlătoare care fusese friptă. Stătea ridicat mulţumită coşului şi propriei rigor mortis.

Loren se întoarse în pieţişoară, prea sleit ca să mai poată vomita. Privi în jur, scrutând chipurile măslinii. Nu-l văzu pe nici unul dintre tinerii care-l făcuseră să se rătăcească în pădure.

După toate probabilităţile, Lipitoare înăbuşise o răzmeriţă.

Rămas locului în luminiş, Loren închise ochii, vrând să audă zarva normală a unei comunităţi indiene pe timp de pace — voci, lătrături, croncănituri şi gâgâieli ale animalelor de casă, toate ca într-un model al întâmplării. Auzi, în schimb, paşi grăbiţi, târâitul unor obiecte pe pământ, bufnituri şi uşi trântite. Undeva în acest zgomot surd distinse un alt sunet: mecanic, monoton şi uniform.

Un avion care zbura la joasă înălţime.

Îşi ridică privirea, iar striurile şi fragmentările bolţii parcă îi biciuiră ochii. Acoperişul verde al junglei era compact şi aproape că nu lăsa să pătrundă lumina, spre deosebire de cel aflat deasupra ultimului sat al indienilor. Îşi schimbaseră din nou domiciliul şi-l căraseră cu ei.

Era iarăşi ferecat sub boltă. Avionul zbura invizibil deasupra ei, duduind ca un monomotor.

Îşi întoarse faţa spre sat şi scrută chipurile indienilor mayoruna: obrajii parcă li se lăsaseră sub povara unei greutăţi invizibile. Îşi ţineau gurile strânse cu încăpăţânare.

O privi din nou pe Zonia: corpul ei îşi pierduse rotunjimea, buzele îi erau mai subţiri, chiar şi curbura pântecului, Pe care şi-o amintea ca fiind voluptuoasă şi cărnoasă, apărea acum zbârcită, ca şi cum ar fi fost secată pe dinăuntru, iar sângele ar fi încetat să circule.

Gândul îl izbi ca un pumn în plexul solar. Zonia nu jelea doar moartea lui Obraz Roşu. Ceea ce văzuse dăltuit în carnea ei era propria ei moarte. Moartea era cea care le modela trăsăturile tuturor. Actorii de pe scena aceea îşi dădeau ultimul spectacol.

În partea cealaltă a pieţişoarei îl văzu pe Lipitoare, al cărui chip se înălţa deasupra grămezii din ce în ce mai mari de resturi de obiecte personale. Îl privea pe Loren ca şi cum ar fi vrut să fie sigur că era martor la tot ce se întâmpla.

Se părea că şamanii strânseseră toate obiectele care puteau fi strânse şi că micuţa comunitate aştepta. Loren se întrebă dacă exista vreo legătură între aşteptarea lor şi zgomotul avionului. Sunetul scăzu în intensitate, iar apoi se stinse. Avionul trecuse. Speranţele lui de salvare se destrămară ca zgomotul avionului.

Membrii tribului continuau să aştepte. Loren se aşeză lângă mormanul de unelte şi arme şi-l trecu în revistă dintr-o privire. Desluşi nişte cârlige de undiţă împrăştiate printre alte obiecte. Trebuie să iau şi eu câteva, îşi spuse. Trebuia să-şi strecoare pe furiş câteva cârlige în buzunare şi să fie atent la orice alte mijloace necesare supravieţuirii. Tribul nu avea să-l ajute să plece de-aici. Trebuia s-o facă singur.

Văzu câteva cranii în vârful mormanului, lucioase, unse cu cine ştie ce alifie de protecţie sau poate pur şi simplu lustruite de patina timpului. Trofee.

Era prea obosit ca să se alarmeze. Chiar dacă acest morman era destinat distrugerii sau abandonării, tribul renunţa de bunăvoie la două lucruri care în mod normal erau prea importante ca să le abandonezi. Un trib nu-şi părăsea niciodată trofeele: ele reprezentau mândria lui, depozitarele Puterilor oculte. Iar pentru fabricarea cârligelor de undiţă era nevoie de o muncă migăloasă, căci cârligele erau esenţiale pentru supravieţuirea fizică. Nici unul dintre aceste lucruri nu trebuia distrus sau abandonat în chip nechibzuit.

Ce se întâmpla?

Oamenii se pierdură prin colibe sau se risipiră ca să-şi vadă de treburile zilnice, iar McIntyre rămase aproape singur. Îşi scoase febril carnetul din buzunar. Pixul prins în copertă, într-un mic toc de plastic, era tot acolo şi încă scria, dar paginile se făcuseră maronii ca pielea de indian iar literele mâzgălite pe ele semănau cu terminaţiile unor

rădăcini care se luptau cu solul întunecat. În repetate rânduri, ploaia înmuiase carneţelul, iar căldura din miezul zilei absorbise jilăveala, făcând ca paginile să se umfle şi apoi să se încreţească.

Îşi promise să recitească însemnările înainte de deteriorarea completă a carnetului. Era un mic miracol că rezistase şi atât. De îndată ce avea să ajungă la Leticia sau în orice altă comunitate, avea să le dezvolte din memorie, sintetizându-le în relatarea acestui contact.

Sau poate că nu avea s-o facă. Nu avea nicio garanţie a supravieţuirii, mai ales că pregătirile pentru viitor ale tribului includeau această debarasare de rău augur, inclusiv de lucrurile la care triburile nu renunţau niciodată.

Încercă să scrie. Pixul străpunse marginea de sus a unei pagini încă umede. Încercă din nou. Literele şerpuitoare începură să formeze un text de-a lungul liniilor orizontale, acum aproape invizibile.

Poate că se aflau cu toţii în preajma morţii, iar lucrul care conta în asemenea clipe era înţelegerea. Loren se străduia pur şi simplu să înţeleagă.

La vreo două ore după trecerea avionului, Lipitoare ieşi de la el din colibă. Prezenţa lui acţionă ca o comandă mută asupra oamenilor, care începură imediat să facă focul lângă uneltele şi armele părăsite. Flăcările se înălţară, toată lumea ieşi din colibe şi, sub ochii lui Lipitoare, bărbaţii se apropiară de mormanul de unelte şi arme şi începură să le distrugă călcându-le în picioare. Ridicau lucrurile pe care nu le puteau sfărâma cu tălpile lor bătătorite şi le îndoiau cu mâinile sau le rupeau pe genunchi, ajutându-se câteodată unul pe altul. Zdrobiră oalele sub picioare, sparseră craniile păstrate ca trofee, rupseră arcurile şi săgeţile, transformând în cele din urmă întreaga grămadă în ţăndări de argilă şi lemn, oase, pene şi coji, în afară de dinţii de om împrăştiaţi, de coliere şi de alte podoabe care, prea uşoare şi neînsemnate, scăpară de frenezia rece a spargerii şi a ruperii. Dacă acesta era un fel de ritual, gesturile lor nu erau totuşi mistice şi totul se făcea fără cântece şi dansuri. În final, rămase doar o grămadă de sfărâmături. Fu azvârlită pe foc, fără ezitare şi fără umbră de regret.

Hrănit cu toate acele resturi, focul se ridică vuind şi începu să pârlească partea inferioară a bolţii. Rămurelele şi viţele ajunse de flăcări prinseră să cadă, prea umede ca să ardă cum trebuia. Fumul gros se ridică purtat de vânt şi fără îndoială că o parte din el străpunse frunzişul şi se pierdu în straturile superioare ale atmosferei. Chiar în acea clipă, căpetenia se ivi din spatele unui grup compact de războinici.

S-a apropiat şi s-a oprit chiar lângă mine.

I-am simţit ostilitatea făţişă şi am hotărât să fiu opac la orice fel de telepatie. Am privit ţintă focul, dar a trebuit să-mi înving o oarecare nelinişte, aşteptând să văd dacă avea să-mi apară ceva neobişnuit în minte.

Nu ştiu cât am aşteptat. Nu s-a întâmplat nimic.

Speram ca Lipitoare să plece, însă a rămas răbdător în imediata mea apropiere. M-am gândit să plec eu, dar asta ar fi fost o dovadă de slăbiciune. Am rămas pe loc. Şi el de asemenea.

Am aruncat o privire piezişă: câteva focuri mai mici ardeau în faţa unora dintre colibe, în timp ce înăuntrul lor femeile şi bărbaţii care nu mai participau la ceremonie strângeau puţinul ce le rămăsese: hamacele, plus câteva străchini şi tigve. Cel puţin aveam să bem şi de-acum încolo. Şi cum hamacele nu fuseseră distruse, ne puteam gândi şi la un fel de acoperiş deasupra capului.

M-am uitat la foc. Mi-am umplut ochii cu resturile de suliţe, arcuri, săgeţi şi oale. Am simţit că Lipitoare stătea să plece dintr-o clipă în alta şi am savurat un naiv Sentiment de sfidare bărbătească. Nu eu aveam să fiu cel care avea s-o ia din loc.

Pe urmă mi-a trecut ceva prin cap. Ele îi ţineau în loc, sau ceva de genul ăsta. Gândul s-a transformat într-o afirmaţie precisă şi absorbantă înainte să-mi dau seama.

Nu-mi era evident că la originea ei se aflase căpetenia.

Cine erau ele nu se specifica, însă eu ştiam. Ele se aflau chiar în faţa mea: posesiunile tribului! Tot ceea ce aruncaseră cu toţii în foc.

Am vrut să mă întorc şi să mă uit la Lipitoare, doar ca să corelez acel mesaj cu expresia lui. Am avut nevoie de toată voinţa ca să n-o fac. După un timp, mesajul s-a stins, însă apoi a crescut în volum, ca şi cum ar fi fost repetat: Ele ne-au ţinut în loc.

Eram curios şi-mi dădeam seama de asta. Condiţii sigure de laborator, mi-am spus; ăsta e cel mai bun înlocuitor pentru condiţiile sigure de laborator: să mă aflu aici, treaz, limpede la minte, să-mi mut privirile de la omul ăsta, să aştept, să-i descopăr mesajele în propria mea minte, să le compar cu situaţia reală şi să verific dacă sunt compatibile.

Ca să fiu sigur că nu-mi abandonam propriul mod de-a gândi, am vorbit cu mine însumi pe prima pistă a minţii. Am notat apropierea noastră fizică; apoi, faptul că priveam amândoi aceeaşi scenă; apoi, posibilitatea ca, mai devreme sau mai târziu, gândurile mele să le dubleze independent pe ale lui, doar pentru că ghicisem scopul ceremoniei; şi, în cele din urmă, integrarea mea în existenţa tribului.

După ce-o să ardă, plecăm, a continuat el.

Sigur că aveam să plecăm. După obiecte, aveau să-şi distrugă colibele, iar apoi aveau să se piardă în inima junglei. Ştiam. Asistasem deja la o operaţiune asemănătoare. Acum m-am uitat spre căpetenie. Privea în foc? Beţele şi oalele date pradă flăcărilor trosneau foarte tare, ca şi cum mi-ar fi trosnit mie în cap.

Părea să spună că obiectele îi ţineau în loc. Şi că, distrugându-le, erau capabili să se pună în mişcare.

Bineînţeles, era posibil ca astea să fi fost doar propriile mele gânduri.

Ţinuţi pe loc în timp, părea să spună.

M-am convins să gândesc: În regulă. Deci daţi foc la toate ca să scăpaţi de povara lor şi să fiţi în stare să porniţi din nou la drum. Foarte bine. Şi încotro mergeţi?

La începuturi, a transmis el.

Ce începuturi?

Începuturile, a transmis el încă o dată cu o evidentă încăpăţânare.

În regulă, m-am silit iar să gândesc. Nu-mi pasă. Să mergem. Să mergem la afurisitele alea de începuturi. Şi ce-o să găsim la începuturi? Deodată, mi-am dat seama că s-ar putea să-mi răspundă “moartea". Moartea ne aştepta la începuturi.

De data asta, l-am privit direct. S-a uitat la mine repede şi a dat impresia că-şi stăpâneşte un zâmbet, zâmbetul unui succes modest. Pe urmă s-a îndepărtat, mişcându-şi umerii ca un bătrân care voia să-şi învingă amorţeala; omoplaţii îi păreau enormi pe spatele puternic, dar vlăguit.

Am rămas pe loc.

Scena mi-a amintit în mod ciudat de o alta din Arlington, Virginia: focul în aer liber de pe Greenbrier Stadium, la închiderea anului de învăţământ la liceul din Yorktown.

Am continuat să mă uit în acelaşi punct, gândindu-mă la fixarea în timp efectuată de posesiuni. Aceasta părea să fie logica ritualului. Închipuie-ţi cum am arăta noi, am chicotit în sinea mea, dând foc posesiunilor noastre, ca să nu rămânem fixaţi în timp.

Mi-am imaginat nişte focuri în aer liber, ca acesta, pe una dintre străzile aglomerate din America. Toată lumea târând afară obiectele deja plătite, mobilier, aparate, jucării, şi azvârlindu-le pradă focului purificator. O întreagă cultură, cea mai materialistă şi mai comodă din lume, pe foc. Turnând peste ea benzină, azvârlind chibrituri şi privind cum flăcările înghiţeau totul. Am văZut în minte flăcările, cum începeau să se ridice într-o

curte din faţă, apoi în alta şi tot aşa. Pe stradă, în cartier şi dincolo de el. Mi -am închipuit că oraşul ar fi Washington.

Foggy Bottom 1, cuprins cu totul de flăcări. Pennsylvania Avenue şi Casa Albă, pradă focului. Totul eliberându-se, ridicându-se de la pământ şi înălţându-se, purtat de flăcările purificatoare ale sacrificiului.

Purtat încotro?

Poate că aveam să trăiesc ca să aflu răspunsul.

Imediat după aceea au dat foc colibelor. Trupul neînsufleţit al lui Obraz Roşu avea să piară în flăcări odată cu ele. Încărcat cu minimumul necesar de unelte şi cărându-şi copiii care nu puteau ţine pasul, tribul a format o altă coloană de mărşăluitori. Lipitoare mă privea, curios poate să vadă dacă aveam să-i însoţesc sau nu. De ce curios? Oare nu-şi dădea seama de situaţia mea grea?

Mi-am strâns hamacul, am vârât cuţitul şi carneţelul în buzunarele şifonate ale pantalonilor pătaţi şi ponosiţi, şi m-am aliniat după membrii tribului. Ca un bun civilizator care nu avea de ales.

Am luat-o din loc.

Nota 1. Cartier din Washington unde se află, printre altele, sediul Departamentului de Stat (n. tr.).

Am mărşăluit prin pădure (mărşăluit e un fel de-a spune, am înaintat cotind şi întorcându-ne, strecurându-ne prin desişuri, oprindu-ne şi pornind din nou pieziş, urcându-ne pe trunchiurile unor copaci prăbuşiţi şi traversând anevoie cursuri de apă). Stăteam tot timpul cu urechile ciulite, încercând să aud avionul sau oricare alt aparat. N-am auzit nimic.

Am mers toată ziua. Ne-am oprit înainte de apusul soarelui şi ne-am întins hamacurile. Seara nu s-a mâncat nimic. Am dormit în pădure.

Mărşăluim şi a doua zi, urmând cursul unui afluent. Măcar aşa avem apă oricând. Dar nu şi masă de dimineaţă.

Mă întreb dacă o să existe masă de seară.

Însă niciun vânător nu iese din rând ca să ucidă ceva cu suliţa sau săgeata, sau ca să prindă vreun peşte pe care să-l gătim mai târziu. Lipitoare continuă să meargă inexorabil, ca un robot preistoric cu pielea întunecată.

Membrii tribului îl urmează. Majoritatea copiilor sunt acum căraţi în spinare. Le văd capetele atârnând peste braţele sau umerii părinţilor, bâţâindu-se cu ochi lipsiţi de expresie, legănându-se în ritmul mersului.

Deocamdată, nu s-a prăbuşit nimeni, dar n-o să mai ţină mult, de vreme ce printre noi sunt oameni cam de toate vârstele. Cei mai bătrâni şchiopătează deja, iar ritmul nostru e considerabil mai lent.

Zăresc câteva femei care rup crengi încărcate cu fructe sălbatice şi încearcă să le dea de mâncare copiilor. Mă uit la indienii pe care ştiu că-i cunosc — Zonia, Huaca Unu şi Doi, Tia —, ca şi cum mi-ar fi nişte prieteni de la care-aş putea aştepta manifestarea unei voinţe de supravieţuire, a unei revolte în faţa acestei nebunii. Dar privirile lor sunt prea rătăcite; trec pe lângă mine de parc-aş fi invizibil.

Înainte de apusul soarelui, ne întindem iar hamacurile.

Nu avem nimic de mâncare. Şi oricum, aproape că nici n-am avea în ce să gătim. Mă întreb ce s-ar întâmpla dacă aş cădea şi aş leşina. Sau dacă m-aş trezi mâine-dimineaţă incapabil să mă mişc.

Ajung la o hotărâre. Mâine o să vânez ceva, văd eu cum. De unul singur. Nu-mi pasă ce-o să se întâmple, poate că o să dau peste un exemplar preţios.

Bem apă fără încetare, cu toţii.

În noaptea asta aţipesc în hamac cu întreruperi, aProape temându-mă să adorm. În toiul nopţii rămân treaz o perioadă pe care o bănuiesc a fi lungă, gândindu-mă cine sunt şi pentru ce am trăit, ca şi cum aş putea obţine de aici oarecare forţă fizică. Însă mă întorc la singurele probleme care mă interesează. Încotro mergem?

Ce Se va întâmpla cu noi?

N-am mai auzit avionul acela şi n-am cum să aflu dacă era Pilotat de Mercier, care mă căuta. Ştiu cât de rar se aud avioanele pe-aici prin zonă; şansa mea ratată pare-a fi de o unicitate dureroasă, iar modul în care Lipitoare îmi nesocoteşte dorinţa de-a pleca, aproape criminal. Pe de altă parte, absenţa oricărui fel de zgomote specifice civilizatorilor (niciun motor de barcă, niciun avion, niciun foc de armă, niciun zgomot de fierăstrău, nimic) începe să aibă un efect incredibil de descurajant. E ca şi cum am fi intrat într-un alt timp.

Singur în hamac, încep să chicotesc. Bineînţeles. După ce ticălosul ăla bătrân ne-a eliberat de posesiuni, am ieşit din secolul ăsta. Acum ne rostogolim în timp, îndreptându-ne spre începuturi.

Toată viaţa am fost obsedat de timp. Timp fizic, psihologic, sideral. Timp de toate felurile, măsurat în toate tipurile posibile. Am trăit după ceasul obişnuit al planetei, dar am fost convins că bătăile lui corespundeau unui alt tip de ceas, să zicem regresiv, care se întâmpla să fie ceasul explorării. Explorarea, deşi deschidea atâtea drumuri noi, aducea şi trecutul înapoi, neatins.

Am nutrit întotdeauna o dorinţă arzătoare pentru acest gen de revelaţii, am simţit mereu că un lucru anume avea să fie dezvăluit, expus privirii, şi că, deşi văduvit de încărcătura misterului, avea să fie ridicat într-un loc de unde putea străluci deasupra tuturor. Presupun că acum m-am apropiat cel mai mult de asta.

Memoria îmi joacă un renghi interesant. Îmi evocă scene din Înainte de Adam, de Jack London, o carte pe care-am citit-o la optsprezece ani. Eroul lui Jack London se trezeşte înapoi în timp, alergând îngrozit pe câmpiile pline de măceluri şi superstiţii ale preistoriei. Cartea aceea m-a fascinat, întrucât a surprins sentimentul unic al dorinţei de-a merge în acelaşi timp înainte şi înapoi, într-un teritoriu primordial prea repede abandonat.

E posibil ca această “revelaţie" să trezească în mine tot felul de amintiri atavice, ca acelea care i-au fost evocate protagonistului din Înainte de Adam. Visele lui erau de un realism atât de puternic, încât nici nu prea mai ştia în ce lume trăia, în lumea de-atunci sau cea de-acum.

Trecutul şi prezentul se contopeau, iar el se mişca înainte şi înapoi mulţumită unei anume convingeri că aparţinea amândurora.

Cred că acum înţeleg sentimentul acela.

Timpul descris în acea carte nu era nici secvenţial, nici unidirecţional. Era flexibil şi reversibil, exact ca timpul oamenilor ăstora.

Mă trezesc hotărât să-l părăsesc pe Lipitoare şi pe-ai lui. Îmi propun să-i urmez în marş doar până la primul curs de apă navigabil, după care să ne despărţim. O să găsesc un buştean pe care să-l folosesc ca plută şi o să cobor cumva pe cursul râului. O să-mi încerc norocul.

Însă, după ce mărşăluim cam o oră, nările îmi dau de ştire despre prezenţa în faţă a altor oameni. Nu pot să desluşesc nici fum, nici miros de carne gătită sau duhoarea descompunerii. Totuşi, recunosc un iz omenesc alcătuit din toate astea, atât de slab, încât, dacă încerc să mă concentrez asupra lui, îl pierd. Dar există.

Un sat. O aşezare. Un fel de tabără. Garimpeiros, săpând în apele noroioase în căutarea aurului. Braconieri.

Pot să fie şi piraţi ai junglei, numai să aibă un avion, o barcă sau măcar un radio.

Totuşi, nu aud nici unul dintre sunetele produse de civilizatori.

Pe neaşteptate, peste frunzele late ale unei plante târâtoare necunoscute mie (picioarele calcă pe ele cu zgomot, de parc-ar merge pe membrana întinsă a unei tobe), o mulţime de indieni guralivi dau buzna printre copaci, întâmpinând avangarda coloanei noastre. În faţă se află un sat indian.

Sunt mayoruna — de buze le atârnă aceleaşi podoabe.

Seamănă din toate punctele de vedere cu însoţitorii mei, numai că par mai puţin traşi la faţă şi mai puţin vlăguiţi. De asemenea, dau impresia că au mai multă energie când se reped să-i înconjoare pe nou-veniţi — pe copii cu o mulţime de mângâieri şi ţopăituri, pe adulţi ceva mai rezervat, totuşi zâmbind şi schimbând saluturi cu voce tare.

Asta mă face să-mi recapăt în parte puterile şi să acţionez deodată ca şi cum s-ar fi destrămat o vrajă.

Nu mă mai simt atât de legat şi dependent de cei care m-au capturat, iar efectul imediat este că mă îndrept din şale, îmi ţin capul mai sus şi mă uit în jur ca să identific posibili interlocutori. Totul într-un bine-venit elan de încredere în mine însumi şi în viitor.

În vreme ce abordez această conduită nouă, îl observ pe Lipitoare, aflat la doar câţiva paşi de mine, dispărând într-un cerc de femei şi tineri de ambele sexe, ale căror trăsături seamănă izbitor cu ale lui — e vorba, fără îndoială, de propria familie. Îl văd pe Tuti, băieţelul, luptându-se să pătrundă prin mulţime şi aruncându-se de-a dreptul asupra bătrânului. E primit cu o îmbrăţişare strânsă şi cu un zâmbet entuziast al dinţilor aproape putrezi, după care e aşezat pe umerii bătrânului, iar eu îmi dau seama brusc cât de mult seamănă între ei. Tuti se comportă ca orice fiu care şi-a regăsit tatăl — atâta doar că de o mie de ori în ultima săptămână au fost aproape unul de altul şi n-am ghicit niciodată că erau înrudiţi. Şi-atunci, ce rost are acum descărcarea asta sentimentală? A fost Tuti ţinut la distanţă de tatăl său prin conştientizarea ritualului?

I s-a cerut lui Lipitoare nu doar să postească, ci şi să se despartă de toate neamurile pentru a dobândi un anume ascetism purificator?

Tot ce se poate. Între timp, Lipitoare îl aruncă în aer pe Tuti, care cântăreşte probabil vreo douăzeci şi cinci de kilograme, cu forţa unui om viguros pe care postul şi mărşăluitul l-au afectat doar superficial. Sunt sigur că Tuti e fiul lui: membrii tribului ajunşi la vârsta lui Lipitoare au în mod frecvent câteva neveste şi aproape întotdeauna ultima e foarte tânără.

Nu mă pot opri să mă bucur de farmecul scenei şi îmi dau seama dintr-o dată că din orizontul meu a dispărut, cel puţin parţial, o uriaşă prezenţă autoritară. Prezenţa lui Lipitoare. Postura lui de căpetenie enigmatică, hotărâtă şi dominatoare, legată de mine doar prin intermediul tainicelor lui mesaje, cărora le limita conţinutul la ceea ce credea el de cuviinţă să comunice şi le controla integral frecvenţa. Bineînţeles, eram singur cu el şi cu oamenii lui: cu desăvârşire singur. Dar iată, fac acum o descoperire uluitoare: nu mă mai simt singur alături de ei. Ca şi cum această ramură nou-apărută a aceluiaşi trib (tot mai mulţi se ivesc printre copaci cu fiecare clipă, copleşindu-ne) ar reprezenta omenirea aşa cum o ştiu, numeroasă şi diversă, nu supusă suveranităţii unui singur conducător, indiferent cât ar fi el de capabil şi de charismatic.

Mă întreb dacă nu cumva Lipitoare şi-a slăbit influenţa asupra psihicului meu.

Nu pot să-mi ofer un răspuns şi, de fapt, asta n-are deocamdată nicio importanţă. Am dat uitării foamea mistuitoare. Epuizarea. Durerea împrăştiată difuz, pe care-o simt în toţi muşchii, mâncărimile înnebunitoare ale pielii, barba care zgârie impregnată de sudoare.

(Oare nu m-am ras de o săptămână sau de zece zile? Sau am rămas pierdut în junglă chiar mai mult de-atât?)

Speranţa mijeşte din orice, totul pare posibil. Sunt plin de hotărâre şi de încredere. Lucrurile se schimbă. Salvarea e aproape.

Într-un acces de independenţă, încep să alerg de jur-împrejur, adresându-mă noilor mei tovarăşi. Mă numesc Loren, îi anunţ. Sunt fotograf... fapt devenit irelevant, întrucât nu mai am aparat. Vin din josul râului, dintr-un loc numit Leticia... În jurul meu se formează un cerc alcătuit din bărbaţi, femei şi tineri; li se alătură şi câţiva dintre cei care m-au prins, pare-se pentru a le explica prezenţa mea; nici unul dintre ei nu scoate vreun cuvânt în portugheză sau în spaniolă. Unii ies din cerc, mai interesaţi de întrunirea tribului lor, în timp ce alţii le iau locul, îşi satisfac curiozitatea privindu-mă câteva clipe, după care se retrag şi ei... Continui să le vorbesc în portugheză sau în spaniolă, primind, în schimb, zâmbete placide şi priviri neînţelegătoare. Simt valuri fierbinţi ridicându-mi-se în minte. Orice, numai asta nu, nu candoarea asta de vieţuitori ai paradisului, care n-au dat niciodată de un străin...

Observ un bărbat mai tânăr, cu o pălărie de frunze aproape la fel cu cele purtate de Huaca Unu, Doi, Trei şi Patru. Un şaman. Dar acest şaman este îmbrăcat cu... o pereche de pantaloni scurţi şi zdrenţuroşi.

Îmi ţin răsuflarea şi mă apropii de el. E scund, poate cu puţin Peste un metru cincizeci. Mă cercetează răbdător şi atent, dar cu un mod atotcuprinzător de-a lua cunoştinţă de persoana mea, ceea ce mă umple de speranţă: simt că nu-i sunt străin. Trag aer în

piept şi încerc să mă stăpânesc — nu vreau să fiu dezamăgit. Dar, dacă vreau să aflu, trebuie să încerc.

Mă uit la el. Îmi întoarce privirea. Hotărât lucru, există ceva deosebit aici. Îi dau drumul în portugheză:

— Mă cheamă Loren...

— Lowen, uh-huh, răspunde omuleţul, imposibil de priceput în ce limbă.

Încep din nou:

— Mă cheamă Loren...

— Lowen, sim, spune el deodată, în portugheză.

Cambio.

Sunt cât pe-aci să-l strâng în braţe, însă ultimul lui cuvânt mă nedumereşte şi mă opreşte în loc. Cambio înseamnă “schimbare" sau “schimb" în portugheză.

— Bem-vindo, Lowen, spune omuleţul în portugheză, adică “Bine-ai venit, Loren".

După care adaugă imediat, încă o dată: Cambio.

Cambio mai înseamnă şi “terminat" în comunicările prin radio. Omuleţul m-a întâmpinat adineauri spunându-mi “Bine-ai venit, Loren, terminat", ca şi cum mi s-ar fi adresat prin radio.

Bolborosesc ceva, nu ştiu de când trăiesc alături de oamenii ăştia... arăt cu bărbia înspre băştinaşii care m-au adus aici, însă ei nu mai constituie un grup, s-au împrăştiat în noua mulţime. Am pierdut socoteala zilelor, îi spun, am avut un ceas cu calendar, dar ceasul... e prea complicat să-i explic ce s-a întâmplat cu el. Pun întrebări.

Ce se află în faţă, un sat? “Da, un sat, terminat", în portugheză.

Omuleţul nu poartă niciun fel de podoabe labiale peste tatuajul mustăţilor de pisică, iar tatuajul arată cam şters.

Ia spune, oamenii ăştia — arăt iarăşi cu bărbia spre băştinaşii “mei" — sunt rude cu tine?

Da, sunt rude, rude apropiate, explică el într-o portugheză relativ fluentă, chiar dacă stâlceşte “r"-urile ca un indian, ceea ce-l face să-mi spună Lowen (din câte-mi dau seama, limba mayoruna are mai puţine consoane ca engleza, dar vocalele ei sunt

folosite din belşug, iar rezultatul este un timbru destul de muzical, mai cu seamă când o vorbesc femeile).

— Rudele tale mi-au spus că nici unul dintre ei nu vorbeşte portugheza sau spaniola, rostesc eu, anticipând o negare.

Mă uit la Lipitoare. Fără îndoială, o să descopăr că bătrânul clovn s-a prefăcut tot timpul.

— Ei nu vorbesc portugheza, terminat, confirmă şamanul. Nimeni de-aici nu vorbeşte portugheză sau spaniolă, terminat. În afară de mine, terminat.

— În afară de tine? mă minunez cu voce tare.

— So eu, cambio, repetă el grav.

Şi completează cu un gest aproape drăgălaş, de genul “asta e", ridicându-şi amândouă mâinile cu palmele în sus.

Pentru început, mă încearcă un sentiment de dezamăgire; mă aşteptasem la un trib aculturat, aşa cum tribul ăsta nu pare să fie. Pe urmă, emoţia mă cuprinde din nou, nu-i nimic, un interpret ajunge, iar dacă tribul nu e aculturat, există posibilitatea întocmirii unui studiu despre cultura lor, acum sau mai târziu — sper că după ce o să-mi recapăt aparatele de fotografiat. Şi n-o să mai trăiesc aici printre oameni care-mi sunt complet străini.

În regulă. Apoi îmi licăreşte în minte o nedumerire: cum se face că el vorbeşte portugheza, iar ceilalţi, nu?

Fără să ne fi înţeles prin vreun semn, ne trezim plimbându-ne printre copaci, în direcţia satului. Menţinându-şi obiceiul de-a rosti câte-un cambio practic după fiecare replică, şamanul mă lămureşte că a învăţat Portugheza petrecând trei ani în mijlocul unei misiuni baptiste din Peru. Şi cum a ajuns acolo? Cu şase ani în urmă (Doamne, iată pe cineva care se orientează în funcţie de timpul secvenţial!), în zonă şi-au făcut apariţia nişte pistoleiros, terminat, angajaţi de un sindicat care căuta terenuri, terminat. Au avut loc ciocniri, terminat, iar el împreună cu alţi doi indieni au fost goniţi din urmă până la misiunea aceea, terminat, unde a găsit adăpost, a lucrat ca împletitor de coşuri, aPoi l-a asistat personal pe părintele care se ocupa de comunicaţiile radio ale misiunii. Părintele operator, brazilian de origine, folosea mai mult portugheza decât spaniola pe lungimile de undă ale radioului şi omuleţul a învăţat-o ca atare, punctată constant de corespondentul portughez al lui “terminat".

Când pomeneşte de camera cu radioul, în ochii micului şaman licăreşte o întreagă lume a amintirilor. Timpul petrecut la misiune a fost una dintre perioadele de vârf ale vieţii sale.

Îl întreb cum îl cheamă.

— Mi se spune Cambio, spune el fără complexe.

Bineînţeles. Cambio. Terminat. Cum altfel?

Dumnezeule mare! Îmi părăsisem tabăra de pe o plajă aflată pe cursul superior al lui Javari, mă alăturasem unui trib nedescoperit până atunci, fusesem acceptat în mijlocul lui şi primisem mesaje ciudate. De vreo două ori fusese cât pe-aci să-mi pierd viaţa. Ajunsesem la disperare şi eram pe punctul de-a porni de unul singur prin sălbăticie. Şi, dintr-o dată, acest sat nou şi Cambio... Iar acum, Cambio şi cu mine ne plimbăm în tihnă spre satul încă invizibil, ca şi cum toată acea presiune exercitată asupra vieţii mele nici n-ar fi existat.

Miroase a mâncare. Ceva fript. N-am adulmecat niciodată un miros mai îmbietor.

Trecem împreună pe lângă Lipitoare: acum are pe cap o adevărată liotă de copii goi căţăraţi pe el. Tuti, purtat pe umeri, deţine locul de onoare. Când trec pe lângă el, Lipitoare se uită la mine. Cu un uşor fior de nelinişte, îl întreb pe Cambio dacă Lipitoare e cumva un fel de mare şef al tuturor indienilor de-acolo. Satele acestea sunt conduse fie de o căpetenie, adeseori pur nominală, fie de un sfat al bătrânilor; însă, câteodată, când mai multe sate sunt cât de cât unite, unul dintre bătrâni este desemnat ca un fel de conducător formal.

Cambio îmi spune că Lipitoare nu este şeful cel mare, dar e, în schimb, “cel mai bătrân". În jur există şi oameni mai vârstnici, aşa că îmi dau seama că, de fapt, “cel mai bătrân" este un titlu, nu o referire la vârstă. Se pare că, printre conducătorii din regiune, Lipitoare e mai respectat şi consultat mai des decât toţi ceilalţi. Cambio adaugă că tot el e “cel care ţine minte". După ce bâjbâi niţel, pricep că şi acesta este tot un titlu, aparent acordat expertului în ritualuri. În timp ce-l descrie în acest fel, Cambio îi aruncă lui Lipitoare o privire degajată şi, totodată, respectuoasă.

Cel care ţine minte ne urmăreşte cu nişte ochi de nepătruns, în vreme ce ne continuăm plimbarea spre sat.

2. Cambio I

Satul acesta se află pe o uşoară ridicătură, un fel de mic platou neregulat şi împădurit. De asemenea, e mai mare decât satele improvizate în care am intrat şi din care-am ieşit: cel puţin douăzeci de colibe înconjoară o piaţetă circulară cu un diametru de vreo cincizeci de metri. Însă ai nevoie de ceva timp ca să-ţi dai seama de dispunere, fiindcă destul de mulţi arbori de bumbac din mătase şi de cauciuc au fost lăsaţi printre colibe, ba chiar Şi în centrul piaţetei, pentru a se putea împleti un acoperiş acceptabil din frunzele lor deasupra comunităţii. E pentru Prima dată când văd o asemenea amenajare. Copacii mai mici au fost tăiaţi, la fel ca subarboretul. Tufărişurile sunt rărite de picioarele care le calcă tot timpul. Cu toate acestea, ar fi nevoie de un avion menţinut foarte aproape de vârfurile copacilor pentru ca un ochi experimentat să vadă că bolta vegetală e neobişnuit de subţire aici. Bănuiesc că un om care-ar şti deja că satul se află aici ar putea să-l găSească. Dar cine ştie că se află aici?

Tribul “meu" continuă să fie antrenat în procesul de întâmpinare şi de escortare, fiind ajutat să facă din nou cunoştinţă cu gazdele. Îi văd acum pe mulţi dintre războinicii ”mei", nu doar pe Lipitoare, înconjuraţi de neamuri.

Apoi bărbaţii se aşază conform obiceiului pe buşteni, pregătindu-se pentru tradiţionalul “îmi pare bine". Aici însă, reînnoirea cunoştinţei se reduce la manifestări abia schiţate, cam de un minut fiecare, după care femeile îşi fac apariţia, aducând bunătăţile care transformă grupul nostru într-o hoardă de fiare înfometate: broaşte-ţestoase cărora li s-a scos placa abdominală şi au fost fripte în propriile carapace, peşte afumat în turte de manioc.

Într-o clipită, mă trezesc stând în fund în luminiş, fără să bag în seamă insectele care încep imediat să mi se caţere pe picioare (seamănă cu gândacii de bucătărie, numai că sunt de două ori mai mari). Apuc cu amândouă mâinile câteva bucăţi de carne de ţestoasă, muşc din prima atât de tare, încât dinţii mi se clatină în alveole şi simt cum o bucăţică nemestecată îmi alunecă pe gât chiar înainte să-mi dau seama ce gust are. Înmuiată în sucul propriu, îşi dă pur şi simplu drumul în jos, producându-mi o umflătură dureroasă în esofag.

Nu contează, o fac să coboare înghiţind pe nemestecate nişte manioc. Holbez nişte ochi cât cepele, creierul îşi pierde oxigenul şi aud scârbit cum tot ce-am dat pe gât îmi cade în stomac cu un ghiorăit distinct. Nici asta nu contează, rup încă o bucată ca s-o bag în gură, în timp ce undeva în stomac se produce un râgâit care mi se strecoară cu un şuier printre fălcile încleştate. Înghiţind, înfulecând, hăpăind, răspund strigătului de mai mult! mai mult! mai mult! al cărui ecou răzbate din fiecare celulă a corpului. Ling, sug, leorpăi, sfâşii, mestec până când zahărul din sânge, ajuns la un nivel mai apropiat de cel normal, îmi aşterne un văl de ceaţă peste ochi şi mă simt îmbătat, îmbătat de mâncare, îmbătat la gândul supravieţuirii temporare.

Apoi mă ridic şi inspectez locul. Tinerii îmi sesizează mişcarea şi încep să se ţină după mine, luând cu ei bucăţi de carne din care muşcă şi mestecă în timp ce mă urmăresc. Când mă uit la ei, zâmbesc, cu o expresie de prietenie unsuroasă. Îl văd pe Lipitoare, care mănâncă pe unul dintre buştenii de întrunire unde bărbaţii şi-au reînnoit cunoştinţa, muşcând şi rupând cu o ferocitate asemănătoare. Muştele şi ţânţarii sunt alungaţi de pe corpurile goale prin lovituri cu degetele lipicioase şi cu palmele cleioase. Râgâieli, gâlgâituri şi pârţuri întrerup muzica fluidă a mestecatului şi a înghiţitului, produsă de întreaga comunitate. În acest moment, cu mintea încă amorţită de foame, cu raţiunea inertă şi cu sentimentul de bună-cuviinţă anulat, sunt şi eu unul dintre ei, nedeosebindu-mă cu nimic.

Întotdeauna mi-a plăcut carnea de broască-ţestoasă iar de data asta e de-a dreptul un deliciu. Teddy Roosevelt, în cartea sa Prin jungla braziliană, pomenea ce “masă bună" sunt jaguarii şi pumele şi-şi mărturisea regretul că nu încercase carnea de leu cât timp stătuse în Africa. Poate că, după ce-o să flămânzesc suficient, o să mă deprind să-mi placă terciul de gândaci, ouăle putrezite de caiman şi alte asemenea fineţuri gastronomice de natură exotică. La naiba, cine ştie dacă n-o să rămân până la sfârşitul vieţii alături de tribul ăsta, cine ştie dacă nu cumva fac deja parte din el.

Puţin după aceea, mă sprijin de unul dintre copaci, luptându-mă să nu dorm. Uimitor, dar se pare că nimănui nu-i e somn deocamdată, pe când eu nici măcar nu mă mai pot ţine pe picioare: genunchii mi se îndoaie, iar spatele îmi alunecă în josul trunchiului. Asprimea scoarţei îmi freacă spinarea, provocându-mi o senzaţie minunată: îmi place atât de mult, încât mă ridic anevoie şi repet mişcarea. Ca un animal sătul. M-am îndopat, iar acum mă scarpin.

Pe urmă mă aşez şi îmi pipăi pişcăturile pe care mi le-au făcut pe umeri furnicile pe care le-am strâns pe mine frecându-mă de scoarţă, dar pur şi simplu nu-mi pasă. Obloanele pleoapelor mele trag în jos, dar pe sub întunericul lor mângâietor încă reuşesc să văd. Zăresc mai mulţi bărbaţi venind din desişuri, cu braţele încărcate de viţe verzi. Nu sunt bune la aţâţat focul. Oare la ce folosesc, la construirea altor colibe? Sunt prea scurte şi insuficient de groase. Gândurile îmi obosesc, nu mă interesează pentru ce le-au adus, o să aflu mai târziu sau mâine — există întotdeauna un mâine.

În apropiere, lângă un foc zdravăn, câteva femei mestecă terci de manioc. Îşi curăţă des gâtul scuipând stropi de manioc şi salivă în nişte tigve mari, bând apă din alte tigve când li se usucă gâtlejul şi dându-i iar drumul în băutură. Tigvele sunt tot ce rămâne din fructele rotunde ale arborelui crescentia. Olăritul naturii. Mai ciudate sunt oalele şi vasele de băut făcute din cranii omeneşti. Dacă o să mor aici, ce parte din mine o să fie transformată de mâinile indienilor într-o unealtă folositoare? Craniul, preschimbat în găvan?

Oasele antebraţului, cubitus şi radius, lungi şi subţiri, excelente pentru uneltele agricole? Calcaneul, ca vârf de suliţă? Triburile astea găsesc câte-un rost fiecărui oscior al scheletului omenesc. Chiar şi vertebrelor: strânse laolaltă, ele alcătuiesc nişte coliere grele, zornăitoare, mult apreciate.

Nu vreau să mor aici. Nu vreau să moară nici unul dintre noi aici, în cadrul vreunui ritual sinucigaş.

Însă n-o să murim fără o petrecere: femeile astea prepară masato, o bere indigenă. O să fie nevoie de saliva acumulată timp de două sau trei zile pentru fermentarea pastei de manioc şi transformarea ei într-o băutură lăptoasă şi ameţitoare, vâscoasă, acră şi de-a dreptul oribilă. Tot mi-a rămas puţin timp. Ochii aproape că mi s-au închis. Tigvele se clatină şi zdrăngăne când femeile trec printre ele ca să ajungă la cele goale. Ochii mi se închid, mi se deschid, mi se închid la loc. Sub pleoape, luminişul se întinde în toate direcţiile; bolta de deasupra mea se schimbă într-o pădure de stalactite verzi. Mă aflu într-o peşteră plină cu statui de fiare şi de oameni. Bâjbâind şi târându-mă la întâmplare, observ că statuile se trezesc la viaţă când trec pe lângă ele. Apoi împietresc la loc. Mi se pare că faptul ascunde o semnificaţie imposibil de exprimat. Lumina mă învăluie blând, o lumină albastră şi mângâietoare, lumina revelaţiilor. Aud în preajmă un izvor care susură. Mă aflu la începuturi.

Când maimuţele urlătoare mă trezesc, suntem în zori.

Zorii zilei următoare. Dându-mi seama de asta, sar cât pot de sprinten după doar două secunde de la trezire şi-mi cercetez hainele, căutând mici creaturi târâtoare. Răsuflu uşurat că nu găsesc niciuna. Dormisem pe jos în pădure.

Din cauza amorţelii, mă doare tot corpul. Câţiva indieni, bărbaţi tineri cu toţii, observă că m-am sculat şi se apropie, însă curiozitatea lor pare moderată. Un chip prietenos pătrunde în cercul lor mai larg, un zâmbet cald mă readuce într-o lume a speranţei şi schimb saluturi matinale cu Cambio, în portugheză — ce minunat e să poţi vorbi cu cineva în aceeaşi limbă! Cambio mi-a păstrat micul dejun sub forma unei bucăţi de beiju, cu o umplutură de peşte la mijloc, semănând cu un taco 1 grosolan; când să-l duc la gură, fumul îmi năvăleşte în ochii împăienjeniţi, mirosul lui zgâriindu-mi nările şi gâtul, în timp ce o pală de căldură mă izbeşte peste faţă.

Fac ochii mari, temându-mă că a luat foc pădurea.

Războinicii musculoşi stau în luminiş în jurul unei mese pulsatile de flăcări care se înalţă dintr-o grămadă de obiecte care se scorojesc şi se zvârcolesc ca trupurile unor penitenţi. O pală mare de fum ţâşneşte în sus şi, din boltă, câteva fragmente carbonizate cad peste foc şi peste cercul lucios al războinicilor goi.

Orele de odihnă au fost îndestulătoare ca să-mi reconectez organismul la capacitatea maximă de îngrijorare. Mă trezesc imediat vibrând ca o coardă ciupită Şi-i caut ochii lui Cambio, temându-mă să-l întreb ce Se petrece, fiindcă acum n-o să mai existe nici urmă de confuzie în răspuns. Însă Cambio îmi priveşte mâna încleştată pe bucata de beiju, pare preocupat de faptul că n-o mănânc şi dă dovadă, prin tot ce face, de o normalitate Prietenoasă.

- Ce-i asta?, îl întreb.

Se uită la foc. Întrucâtva fascinat, ca şi cum ar fi vorba de o ceremonie la care se asistă foarte rar. Şi exact aşa o şi numeşte când îmi răspunde. O cerimonia, terminat. Mă abţin să-i pun mâinile pe umeri, să-l scutur şi să-l atrag de la o distanţă culturală de douăzeci de mii de ani, spre felul meu de-a acţiona şi de-a înţelege. Despre ce fel de ceremonie vorbeşte? Care este semnificaţia ei?

Simt că umbra lui Lipitoare, preistorică şi hirsută mi-a ocupat din nou orizontul.

— Revenim, terminat, spune el. Lucrurile astea mor aici, ca să putem reveni.

Transcriu dialogul din memorie. Punând de la mine unele cuvinte subînţelese atunci, traducând anumite replici prin abatere de la litera lor, dar per ansamblu sigur de sensul lor general. Ca să poată reveni. Dau din cap cu seriozitate, ca şi cum noţiunea nu mi s-ar părea nici bizară, nici comică. Unde să revină? Într-o eră mai timpurie, terminat, răspunde el, întrucâtva stânjenit — există în el un nivel al civilizatorului pe care nu-l poate împărţi cu mine fără să se desprindă de lucrurile la care asistăm. Cu toate acestea, ceea ce vedem este extrem de agresiv şi de spectaculos, extrem de greu de batjocorit sau de tratat cu scepticism, mai cu seamă acum, când participă şi membrii tribului său.

— Vrei să spui că vă-ntoarceţi în timp?

Nota 1. Preparat tradiţional mexican, sub forma unui sendviş făcut din tortilla (n. tr.).

Pun întrebarea fără să am nici cea mai mică impresie de ridicol.

Răspunde că nu, nu se întorc. Revin, terminat.

Desenează un cerc prin aer cu braţul şi foloseşte o expresie portugheză, ia e volta, care înseamnă a merge şi a se înapoia, şi care se întâlneşte în limbajul traficului aerian, cu sensul de călătorie dus-întors. Prin urmare, revin.

La un timp care a existat înainte de-a le avea pe toate acestea — arată spre uneltele şi spre armele care pocnesc pradă flăcărilor. Dar ar putea să le ia cu ei, protestez eu —

asemenea lucruri sunt folositoare, nao? Reprezintă averea tribului; de ce să le distrugi? Fiindcă spiritele lor ţin tribul în loc, terminat. Îl ţin în loc şi nu-i îngăduie să revină. Toate obiectele sunt locuite de spirite, explică el, iar astea de-aici, dată fiind condiţia lor de spirite ale gospodăriei, sunt cele mai puternice şi mai invidioase — Cambio le descrie aproape ca pe-o armată de rude posesive şi bigote. Îl opresc ca să-mi lămuresc o noţiune care dintr-o dată mi se pare extraordinar de importantă: credeam că timpul, timpul în sine, e cel care sălăşluieşte în obiecte. Acest fapt făcea din distrugerea lor o operaţiune preliminară cum ar veni, fără de care tribul nu putea ţâşni în acel timp liber unde nici direcţia şi nici durata nu erau fixe sau uniforme.

Am strâns laolaltă prea multe abstracţiuni pentru el.

Mă priveşte, clipind des. Simplific cât pot de mult şi, după ce se gândeşte şi se încruntă o vreme, se declară de acord că există timp în obiecte. La fel cum există şi spirite. Nu vede nicio contradicţie în acest tip de coabitare. Oricum, ca să meargă şi să revină în timp (ia e volta no tempo, conform exprimării lui), un trib trebuie să-şi reteze legăturile cu viaţa de zi cu zi. Prin urmare, bunurile de preţ se cer distruse; lucru valabil şi pentru colibe şi sate. De fiecare dată. Această operaţiune a distrugerilor succesive, a repetatelor schimbări ale poziţiei, constituie călătoria propriu-zisă.

Cel puţin asta lămureşte ce făceau când m-am întâlnit cu ei. Călătoreau prin timp. Slăbindu-şi pe rând legăturile cu fiecare sat improvizat pe care-l ridicau, iar apoi îl lăsau în urmă. Devenind mai liberi cu fiecare morman de unelte şi de arme pe care le sfărâmau şi le puneau pe foc.

Îl întreb pe Cambio ce se va întâmpla odată ce tribul va ajunge la destinaţie. Surâde, iar braţele lui deschise îmbrăţişează luminişul, colibele, bolta şi poate că şi cerul de dincolo de ea.

— La naiba cu tot ce-i aici, terminat.

În gestul şi în surâsul lui există un sentiment de izbăvire, o speranţă minunată că, prin îndeplinirea ritualului, această prezenţă dureroasă şi complicată va dispărea.

Între timp, focul trimite nori de fum spre noi. Pe Cambio îl ustură ochii şi clipeşte des, dar rămâne pe loc, ca Şi cum s-ar umple cu puterea simbolică a priveliştii.

Îl întreb unde se aşteaptă să ajungă la capătul călătoriei lor misterioase. După ce caută câteva clipe cuvântul potrivit, îmi spune că destinaţia lor este nascente. Ceea ce înseamnă “loc de naştere" sau “început". Ajuns aici, Canbio îmi scrutează chipul, iar stinghereala lui pare atenuată de reacţia mea: nu las să se vadă nici cea mai miCă urmă de sarcasm.

Dacă e să am vreo manifestare, aceasta e de preocupare.

Coroborez ce-am auzit adineauri cu mesajul de mai înainte al lui Lipitoare şi mă întreb dacă nu cumva ar trebui să-mi verific starea propriilor simţuri. Eventual, să fac exerciţii de înmulţire pe puţina hârtie care mi-a rămas. Nu, n-am timp pentru asta. Îl am aici pe Cambio, care e dispus să vorbească. Trebuie să scot de la el tot ceea ce poate explica întâmplările prin care am trecut.

Îl conving pe Cambio să vină cu mine în spatele colibelor, spre copaci. Poate că a înţeles de ce. Mă însoţeşte fără să se opună.

Îl încolţesc într-un triunghi de tufişuri joase, mărginite pe două laturi de arbori, iar pe a treia de imaginea urâtă şi lipsită de adâncime a spatelui grosolan al celor două colibe. Dincolo de ele se află deschiderea luminişului, unde fumul se ridică în urma sacrificării acelor spirite care sălăşluiesc în săgeţi, în răzătoarele de manioc şi în oale, precum şi în neamul căruia îi aparţine Cambio.

Pun întrebări şi primesc răspunsuri.

Cambio nu-şi aminteşte nicio perioadă în care tribul să nu fi fost în mişcare, de aceea ştie că s-a născut pe malul peruvian al râului, dar n-a reţinut unde anume. Undeva în josul apei. Modelul presupunea întotdeauna migrarea din faţa vârfului de lance al dezvoltării expansioniste.

Tot ceea ce prezicea dezvoltarea constituia un semnal pentru un nou ciclu de nomadism. Cu şase sau şapte ani în urmă — puţin înaintea perioadei petrecute de el la misiunea baptistă —, membrii tribului din pădure au luat contact cu nişte indieni aculturaţi, care trăiau în aval. şi au aflat astfel anumite zvonuri în legătură cu o aşezare.

Se prezicea o invazie a fermierilor sărăciţi din statele din nord-est. Prospectori, constructori de drumuri şi agenţi funciari urmau să dea buzna în scurt timp şi să ocupe capetele de pod, însoţiţi de pistoleiros gata să tragă, exact cum procedaseră şi canonierele care urcaseră pufăind pe cursul râului cu câteva decenii mai devreme.

Hotărârea la care se pare c-au ajuns spontan câteva grupuri tribale a fost un exod spre amonte. Momentul a coincis cu refugierea lui Cambio la misiunea baptistă, aşa încât omuleţul recunoaşte că n-a fost de faţă când s-a luat decizia exodului. Oricum, urmarea a fost că mai multe grupuri tribale au pornit în susul râului, aparent pe ambele maluri ale lui Javari, pe poteci suficient de depărtate una de alta pentru ca masiva deplasare să nu fie observată de sus.

Dar bine, Cambio, îi spun, genul ăsta de invazie n-are loc aici. Se desfăşoară în Matto Grosso şi în Rondonia.

Dar nu mai sus de Leticia, nu pe Javari. Există, ce-i drept, aşezări mici în curs de construire în diverse locuri de pe cursul lui Javari, însă, deocamdată, nu e vorba de nicio invazie, şi în niciun caz aici.

Ascultă atent şi dă din umeri. Aşa s-a zvonit. Unele grupuri tribale n-au dat importanţă, altele s-au hotărât să nu rişte.

Îl întreb câţi membri ai tribului au fost implicaţi în migraţia aceea. Ridică din umeri încă o dată — nu ştie.

Insistă că unii s-au întâlnit cu coloniştii şi că au avut loc ciocniri. Într-unul dintre cazuri, un grup de indieni a capturat o echipă de colonişti care mergea cu barca împreună cu nişte pistoleiros, ţintaşi plătiţi, terminat.

I-au dezarmat, i-au legat de copaci, terminat, i-au uns cu miere de albine sălbatice, terminat, şi i-au lăsat în voia furnicilor mărşăluitoare şi a altor vieţuitoare din junglă.

Terminat definitiv.

A urmat exodul, în timpul căruia anumite grupuri au Pierdut atât de mulţi membri, încât au fost nevoite să se alăture altora, câteodată chiar unor rivali tradiţionali.

Ştiam că un trib care ajungea să aibă sub o sută de membri întâmpina mari probleme de supravieţuire. Au încercat să îşi completeze populaţia furând oameni, adaugă Cambio.

Furau alţi indieni sau metişi care trăiau pe malul râului, copii sau fete suficient de puternice pentru a fi mame.

Aşa că asta i-a adus aici, terminat, conchide el şi-şi deschide larg braţele, justificând ceremonia învăluită în fum care se desfăşoară în spatele nostru. Are o expresie dezarmant de paşnică, expresia unui om care n-a avut niciodată în viaţa conştientă prilejul de-a se împotrivi sau cel puţin de-a discuta în contradictoriu cu forţele mai mari care-i modelau soarta.

Cambio, îi spun, toate astea sunt triste, foarte triste.

Dar ceea ce face căpetenia voastră cea mai vârstnică nu se limitează la călăuzirea oamenilor în susul râului. Îi duce spre altceva, spre o ceremonie care are toate datele unui rit al morţii.

Cambio mă priveşte. Aprobă din cap. Da. Asta face bătrânul. Fiindcă nu mai avem unde să mergem. Sar de la locul meu şi arăt spre pădurea deasă, acest încâlcit bastion al vieţii, ale cărui zgomot şi neastâmpăr, stimulate de foc, îi atestă vigoarea şi întinderea. Cambio, îi spun, chiar dacă s-ar distruge câteva mii de hectare de pădure tropicală în

fiecare zi, tot ar exista o junglă suficient de mare ca tribul ăsta să se ascundă mulţi ani de-acum încolo. Bătrânul... bătrânul nu ştie. Poate că bătrânul e nebun...

Nu, răspunde Cambio. Chiar dacă nu vin acum, coloniştii tot o să ajungă în curând. Iar după ei o să sosească prospectori şi agenţi ai guvernului, cu avioane, puşti şi alcool.

Nu-mi rămâne decât să leg această aşteptare de ceea ce am trăit în ultimele două săptămâni. Atunci, unde se mai pot retrage? La începuturi?

Aprobă din cap, cu aceeaşi linişte dezarmantă a celui care n-are de ales.

— Ce este începutul, Cambio?

Îşi îngustează ochii. Privirea lui, directă şi sinceră, devine opacă, de parcă s-ar întoarce asupra sieşi spre interior. Nu pare dornic să meargă mai departe cu mine sau poate că nu vrea să-şi imagineze acest început. Înghit în sec agitat. Mă aplec spre el şi insist.

— Ce e începutul ăsta afurisit, Cambio?

— O să vezi, murmură el evaziv. O să vezi, Lowen, terminat.

Ceva mă face să mă înfior şi nu ştiu dacă e răspunsul lui sau numele meu — după atâtea zile în care nu l-am auzit, pronunţarea, simpla pronunţare a propriului meu nume are o realitate hipnotică. Cambio se întoarce, gata să revină în mijlocul micului său neam, însă mă grăbesc să-i aţin calea, căci îmi vin în minte o sumedenie de alte întrebări. Cum de ştie că există un început? Cambio ridică din umeri; nu ştie, pur şi simplu bănuieşte. Cine ştie? Bătrânul? Da, bătrânul, confirmă Cambio, al cărui corp se apleacă deja înainte spre locul ritualului, în timp ce trăsăturile îi sunt marcate de şovăială, ca şi cum o explicare prea amănunţită ar echivala cu o trădare.

Eu însă continui să-l pisez.

— Cum de ştie bătrânul, Cambio, a fost acolo?

Ezită, poate întrebându-se cum să răspundă sau poate lămurindu-şi sieşi anumite lucruri în minte. Trage adânc aer în piept, strânge buzele, aproape sfidător, după care le deschide din nou. Nu, n-a fost acolo. Nimeni n-a fost.

Totuşi, bătrânul...

— Bătrânul îşi aminteşte, terminat, anunţă Cambio.

Se întoarce din nou ca să plece, dar eu n-am terminat şi încă nu vreau să mă înapoiez în luminiş. L-am adus pe Cambio înapoi ca şi cum m-aş simţi foarte legat de semnalele tribului (am sentimentul că sunt conectat de ei printr-un milion de gânduri). Cum de-şi aduce aminte bătrânul de un loc pe care nu l-a vizitat niciodată?

Cambio nu răspunde. Nu-mi rămâne decât să conchid că îşi aminteşte este o expresie folosită simbolic de Şamanul deprins cu limbajul radiofonic şi că lucrul pe care-l sugerează prin folosirea ei e un fel de “cunoaştere magică". Respir adânc şi ajung la esenţa perplexităţii mele: îl informez pe Cambio că bătrânul mi-a vorbit deja despre toate astea.

Acum nu mai e nevoie să-l ţin eu aici — rămâne de bunăvoie în compania mea.

Se arată întrucâtva şocat, deşi nu foarte mult. Îl asigur că nu vorbesc mayoruna.

Trec, poate, douăzeci de secunde. Pe urmă, Cambio îşi drege glasul şi declară că e posibil ca Lipitoare să-mi fi vorbit în outra lingua, “cealaltă limbă". Mă asigur că am înţeles exact ce mi-a spus, îi repet că bătrânul mi-a vorbit fără cuvinte, iar Cambio dă din cap, asta este cealaltă limbă.

Aşa numeşte Cambio iluminarea, “cealaltă limbă". Cu toate acestea, Cambio acţionează aici ca un neiniţiat. Nu vorbeşte cealaltă limbă, deşi ştie că bătrânii o vorbesc.

Îi mai spune şi lingua velha, “limba veche", dar, când îl întreb dacă a fost cândva predominantă, în cursul istoriei tribului, ridică din umeri pe muteşte. Nu ştie mare lucru despre ea, doar că se presupune că există şi că e cunoscută de membrii mai vârstnici ai tribului. Îl întreb dacă o vorbesc şi femeile şi-mi răspunde că n-a auzit niciodată să fie folosită sau înţeleasă de femei.

Îl întreb cum reuşesc bărbaţii mai în vârstă s-o înveţe, iar aici Cambio e cât se poate de vag. În cele din urmă, declară că “îşi amintesc". Stă pe gânduri câteva clipe, încercând parcă să-şi amintească, la rându-i, tot ce ştie despre acest mod de comunicare, după care repetă cu o oarecare siguranţă: da, asta e, îşi amintesc. Însă cum îşi amintesc n-are idee. Şi vârstnicii înaintea lui îşi aminteau. Mă gândesc la acest lucru şi fac legătura cu ceea ce ştiu deja despre ierarhia tribală; majoritatea specialiştilor declară că ea nu prea există, deşi e posibil să se înşele. Funcţiile de conducere în cadrul tribului nu sunt ereditare; aproape oricine poate deveni conducător. Orice bărbat mai în vârstă e tratat ca un staroste, cu condiţia să fie sănătos şi să aibă comportamentul unui descurcăreţ care le ştie pe toate.

Încep să mă întreb ce înseamnă memoria pentru acest bărbat sau pentru toţi aceşti oameni. Ce demnitate sau calitate aparte le conferă celor care au titluri de genul “cel care îşi aminteşte". Faptul că bătrânul mi s-a adresat în cealaltă limbă m-a ridicat în ochii lui Cambio. Acum e dispus să zăbovească lângă mine, ca o gazdă politicoasă, aproape ca un ucenic plin de bunăvoinţă. Iar apoi... am impresia că primesc un mesaj, deşi nu de la Cambio. Dar care îl include pe Cambio. Mesajul pare-a spune că reacţiile mele, precum şi răspunsurile mele la aceste întâmplări, constituie o dovadă că ele au

loc cu adevărat. Mă uit la Cambio, al cărui zâmbet este cât mai prietenos cu putinţă, şi-mi vine să-l înhaţ şi să-l scutur zdravăn: Ce înseamnă asta? Ce dracu' am ajuns să fiu, dovada că blestemata lor călătorie are loc? Şi dacă da, de ce? Au sesizat vreo slăbiciune din partea mea, absenţa dorinţei de-a mă împotrivi aiurelilor lor? Mi-am suspendat toate facultăţile critice? În ce măsură am devenit impresionabil?

Deodată, liniştea stranie a cerului de dincolo de boltă îmi sporeşte nedumerirea — oare suprim inconştient toate sunetele traficului aerian? Sunetele pe care am tânjit să le-aud în ultimele câteva zile, când am vrut atât de tare să deosebesc diversele urlete şi ţipete din junglă, încât de câteva ori am confundat gâlgâitul dilatat al gurii unei broaşte-bou cu turbulenţa unei elice vuind deasupra bolţii?

Umbra primordială a căpeteniei pare să se aplece din nou spre mine, peste vârfurile neregulate ale colibelor, şi mă simt iarăşi robit şi invadat.

Cu mare viteză, mintea îmi trece în revistă experienţa prin care am trecut, mesajele neexplicate şi felul cum le-am primit. În ciuda tuturor sentimentelor mele contradictorii, nu pot să neg un anume ataşament faţă de ce mi s-a întâmplat. La început rezistent, mă întrebasem apoi dacă îmi pierdusem minţile sau dacă visasem cu ochii deschişi. Totuşi, admisesem posibilitatea de-a fi fost contactat şi aşteptasem cu o nesiguranţă crescândă următoarea comunicare. Voisem să-i înţeleg pe cei care mă prinseseră, aşa că mă orientasem spre ei cu toate antenele întinse. Informaţiile trebuiau să vină pe această cale, întrucât o alta nu exista. Învăţasem să tolerez acel zumzet de fond amorf şi descoperisem că sursa majorităţii mesajelor era Lipitoare. Faptul mi se păruse mai acceptabil, cu toate că muta contactul pe terenul nedorit al hipnozei sau al telepatiei, despre care ştiam atât de puţin, încât n-aş reuşi să le definesc şi nici măcar să le recunosc manifestările în alte împrejurări. Faptul că omul este organizat la nivel social şi că este om înaintea limbajului aşa cum îl ştim nu mi s-a părut atât de bizar, deşi bunul meu simţ insista în a susţine că, la un asemenea nivel de dezvoltare, mesajele nonverbale trebuiau să fie, pe de o Parte scurte, iar pe de alta, limitate concret la găsirea hranei, respingerea atacurilor animalelor de pradă, descoperirea de adăposturi şi împerechere. Însă conceptele care reieşeau din comunicările ulterioare ale lui Lipitoare erau sofisticate şi cu bătaie lungă. Timpul, o noţiune pe care omul primitiv poate că nici n-a avut-o, cu excepţia sensului cel mai restrâns, al conştientizării faptului că o acţiune se petrecea înaintea sau în urma alteia, mi-a fost prezentat ca o dimensiune flexibilă şi, în ciuda convingerii naive a rămânerii lui înăuntrul obiectelor, părea să conţină toate elementele unei cosmogonii. Încercarea omului de-a se vedea în raport cu timpul era, în mod evident, scopul manipulărilor rituale cele mai importante şi practicate cu cea mai mare insistenţă de Lipitoare. Conceptele care erau transmise — şi cărora le-am dat un contur în mintea mea, aşa încât greşelile de traducere mi-au aparţinut în întregime — indicau nu numai drumul plin de obstacole al unei comunităţi, ci şi propriile dileme ale lui Lipitoare.

Neliniştea lui faţă de eficienţa propriilor vrăji. Faţă de spaţiul de manevră prea mic sau faţă de eşec. În paralel, tribul îşi demonstrase activ credinţa în efectuarea unei călătorii în timp, spre începuturi. Şi-a retezat legăturile, în repetate rânduri, cu obiectele, sălaşurile şi aşezările.

Una câte una, toate aceste noţiuni au devenit realităţi în mintea mea. Iar acum... acum...

Acum ce trebuie să fac — să rămân aici şi să fiu garantul lor? Simt din nou că-mi vine să-l înşfac pe Cambio şi să-l târăsc în faţa acelui bătrân, ca să-l pun să-mi exprime indignarea şi chiar să râdă de toate astea în numele meu.

Aşadar, timpul curge din obiecte ca laptele de la sânul mamelor, iar dacă sfărâmi obiectele, scapi şi de timp — ce concreteţe sublimă! Şi dacă orbecăim prin junglă pe o sută de mile pătrate, se presupune că ajungem dănţuind la cea mai mare enigmă a omului, timpul însuşi. Care, la rândul lui, ar fi doar o durată imprecisă şi maleabilă, gata să fie frământată după bunul plac de câteva sute de indieni care, altminteri, nu sunt dispuşi să accepte schimbări mult mai nepretenţioase, cum ar fi îmbrăcarea tricourilor şi folosirea chibriturilor pentru aprinderea focului.

Şi totuşi, simt că am fost învestit cu un rol precis în această situaţie, am o răspundere legată de consecinţele ei. Cineva trebuie să denunţe ritualul şi să protesteze faţă de privaţiunile pe care el le impune acestor oameni; iar, dacă e să fiu eu acela, aşa să fie. Încrederea pe care mi-a acordat-o Lipitoare nu constituie defel o problemă. Am câştigat ceva mergând cu ei. M-am simţit mai apropiat ca niciodată de natură. Am înţeles, am simţit şi am perceput cu toată fiinţa, într-o minunată stare de nespecializare. Promisiunea unei dezvăluiri devenise atât de importantă pentru emoţiile mele, încât m-am abţinut cât am putut să iau vreuna dintre uneltele de supravieţuire din mormanele acelea de instrumente distruse. În schimb, am rămas pe poziţie, sperând într-o revelaţie.

Iar acum...

Îi dau de ştire fără echivoc lui Cambio că vreau să rămân singur. Deşi e surprins de bruscheţea mea, zâmbeşte şi se înapoiază în luminiş.

Am nevoie să fiu cu desăvârşire singur. Am nevoie să recapturez persoana care eram cu doar câteva săptămâni în urmă şi s-o identific printr-o trăsătură familiară, un gest, un gând, orice, indiferent cât de banal sau prostesc, ca să pot stăvili această invazie care a început cu simţurile şi care acum se îndreaptă spre lăcaşul cel mai înalt al fiinţei mele, propria minte şi credinţa ei în dreptul meu de-a supravieţui. Nu sunt o celulă, o moleculă sau o furnică aliniată într-o coloană mânată orbeşte de un scop anume, ci un om modern.

Dacă vreau să supravieţuiesc, trebuie să menţin şi să Proiectez un simţ autogenerat masiv al propriei identităţi, trebuie să-mi pompez din străfundurile psihicului toată energia rămasă, modelând-o şi îndesând-o ca pe o armă, Ca să mă pot folosi de ea şi să mă întorc în satul acela, gata pentru o rebeliune de unul singur.

Încep tabla înmulţirii în minte, îmi pierd concentrarea, greŞesc, încerc din nou, renunţ. Mă frec cu mâinile pe faţă şi nu obţin nicio impresie de familiaritate. Simt cum tribul îmi suge mintea, la fel cum verdeaţa abundentă a pădurii îmi absoarbe vederea, topind-o într-un văl nelămurit de culori care nici nu mai sunt culori; de fapt, nu mai sunt nimic — doar un triumf al acestui belşug primordial.

Trăind, murind, trăind din nou.

Ca să mă recapturez bine, mă întorc cu faţa la pădure.

Senzaţia care prinde contur în mine, în timp ce fixez cu privirea învălmăşeala verde de ramuri, tulpini şi liane, este liniştită şi nu poartă în ea tristeţea sau conştientizarea unui nou dezastru. De fapt, îmi dau seama de ea abia când pricep că, deşi aş putea s-o tulesc în pădure chiar acum, n-am niciun interes s-o fac. Ca să-mi dau curaj pentru intrarea în acţiune, mă imaginez mergând întins până la cel mai apropiat afluent, conform unui plan pe care l-am repetat în minte, şi apoi plutind pe apa lui în jos până ajung în lumea din care am venit.

Acţiunea mi se pare fără rost: Să scap de ce? Şi unde?

Ceea ce se întinde în faţă nu este alcătuit din aceleaşi râuri, aceleaşi distanţe şi aceleaşi forme de teren pline de nenumărate specii de plante şi animale, dar fără urmă de omenire modernă? Acolo nu se află nimeni ca mine. Asta nu înseamnă că lumea civilizatorilor a dispărut, ci pur şi simplu că încă n-a apărut.

Îmi trec prin minte Leticia şi alte nume de oraşe de pe malul râului. Au rezonanţa unor locuri inventate. Leticia nu este acolo. Leticia, Manaus, Belem, Brazilia sunt inexistente, la fel ca populaţiile pe care le adăpostesc.

Deocamdată, n-au apărut. Cucerirea propriu-zisă încă n-a avut loc. Mă aflu în perioada de dinaintea cuceririi.

Privesc ţintă pădurea. Primordialitatea frunzelor şi a lujerelor creşte, devenind copleşitoare. Bogăţia pădurii este vibrantă şi încrezătoare, ca şi cum ar fi sprijinită de un timp fără margini. Pădurea redevine ce-a fost, iar foşnetul ei este atât de deplin, încât îl simt pătrunzându-mi în sânge. Dar oamenii nu există. Supuşii lui Lipitoare se întorseseră, orbitând prin timp, pentru a fi primele fiinţe omeneşti dintr-un teritoriu al formelor de viaţă neameninţate, nenumărate şi nenumite. Iar eu mersesem cu ei.

Senzaţia persistă, după care coboară în străfundurile minţii şi rămâne acolo. Supusă, împăcată, ca o amintire.

3. Cambio II

Mă înapoiez în luminiş, nehotărât. Chiar dacă nimic din toate acestea n-ar fi adevărat, iar speranţa de izbăvire a acestor oameni ar fi doar folclor şi nimic altceva, frumuseţea unei asemenea speranţe merită să fie protejată. Cine sunt eu să le impun un alt adevăr?

Luminişul pare foarte larg şi plin de oameni. Ici câteva femei rad manioc, mai încolo bărbaţii ridică o salbă de colibe mici (mai scunde decât cele ale familiilor; mă întreb la ce folosesc). Chiar pe lângă colibele acelea trece Tia — e foarte slabă, i se văd vertebrele ca un şirag de mătănii mari şi noduroase care-i atârnă pe spatele gol. Trece pe lângă Cambio, care n-o salută în stilul ostentativ al civilizatorilor, deşi ştiu că se cunosc. Toţi aceşti oameni se cunosc între ei. O zăresc pe Zonia într-un grup de fete de vârsta ei. Are o expresie încă apatică, dar gesturile şi-au căpătat vitalitatea, făcând-o să arate cu totul altfel decât în dimineaţa când am văzut cadavrul iubitului ei în coşciugul acela împletit din crengi. Văd o grămadă de copii gălăgioşi, zburdalnici, adunaţi în mijlocul luminişului.

Câteva femei le freacă trupurile mici şi neastâmpărate, vopsite deja în negru, cu genipap, o substanţă strălucitoare şi uleioasă, probabil un fel de răşină. Asta face ca vopseaua de genipap să lucească puternic — câteva dintre braţele micuţe care se agită tot timpul sclipesc şi reflectă lumina de parc-ar fi poleite cu crom. Trebuie să aflu de ce sunt vopsiţi copiii ăia.

Calc pe ceva şi, când mă uit în jos, văd nişte cârlige de undiţă, cioplite din lemn şi împodobite ameninţător cu o ţeapă mare, închisă la culoare, fixată pe interiorul buclei. Sunt trei la număr. Probabil că au căzut dintr-un coş sau din mâna cuiva când a fost strâns avutul familiei în timpul ceremoniei de dimineaţă.

Fac ochii roată peste întregul luminiş şi nu observ nicio privire aţintită asupra mea. Îngenunchez cât pot de iute, înhaţ deodată toate trei cârligele, dintre care unul aproape că-mi face o tăietură în palmă, şi le îndes în buzunar. Dacă reuşesc să scap în josul râului, ar trebui să-mi ajungă pentru primele mese. O să-mi fac şi alte cârlige cu cuţitul sau o să folosesc timbo, dacă o să izbutesc s-o găsesc pe vreunul dintre maluri. E vorba de o plantă ai cărei cârcei, odată zdrobiţi, secretă un drog care paralizează peştii fără a le contamina carnea. Am învăţat cum să-l întrebuinţez în apele lui Xingu. Ştiu să

pescuiesc cu acest narcotic indigen. Atât indienii din bazinul Amazonului, cât şi cei din Orinoco se pricep să folosească multe varietăţi ale acestor plante.

Cu câteva minute în urmă am avut senzaţia puternică a existenţei într-un timp dinaintea cuceririi. Acum simt că propria mea lume există din nou. Faptul în sine e încurajator.

Mă ridic, mă îndrept iar spre copii şi-l zăresc pe Lipitoare, care se iveşte din cealaltă parte a luminişului.

Are o înfăţişare atât de regească, încât la început nu-l recunosc: poartă o diademă mare din pene de ara şi câte-o pană de papagal în fiecare nară. Se apropie de copii, se opreşte şi rămâne pe loc, supraveghind ungerea corpurilor.

Sosesc două fete care duc nişte mici baloturi de capoc fără o formă precisă — capoc este puful alburiu al arborelui de bumbac şi mătase. Fetele smulg câteva smocuri de capoc din baloturi, le lipesc de spinările uleioase ale copiilor, după care iau alte smocuri şi le aruncă spre copii. Aceştia râd, ţipă, dau din mâini şi din picioare, fetele şi femeile râd şi ele, iar Lipitoare se profilează deasupra tuturor, zâmbind cu dinţii lui de obsidian.

Ştiu ce simte. Ştiu, de asemenea, ce înseamnă ungerea copiilor cu răşină şi apoi împodobirea lor cu puf de capoc.

Sunt ritualuri de pubertate, deşi nici unul dintre aceşti copii n-a ajuns la vârsta pubertăţii. Limita de vârstă a acestor ritualuri a fost coborâtă pentru ca ei să poată fi consideraţi bărbaţi şi femei acum, nu mai târziu. Ştiu şi de ce. Nu există mai târziu. Ştiu tot ce se poate şti despre scena asta care atestă cu atâta veselie şi mândrie rezistenţa tradiţiei. Comunicăm chiar în această clipă, conducătorul şi cu mine. Psihicul lui a pătruns în al meu.

Lipitoare tutelează pregătirile pentru ritualuri. Printre copiii care sunt unşi şi acoperiţi cu fulgi se află şi Tuti, care se zbate şi se luptă, manifestându-se dezagreabil graţie privilegiului de-a fi os de căpetenie. Lipitoare nu face nimic ca să-l disciplineze, mărginindu-se să surâdă. Sunt ferm convins că acum cei doi sunt în contact, şi nu doar prin această conştientizare zâmbitoare şi reciprocă a prezenţei celuilalt. Tatăl şi fiul comunică pe un canal nonverbal.

Despre continuitatea micii lor naţiuni, reprezentată de asemenea ritualuri. Despre timp, pe care l-au cucerit.

Despre obligaţia lui Tuti însuşi de-a împărtăşi la rândul lui riturile şi lingua velha în care-l iniţiază tatăl său chiar în acest moment, în timp ce eu îi fixez pe amândoi cu o Privire de civilizator relativ invidios. Da, toate astea sunt logice. Lipitoare e un profesor destoinic, iar Tuti, un elev entuziast. Sunt înconjuraţi de o comunitate convinsă de forţa propriilor

ritualuri. Crescut într-o asemenea unitate hipnotică, Tuti va fi un puternic susţinător al tradiţiei.

Satul se află în apropierea unui curs de apă. Văd mereu oameni care se duc ţinând nişte tigve pe care le aduc înapoi pline cu apă. Unii le aprovizionează pe femeile care continuă să prepare masato. Absorbite de munca lor, ele mestecă maniocul, scuipă pasta astfel rezultată, iau apă în gură, o împrăştie peste pasta care miroase a acru, după care vine o nouă înghiţitură de apă, şi ea scuipată, la fel ca prima, în vreme ce feţele lipicioase sunt şterse cu nişte mâini cleioase din cauza lipiciului gros şi hrănitor.

Trebuie să mă scald. Asta îmi ajută mintea şi îmi prinde bine împotriva căldurii.

După câteva minute sunt în apa râului.

Pe mal, o Bignonia unguis-cati în floare împodobeşte un copac mare cu o mantie de aur. Florile sunt galbene ca penajul canarilor şi au o formă minunată: nişte pâlnii subţiri, terminându-se cu nişte petale asemănătoare unor lobi mici şi delicaţi. Dedesubt, terminaţii de sprijin minuscule ca nişte spini se agaţă de scoarţă. Seamănă cu ghearele de pisică. Le văd şi sunt adevărate. Savurez priveliştea, fericit, în fine, că n-am aparatul de fotografiat şi că nu se interpune nimic între mine şi trăirea acestei clipe.

Las râul să treacă pe lângă mine, simţind cum apele lui, pe care le despic cu trupul, se grăbesc să se readune în timp ce sunt pătruns de un sentiment asemănător — şuvoaie care se împreunează, piese care îşi ocupă locul cuvenit în joc. În rest, sunt obosit, nemâncat, plin de pustule sparte pe umeri şi mă înfior când mă gândesc în ce hal mi-au ajuns dinţii. Şi nu am niciun fel de sentiment al viitorului apropiat sau îndepărtat.

Ies din apă şi-mi spăl hainele, după care le întind pe mal şi stau lângă ele până se usucă. Când s-au uscat pe jumătate, mă arunc iar în apă, pentru o ultimă baie.

— Ola, Lowen!

Tresar auzindu-mi numele. Mă răsucesc şi-l văd pe Cambio pe mal, ivindu-se ca o statuie deasupra tufişurilor.

Micul şaman e înarmat: o suliţă i se înalţă din pumnul drept, despicând aerul pe verticală.

În orice altă parte a lumii, un adversar de dimensiunile lui m-ar face să zâmbesc. Aici însă, el şi arma lui îmi strecoară un fior de îngrijorare în corp. Totuşi, gura îi surâde. Abia pe urmă îmi dau seama că în mână nu ţine o suliţă, ci un băţ.

Îi dă drumul, intră în apă şi înoată pe lângă mine. Îşi fac apariţia şi alţi indieni, mame cu copii prea mici pentru a fi fost incluşi în ritualurile de pubertate. Aceştia intră cu zgomot în apă şi încep să se stropească, să înoate şi să se joace. Pantalonii şi cămaşa mi se

află pe mal, nepăzite; trebuie să ajung la ele înainte de-a mă trezi cu vreun indian care le probează, oferindu-mi în schimb ce poartă el — un brâu din cochilii de râu sau pur şi simplu o pană (am avut parte cândva de un schimb de felul ăsta, după ce am înotat în Lacul Ipavu cu câţiva băştinaşi kamayura).

Dar nu simt niciun impuls să mă duc şi să-mi verific hainele. Nu mai au importanţă.

Cambio înoată atletic şi totuşi calm — o deprindere pe care fără îndoială că şi-a însuşit-o când a învăţat să meargă. Pluteşte pe spate, se ridică, suflă apa pe o nară, apoi pe cealaltă, după care se apropie de locul unde stau eu în picioare în apa nu prea adâncă şi aproape rece.

Discutăm câteva clipe. Îl întreb de copii. Da, cei vopsiţi cu genipap şi împodobiţi cu capoc se vor iniţia în ritualurile de pubertate. Fetiţele vor fi închise în colibele pe care le-am văzut înălţându-se şi vor fi ţinute acolo cam şase luni, hrănite printr-o uşiţă în perete şi vizitate doar de mame sau mătuşi, care le vor da o educaţie sexuală elementară.

După şase luni, vor ieşi din nou la lumina poienii, cu ochii împăienjeniţi şi neîngrijite, dar şcolite. Apoi, viitorii soţi şi viitoarele soţii vor sta în şir şi se vor alege unul pe altul. Remarc că nu sunt destul de mari ca să fie soţi şi soţii şi că n-o să fie destul de mari nici peste şase luni.

Cambio ştie asta. Se uită la mine cu o privire caldă şi deschisă, şi mă lămureşte că acei copii sunt supuşi ritualurilor ca să poată păşi pregătiţi spre începuturi.

Schimb subiectul. Îl întreb dacă ştie de vreun dicţionar al limbii lor, redactat anterior de misionari sau în curs de apariţie. Îşi aminteşte de biblioteca misiunii, însă n-a auzit niciodată despre un asemenea dicţionar şi nici nu l-a văzut. După cum n-a auzit nici de străduniile celor două Harriet de-a lua legătura cu alţi membri ai tribului. La limbă se referă cu numele de matse (ţin minte că unii autori foloseau ba denumirea de mayoruna, ba pe cea de matse) şi nu are cunoştinţă de existenţa unui alt dialect indian asemănător. În matse, râului Javari i se spune Ateahwah. Mi-i amintesc pe Lipitoare şi pe şamanii lui bolborosind întruna Ateahwah? Ateahwah? în după-amiaza când am fost capturat. Înseamnă că avusesem dreptate; chiar se refereau la râul Javari. Îl întreb pe Cambio de izvorul lui Javari. L-a văzut o singură dată. Ar trebui să-l las să-l descrie, dar, în loc de asta, mă reped şi-l întreb dacă nu se revarsă în cascadă dintr-un munte.

Reacţia mea puternică îl impresionează. Mă priveşte atent, după care îmi confirmă că izvorul se găseşte într-un munte. E o cascadă, la câteva zile în amonte.

O cascadă.

Imaginea acelor şuvoaie gemene ca două şiraguri de pietre scumpe, scânteind superb în josul pantei înverzite, îmi este atât de vie în minte, încât mă face să cad pe gânduri în

legătură cu răspunsul lui Cambio. Oare îmi spune adevărul? Nu cumva îmi confirmă spusele doar ca să mă binedispună, aşa cum procedează câteodată indienii când vorbesc cu civilizatorii?

Probabil că se întreabă şi el cum de ştiu toate astea, aşa că-i spun că am citit câteva descrieri. Pare să accepte explicaţia. Momentul trece, dar înăuntrul meu stăruie o vibraţie minunată. Faptul că acea clipă când am privit un loc cunoscut doar de câteva fiinţe omeneşti a fost reală îmi dă un sentiment unic de împlinire.

Până se reaşază toate astea la locul lor, rămânem mai departe în apa râului.

Se pare că alfabetul mayoruna are mai puţin de douăzeci de foneme; am fost conştient ceva vreme de repetitivitatea sunetelor lor, printre care n-am auzit nimic care să semene cu l-ul, g-ul sau r-ul nostru. În schimb, b, p, ş şi ţ sunt frecvente şi distincte, iar vocalele, clare şi prelungi. Alternanţa vocală/consoană este relativ regulată, conferind limbii un fel de muzicalitate monotonă.

Îi cer echivalentele primelor cuvinte care-mi vin în minte: “mama" se spune tita, “tată" papa (!), “fiu" mado, “frate” utsi. Shubu înseamnă “casă". Aca înseamnă “bâtlan", iar isa “porc spinos". Opa înseamnă “câine". Abukkid înseamnă “maimuţă". “Săgeată" se spune pia.

Repet cuvintele, sperând să le memorez şi promiţându-mi să mi le trec în carnet mai târziu. În anumite cazuri, cum ar fi pia, “săgeată", am un sentiment spontan şi greu eXplicabil de proprietate a termenului, atât de bine au fost alese sunetele pentru reprezentarea obiectelor. Altele mă frapează prin caracterul lor incredibil de neaşteptat, selecţionarea sunetelor fiind dezordonată şi misterioasă.

Cum ar fi pucacunga, o pasăre pe care Cambio mi-o arată fâlfâind din aripi pe sub frunziş; micuţă, ieşind în evidenţă doar printr-un guler de pene roşii. De ce pucacunga?

Dar care va fi savantul capabil să reconstituie vreodată procesul denumirii lucrurilor?

Mayoruna au un vocabular bogat, mai cu seamă când e vorba de floră şi de faună. Cambio îmi turuie o sumedenie de nume pentru diverse specii de păsări şi maimuţe, pe care le uit imediat. În privinţa arborilor, numai varietăţile de palmieri sunt câtă frunză şi iarbă. Nu cunosc nici una dintre denumirile lor, la fel cum mayoruna n-au nici cea mai vagă idee de echivalentele lor spaniole sau portugheze.

Uriaşului arbore sumauma, una dintre speciile cele mai cunoscute din bazinul Amazonului, îi spun virapa.

Ne căţărăm iar pe mal şi, printre alte mici semne de Prietenie, Cambio se apleacă să-mi ridice hainele. Slavă Domnnului că sunt mai rapid; îmi înhaţ pantalonii şi pipăi în buzunar ascuţişul de gheară al cârligelor de undiţă.

Îmi Pun pantalonii cu un sentiment de vinovăţie, dar totodată mulţumit că omuleţul nu e versat în percepţia extrasenzorială. Cum ar reacţiona dacă ar ghici că mi-am pus în gând să evadez?

Interesantă întrebare. Nu vreau să aflu răspunsul.

Când ne întoarcem în sat, în mijlocul luminişului, văd mai mulţi băieţi şi fete; sunt reţinuţi acolo cu oarecare greutate de o mică armată de femei, de data asta nesupravegheate de Lipitoare, pe care nu reuşesc să-l localizez.

Observ, cu toate acestea, că atât femeile, cât şi copiii manifestă o veselie sporită, ca şi cum absenţa momentană a căpeteniei ar fi înlăturat un semn de rău augur. Copiii sunt atât de agitaţi, încât se iau la trântă şi aleargă fără încetare, demonstrându-şi virilitatea şi arătând că sunt gata să intre în viaţa adultă. Fetele sunt chiar mai neastâmpărate decât băieţii. Deocamdată, niciuneia nu i-au crescut sânii. Văd şi alte femei care lasă gătitul şi se distrează la rându-le, vopsind şi luptându-se cu acele corpuri alunecoase, unse şi tăvălite prin fulgi — Zonia şi Tia se află printre ele. E limpede că savurează atingerile pe care le încurajează ceremonia. Zonia îi vopseşte pe băieţi unul după altul, glumind întruna cu femeile; se aud râsete. Tribul nu seamănă cu populaţia deprimată de ieri. Mă întreb dacă s-ar putea abandona unei asemenea sărbători a existenţei şi a laturilor ei fericite chiar înainte de a-şi pune capăt vieţii.

Asta fiindcă, privind mulţimea, am sentimentul că tot ce se întâmplă, orele astea ale dimineţii care răsună de strigăte, constituie exact acest lucru: expirarea, căderea cortinei.

Din partea cealaltă a luminişului se ridică dâre de fum; luându-mi ochii de la ceata de copii care se fudulesc şi flecăresc, văd mai mulţi războinici grupaţi acolo şi fumând ţigări mari de tutun verde. Bun. Poate mă aleg şi eu cu una; după atâtea zile fără mirodenii, cerul gurii mele tânjeşte după gustul înţepător a orice, chiar şi al tutunului verde, urât mirositor. O parte dintre aceşti războinici sunt taţii băieţilor şi fetelor pe care mamele sau surorile şi verişoarele mai mari îi ung şi-i acoperă cu fulgi. Fumează şi-şi privesc urmaşii care se pregătesc de trecere.

Însă, deocamdată, ceremonia propriu-zisă n-a început.

Şi nici nu începe, mă lămureşte Cambio, fiindcă o să fim cu toţii numiţi din nou. O să primim nume şi simboluri nou-nouţe ale spiritelor noastre călăuzitoare. Acesta este un

semn că suntem foarte aproape de începuturi. Nu se pătrunde în începuturi dacă eşti însemnat cu vechiul nume.

— Şi zici că suntem aproape de-nceputuri? îl întreb.

Respir adânc, ca să-mi potolesc zvâcnirile din piept.

— Foarte aproape, terminat.

— Dar cum de ştii că suntem atât de aproape?

— N-ai observat? Timpul a început să se desprindă.

Exact aşa a spus, iar eu înţeleg atât de bine şi mă aflu într-o asemenea concordanţă cu această replică, încât aş vrea din tot sufletul să fie — să poată fi — adevărată.

Timpul începea să se desprindă. Ca un rând de haine nefolositoare, ca aceşti pantaloni boţiţi şi umezi pe care-i port (poate că ar trebui să-i scot şi să-i arunc în desiş, dând prilejul vreunui raton tropical să se cuibărească în ei).

Şi când a început timpul vostru să se desprindă? întreb.

Ieri-dimineaţă, răspunde Cambio cu precizie, când tribul s-a descotorosit de bunuri (pipăi cârligele de undiţă din buzunar, ca pe o mărturie; şi, totodată, ca pe o agăţare tainică, dar deznădăjduită, de înfăţişările concrete ale timpului). Când bolta de frunze, pârlită de răsuflarea fierbinte a flăcărilor, s-a umplut de urlete, ţipete, gâlgâituri şi alte sunete, iar zgomotul avioanelor sau al oricărei alte maşinării a civilizatorilor nu s-a aflat Printre aceste zgomote.

Arăt în sus. Şi dacă ne pomenim că auzim un avion chiar acum?

— Nu, răspunde simplu Cambio.

Clipesc des, pradă nedumeririi: Nu, n-o să auzim? Nu, am lăsat în urmă avioanele şi toate celelalte vehicule asemănătoare? La fel am procedat cu râşniţele de manioc şi cu oalele? Respirăm cumva aerul de-acum o mie de ani, când mintea omenească încă nu se gândise nici la avioane, nici la râşniţe de manioc?

Refuză să intre în amănunte. Certitudinea mea legată de sfârşit — şi nu de începuturi — devine mai puternică.

Trebuie să fac un efort ca să vorbesc cu el în continuare.

— Cum îţi spuneau acolo, la misiune? îl întreb.

— Părintele operator mi-a dat un nome portugues, “un nume Portughez", terminat. Îmi spunea Tito.

— Ai fi putut rămâne acolo la misiune, Tito, sau te-ai fi putut duce la Leticia sau în alt oraş. De ce n-ai făcut-o?

Se gândeşte, după care îmi spune că exista un singur lucru cu care nu s-ar fi putut obişnui: ca'ah-ul schimbărilor sau absenţa lui totală când era vorba de chotac. Chotac este termenul prin care mayoruna îi desemnează pe străini şi în mod special pe civilizatori.

— Ce este ca'ah?

Mă lămureşte că toate lucrurile şi toţi oamenii au un ca'ah, ceea ce reprezintă prima noţiune abstractă pe care-o întâlnesc la mayoruna. Ca'ah înseamnă identitate, dar conţine un puternic element de intenţie, de finalitate.

Continui să-i pun întrebări, el îmi dă răspunsuri şi pricep că de fapt ca'ah-ul unui om înseamnă drumul lui în viaţă. El este conţinut în spirit, care e misterios, însă este controlat şi corectat de hotărârile lui conştiente.

Mă gândesc în treacăt la karma, care înseamnă ceva mai mult decât destinul. La mana celor din Samoa, care reprezintă puterea unui om proiectată în propriile gesturi şi înrădăcinată în identitatea sa lăuntrică.

Cambio se arată stupefiat de ca'ah-ul contradictoriu şi defetist al albilor. “Cum pot unii dintre ei să se poarte atât de frumos, în timp ce alţii..." Nevenindu-i cuvântul potrivit, îşi umflă obrajii, iar apoi scoate pe gură o rafală simulată de gloanţe, care seamănă uimitor de mult cu zgomotul unei arme automate. Lucrurile de acest gen l-au convins pe Cambio că în contradicţiile civilizatorilor există un soi de blestem. A încercat să înţeleagă principiul de guvernare după care este organizată viaţa civilizatorilor, amprenta lor fundamentală, cum ar veni. N-a reuşit şi s-a întors în mijlocul tribului.

Mă întreabă care este ca'ah-ul meu. După câteva ezitări, îi explic că eu “am un ca'ah legat de găsirea şi de fotografierea lucrurilor". Vrea să ştie ce lucruri. Tot felul de lucruri, spun eu, ridicând din umeri, cum ar fi izvorul fluviului cel mare care primeşte apele lui Javari.

Pentru izvor folosesc cuvântul portughez nascente — început, acelaşi cuvânt pe care l-a întrebuinţat el pentru începuturile timpului. Faptul nu pare să-l deruteze.

Îngustează privirea cât poate de mult, de parcă ar verifica o imagine interioară a ceea ce-am spus. Apoi zâmbeşte, aparent apreciindu-mi ca'ah-ul. O nescente do rio, sim, mormăie el, începuturile fluviului. Îi desenez pe jos o hartă sumară a fluviului. Gura de

vărsare de pe coasta atlanticului, principalii afluenţi şi bazinele din Anzi, puhoaiele primare formate din zăpada de pe piscuri.

Când ajung la jumătate, Cambio clatină din cap.

— Izvorul nu e unde crezi. E sus de tot, terminat.

Şi arată spre bolta pădurii.

— În copaci?

— În cer, terminat.

— De unde ştii asta, Tito?

— Izvorul trebuie să fie în cer, terminat. Ploaia vine din cer. Ploaie — asta e fluviul.

Dau din cap, amintindu-mi de cascadele gemene şi de modul în care m-am apropiat de ele împleticindu-mă, ca şi cum aş fi fost pradă halucinaţiilor. Nervurile acelea asurzitoare şi lăptoase veneau din cer. Celălalt izvor, cel pierdut între crestele îngheţate ale Anzilor, vine tot din cer.

În timpul acestei conversaţii, chipurile ni s-au apropiat până la limita pe care-o permite eticheta indienilor. Cambio vorbeşte cu mine, nu spre mine, iar privirile noastre intră des în contact. Îl întreb dacă ştie vreo legendă despre fluviul cel mare. Îşi încreţeşte fruntea, poate verificându-şi în tăcere vocabularul, după care povesteşte următoarea fabulă: A fost odată ca niciodată o vreme când fluviul cel mare curgea din cer. Întreaga sa vale era Purtată de nori, de care era legată cu funii groase de liane.

În valea de pe cer, mulţi oameni trăiau într-o armonie deplină. Însă, într-o bună zi, un grup de fetiţe curioase a dezlegat una dintre funii. A fost destul ca să se desfacă totul: funiile au cedat una după alta sub presiune, iar valea S-a prăbuşit pe pământ. Astfel, fluviul cel mare s-a risipit în mii de râuri mai mici, iar cerul întristat de pierdere a plâns, lăsând să cadă prima ploaie.

Cambio îşi termină fabula, iar eu zâmbesc: această cosmologie pune catastrofa iniţială pe seama curiozităţii femeilor. Morala ei este involuntar modernă: o funie care a cedat a rupt echilibrul, la fel cum un lanţ ecologic distrus ar putea schimba soarta planetei. Mă simt copleşit de faptul că acest membru anonim al tribului vede lumea cum o văd şi eu: atât de sănătoasă din punctul de vedere al proiectului de funcţionare, dar atât de vulnerabilă din perspectiva echilibrului. Însă povestea lui Cambio e foarte logică, prea logică şi cauzală. De obicei, legendele indiene nu sunt aşa. Cele mai multe încep în felul următor: Erau odată trei fraţi, iar apoi al patrulea şi al cincilea — asta fiindcă în mijlocul naraţiunii povestitorul îşi dă adeseori seama că e nevoie de un al patrulea şi un al cincilea personaj, şi atunci le aruncă în acţiune. Aşa se spun aceste poveşti, cu

întreruperi, făcându-se corecturi şi nesocotindu-se logica, fiindcă foarte multe sunt inventate spontan în jurul focului de tabără. Povestitorul nu relatează ca să sublinieze o semnificaţie morală, ci pentru a împărtăşi auditoriului un sentiment de uimire pricinuit de o faptă unică. El introduce după bunul plac tot felul de elemente noi, care adeseori se contrazic cu cele vechi — unele se leagă de trăsătura esenţială a sufletului său, însă cele mai multe sunt incidente sau accidente care i s-au întâmplat recent fie lui, fie neamurilor sau prietenilor. În numeroase cazuri, auditoriul identifică elementele familiare şi râde.

O bună parte din farmecul acestor povestiri constă în caracterul lor iraţional: rămas văduv, jaguarul consideră că a trăit destul singur şi se căsătoreşte cu nimeni altcineva decât luna, care-i dăruieşte un copil cu forme omeneşti. Copilul ajunge pe pământ, se întâlneşte cu un şarpe şi-l face bucăţi cu sabia. Bucăţile tăiate se transformă în tuberculi de manioc. Sau: omul este creat ca rezultat al unei boacăne făcute de un zeu. O divinitate care se hotărăşte să-şi confecţioneze o jucărie o modelează din lut, dându-i forma de om, o pune în cuptor şi uită de ea, iar când îşi aminteşte s-o scoată, lutul a devenit tare, închis la culoare şi fierbinte. Zeul îşi arde degetele, scapă efigia şi blestemă. Din mâna zeului, efigia cade pe pământ şi aşa se iveşte primul om. Deşi sunt lipsite de simetrie şi logică, miturile de acest gen caPtează atenţia tuturor. Ele au o putere unică, de-a satisface speranţele individuale şi de-a dizolva rămăşiţele traumatice provocate de întâlnirile zilnice cu primejdiile şi cu moartea. Miturile îi cultivă auditoriului un sentiment al libertăţii la care participă în mod egal imaginaţia, norocul şi curajul fiecăruia. Deşi am auzit şi am citit multe legende indiene, nu am găsit în niciuna mesajul de obedienţă al religiilor instituite.

Cândva, şi noi am procedat la fel. A intervenit însă clerul oficial, rescriind şi adaptând miturile, şi atribuind scenelor lor funcţii simbolice, care trebuiau reproduse de o populaţie îndoctrinată. Tot el a gravat mitul pe o tăbliţă şi l-a pus la păstrare. Un corp de preoţi cu un scop social bine definit s-a ocupat de el cu maximă seriozitate, cerându-le congregaţiilor să creadă, dar, mai presus de orice, să se supună. Povestirile cu începuturi, cuprinsuri şi finaluri clare sugerează manipularea auditoriului, şi cam aşa ceva am mirosit şi eu în povestirea lui Cambio. Aceasta şi-a pierdut impresia de produs neprelucrat şi inferior, specifică inspiraţiei spontane. A devenit prea rotundă şi moralistă. Undeva pe-aproape s-a aflat un duhovnic care i-a îndreptat meandrele şi i-a strâns elementele dramatice în ţarcul mesajului.

Respir adânc.

— Os civilizados tem alguma coisa que voce quer? îl întreb cu prietenie în glas. Îţi lipseşte vreunul dintre lucrurile pe care le au civilizatorii?

— Ouero, fosforos e doces, spune Cambio cu un rânjet.

Îmi lipsesc chibriturile şi dulciurile.

Exploratorul şi şamanul stătură de vorbă toată ziua.

Direct sau implicit, Cambio continuă să pomenească de funcţia de regenerare spirituală a întoarcerii la începuturi.

Îi puse întrebări lui McIntyre, mai cu seamă despre motivele care-l făceau să vrea să revină la începutul fluviului cel mare.

Exploratorul încercă să-i explice că deocamdată nu vizitase niciodată începutul fluviului celui mare, de fapt spera să-l descopere, să-l fixeze odată pentru totdeauna şi apoi să-i dezvăluie poziţia lumii întregi. Faptul îl nedumeri pe Cambio, dat fiind că McIntyre părea că ştie foarte bine unde să caute acel început şi desenase pe pământ harta fluviului cu atâta siguranţă. Şi care era scopul urmăririi acelui început dacă nu făcea parte dintr-o revenire? Literalitatea comparaţiei lui Cambio între ritualul membrilor tribului şi scopul oaspetelui lor îl amuză pe McIntyre. Ştia că putea să lămurească diferenţa; cu toate acestea, se abţinu s-o facă, simţind că pretinsa afinitate a membrilor tribului cu propria persoană i-l apropia mai mult pe Cambio, iar lui îi dădea ocazia să împărtăşească într-un mod mai intim existenţa imediată a tribului.

Senzaţia iluminării devenise între timp suficient de familiară pentru a i se părea aproape normală, ba chiar întrucâtva neglijabilă, ca un gând obsesiv pe care, după un timp, ajungi să-l subînţelegi. Oscilând între a-i da sau nu crezare, McIntyre era conştient de faptul că acea comunicare, limbajul nonverbal pe care Cambio îl numise “vechea limbă", făcea parte dintr-o psihodramă tribală vie şi explicită. La urma urmei, simbolismul ritualului la care asistase nu era chiar atât de obscur. Timpul flexibil reprezenta o convingere pe care-o aveau şi alte triburi, un concept despre care McIntyre însuşi îşi pusese cândva întrebări şi, în egală măsură, un subiect permanent pentru astrofizicienii şi filosofii preocupaţi de natura Universului. Cea mai misterioasă dimensiune a Universului, timpul, era prezentă în minţile acestor indieni şi constituia obiectul ritualurilor lor. Principiul incertitudinii emis de Heisenberg era o teorie pe care oamenii de genul lui Cambio sau Lipitoare n-o găseau deplasată. Faptul pe marginea căruia speculaseră astrofizicienii după ce observaseră implozia stelelor — cu alte cuvinte, reversibilitatea timpului — era propus şi de mayoruna, deşi la o scară redusă. Tentaţia de-a accepta faptul ca atare era foarte mare.

Între timp, McIntyre remarcase absenţa totală a zgomotelor de avioane de deasupra bolţii. Auzea doar foşnetul bolţii înseşi, netulburat de niciun fel de zgomot mecanic. De parcă avioanele s-ar fi ţinut deoparte cu bună ştiinţă, ca să confere credibilitate pretenţiilor lui Lipitoare.

McIntyre îşi lăsă mintea să hoinărească. În loc să pună sub semnul întrebării iluminarea, încercă de data asta să-i argumenteze plauzibilitatea: posibilitatea ca aceşti membri ai tribului să-şi amintească un sistem de comunicare anterior limbajului.

Poate limitat şi rudimentar pe vremea aceea, a fost cât de cât prelucrat ulterior, când a fost posibilă şi folosirea limbajului propriu-zis, cu întregul său arsenal de abstracţii.

E foarte probabil ca acest sistem să fi funcţionat pe post de limbaj al preoţimii, iar Lipitoare, ca un preot instruit, l-a făcut să evolueze, aducându-l la nivelul unei perfecţiuni personale.

Asta nu a împiedicat întreaga comunitate să-şi utilizeze capacitatea de-a “transmite", stimulată, fără îndoială, de faptul că activităţile magice şi ritualurile importante pentru toată comunitatea erau frecvente în viaţa tribului.

Pentru oamenii lui Lipitoare, latura fizică şi cea mistică se contopeau în practica de zi cu zi şi probabil că iluminarea funcţiona ca o rezervă de energie nervoasă care se regenera Prin simplă folosire. Poate că recurgeau la iluminare mai rar în perioadele mai puţin încărcate cu primejdii şi cu hotărâri însemnate. Însă el nu-i întâlnise pe aceşti oameni într-o asemenea perioadă şi nu putea face nimic ca să-i aducă înapoi la o pace de care nu se mai bucuraseră de luni sau ani buni, iar ca naţie, de câteva secole.

Ca notă de subsol, îşi aminti că, după ani de cercetări lingvistice efectuate cu dispozitivele cele mai performante, nu se obţinuse nicio confirmare a asocierii limbilor indiene din regiunea amazoniană cu vreuna dintre cele vorbite în Asia sau în Pacific. Pretutindeni în cele două Americi şi în mod special în Amazonia, triburi separate doar de câteva mile de teritoriu, multe dintre ele găsindu-se într-un contact tradiţional şi atestat ca atare, vorbeau idiomuri extrem de diferite, puse la punct, din câte se pare, după ce fiecare trib s-a stabilit în zonele lui de munte sau de pădure. Acolo, laringele, limbile şi minţile au găsit, în cele din urmă, răgazul necesar producerii sunetelor sistematizate, care-au alcătuit împreună un instrument de exprimare a imaginaţiei şi a abstracţiilor. Dar oare însemna asta că strămoşii indienilor nu aveau nicio limbă cu douăzeci de mii de ani în urmă, când traversaseră fâşia de pământ? Părea imposibil. Factorul uman din Asia era organizat în numeroase comunităţi funcţionale şi autonome. McIntyre încercă să şi le închipuie fără existenţa limbilor şi nu izbuti. Limba era o constantă atât de importantă în presupunerile omului despre sine însuşi, încât acţiona aproape ca o prejudecată.

Gândul cel mai interesant era că experienţa prin care trecuse în faţa pădurii, acea călătorie a minţii într-o altă eră, nu fusese în totalitate o fantezie. Se întâmplase cumva ca memoria tribului, colectivă sau cristalizată în indivizi excepţionali ca Lipitoare, să-i devină în vreun fel accesibilă? Sentimentul că se afla în avangarda unei omeniri migratoare era puternic şi obsedant.

Se apropia astfel de cea mai atrăgătoare speculaţie a experienţei lui cu oamenii-pisică. Poate că un contact cu vechile amintiri ale tribului era posibil, iar Lipitoare şi ceilalţi chiar îl izbutiseră. Asta explica de ce credeau în deplasarea în timp. Timpul lor nu era secvenţial şi le stătea în putere să viziteze trecutul, care pentru ei se afla în imediata apropiere a prezentului.

Cât despre comportamentul diferit al timpului într-un stadiu anterior al Universului, în ce priveşte fie ritmul, fie direcţia, apăruse o problemă la care nu putea răspunde nimeni.

Însă, indiferent dacă se putea sau nu răspunde, pentru McIntyre, sentimentul unei călătorii interioare active era acum aproape continuu, iar căpetenia îi devenise destul de limpede însoţitor, dacă nu chiar călăuză. Aproape tot timpul, McIntyre simţea cum psihicul căpeteniei, enorm şi supradimensionat, se rostogolea invizibil prin spaţiul îngust dintre boltă şi desişul din jur, inundând, invadând şi punând stăpânire, cu premeditare şi în egală măsură cu candoare, pe psihicul celorlalţi bărbaţi şi femei din trib, precum şi pe cel al oaspetelui lor.

Îşi spuse că putea să părăsească tribul oricând ar fi vrut.

Era în stare să se sustragă destinului oamenilor-pisică în clipa când s-ar fi hotărât, căci libertatea era acolo, la o jumătate de oră de mers prin indiferenţa verde a pădurii.

Dar era incapabil să plece pur şi simplu printre copaci. Îl oprea un sentiment de zădărnicie pe cât de puternic, pe atât de absurd. Avea să rămână singur, veşnic singur.

Cercetă acest sentiment şi se miră de absurditatea lui, însă fără a reuşi să se debaraseze de el.

Între timp, în tigvele risipite prin luminiş, masato fierbea, degajând o aromă acră şi festivă. Pregătirile pentru ritualurile de pubertate continuau.

4. Întrevederea

La lăsarea întunericului eram atât de obosit, încât nici nu-mi mai puteam ţine ochii deschişi. Mi-am desfăcut hamacul şi m-am strecurat în el.

Mi s-a părut că moţăisem exact un minut, când cineva mi s-a sprijinit de hamac şi l-a clătinat. Am deschis din nou ochii şi am văzut chipul lui Cambio. Mi-a făcut semn cu palma în jos, după obiceiul latinilor, şi mi-a şoptit scurt: O chefe. Conducătorul.

Trezit brusc, am sărit jos din hamac.

Am avut atât de puţin de mers până la coliba lui Lipitoare, încât n-am reuşit să-mi pun gândurile în ordine.

Era frig şi mă luptam cu un tremur uşor, încleştându-mi dinţii. Mă ştiam singur, înconjurat de străini enigmatici, Şi urma să mă întâlnesc cu un om ale cărui intenţii faţă de mine erau neclare. Exista o mare diferenţă între această convocare la el în puterea nopţii şi destinderea prietenoasă de Care mă bucurasem în compania lui Cambio.

Cambio se aplecă în dreptul intrării joase din coliba lui Lipitoare. L-am urmat şi m-am oprit imediat, ca să nu mă ciocnesc de un grup masiv de bărbaţi care stăteau jos. Erau şapte sau opt, umpleau coliba în întregime, iar Lipitoare era aşezat chiar la mijloc. L-am recunoscut din profil pe unul dintre şamanii huaca. M-am uitat în jur şi-am văzut că şi ceilalţi erau tot şamani sau în orice caz bătrâni. Gândul unui tribunal m-a făcut să strâng din dinţi şi mai tare.

Dar nu era un tribunal. Pe pământ ardea un foc, iar lângă peretele din spate un tânăr stătea ţinând în mână o torţă. Între ele, chipul lui Lipitoare îşi primea strălucirea de la amândouă sursele de lumină. Ochii lui mi-au făcut semn să mă aşez, după care şi i-a coborât la loc, conform obiceiului şi regulilor de politeţe ale indienilor faţă de musafiri.

M-am aşezat, frecându-mă de alte două corpuri.

Cambio şi-a făcut loc în acelaşi fel, instalându-se la stânga lui Lipitoare. Celelalte gazde ale mele au rămas neclintite, privind în pământ; chipurile lor, măşti ale unei indiferenţe de nepătruns, păreau făcute din teracotă nesmălţuită.

Apoi, fără să-şi ridice privirea, Lipitoare a vorbit scurt, iar Cambio i-a tradus cuvintele printr-o întrebare:

— Ai venit la noi. De ce?

Am tăcut, gândindu-mă la un răspuns, pe când toţi ceilalţi indieni au rămas cu ochii plecaţi, aşteptând. Însă eram conştient aproape fizic de atenţia lor, de parcă m-ar fi tras cineva de mână. Pe urmă am răspuns prudent că auzisem de tribul lor şi voiam să-l fotografiez. Îmi câştigam existenţa călătorind, văzând diverse lucruri şi imortalizându-le pe peliculă, ca să le vadă şi alţii.

A urmat un alt răstimp de tăcere. Apoi, Lipitoare a întrebat dacă mai întâlnisem şi alte triburi de indieni, iar eu i-am pomenit pe scurt de experienţele prin care trecusem pe cursul lui Xingu (n-avea idee unde se afla Xingu). Lipitoare a continuat să vorbească, iar Cambio a devenit oarecum confuz în traducere. Însă, în esenţă, Lipitoare se întreba de ce nu părăsisem tribul.

Am răspuns că preferasem să rămân fiindcă voiam să le văd cu ochii mei începuturile. Asta a provocat o oarecare derută. Cambio a început să traducă, după care s-a oprit şi s-a întors spre mine, ca să mă întrebe dacă mă referisem la începuturile (nascente) fluviului. Am răspuns că mă interesau izvoarele râurilor, fiindcă speram să aflu câte ceva vizitându-le, dar că de data asta mă gândisem la ritualul lor. Cât timp am vorbit, Lipitoare s-a arătat suficient de interesat ca să mă privească direct, ceilalţi aruncându-mi şi ei cu toţii căutături furişe.

Am repetat că mă interesau aceste începuturi. Nu trăisem niciodată ceva asemănător.

De îndată ce Cambio a terminat de tradus, grupul a reacţionat, manifestând un fel de atenţie satisfăcută, sau cel puţin asta am dedus din modul cum s-au foit stând pe jos, ca şi cum ar fi început să se acomodeze cu mine şi cu situaţia. Lipitoare m-a fixat cu privirea de mai multe ori şi, dintr-o dată, am descoperit în minte un gând, întregit şi limpede, de parc-ar fi fost plantat acolo: Rămânerea mea aici a făcut ca ritualul să fie bun. Un fapt esenţial pentru supravieţuirea tribului — şi totuşi, acest ultim rând nu făcea parte din acelaşi gând, fiind mai degrabă un comentariu al propriei mele minţi asupra situaţiei. Într-o străfulgerare, mi-am amintit de muştele care bâzâiau în jurul chipului neînsufleţit al lui Obraz Roşu şi am simţit ameninţarea răzmeriţei lui asupra micii comunităţi.

Însă acest lucru n-a fost spus cu voce tare şi nici tradus.

El mi-a invadat pur şi simplu mintea, în timp ce indienii mă priveau cu o îndrăzneală din ce în ce mai mare. Pe Urmă, Lipitoare s-a uitat din nou în pământ, imitat de ceilalţi şi apoi şi de mine, ca şi cum aş fi asimilat ceea ce spusese.

Îmi dădeam seama că împărtăşeam o oarecare Satisfacţie cu Lipitoare. Totuşi, chiar dacă aceasta aducea a camaraderie, nu mă simţeam liniştit; ritualul lor nu mi se părea cu nimic mai inofensiv. De fapt, motivul pentru care Prezenţa unui străin pe post de martor era atât de importantă pentru ei era nevoia lor declarată de-a crede în ritual şi de-a merge mai departe cu el.

Cu toate acestea, gheaţa fusese spartă. Lipitoare a renunţat să fie formal şi a devenit prietenos, punctându-şi replicile cu zâmbete întunecate din pricina dinţilor de obsidian. Pe când vorbeam, ceilalţi au început să ne întrerupă, iar Cambio îşi dădea silinţa să ţină pasul cu această conversaţie plină de însufleţire. Între timp, mi-am spus că, din moment ce devenisem atât de util, probabil că Lipitoare avea să fie şi mai mult cu ochii pe mine în viitorul apropiat — nu credeam deloc în afirmaţia lui, cum că puteam să plec oricând aş fi dorit.

Am vorbit, ei în mayoruna, eu în portugheză, despre credinţa lor în călătoria în timp. În loc să transcriu replicile derutante, întrerupte şi făcute şi mai confuze de şamanii care

se tot certau între ei, o să consemnez sensul general al discuţiei. Atât Lipitoare, cât şi eu ne-am chinuit cu noţiuni cu care nu mai avuseserăm de-a face înainte, aşa încât impresia mea era că trăiam un fel de gândire preistorică pe care-o modelam amândoi în timp ce ne continuam dialogul.

Intrigat de lungimea vizitei mele la autoritatea supremă a tribului, un grup masiv se strânsese în faţa intrării în colibă. Pentru ca oamenii ăia să ne deranjeze cât mai puţin, Lipitoare a dat o poruncă, iar doi bărbaţi au adus o cortină dreaptă de trestii. Au acoperit intrarea cu ea, ca să ne pună la adăpost de privirile curioşilor. Apoi, cineva a aprins una dintre ţigările acelea de peste treizeci de centimetri, din tutun verde, şi a trecut-o din mână în mână: în câteva minute, spaţiul restrâns s-a transformat într-o cameră de gazare. Când mi-a venit rândul, am tras din ea cât mai scurt cu putinţă, însă eram deja ameţit de fumul care umplea coliba.

Prin perdeaua de fum, mă uit la căpetenie. Emană o maiestuozitate deloc afectată, iar privirea lui are două expresii: de şiretenie când chibzuieşte pe marginea unei întrebări şi de inocenţă când o pune el.

Îl întreb dacă oamenii lui au mai călătorit în timp Şi altă dată. Răspunsul este negativ. Lipitoare n-a asistat niciodată la acest gen de ritual, dar taică-său, căpetenie el însuşi la vremea lui, i l-a descris în amănunt. Şi tatăl lui cum de-a aflat de el? “Şi-a amintit", răspunde Lipitoare. Nu e clar dacă tatăl lui şi-a amintit ritualul sau chiar începuturile; în orice caz, nimic nu se compară cu expresia încrezătoare a lui Lipitoare când îmi repetă, punându-l pe Cambio să traducă:

— Ne întoarcem la începuturi. O să ajungem acolo în curând.

Tuşesc din cauza fumului ţigării verzi, după care reuşesc să rostesc:

— Cât de curând?

Lipitoare vorbeşte, iar Cambio traduce:

— După noaptea asta, mâine şi încă o noapte.

— Atunci, unde anume sunt începuturile? întreb eu.

Lipitoare se consultă cu ceilalţi şamani, după care dă din umeri:

— Aici. Pretutindeni în jur.

— Aici? Chiar aici?

— Da.

— Şi atunci, dacă sunt chiar aici, de ce mai trebuie să ne-ntoarcem la ele? Dacă sunt chiar aici, suntem deja la începuturi.

Nu încă, spune el. De data asta nu primesc nicio explicaţie. Nu-mi rămâne decât să presupun că începuturile s-ar putea găsi aici, dar că va fi nevoie de o anumită perioadă de timp înainte de-a începe să se manifeste ca atare. Îi sugerez această explicaţie lui Cambio, care o traduce. Lipitoare şi cu ceilalţi ascultă, fără să dea vreun semn de aprobare sau de dezacord. Aleg Un alt unghi de atac. Dar dacă ne întoarcem, întreb, şi descoPerim că începuturile s-au sfârşit?

Lipitoare clipeşte des, stupefiat, după care începe să râdă. Începuturile nu pot să se sfârşească. Urmează o conversaţie îndelungată şi imprecisă despre natura începuturilor, în timpul căreia, cu oarecare ajutor din partea celorlalţi şamani, mi se dezvăluie că începuturile au o durată a lor, neafectată de ceea ce le urmează.

Începuturile se află în timpul iniţial, populat de toţi zeii şi de modele ale tuturor obiectelor şi fiinţelor.

Însă acest timp iniţial pare altceva decât primul segment de durată a lumii, orientată spre viitor; cineva întreruPe din nou, susţinând că, deşi începuturile se găsesc la începutul timpului, ele sunt, de asemenea, prezente pretutindeni de-a lungul timpului. Ca să traducă acest lucru, portugheza lui Cambio e pusă la grea încercare, în vreme ce experţii se contrazic şi, în ciuda spaţiului îngust al colibei, doi dintre ei sar în picioare şi încep să explice ceva cu ajutorul mâinilor; îi urmăresc cât pot de atent încercând să ghicesc ce spun şi fascinat de spaţialitatea unică a conceptului lor de timp.

În cele din urmă, se pare că, deşi începuturile se află la început, ele există şi în alte părţi; de fapt, sunt însoţitoarele timpului obişnuit şi se poate ajunge la ele prin intermediul oricâtor uşi, reprezentate de ritualuri.

În vreme ce toate acestea sunt explicate şi schiţate cu mâinile prin aer, Lipitoare şi ceilalţi şamani ascultă, părând de acord. Îl cercetez pe Lipitoare: ascultă atent şi reacţionează cu satisfacţie de fiecare dată când cineva menţionează un nou amănunt legat de începuturi, ca un profesor interesat mai mult de eforturile creatoare ale elevilor decât de informaţiile obiective. Bănuiesc că, pe măsură ce şamanii îmbunătăţesc conceptul, simt cu toţii din ce în ce mai mult că este adevărat.

Dar — îmi dau seama fără să încerc vreun şoc sau vreo panică anume — şi eu simt la fel. Fiecare îmbunătăţire sporeşte veridicitatea acestei întâlniri. Iar asta sporeşte însăşi veridicitatea începuturilor. Indiferent ce-ar fi, ele devin din ce în ce mai adevărate cu fiecare minut care trece. Renunţ să ascult, încercând să-mi evaluez propriile sentimente faţă de ele şi să identific un miez de nelinişte — la urma urmei, e posibil ca aceşti oameni să parcurgă etapele ritualului doar ca să se convingă să moară în final —, însă,

altminteri, vreau ca începuturile să fie reale. Ţin la acest lucru ca şi cum aş fi unul dintre ei. M-am gândit la începuturi, am făcut tot felul de speculaţii abstracte şi obscure pe marginea lor, iar acum iată-mă, aidoma unui membru al tribului, tânjind după extazul şi după eliberarea lor, deja confirmate.

Pufăi din ţigara de foi şi mă simt ameţit şi nebun. Gazdele mele sunt şi ele nebune. Suntem nebuni cu toţii laolaltă.

Aşa, deci. Se pare că începuturile au două teritorii — înainte de-a se fi întâmplat orice altceva, dar şi planând mistic pretutindeni, în imediata apropiere a timpului obişnuit. Prin urmare, întoarcerea în timp nu este cu adevărat o revenire, ci mai degrabă o formă de ieşire din istoria propriu-zisă şi de pătrundere în timpul mitic al reînnoirii.

Pun întrebări despre istoria propriu-zisă, iar bărbaţii discută între ei, ca şi cum fluxul întâmplărilor curente nu le-ar fi solicitat niciodată capacitatea de definire la fel de bine cum o făcuseră începuturile. Este o situaţie obişnuită la băştinaşi. Pe lângă faptul că n-au o istorie scrisă, triburile din junglă nu dispun nici de instituţii capabile să fructifice dezvoltarea istorică. Nu compun dinastii, nu păstrează cronici ale bătăliilor sau ale altor fapte eroice şi n-au deloc noţiunea de cercetare a trecutului. Tot ce au e recent şi pieritor. La ei nu întâlneşti nimic de genul deschiderii mormântului unui strămoş, ca să poţi privi în întunericul acumulat înăuntru. Şi totuşi...

Poate că n-au un sentiment al istoriei, dar e imposibil să nu aibă un sentiment bine definit al eroziunii, istovirii şi degradării pe care le produc timpul şi evenimentele — altminteri, de ce-ar simţi o asemenea nevoie de reînnoire, de “reparare" a propriei identităţi?

În cele din urmă, se pare că istoria propriu-zisă este alcătuită pentru ei dintr-o succesiune de “umbre" şi “lumini", la fel ca zilele şi nopţile. Invadarea râului de colonişti este o “umbră". Le cer să repete lucrul ăsta, vrând să mă conving că perioadele întunecate semnifică lupte, Privaţiuni şi retrageri, iar cele senine, pace şi destindere.

Da, umbrele şi luminile constituie versiunea lor pentru ciclurile istoriei.

Putem să scăpăm de întuneric — explică Lipitoare, iar Cambio traduce — întorcându-ne la începuturi.

Acum, atmosfera este prietenoasă, speculativă. Simt că pot să discut situaţia complicată a tribului; aşadar, le atrag atenţia precaut că oamenii n-au mai mâncat şi că ritualul îi solicită din greu, mai cu seamă pe bătrâni şi pe coPii. Pentru unii, fiecare pas spre începuturi e un pas spre moarte. Şi dacă nu există nimic la începuturi? Nici uşurare, nici mântuire?

Indiferent ce se întâmplă în mintea lui Lipitoare, privirea i se oţeleşte şi mă simt “iradiat" de aceleaşi gânduri pe care le-am primit când alerga în jurul piaţetei satului ca să-mi desfacă vraja. Nu există altă soluţie: trebuie să fie dovedit că vechea credinţă e adevărată.

Disting cum se cuvine avertismentul, dar insist: unii dintre ei vor muri. Şi poate că nu există începuturi.

Se încruntă puternic, luându-şi cea mai impresionabilă postură de până acum.

— Ba da, există, repetă el. Mâine-dimineaţă o să vezi semnele.

Îşi descrucişează gleznele şi sare brusc în picioare; rămân cu gura căscată în faţa agilităţii lui atletice. Ar putea să mă trimită chiar acum la începuturi dacă şi-ar pune în gând. Ar avea nevoie doar de una dintre acele măciuci de luptă, scurtă, ghintuită zdravăn şi acoperită de piroane din lemn, de felul celor care se aruncă spre duşman.

Însă nu începe nicio înfruntare. Lipitoare se mulţumeşte să rostească o replică de despărţire, pe care Cambio o traduce:

— O să vezi semnele.

Întrevederea a luat sfârşit. Îi cercetez chipul lui Lipitoare. E lipsit de expresie, însă nu ostil. Cambio se apropie de intrare, iar eu mă ţin după el.

Ieşim din colibă şi dăm peste o grămadă de oameni agitaţi. Surâd şi sporovăiesc când mă văd. Printre ei se află mulţi copii, împodobiţi cu puful de capoc şi arătând ca nişte pui uriaşi care tocmai au ieşit din ou.

Sofisticat concept, începuturile. În special ideea că timpul are două forme. Una mobilă, secvenţială şi înregistrabilă, cealaltă statică şi eternă. Una ca pământul, cealaltă ca văzduhul.

Ştiu că nu pot să evadez acum. Am devenit un ingredient esenţial în călătoria asta. Mă apropii de hamac şi mă opresc să-l examinez la lumina câtorva focuri. E un hamac tipic pentru indienii din pădure, foarte uşor şi strâmt, din sfoară făcută din aţe de palmier. În afară de ce am pe mine şi de ce ţin prin buzunare, ăsta e singurul lucru despre care pot să spun că-mi aparţine. Corzile hamaCului îmi lasă urme pe piele ori de câte ori îl folosesc, iar ochiurile lui mari permit oricărei insecte în trecere pe lângă mine să mă înţepe. Dar tot m-ar înţepa, indiferent ce măsuri de precauţie aş lua; ţânţarii, muştele pium şi puricii din junglă înţeapă chiar şi prin două rânduri de haine, în căutarea încăpăţânată a hranei şi a unui loc unde să-şi depună ouăle.

Nimeni nu pare să vrea să se culce. Focurile bine întreţinute alungă întunericul, copiii aleargă peste tot, intrând şi ieşind din colibe, iar bărbaţii şi femeile se plimbă câte doi

sau trei, încep mici conversaţii aparent lipsite de importanţă şi îşi continuă plimbarea. Satul a fost cuprins de un fel de trepidaţie care nu mai vrea să-l lase din mână.

ˇMai târziu

Stau întins în hamac şi încerc să dorm. În cele din urmă, dorm cu întreruperi, doar câteva minute, din cât se Pare, după care un agresor nevăzut mă pişcă tare de braţ Şi mă face să tresar.

Focurile continuă să ardă puternic, însă aerul e rece şi are acea prospeţime de dinaintea zorilor. Bolta de frunziş încă tace. Oamenii stau jos sau în picioare în luminiş, unii sprijinindu-se de copaci, cu chipurile marcate de oboseală.

Mă dau jos din hamac convins că a trecut ceva timp, cel Puţin câteva ore.

Văd deodată un grup care se postează la intrarea în coliba lui Lipitoare. Grupul se destramă, iar şamanii care au asistat la interogatoriul meu îşi fac apariţia şi străbat luminişul în direcţia propriilor colibe. Am impresia că am dornit doar câteva minute, însă o senzaţie de relaxare simţită în pleoape, care chiar înainte de-a adormi erau iritate şi încordate, mă convinge că m-am înşelat şi că a trecut Ceva vreme. Înseamnă că şamanii au stat în coliba lui Lipitoare până acum. Şi ce-au făcut? Fără îndoială, au ajutat la îndeplinirea ritualului. Au cârmuit ciudatul nostru vas pe canalele marine invizibile ale timpului inversat.

Populaţia e încă trează în diversele porţiuni ale luminişului şi se recentrează în jurul fiecăruia dintre şamanii care se întorc. Pe urmă apare Cambio, cu mâinile ocupate de ceva care se dovedeşte a fi o tigvă cu vopsea.

Mă zăreşte, surâde fără să se oprească şi şopteşte două cuvinte: Agora, Lowen. Acum, Loren. Acum, ce? Cambio îmi trimite încă o privire scurtă, în care nu desluşesc nimic trist sau de rău augur, şi repetă: Agora, Lowen. Cambio.

Acum, Loren. Terminat.

Văd un grup compact de războinici dispuşi în linie.

După ce s-au strâns undeva între colibele cele mai îndepărtate, se îndreaptă acum spre centrul luminişului.

Un vreasc aruncat pe focul din spatele meu trosneşte atât de tare, încât tresar, însă nu mă întorc. Ochii îmi absorb priveliştea schimbătoare a centrului luminişului, ca şi cum, dac-aş pierde o secundă din ceea ce văd, aş rata un semnal foarte important. Acum, Loren. Acum, Loren. Parcă trebuia să fie mâine-noapte, mormăie o voce undeva, într-

un cotlon îndepărtat al minţii mele, în timp ce-l privesc pe Cambio cum îşi pune tigva de vopsea lângă celelalte tigve. Cum rămâne-atunci cu noaptea, ziua şi cealaltă noapte? De-ale indienilor, răspunde bombănind aceeaşi voce, tocmai au văzut ceva care i-a făcut să se răzgândească, sau căpetenia a fumat o pipă, a avut o revelaţie şi nu mai e mâine, e acum.

De aceea au adus vopseaua; majoritatea ceremoniilor debutează cu aplicarea vopselei pe corpurile oficianţilor.

Acum, Loren. Terminat.

5. Mic dejun în zorii omului

Războinicii se apropie, ducând alte tigve cu urucu roşu şi genipap negru, precum şi noi saci de capoc.

Fiecare dintre ei poartă mustăţi de pisică. În timpul activităţilor obişnuite, ţepii aceia sunt câteodată purtaţi, câteodată nu, dar asta este o ceremonie, aşa că oamenii-pisică trebuie să semene cu strămoşii lor cât mai mult cu putinţă.

În mai puţin de-un minut, satul se trezeşte la viaţă şi începe să forfotească de activitate. Ceilalţi bărbaţi adulţi se adună din toate părţile, se strâng într-un grup care opreşte înaintarea războinicilor, iar apoi se desfăşoară într-un lung şir indian în care mă aflu şi eu. L-am pierdut Pe Cambio, fragila mea legătură cu lumea exterioară. Care lume exterioară? A existat ea vreodată cu adevărat?

Nu contează; îl zăresc pe Cambio în spatele câtorva trupuri goale, o iau la goană pe lângă alţi băştinaşi şi mă strecor chiar în rândul de lângă el. Tremur de frig şi-l împung cu cotul într-o parte. Se întoarce cu zâmbetul cel mai prietenos, şi-mi spune ceva ce nu ajunge la mine. Se ridică pe vârfuri ca să mi se apropie de ureche şi-mi strigă că o să primim nume noi. Tremur şi dau din cap, fără să mă simt încurajat. Asta miroase a iniţiere. Dar iniţierile precedă multe călătorii ale indienilor, inclusiv cea în moarte.

Însă, la început, o să dansăm. Cambio face un pas mare spre stânga şi tot şirul păşeşte după el. Mă arunc în aceeaşi direcţie şi trebuie să avansez imediat — trei paşi mici, mărunţi —, după care, făcând încă doi la dreapta şi alţi doi în urmă, închidem un fel de dreptunghi, ne întoarcem la punctul de plecare şi cu toţii, inclusiv eu, ne lovim o dată palmele cu putere. Apoi, din nou pasul mare spre stânga.

Cambio îşi leagănă coatele, îşi ridică palmele mici, dar musculoase, în timp ce picioarele execută încă o dată paşii aceia ca de box, şi îşi împreunează palmele, pe

când noi revenim împreună la poziţia iniţială. Din toate piepturile izbucneşte un strigăt de jale, ceva cam în genul ăsta: Aah-tah-way, hey, tah, pakawah, eeh-eeh, ooh-ooh şi apoi din nou: Aah-tah-way, hey, tah, pakawah, eeh-eeh, ooh-ooh, suprapus aproape perfect paşilor ca de box. Reîncepem, strigătul se aude încă o dată, monoton, dar riguros ritmat, şi chiar dacă unele voci răsună spart şi nefiresc de înalt, duduitul înăbuşit al tălpilor şi al călcâielor goale pe pământ este regulat, plin şi bărbătesc. Aah-tah-way, hey, tah, pakawah...

Sunt integrat total formaţiei de dans. Şi tribului. Nu ratez nicio măsură, iar buzele încep să îngaime melopeea, fără a şti ce înseamnă. Probabil că nu înseamnă nimic — o succesiune de sunete menite să ordoneze mişcările dansului. Acum, mâinile mi se ridică exact pe durata a douăsprezece silabe ale cântecului, lovindu-se cu zgomot una de alta pe îngânarea ultimeia. Picioarele au învăţat pasul şi-l execută singure. Vocea mea cânta acum, pierzându-se în corul celorlalte, în timp ce ochii privesc inexpresiv înainte. Simt oboseala, însă corpul îmi dă ascultare. Aah-tah-way, hey, tah, pakawah... Iată-ne izbind pământul cu picioarele goale (doar eu port tenişii ponosiţi, încreţiţi şi pe jumătate rupţi) şi făcând un zgomot asemănător cu al unei mâini uriaşe care bate la o uşă, uşa spre începuturi.

Vom păşi prin uşa aceea. Vom primi nume noi.

Dansăm îndelung.

Soarele explodează deasupra liniei orizontului, dar ne dăm seama de asta abia când partea de jos a bolţii trece de la negru spre un verde cenuşiu înceţoşat. Strălucirea focurilor scade, iar noaptea, romantică prin contrastul dintre lumină şi întuneric, face loc banalităţii cu multe nuanţe a zilei. Un ciclu s-a încheiat, un altul începe, iar eu mă simt de parc-aş fi dansat toată noaptea.

Mă uit în jur, văd chipuri pământii şi greşesc un pas. Cambio a tropăit lângă mine, lăsând câteva urme de paşi grupate laolaltă într-o gropiţă adâncită în solul pădurii. La fel au procedat şi ceilalţi dansatori. Chiar şi eu m-am mai afundat cu câţiva centimetri în pământ de când am început să dansez. Obrazul lui Cambio, sub fâşia bătătorită de scoarţă de copac legată în jurul frunţii, luceşte de sudoare: ţine ochii aproape închişi şi nu mai îngână cântecul de dans pe care, între timp, l-am învăţat atât de bine, încât nu mi-l mai pot şterge din minte nici măcar după ce mă opresc din şoptit — îmi ricoşează în minte după bunul lui plac.

Cei mai mulţi dintre dansatori sunt prea răguşiţi ca să cânte; şoptesc exact ca mine, în vreme ce întregul şir de mustăţi de pisică se mişcă înainte şi-napoi. Târşâindu-ne în continuare picioarele, Cambio şi cu mine ne lovim cu cotul, iar pleoapele lui se deschid cu un tremur.

Îmi găsesc vocea şi-l întreb de noile noastre nume.

— O să le primim curând, terminat, şopteşte el, după care se opreşte din tropăit şi se clatină pe loc, incapabil să rămână complet nemişcat.

Vecinul meu din stânga încetează şi el să tropăie. În cele din urmă, se opreşte toată coloana.

Corpurile ne sunt frânte de oboseală.

Deasupra noastră, papagalii ara încep să zboare repede, intrând şi ieşind dintre frunze, strigându-se şi făcând pereche după culorile penelor. Număr câteva perechi colorate în albastru şi galben. Nicăieri în Amazonia n-am văzut atâţia ara ca în ţinutul locuit de mayoruna.

Cambio mă înghionteşte şi întregul şir de bărbaţi cu mustăţi de pisică priveşte spre stânga, de unde apare din nou Lipitoare, urmat de majoritatea bătrânilor înţelepţi de azi-noapte. Diadema din pene de egretă îi stă mândru pe cap şi-l aud răspunzând la o întrebare venită din front.

Vocea îi este slabă şi şovăitoare din cauza postitului.

Sunt atât de curios de numele pe care o să-l primesc, încât un fior rezidual de emoţie îmi străbate corpul. Mă întreb ce fel de personalitate evoc în ochii acestui bătrân om-pisică.

Cambio o să-mi traducă.

Dezamăgire. Trebuie să-mi aleg singur numele. Îmi dau seama de asta când îl văd pe Lipitoare apropiindu-se şi-l aud punând o întrebare standard, la care războinicii răspund în mod diferit unul după altul. Kiatoo. Sava.

Upopai. Şi-au ales singuri nume şi i le recită fără ezitare conducătorului. Ekke. Nutushi. Lipitoare le repetă cu seriozitate, ca şi cum şi le va aminti pe toate, şi cu un deget mare atât de roşu, încât parcă ar fi însângerat, pune o amprentă de urucu roşu pe frunţile celor prin faţa cărora trece.

În spatele lui Lipitoare, câţiva bătrâni duc oale cu genipap. Aceasta este o sevă de copac relativ deschisă la culoare când e extrasă, dar care se înnegreşte repede în contact cu oxigenul din aer. Bărbaţii mai vârstnici vâră o mână în oală, scot un pumn de genipap amestecat cu ulei de palmier ca să fie mai fluid şi-l întind pe pieptul iniţiatului. Acesta se întoarce spre vecinul său şi-l lasă să-i întindă vopseaua pe corp într-un desen geometric sau simbolic.

Lipitoare se opreşte în faţa lui Cambio, al cărui prenume, pus de părinţii de la misiune, este Tito. Mă aştept ca Tito să deschidă gura şi să propună un apelativ cu rezonanţă panoană, ca şi ceilalţi.

— Cambio, se autobotează prietenul meu.

Şi îmi face cu ochiul. Lipitoare murmură numele ca şi cum l-ar fi confirmat.

— Cambio. Aha.

Porţia de genipap soseşte cu un pleoscănit. Tito pardon, Cambio — este înregistrat oficial la începuturi.

Lipitoare se apropie de mine. Nu pot să mă gândesc la niciun alt nume în afară de-al meu. Nu vreau să-mi pierd numele, chiar dacă a rămas doar o amintire. Totuşi, sunt deplin conştient de Cambio, care îmi spusese Lowen din a doua zi petrecută în cadrul tribului. Îmi umezesc buzele şi murmur “McIntyre", stingherit şi abia auzit.

Lipitoare se comportă absolut identic.

— Mackint-tayah. Tayah. Aha, murmură el, găsind prescurtarea pe gustul lui.

Lângă mine, Cambio murmură aprobator “Tayah, tayah". Degetul mare mânjit cu roşu aprins îmi ştampilează fruntea. Iar vopseaua neagră şi rece, mirosind a terebentină, mi se prelinge pe piept. Ştiu că este practic imposibil să te speli de genipap. Petele lăsate de el se cojesc cam în zece zile, când celulele vechi ale pielii încep să fie înlocuite de altele noi.

Căpetenia trece de mine şi se opreşte în faţa următorului bărbat. Unii membri mai tineri ai tribului aduc noi tigve cu genipap şi urucu, aşezându-le jos pentru folosinţa tuturor, în timp ce alţii se plimbă cu un soi diferit de tigve, oferind de băut: e vorba de masato-ul pe care l-au pregătit în ultimele câteva zile.

Mă întorc spre Cambio şi ne vopsim unul pe altul.

Am rămas cu pantalonii pe mine, însă îmi scot cămaşa.

Întind cu stângăcie substanţa vâscoasă pe pectoralii lui Cambio, întrebându-mă ce model să aleg. El se pricepe mult mai bine şi e mult mai rapid decât mine: mâinile lui mici (Cambio măsoară, probabil, cam un metru cincizeci Şi cinci) au degete puternice, cu oase scurte şi solide, acoperite de muşchi încordaţi. Mi se mişcă pe piept ca lăbuţele unui animal grăbit, compunând un model în formă de stea, după care mă răsuceşte cu autoritate şi îşi continuă munca pe spate. Aleg soluţia cea mai simplă: o să-i desenez şi eu acelaşi model de stea.

Un vas cu masato îmi trece prin faţă; îl iau şi înghit o dată zdravăn. Nu mai băusem apă cea mai mare parte a nopţii, iar la această latitudine ai nevoie în permanenţă de lichide. Gust ierburile pe care indienii le amestecă adeseori în masato; nimic halucinogen, sper. Pretutindeni în jur, bărbaţii indieni sorb din masato şi îmi par extrem de candizi, extrem de puri. Nădăjduiesc că băutura asta nu conţine niciun drog.

Dar conţine.

O jumătate de oră mai târziu. Trăiesc o stare de uşoară halucinaţie.

La două mii de mile spre est, soarele poleieşte coasta Braziliei şi străluceşte deasupra gurii de vărsare a fluviului uriaş. Acolo e toiul zilei, pe când aici este încă dimineaţă, o dimineaţă încărcată de întâmplări care nu mai avuseseră loc până acum. Şi e posibil ca una dintre aceste întâmplări să fie moartea noastră.

Mă azvârl cu capul înainte într-un viitor care s-ar putea să nu vină niciodată, urc pe povârnişurile înverzite ale Anzilor, iar apoi mă caţăr până la izvorul fluviului. Stropul de ploaie sau fulgul de zăpadă primordial, moleculele de apă care picură în afluentul cel mai îndepărtat.

N-o să ajungă, moleculele acelea, niciodată la gura uriaşă a fluviului. O să se risipească de multe ori din cauza evaporării, o să se ridice în nori de furtună, o să cadă iar pe pământ şi o să intre încă o dată în acelaşi ciclu, înapoi la faza de abur şi de ploaie, iar şi iar, până când progenitura lor care şi-a schimbat atât de des locul o să ajungă în ocean.

Ar fi o aventură grozavă să stai acolo unde cade stropul primordial de ploaie, acolo unde coboară învârtejindu-se fulgul primordial de zăpadă.

Simt o amorţeală foarte plăcută în membre, precum şi o uşoară durere în oase. O durere ciudat de blândă: singurul mod în care pot s-o descriu este că am senzaţia că oasele mi se lichefiază — o lichefiere care sugerează un fel de naştere. Foarte încet, îşi pierd duritatea tipică scheletului, se înmoaie şi parcă se trezesc la viaţă.

Văd vasul trecându-mi prin faţă. Am rezistat întotdeauna consumului de droguri, deşi oamenii din triburi le oferă la majoritatea ceremoniilor importante (pe cursul lui Orinoco, am văzut că erau consumate zilnic). De data asta, iau vasul şi sorb din nou. Aroma e dulceagă, vag asemănătoare florilor de anason care cresc din belşug în junglă, dar nu detectez un gust bine definit. Ce-ar putea fi? Mă simt nu chiar ameţit, şi totuşi cuprins de un soi de beţie. Am din nou sentimentul că pot mări şi micşora distanţele după bunul plac. Sunt uşor îngrijorat, fiindcă mi-am impus ca pe un principiu permanent să nu înghit nimic dubios în pădure, chiar şi când pot conta pe ajutorul altor civilizatori — ceea ce, evident, de data asta nu e cazul.

Cambio şi cu mine terminăm să ne vopsim corpurile cu negru, iar acum vine momentul vopselei roşii, urucu, şi desenez un model de pete de jaguar între bărbie şi rădăcina părului, iar el îmi trasează cu unghia degetului mare nişte linii lungi şi subţiri pe obraji. Devin neliniştit la gândul că mi se vopsesc buzele şi obrajii; dacă oamenii ăştia se hotărăsc să-mi străpungă pielea cu un ţep sau cu un dinte de agouti 1 şi să mă lase tatuat pentru totdeauna?

Însă, după ce mi se pictează chipul, nimeni nu se repede la mine cu vreun ţep, dinte sau instrument de tatuat. Curând după aceea, mă privesc în luciul lichidului lăsat într-o oală şi-mi place ce văd: o pasăre stilizată îşi întinde aripile, luându-şi zborul din mijlocul chipului meu.

Cambio îmi face semn să-l urmez. Ne trecem din mână în mână noi vase cu băutura alburie. Bucăţi de viţă tăiată sunt împrăştiate pe jos, alături de nişte răzători şi vase de lemn cu beţe în ele, toate abandonate: mojaruri şi Pistiluri grosolane. Un papagal ara aflat în grija tribului ciuguleşte neîndemânatic din ce a rămas într-un mojar, îşi Pierde echilibrul şi se prăbuşeşte în praf. Cambio mi-l arată râzând: şi pasărea e beată.

Se aprind iarăşi mai multe focuri; îmi ajunge la nas mirosul de peşte fript, dar nu mi-e foame. Copiii unşi cu genipap şi acoperiţi cu puf de capoc aleargă peste tot, strigându -se cu glasuri ascuţite. Încet-încet, mă ameţesc pur şi simplu rămânând pe loc. Femeile mătură vârfurile retezate ale viţelor de pe pământul piaţetei şi le aruncă în foc, iscând un fum acru. Seamănă cu viţele care mă

Nota 1. Rozător tropical din familia Dasiprocta sau Myoprocta, de dimensiuni comparabile cu ale iepurelui (n. tr.).

ameţiseră când rămăsesem singur în pădure şi pe care le storsesem ca să le beau zeama. Mă întreb dacă ele intensifică “iluminarea". Cambio îmi face semn cu palma în jos să mă iau după el.

Îl urmez în spatele colibelor, unde încep să aud orăcăitul puternic al unor broaşte, deşi pârâiaşul în care m-am scăldat se află în direcţia opusă.

Deodată, dăm peste un grup de vreo cincisprezece oameni, înconjurându-i îndeaproape pe câţiva huaca care deschid un fel de cutie lungă de bambus. Toată fiinţa mi se încordează, pentru că mă aştept să văd corpul sacrificat al cuiva, însă imediat după ridicarea capacului se aude un cor indignat de cârâituri şi orăcăieli: o broască obeză cu ochii bulbucaţi încearcă să sară afară şi să aterizeze în palmele unuia dintre oameni. Este împinsă prompt înapoi.

Cambio îmi face loc în mica adunare, astfel că ajung să mă aplec asupra cutiei şi să văd că este compartimentată prin mici paravane de bambus, iar broaştele sunt ţinute înăuntru cu ajutorul unor zăbrele din crenguţe, câte două sau trei în fiecare compartiment. Prin zăbrele sunt coborâte beţigaşe de lemn, frunze şi chiar degete care nu ţin nimic între ele, ca să atingă broaştele şi să le adune de pe spate o secreţie lăcrimoasă şi semitransparentă, pe care bărbaţii huaca o strâng atent, strop cu strop, în vase de lemn.

Îl întreb pe Cambio dacă îşi fac provizii de otravă pentru săgeţi. Mă lămureşte că nu-i otravă, ci o substanţă pe care-o înghit. Ca să-mi demonstreze, scoate o broască şi mi-o arată. Are granule dense şi închise la culoare pe spate şi pe picioruşe, ba chiar şi pe guşa care palpită.

Chiar sub ochii mei, o lacrimă se formează pe una dintre acele umflături şi se prelinge în jos pe o latură a corpului animalului, iar Cambio scoate repede limba şi o linge.

— Ca să vedem începuturile, terminat, explică el.

— Să vedeţi începuturile?

— Ca să vedem animalele din ele. Ca să vorbim cu ele.

Ca să-i vedem pe tigres şi să vorbim cu ei.

Tigres — jaguarii. Îmi aduc aminte că aceşti oameni sunt jaguari. Alţi membri ai tribului beau încet din vasele de lemn, vârându-şi în gură beţigaşele colectoare; câţiva chiar ţin broaştele în mână şi-şi lipesc gurile direct de unflăturile şi bubiţele acelea care continuă să plângă în linişte, ca nişte ulceraţii. Cambio ţine broasca în faţa mea propunându-mi să încerc. Clatin din cap. Între timp, animalul se zbate, lovind cu musculoasele lui labe dinapoi, iar gura largă şi grotescă i se deschide în aerul dimineţii, care devenise deja înăbuşitor de fierbinte.

Huaca Unu ridică un cuţit de palmier chonta, eu îmi feresc privirile ca să nu-l văd cum spintecă vreo broască, însă când întorc capul observ că îndepărtează lama dură şi ascuţită de propriul antebraţ, lăsând să-i curgă sângele din pielea străpunsă. Imediat, alţi doi huaca se grăbesc să-l apuce de braţ, îndepărtează una de alta marginile rănii care sângerează şi toarnă peste ea lichid dintr-un vas cu secreţii de broască. Direct în sânge, pentru un efect mai rapid şi de mai lungă durată.

Cuţitul de palmier chonta e trecut din mână în mână.

Alţi huaca şi o parte dintre războinici îşi crestează pielea pentru primirea drogului. Cam jumătate preferă să-l înghită. Când or fi prins broaştele alea? Cât de mult le-or fi ţinut acolo în cutie, strângând lichidele emanate de piele? N-am fost la curent cu

operaţiunea. Oare câte lucruri se întâmplă la tot pasul în comunitatea asta dacă nici eu, devenit acum mai mult decât un simplu oaspete, încă nu sunt în stare să le observ?

S-ar putea să nu aflu niciodată?

Bărbaţii au terminat de luat poţiunea de broască, iar acum se plimbă cu nişte expresii absente, concentraţi Parcă asupra a ceva lăuntric. Din clipa asta, conform celor spuse de Cambio, vor începe să întâlnească jaguari şi alte duhuri primordiale. Continui să întreb dacă substanţa e otrăvitoare; el neagă, dar nu mă convinge. Animalele care secretă fluide prin piele o fac ca să-i respingă pe prădători, iar senzaţiile înţepătoare sau arzătoare care silesc un jaguar sau un caiman să scuipe rapid acest soi de pradă sunt stârnite întotdeauna de un conţinut cu grad ridicat de toxicitate.

Din luminiş se aud deodată mârâituri, ţipete ascuţite şi lătrături extrem de autentice, încărcate de panica primară a junglei. Cambio se întoarce, grăbindu-se să ocolească una dintre colibe şi îndreptându-se direct spre sunetele ameninţătoare. Îl urmez şi de data asta şi când ajungem împreună în luminiş, dăm cu ochii de un grup de bărbaţi, dintre care unii sunt destul de în vârstă, comportându-se bizar. Chiar în faţa mea, unul dintre ei cade în patru labe, lătrând şi sâsâind, în timp ce altul se împleticeşte în apropiere şi ţipă ca un papagal ara, atât de convingător, încât sunetele pe care le scoate şi tatuajul felin sunt într-un contrast desăvârşit. În spatele lor, zăresc un bărbat care vâră o trestie goală, lungă de vreo treizeci de centimetri, într-una dintre nările altui bărbat, suflând prin celălalt capăt. Cel aflat la primire aspiră zgomotos, după care îşi scoate trestia din nas şi degajă un norişor alburiu. Umple trestia cu ce are într-o punguţă şi suflă noul conţinut în nasul celuilalt bărbat, iar apoi pornesc amândoi în direcţia noastră. Au pupilele extrem de contractate, ca nişte dungi închise la culoare, care le străbat vertical irisurile. Unul dintre ei deschide gura gâfâind zgomotos, ca şi cum i-ar fi cumplit de cald, iar pe urmă îşi lasă limba să-i atârne ca a unui câine.

Ochii i se întâlnesc cu ai mei. Tunelurile din pupilele lui constituie o trecere întunecoasă spre un tărâm pe care n-o să-l vizitez niciodată. Cu tunelurile acelea sumbre se uită la mine, la luminiş şi la bărbatul care i-a administrat adineauri drogul, iar eu îmi dau seama că nici nu ne vede de fapt.

Tresar când un bărbat se prăbuşeşte în dreapta mea, după care se târăşte în lături, folosindu-se doar de un braţ, ca şi cum restul corpului i-ar fi schilodit. Cambio fuge până la indianul cu punguţa şi trestia, vâră un capăt al trestiei în punguţă şi aspiră o dată cu putere.

Trebuie să pun întrebări repede: văd că pe fruntea lui Cambio se ivesc broboane de sudoare şi-mi dau seama că în câteva secunde drogul va începe să-şi facă efectul. Cum i se spune acestei substanţe? Mormăie ceva de genul okawa sau okana. Cum se extrage? E vorba de scoarţa unui copac, arsă şi apoi pisată până se transformă într-un

praf, dar Cambio dă atât extrasului de copac, cât şi celui de broască acelaşi nume, okana (sau okawa). Devine prolix şi încearcă să explice că broasca şi copacul fac parte din aceeaşi familie, având o obârşie comună.

Insist cu întrebările despre efectele drogului, observând că după ce-l inhalează, unii indieni îşi duc repede mâinile la faţă, ca şi cum ar fi primit o lovitură puternică. Da, simţi că-ţi explodează faţa şi că ţi-a luat foc limba — câteodată, ca să-şi aline durerea, membrii tribului îşi muşcă limba cu putere, provocându-şi răni profunde, ba chiar pierzându-şi vârful (Cambio imită scuiparea vârfului limbii).

Ochii sunt învăluiţi în ceaţă, lumina zilei scade şi te găseşti într-o floresta, o “pădure". Pădurea începuturilor.

Îşi fac apariţia şerpi, jaguari, rozătoare, lilieci şi caimani mari. Plantele încep să crească “înăuntrul copacilor", susţine Cambio, atingându-şi umerii şi coşul pieptului cu atâta convingere, încât mă aştept ca din piele să-i iasă bromelide, crengi şi liane încâlcite.

În această fază, cei mai mulţi dintre bărbaţi zac pe jos sau se aşază privind în gol, în timp ce alţii se zbat şi se zvârcolesc pe pământ. Cambio trebuie şi el să se aşeze, iar eu iau loc lângă el. Vorbeşte intermitent, zâmbind şi lăsând să i se scurgă dâre de scuipat din colţurile gurii. Îmi spune că okana mai este numită şi “praf de vânat", fiindcă în timpul acestor călătorii o foloseşti ca să însemnezi câteva dintre animalele pe care-o să le urmăreşti şi-o Să le ucizi mai târziu, vorbind totodată cu duhurile lor Şi convingându-le să nu se răzbune, în schimbul învoielii oferite. Ce fel de învoială? Ei bine, în somn poţi să faci schimb de locuri cu un animal hăituit, apărându-l de animalele de pradă. Mai târziu, animalul n-o să se supere dacă o să fie prins de vânătorul care i-a oferit protecţie.

Cambio se prăbuşeşte şi rămâne întins pe jos. Îmi apropii mult chipul de al lui, ca să-l întreb când o să înceteze efectul drogului.

— Una hora, bolboroseşte el. O oră.

Pleoapele îi tremură, deschizându-se şi închizându-se.

Pieptul îi luceşte de sudoare. Toţi bărbaţii din jur asudă, mânjind luminişul cu transpiraţia care li se prelinge de pe frunte, de pe trunchiuri, de pe spate. Mă simt ciudat stând în picioare de unul singur, aproape treaz, în mijlocul acestei mulţimi care se poticneşte, se târăşte şi mârâie.

Îi văd pe copiii din luminiş, ale căror corpuri acoperite cu puf nu mai ţâşnesc încoace şi-ncolo: un grup operativ format din mai multe mame asigură o pază vigilentă, astfel încât copiii să nu-i poată deranja sau maimuţări pe bărbaţii care-şi văd de treabă.

Ocolesc colibele, curios să aflu ce s-a întâmplat cu cealaltă ceremonie a drogurilor, şi un miros înţepător de vomă îmi atacă nările. Resturi vomitate şi excremente murdăresc solul luminişului şi e limpede că experienţa acestor oameni e mult mai solicitantă decât a fumătorilor.

Umblu printre ei, simţind că am halucinaţii. Nu pot descrie efectul privirilor lor asupra mea: e ca şi cum ceva neomenesc, dar care seamănă a om m-ar cerceta din cap până în picioare şi ar vedea ceva ce eu n-o să văd niciodată.

Unii dintre ei tremură de parc-ar avea malarie. Alţii stau în propria murdărie, sprijinindu-se de copaci sau unul de altul, spate în spate. Ţin ochii deschişi, însă au privirea întoarsă spre interior. La fiecare câteva secunde, unul dintre ei chicoteşte sau scoate un strigăt animalic slab, întâlnindu-se cu animalul respectiv în pădurea minţii. Pe lângă asta, sughit, râgâie, tuşesc şi lasă să le curgă balele. Un bâzâit colosal începe să le acopere zgomotele, în timp ce o formaţiune de insecte lansează atacul contra grămăjoarelor de murdărie şi a trupurilor lipicioase ale oficianţilor.

Deşi spectaculoasă, metoda nu diferă prea mult de procedeul clasic folosit de şamani pentru “purjarea” cuiva: ceea ce se administrează este un emetic sau un laxativ vegetal, dar ierburile întrebuinţate sunt adeseori halucinogene, aşa încât efectele însoţitoare, visele şi viziunile devin într-un fel diagnostice de ordin spiritual. Febra este interpretată ca o serie de convulsii ale zeităţii bolii, pe punctul de-a fi alungată. Sudoarea şi fecalele se adună şi se ard, întrucât se crede că au fost provocate de o vrajă sau de o prezenţă răuvoitoare. Dacă în timpul tratamentului apar vise, pacienţii le împărtăşesc familiilor după ce-şi revin şi se îmbăiază. Nimic din toate astea nu este din cale-afară de neobişnuit, numai că locul pe care-l vizitează acum aceşti oameni reprezintă începuturile.

Văd cutia cu broaşte aruncată deoparte. Cele mari au străpuns reţeaua din crengi de bambus, iar cele mici se furişează în urma lor. Un şarpe collubrid alunecă în jos de pe o ramură aflată la mică înălţime, deschide gura şi prinde una dintre broaşte, la doar câţiva centimetri de obrazul unui băştinaş căzut la pământ.

A trecut cam o oră. Mă îndepărtez în goană de duhoarea băutorilor de poţiune de broască şi alerg de colo-colo prin luminiş.

O tuse începe să se ivească din pieptul unui oficiant, apoi din al altuia. Tuşind şi strănutând, bărbaţii se mişcă, încearcă să se ridice în capul oaselor, nu reuşesc, cad la pământ, adorm la loc, clipesc din nou ameţiţi şi în cele din urmă îşi recapătă conştienţa.

După un timp, câţiva sunt în stare să se ridice anevoie.

Cambio însuşi se scoală de pe locul unde căzuse şi-şi freacă faţa cu mâinile. Apoi mă vede, se împleticeşte epuizat şi se aşază lângă mine, aproape de unul dintre copacii mari din mijlocul luminişului. La scurt timp după aceea, e din nou capabil să vorbească. Îl întreb ce-a văzut la începuturi.

La începuturi s-a întâlnit cu multe animale magice, îmi spune el, şi a văzut plante fermecate. Îl întreb dac-a văzut vreun om. Se gândeşte atent; nu, niciunul. Acum e foarte obosit. Sunt cu toţii obosiţi. Însă mai târziu, în cursul zilei, îşi va face efectul o altă parte a drogului, care-l va înzestra cu o uimitoare energie şi ascuţime a simţurilor. Îmi spune că la noapte o să poată merge la vânătoare fiindcă o să se simtă înviorat, odihnit şi capabil să vadă pe întuneric.

Ăsta e motivul pentru care okana se mai numeşte şi ”praf de vânat". La câteva ore de la inhalarea prafului de vânat, corpul nu numai că-şi revine, dar trăieşte o remarcabilă eliberare a puterilor sale necunoscute, ajungând să aibă o condiţie ideală intrării în junglă şi întoarcerii cu o pradă bogată. Ochii văd mai limpede şi mai departe, nasul adulmecă mai bine, picioarele calcă mai sigur. Ca să nu mai vorbim despre însemnarea animalelor, care-a avut loc în timpul somnului provocat de drog. Până şi vânătorii nepricepuţi, spune Cambio cu un chicot obosit, aduc o pradă îmbelşugată după ce iau praf de vânat.

Îl întreb despre cei care au consumat din poţiunea de broască. Ei n-o să fie în stare de funcţionare cel puţin până la noapte. Însă efectul poţiunii de broască, deşi mai puternic, nu se repetă, pe când substanţa inhalată se trezeşte înăuntrul corpului, conform celor spuse de Cambio, la fiecare câteva ore, oferind o retrăire rapidă şi semitrează a primei aspirări. Îşi pierde definitiv efectul abia după două zile, motiv pentru care el preferă să inhaleze praf de vânat.

Dau din cap, acceptând că toate astea sunt interesante, pline de tâlc, şi mă simt ciudat. Mă simt ciudat când beau apă, mă simt ciudat când împart un peşte fript cu Cambio (în timpul acestei gustări, el recade în tăcere două minute şi stă ca o momâie, cu ochii deschişi şi cu irisurile îngustate, privind în interiorul propriei fiinţe).

Poate că imaginaţia îmi joacă o festă, însă aerul pare împărţit în râuleţe flexibile de oxigen. Aidoma unei delte de aer. Închid ochii şi încerc să vizualizez propria versiune a începuturilor. Nu mă-ntâlnesc cu jivine fabuloase, ci cu oameni, cu oameni care hoinăresc într-un teritoriu nelocuit şi străvechi. Vin în grupuri mici şi în cete lungi, dezordonate. Străbat anevoie o privelişte care se profilează învăluită în ceaţă, imprecisă, caracterizată printr-o interesantă absenţă a trăsăturilor ferme, până când îmi dau seama că privelişte nu e teritoriu, ci timp. Văd timpul.

Seamănă cu o ceaţă care pluteşte, neîntrerupt, de niciunde spre nicăieri. Mişcarea ei e mai presus de orice dubiu, dar are o regularitate din cauza căreia, deşi zboară, timpul

rămâne încremenit în propria nesfârşire. În schimb, omul călătoreşte în timp în toate direcţiile, încercând să croiască poteci în inexpresivitatea lui, la început reuşind, apoi oprindu-se zăpăcit când potecile dispar, iar el se trezeşte înconjurat de aceeaşi ceaţă stăruitoare, aproape atotputernică, a cărei efemeritate este pe cât de nemiloasă, pe atât de străină şi inexplicabilă.

Însă continuă să meargă. Înaintează şi se întoarce, revine de mai multe ori pe urmele propriilor paşi, se întâlneşte cu sine însuşi în ceaţă, dar nu reuşeşte să se recunoască şi merge mai departe, într-o căutare obsedantă.

Îl văd pe om explorând. Văd timpul trecând şi pe om explorând această trecere.

O siluetă se iveşte prin ceaţă. Deschid ochii şi-l văd pe Lipitoare, care se apropie de mine şi de Cambio, şi mă măsoară cu un amestec interesant de prietenie şi ostilitate. Lumina de sub boltă a început să scadă, făcând ca focurile să câştige în strălucire.

Recunosc prezenţa lui Lipitoare şi arăt spre mulţime.

Ce-o să se întâmple cu ei? întreb.

Cunoştinţele de portugheză ale lui Cambio au fost întrucâtva afumate de ceremonie, dar în cele din urmă omuleţul îşi revine şi ne aşezăm cu toţii pe pământ, căpetenia şi cu mine stând faţă în faţă. Cambio rămâne într-o parte ca să traducă. Înăuntrul acestui triunghi de chipuri asudate şi ochi în care din când în când joacă lumina focurilor se va decide viitorul.

Explic că aş dori să fac un recensământ al acestui sat, precum şi al altor câteva sate mayoruna, şi să adun suficient de multe date ca să pot redacta un document care i-ar putea determina pe cei din FUNAI să construiască un pasto pe cursul superior al lui Javari. Aceştia ar intra treptat în contact cu triburile, le-ar pune la dispoziţie asistenţă medicală şi câteva instrumente folositoare şi le-ar ajuta să-şi dezvolte o agricultură mai avansată.

În timp ce vorbesc, ochii îmi aleargă pe chipul lui Lipitoare. Ne despart doar vreo zece centimetri de aer, însă am impresia că privirea mea parcurge o distanţă imposibil de măsurat înainte de-a fi atrasă de câmpul gravitaţional al obrajilor căzuţi, al nasului plin de pori mari Şi deschişi şi al frunţii. Uscate, ridurile de pe fruntea lui seamănă cu albiile unor râuri sculptate cândva de apele care curgeau fără oprelişti. Deasupra feţei, sub o împădurire deasă de păr negru, îi simt mintea: pulsează fierbinte, ca străfundurile unui vulcan.

— De ce vrei să faci asta? întreabă Lipitoare.

Încerc un efort de concentrare, însă deocamdată nu mă pot gândi la niciun motiv. La fel ca privirea, gândurile par să mi se fi rătăcit în spaţiul dintre chipul lui şi al meu.

Se vor zdrobi de vreun amănunt al acestui chip şi se vor odihni, făcute bucăţi, într-un crater anonim.

Mă adun şi mă gândesc la motive. Toate ideile pe care le-am avut în ultimele câteva săptămâni despre omul tribal, despre junglă, despre însuşirile plantelor şi animalelor din junglă pentru care cunoaşterea omului tribal e decisivă, toate astea mi se amestecă în minte.

Ceasul care merge înapoi, ceasul descoperirii. Viitorul nostru, întrezărit în prăpastia ameţitoare a trecutului.

Nu le pot da un contur din cuvinte. Ridic din umeri şi-l privesc pe Cambio. Însă Cambio se uită la Lipitoare.

— Oamenii mei au şi ei nevoie de ajutor, spun eu.

Tribul tău i-ar putea ajuta.

Aştept un timp care mi se pare că depăşeşte cinci minute. Dintr-o dată, întorcându-se de şale şi cu chipul cioplit parcă în mahon, Lipitoare vorbeşte, iar apoi se întrerupe ca să-l lase pe Cambio să traducă.

— Conducătorul e trist, spune Cambio, fiindcă n-o să vă puteţi ajuta unul pe altul.

Moartea. Moartea vorbindu-mi prin buzele alea străpunse de podoabe.

— Dar acum suntem la începuturi, continuă Cambio.

Nu te mai poţi întoarce la oamenii tăi.

Înţelegător, Cambio adaugă un gând care-i aparţine:

— Şi nici nu ţi-ai găsi oamenii, Lowen.

Lipitoare cuvântă din nou; în timp ce vorbeşte, îşi mişcă mâinile prin aer, iar eu simt că gesturile lui şterg secţiuni întregi ale realităţii invizibile. Cambio traduce:

— Începuturile sunt aici şi noi suntem tot aici, terminat.

Oamenii tăi nu sunt aici, terminat. Acum nici noi nu mai putem face nimic pentru ei, nici ei pentru noi.

Un drug de fier pare să-mi apese fruntea. Presându-mi mintea care cuprinde o puzderie de gânduri care bat în ea dinăuntru, căutându-şi exprimarea. Îmi vine să urlu că lucrul

ăsta nu e valabil şi pentru mine: nu fac parte dintre ei, realitatea mea are un loc bine definit, la celălalt capăt al unui circuit de radio emisie-recepţie, dac-aş avea aşa ceva. Mă uit la Lipitoare, iar privirea lui mi se pare opacă, de sfinx.

Nu pot să mă scol. Şi nici să ridic vocea.

— Când o să murim?

Nu sunt sigur dacă am pus chiar atât de direct întrebarea. Aştept, oricum, întrucât Cambio îi vorbeşte repede lui Lipitoare. Acesta spune ceva drept răspuns, după care se apleacă să mă bată uşor pe braţ, cu palma deschisă, care mi se pare dură — ca mâna unei statui.

— Nao. Nao morrer, spune Cambio. Nu se moare.

Nu se moare. Drugul de fier mi se ridică de pe frunte.

Mă simt ca un sac umplut cu aer. Nu m-ar mira să încep să plutesc aşa cum sunt, şezând cu picioarele încrucişate în dreptul gleznelor. Nu se moare. Printr-un filtru de oboseală şi de uşurare, îl aud pe Cambio explicându-mi că nu-i nevoie să mori ca să ajungi la începuturi.

Înainte, oamenii obişnuiau să se lase să moară de foame ca să ajungă acolo, dar de data asta, deşi unii au pierit în timpul călătoriei, scopul a fost atins repede. Începuturile sunt aici.

Nu înţeleg prin ce se deosebeşte acest timp de altele.

Nici măcar nu vreau să descopăr diferenţa. Aripa rece a morţii s-a ridicat, însă e în continuare atât de aproape, încât simt cum mi se zbârleşte părul de pe ceafă, de teamă Că s-ar putea întoarce.

Zonia, Tuti, Tia, Cambio. Lipitoare, eu însumi. Nu se moare.

— Aş vrea să merg cu barca în josul râului, spun pe Urmă.

Uşurel, fii rezonabil.

Încerc să am o voce degajată, de conversaţie:

— Ca să verific şi să văd dacă într-adevăr nu există nimic acolo.

Lipitoare răspunde ceva.

— Acolo nu există nimic, terminat, traduce irefutabil Cambio. Suntem doar noi.

Lipitoare pune o întrebare, Cambio răspunde în mayoruna, Lipitoare dă din cap, îşi aţinteşte ochii asupra mea şi zâmbeşte în semn de confirmare. Contemplu posibilitatea de-a fi singurul civilizator de la începuturi şi de fapt din lume. Înconjurat de nimic altceva decât de pădurea tropicală, cu mult înaintea conchistadorilor.

Peisaj cu un civilizator singuratic, la începuturi.

— Trebuie să mă întorc şi să aflu, repet eu.

Folosind tonul replicilor personale, Cambio mă previne:

— Nu încerca, terminat. N-o să te lase s-o faci.

— Ce s-a întâmplat?, întreb. Nu vrea să rup vraja?

— Da, terminat, răspunde Cambio.

Respir în linişte câteva secunde. Iar apoi, într-un fel anume, noţiunea devine credibilă. La fel cum mi-a rupt Lipitoare vraja alergând în sens invers acelor ceasornicului, aş putea şi eu să le împiedic întoarcerea. Aş putea fi prăpastia între aici şi acolo, tunelul dintre această sferă şi cea exterioară, a cărei supravieţuire ei oricum o neagă.

Sau poate că n-aş fi în stare. Disting însă în expresia lor o doză masivă de precauţie. De ce să rişte?

— Unde sunt începuturile?, mă aud întrebând. Vreau să le văd.

Vocea îmi este fermă. Întărită de forţa legitimităţii.

Lipitoare se ridică. O face brusc, proiectându-se spre marginea inferioară a unor frunze care atârnă, pe când cutele pielii de pe corpul cândva mătăhălos i se prăbuşesc printr-o încreţitură energică, iar eu înţeleg din această mişcare hotărâtă că n-o să mă lase nici în ruptul capului să plec. Mai degrabă m-ar ucide.

Îmi face semn să mă ţin după el.

Mă conformez, străbătând o porţiune de luminiş presărată cu trupuri şi îndreptându-mă apoi printre două colibe în direcţia copacilor.

Rămân în spatele curburilor maronii ale umerilor lui şi fac vreo treizeci de paşi.

Afluentul mâlos se anunţă cu un susur indiferent, iar Lipitoare se opreşte în josul malului şi rupe o creangă care-i blochează vederea. Mă opresc lângă el, mirosind apa rece, cu un iz uşor de putregai din cauza mâlului încălzit, dar şi corpul conducătorului: după un post atât de îndelungat, ultimele depuneri de grăsime i se consumă înăuntru, conferind mirosului său o nuanţă de bărbăţie.

Pretutindeni în jur, pădurea emană aromele unei amiezi fierbinţi şi o bogăţie de transferuri biotice.

Lipitoare şopteşte un cuvânt care cred că înseamnă “priveşte", fiindcă arată cu degetul în susul râului. Mă uit într-acolo. Vâna susurătoare de apă se iveşte la mai puţin de cinci sute de metri de locul unde ne aflăm, la început dând năvală printre două maluri mai înalte, apoi domolindu-se într-un şirag de bălţi şi de petice de apă stătută, străbătute leneş de cursul principal. Pare să aibă loc o schimbare invizibilă a obiectivului, iar ochii mi se rostogolesc înainte. Cei nici cinci sute de metri se extind, în vreme ce sunetul apei se modifică. De fapt, nici nu mai e vorba de un simplu sunet, ci de un semnal pentru toate simţurile, o trecere în care distanţa şi timpul se împletesc. Simt că munţii îndepărtaţi se ridică exact în spatele cortinei de copaci. Începuturile fluviului se găsesc Şi ele tot acolo.

Izvorul fluviului.

Lipitoare se întoarce spre mine. Însă, înainte să poată vorbi sau face vreun gest, mintea mea primeşte un mesaj care vine de la izvor şi este mut, dar atât de uriaş, încât distruge toate hotarele. El îmi umple tot spaţiul exterior şi interior, topind totodată izvorul şi începuturile într-o Singură noţiune.

Începuturile, transmite prin iradiere Lipitoare, iar mesajul lui face parte dintr-un altul mai cuprinzător.

Dau din cap fascinat, aşteptând să fie înlăturată cortina copacilor şi să văd, să aud sau să înregistrez în vreun alt fel familiar acea iradiere imensă. Nu văd şi nu aud nimic, dar simt cum iradierea se dilată, se ramifică şi se consolidează. Deja a înghiţit totul. Mintea mea încearcă nedesluşit să creeze un fel de realitate fictivă doar ca să scape, doar ca să se elibereze, însă găseşte iradierea instalată deja şi acolo.

În cele din urmă, timpul începe din nou să se mişte.

Lipitoare şi cu mine stăm faţă în faţă, iar el îmi explică, fără cuvinte, că nu-mi poate da voie să plec. Nu acum, după ce am participat la toate astea.

Prin urmare, ştiţi, şoptesc fără cuvinte.

Ştim, răspunde el în acelaşi mod, arătând gol şi foarte obosit — de fapt, îmbătrânit şi vulnerabil. Pleacă de lângă mine, întorcându-se la ceilalţi oameni goi şi obosiţi ai pădurii.

Mă uit după el, în vreme ce trupul meu pare să-şi piardă soliditatea; se ondulează oarecum în jos şi mă trezesc aşezat pe pământ.

Nu ştiu dacă ceea ce urmează este propria raţiune care a deraiat de pe linia obişnuită, sau un mecanism de apărare care încearcă să preschimbe extraordinarul în ordinar, însă trec în revistă ce simt şi ajung la concluzia că, la urma urmei, nu e chiar atât de anormal. Încep să reacţionez ca un om al pădurii. N-o să treacă mult şi o să învestesc copacii şi animalele cu puteri supranaturale.

Ceea ce ştiu despre vechiul meu eu raţional o să mă viziteze din când în când, la fel ca vechea obsesie a izvorului fluviului. O să descopăr acel izvor aici, în cadrul unui ritual. O să fiu tot cine-am fost, numai că o să-mi satisfac altfel ambiţiile şi căutările. De fapt, doar prin asta sunt diferit de aceşti oameni.

Îmi scarpin barba care a început să crească, îmi pipăi obrajii traşi şi mă minunez de tăria şi rezistenţa propriului organism. E incredibil că am trăit într-o asemenea tensiune şi încă n-am cedat. Sunt plin de iritaţii, zgârieturi şi pustule, dar bănuiesc că n-am făcut nicio infecţie gravă, deşi multe dintre ele se declanşează abia mai târziu. Dat fiind că mineralele corpului trec în sudoare ca apa în solul poros, mă chinuieşte foamea, o foame cumplită, abia potolită preţ de câteva minute, când mai înghit câteodată nişte proteine, după care vine un alt interval obsedant de dureri şi ghiorăieli ale stomacului, de înghiţiri în sec şi dureri de cap — foame şi iar foame.

Tânjesc atât de tare să-mi recapăt mineralele, încât simt c-aş fi în stare să mănânc zinc în stare pură.

Deşi sunt prizonier în cea mai umedă regiune din lume, îmi e sete, ca şi cum apa pe care-o beau tot timpul nu mi-ar ajunge niciodată în stomac şi s-ar evapora pe drum, aidoma ploii care înmoaie vârfurile copacilor, dar aproape că nici nu ajunge la pământ. Mă întreb dacă am făcut viermi intestinali scăldându-mă în râu sau dacă nu cumva am cedat în faţa acelui triumf al perfidiei tropicale împotriva sistemelor defensive ale organismului numit maladia lui Leishman şi transmis de muştele de nisip, care sug sângele. Paraziţii de pe muştele de nisip pătrund în fagocitele omului, adică exact în anticorpii care ne apără de toate invaziile străine. Faptul că trăiesc înăuntrul sistemelor defensive ale omului îi apără tocmai de aceste metode de protecţie! Ce acţiune au asupra corpului omenesc? Ei bine, încep prin câteva ulceraţii şi ajung să reducă numărul globulelor albe din sânge, să provoace febră şi anemie cronică, să atace ficatul şi splina Şi să distrugă echilibrul interior al organismului, iar dacă nu se efectuează niciun tratament, îţi mănâncă nasul, gura şi faringele. Una dintre varietăţi ucide în mai puţin de doi ani.

Dar aceste simptome apar abia după câteva luni. Iar soarta organismului depinde, mai ales la o asemenea latitudine, tocmai de acest gen de risc.

Rămân aşezat unde mă aflu şi conchid că mă simt mai bine- De fapt, mă conving că trăiesc o minunată diminuare a apăsării. Până acum câteva ore eram un om modern,

activat de presiunile propriei civilizaţii şi din ce în ce mai presat între limitele ei. Lipitoare şi tribul lui erau chiar mai apăsaţi decât mine de înaintarea civilizaţiei mele, astfel că singura lor variantă de scăpare era zborul. Totuşi, acum singura certitudine care înfloreşte în fiecare frunză şi fir de iarbă este că suntem singuri, cu desăvârşire singuri, ca acele prime grupuri de indieni care-au străbătut limba arctică de pământ şi n-au întâlnit nimic altceva decât un teritoriu virgin.

În acest spaţiu virgin există foame, riscuri şi frică. Dar nu există presiuni, absolut de niciun fel.

Încerc să nu mă mai gândesc, ci doar să exist, ca să mă pot deschide complet în faţa acestei memorii transmise, şi aproape că reuşesc. Simt gustul a ceva, o conştientizare înspăimântător de imediată şi supraîncărcată de stimuli senzoriali. Încerc să n-o cenzurez, dar mă încordez în timpul încercării, iar ea dispare, lăsându-mi doar posibilitatea de-a o reconstitui mintal. Părea cu totul lipsită de constrângeri când era autentică.

Îmi trasez o altă sarcină: să mă concentrez asupra uneia dintre preocupările mele contemporane. Cu un efort de detaşare, mă gândesc la izvorul Amazonului... Nu poate fi pe Muntele Huagra. Izvorul cel mai îndepărtat trebuie să se afle în punctul cel mai îndepărtat al Fâşiei Continentale, unde zăpada cade şi se topeşte în pârâiaşe care se adună în pâraie ce alcătuiesc porţiunea cea mai înaltă a cursului. În acea regiune a Anzilor, Fâşia Continentală formează o buclă deschisă spre nord, oarecum asemănătoare unui golf din apropierea coastei. Valurile de pământ ale acestei bucle sunt cele mai îndepărtate de restul bazinului Amazonului şi de gura de vărsare a fluviului. Trebuie să cercetezi amănunţit fiecare locşor al “golfului" ca să determini izvorul cel mai îndepărtat, iar acesta nu poate fi pe Muntele Huagra, care se află la o distanţă de peste treizeci de mile. Totuşi, descoperirea izvorului pare acum teribil de neînsemnată! De o lipsă de însemnătate tristă şi plăcută. Fluviul însuşi nu a fost încă descoperit. Nici lumea însăşi. Să mă ridic de unde stau şi să mă întorc în acest trib, continuând să fiu cine sunt şi să ştiu ceea ce ştiu, ăsta e lucrul de făcut.

Acum, viaţa este globală, iar sarcinile mele ca om sunt, de asemenea, globale. Nu-i loc pentru realizări concurenţiale.

Singurul lucru care contează e tribul. Unitatea, coeziunea şi supravieţuirea lui în sălaşul pădurii.

Aud voci, vocile tribului. Mă întorc şi-o iau din loc împleticindu-mă, în timp ce mintea îmi stă să facă explozie.

Vreau să mă furişez, măcar câteva minute. Departe de această comunitate gălăgioasă, ai cărei membri nu-şi acordă niciun răgaz pentru ei înşişi, ale căror corpuri nu se abat niciodată de la neîndurătoarele îndatoriri ale existenţei.

Calc apăsat pe frunzele late, îmi croiesc drum cu mâinile printr-un tufiş, încep să mă strecor şi mă zgârii la coapsă din cauza bracteei zimţate a unei flori necunoscute.

Deasupra mea, frunzişul foşneşte. Foşnetul e muzical, aproape ca un cântec. Am sentimentul absurd că, dacă m-aş opri, aş auzi şi o voce, însă sunt prea încărcat de şocurile ultimei ore ca să mă opresc, prea plin de vechea mea condiţie umană, care strigă cu disperare, intuind că nu-i deloc exclus ca această nişă din pădure să-i ţină loc de mormânt (lucru perfect posibil: dacă de-acum încolo o să trăiesc la fel ca tribul, o să am parte şi de raţia lui zilnică de pericole). Aşadar, calc cu zgomot pe uriaşele frunze palmate, având în faţa ochilor doar copaci, ramuri, liane şi iarăşi ramuri şi copaci. Structuri palmate, striate şi recticulare. Strănut pe neaşteptate. Mi s-a făcut pielea ca de găină, iar aerul mi se pare ciudat de rece.

Ce se află în faţă? Când o să fie mâine?

— Tayah! mă strigă cineva pe noul nume.

De data asta e o voce adevărată, o voce deja cunoscută.

Mă uit peste umăr şi-l văd pe Cambio, al cărui băţ asemănător unei suliţe îl ajută să-şi croiască drum prin desiş.

Surâde, însă în ochi îi luceşte flacăra rece a vânătorii.

Mă îndepărtam de sat, înapoindu-mă la apă.

Dau din cap ca să-l liniştesc şi încep să fac cale-ntoarsă, în timp ce cântecul pădurii creşte, câştigând în melodicitate şi în bogăţie. Însă din cauză că merg cu zgomot, nu pot să mă delectez auzindu-i vocea şi nici să-i desluşesc cuvintele. Închisoarea, minunata mea închisoare, a început să cânte.

6. Ploile

“La început a existat un zeu-om al cărui nume era Timpul. El a avut mai mulţi copii, fii şi fiice. Când copiii au crescut, ei au vrut să vadă lumea, iar Timpul le-a încuviinţat dorinţa.

Ca să-i lase să călătorească, zeul-om Timp a făcut un fluviu mare şi i-a învăţat cum să navigheze pe cursul lui. A plantat câteva pâlcuri de copaci, oferind lemnul din care fiii şi

fiicele lui şi-au construit pirogi. Ei au pornit, iar tatăl lor s-a pus Pe aşteptat, fiindcă îi promiseseră că la întoarcere aveau să aducă nuci, fructe de tot felul şi alte lucruri bune de mâncat.

Dar fiii şi fiicele au văzut că lumea era largă şi plină de lucruri minunate şi au uitat de obligaţia pe care-o aveau faţă de tatăl lor, întârziind suficient de mult ca să-l înfurie. Tatăl a făcut ca fluviul să se reverse, iar câţiva dintre fiii şi fiicele lui s-au înecat.

Mâniaţi la rândul lor, ceilalţi au promis să se întoarcă în susul apei şi să-şi ucidă tatăl. Ca să se apere, zeul-om Timp a împânzit fluviul cu vârtejuri, a făcut să crească mata pe anândouă malurile şi-a azvârlit multe trunchiuri de copaci în apă, pentru ca fiilor şi fiicelor lui să le fie şi mai greu să se întoarcă..."

Folosind echivalentul portughez al “pădurii", mata, şi numindu -l pe ciudatul creator “homen-deus", Cambio continuă să-i povestească exploratorului cosmogoniile tribale. La întrebările puse, el insistă că făceau parte din folclorul tribului, însă coerenţa metaforelor îl făcu pe McIntyre să suspecteze că şamanul intervenise, ca şi altă dată în candoarea şi în lipsa lor de cauzalitate iniţiale. Totuşi, mitul zeului-om Timp cu care se certau fiinţele omeneşti îşi găsi ecou în conştiinţa lui McIntyre dintr-un alt motiv. Indiferent dacă aceşti oameni se deplasau în timp sau doar credeau că o fac, timpul rămânea materialul experienţei lor şi se lega de propria fascinaţie a exploratorului în faţa acestui concept. Însoţindu-i în ritual, Loren călătorise în interiorul timpului său lăuntric şi-l găsise la fel de flexibil pe cât pretindeau ei că era timpul lor secvenţial. Referitor la acesta din urmă, Loren făcuse câteva descoperiri care coincideau în mod interesant cu pierderea aparatului de fotografiat, instrumentul de captare a prezentului. Civilizatorii nici nu prea mai aveau prezent. Fragmentarea lui prin măsurători din ce în ce mai precise rezulta în îngustarea lui, nicidecum în mai buna lui înţelegere. Prezentul se micşora, iar dacă această scindare în fragmente mai mici continua, atunci unde se afla de fapt timpul şi din ce era alcătuit?

Oamenii acestui trib trăiau într-un prezent de-o cu totul altă natură. În ciuda succesiunii dimineţilor, după-amiezilor şi serilor, precum şi a alternanţei dintre zile şi nopţi, prezentul nu era momentan, ci nedefinit şi cuprinzător. Practic, el putea fi extins oricând într-o călătorie în timpul mitic, unde membrii tribului zăboveau cât era nevoie ca să se odihnească şi să-şi împrospăteze energiile. Caracterul nepăsător al unui asemenea concept de timp era evident.

Dar oare asta nu era o dovadă că începuturile existau şi că în acest colţ al pădurii timpul avea un comportament diferit? Nu era asta o dovadă că analogiile de genul ”timpul înseamnă fluviul" sau ”izvorul fluviului înseamnă începuturile timpului" erau acceptabile? În această ambianţă, fără îndoială că erau. Însă în această ambianţă mintea unui civilizator funcţiona altfel. Ea amesteca diverse categorii, raţiona în funcţie

de simboluri şi atribuia un potenţial magic lucrurilor măsurabile, obiective şi neînsufleţite.

Pentru un asemenea dialog, în care categoriile îşi schimbau locul, iar obiectivul şi subiectivul se amestecau în permanenţă, Cambio se dovedea un interlocutor excelent.

Întrebat dacă timpul se mişca, şamanul răspundea serios că timpul nu se mişca şi nici n-o făcuse vreodată. Omul era cel care gonea de-a lungul lui, aşa cum fiii şi fiicele zeului-om navigau în susul şi-n josul fluviului.

Eliberat acum de neliniştea unui iminent sacrificiu în masă, McIntyre petrecu primele câteva zile de după ritual în compania lui Cambio. Vopseaua neagră de genipap de pe corp începea să se cojească şi să cadă. Copiii fuseseră spălaţi de puful de capoc, în timp ce fetişcanele de şapte-opt ani fuseseră închise în colibele de educare, unde erau vizitate şi instruite la intervale regulate de mame şi de mătuşi. Tribul îşi revenea în urma probelor la care-l supuseseră foamea şi călătoriile prin junglă. Toată lumea se încălzea la strălucirea prietenească a începuturilor, reîncărcându-se cu energie, ca să se poată întoarce şi să facă faţă şi mai bine.

Cu ajutorul lui Cambio, cunoştinţele de limbă mayoruna ale lui McIntyre se îmbogăţeau. Acum putea să identifice anumite cuvinte din dialectul băştinaşilor şi chiar să sistematizeze schimbările flexionare într-un fel de gramatică rudimentară. Îşi notă că atât cazurile, cât şi timpurile erau indicate prin adăugarea unor sufixe şi prefixe la cuvintele radicale. În acelaşi mod se formau şi derivatele. Astfel, ”cine" se spunea tsutsi, iar ”cu cine" tsutsibed; ”ce" se spunea totsi, ”care" atotsi, iar ”în care" atontsin. ”Câţi" sau ”câte" se spunea tedtsi. Se părea că rădăcina comună tsi era remarcabil de puternică, fiind probabil una dintre primele articulări conştiente ale indienilor mayoruna şi fiind, de asemenea, prezentă în denumirea lor ca trib: Matse. O altă rădăcină comună, daed, se afla la baza unei întregi liste de unităţi de sens înrudite: aid daed însemna ”amândoi", aid daedi ”aceiaşi doi", daedpambo ”doi deodată", iar daedpen ”mulţi", conform noţiunii primitive de numeral, care consideră că tot ceea ce depăşeşte cifra doi sau trei este o mulţime.

În paralel cu primii paşi în învăţarea limbii mayoruna, McIntyre află unele lucruri esenţiale despre indienii mayoruna înşişi. Potrivit celor spuse de Cambio, aceştia concepeau existenţa a trei clase de fiinţe omeneşti: matses, care însemna “oameni", adică ei înşişi, mayu, “alţi indieni" sau oameni asemănători tribului mayoruna, deşi nu erau înrudiţi cu ei, şi chotac, “străinii", ceea ce însemna în primul rând civilizatorii de ieri sau de azi, indiferent dacă erau albi, negri sau metişi. Bărbaţii mayu erau capturaţi în războaiele tribale şi încorporaţi triburilor mayoruna, lucru valabil şi în cazul femeilor chotac, răpite şi luate de neveste pentru echilibrarea consangvinităţii tribale datorată căsătoriilor dintre veri. Cu toate acestea, McIntyre nu observă nicio piele mai deschisă

şi niciun păr mai blond în rândul gazdelor sale, conchizând că această ramură a tribului se izolase de o perioadă mai lungă de timp, fiind expusă chiar mai puţin decât celelalte contactelor cu străinii albi.

Află că în cadrul indienilor mayoruna exista o organizare dual㠄, conform căreia mulţi mayoruna erau bedi, ceea ce însemna “oameni-pisică". De fapt, bedi era echivalentul lui “jaguar". Totuşi, unii mayoruna nu se născuseră jaguari şi nu purtau tradiţionalii ţepi; aceşti membri ai tribului erau numiţi macu, ceea ce însemna “melc fără cochilie" sau “vierme", dar pare-se că asta nu conţinea nimic peiorativ.

Bărbaţii se puteau însura cu femei din oricare categorie, iar o pereche mixtă putea da naştere unor jaguari sută la sută dacă tatăl era jaguar. Exista o anumită mândrie a condiţiei de jaguar, însă nu era nicio nenorocire dacă nu erai aşa ceva, ca şi cum cele două specii şi-ar fi recunoscut reciproc apropierea şi codependenţa.

În acelaşi timp, McIntyre află mai multe despre regulile tribului cu privire la căsătorie. Nu primi niciun fel de explicaţie clară pentru faptul că acele căsătorii “în cruciş" dintre veri erau încurajate, în timp ce căsătoriile “în paralel" dintre veri erau interzise, însă regula părea să exprime o preocupare pentru sănătate. Identitatea de sânge însemna forţă şi solidaritate de neam, dar numai dacă părinţii tinerilor căsătoriţi erau de sex opus. Dacă erau de acelaşi sex, frate şi frate sau soră şi soră, căsătoria copiilor lor era interzisă, această apropiere fiind considerată nesănătoasă (totuşi, pentru a contracara încrucişarea, copiii nevolnici erau sugrumaţi sau aruncaţi în vizuinele animalelor, în timp ce capturarea unor femei din afară asigura îmbunătăţirea genelor).

Regula era codificată de o terminologie anume: shanu era termenul aplicat unei verişoare de măritat, pe când chido şi bene erau numele logodnicilor, femeie şi bărbat, aflaţi pe partea sigură a înrudirii. Dat fiind că în viaţa de zi cu zi era posibil ca părinţii copiilor care urmau să se căsătorească să difere considerabil ca vârstă — de pildă, un frate şi odrasla lui puteau fi cu zece ani mai mari decât sora mai mică şi odrasla ei —, existau multe “hotărâri conjugale" între masculi maturi şi femele care nu erau încă nubile sau care câteodată nici măcar nu se născuseră încă. De îndată ce căsătoria era aprobată, femeia devenea chido, “soaţă", în vreme ce bărbatul era considerat bene, “soţ". Un bene o putea mângâia în văzul tuturor pe chido, chiar dacă aceasta era un copil, şi de multe ori o lua definitiv la el acasă înainte ca ea să ajungă la pubertate. Până la pubertate, un bene nu avea voie să-şi exercite drepturile de soţ, însă chido se afla sub tutela lui, mai cu seamă dacă nu avea altă familie. Astfel, foarte puţine femei trăiau în societatea mayoruna fără să aibă un bărbat care să răspundă de ele şi nu era de dorit ca o fată să crească în absenţa unui protector masculin. Cu toate acestea, relaţiile sexuale în afara perechii bene-chido erau puternic dezaprobate; dacă erau descoperiţi doi autori ai unei asemenea ofense, bărbatul era ucis de familia femeii, iar

femeia era bătută — de multe ori atât de rău, încât, dacă era gravidă, se provoca pierderea sarcinii unui copil nedorit.

În ansamblu, regula avea un caracter protector nu numai pentru individ, ci şi pentru întregul trib. Prin intermediul ei, membrii mai vârstnici ai tribului aveau grijă de cei mai tineri şi-i făceau să respecte legăturile strânse ale căsătoriei recomandate. Între identitatea de sânge şi împrospătarea prin sângele străinilor se afla conceptul de igienă genetică (femeile din afară erau shanu, “de măritat", prin definiţie).

Limitările asigurau un comportament sexual bine reglat, înlăturând efectele goliciunii şi ale apropierii fizice cu mai mare eficienţă decât îmbrăcămintea. De altminteri, apariţia hainelor, o consecinţă a aculturaţiei, era adeseori asociată unei degradări a moravurilor tribale.

Pe durata zilelor următoare, Lipitoare şi exploratorul se întâlniră în dese rânduri. Conducătorul continuă să se poarte prieteneşte; cu toate acestea, McIntyre simţi în atitudinea lui un triumf subtil şi o hotărâre nestrămutată de a-şi feri tribul de schimbări. Între timp, vremea deveni surprinzător de rece, ca şi cum un front de temperatură scăzută ar fi înaintat din Patagonia spre jungla din care se ridicau aburi.

În noaptea de 9 sau poate 10 noiembrie (datele aveau să fie stabilite mai târziu, prin numărătoare inversă), o furtună scutură copacii, iar ploaia şfichiui bolta de frunziş atât de violent, încât coloanele lichide ale aversei începură s-o străpungă, în timp ce tunetele bubuiau în fiecare clipă.

Întunericul care domnea sub boltă, acoperişul junglei, se văzu aprins de nenumărate ori de fulgerele care scăldau vârfurile copacilor într-o lumină albastră apocaliptică. Afluentul din apropiere îşi ieşi deodată din matcă şi biciui copacii cu o forţă neaşteptată, acoperindu-le rădăcinile, inundând covorul vegetal al pădurii şi începând să deschidă drum unui braţ intraforestier ale cărui talazuri obligară la acţiune toate animalele care nu se puteau bizui pe protecţia copacilor.

Multe dintre ele înotară foarte bine, având o pregătire ancestrală pentru supravieţuire în caz de inundaţii. Altele porniră în căutarea unor locuri mai înalte.

Spaţiile relativ slab populate cu desişuri de sub arborii mai mari care opreau cu succes pătrunderea luminii soarelui pe solul pădurii fură primele pe care le acoperi apa; râul întunecat năvăli în aceste zone, smulgând putregaiurile şi amestecându-le într-un fel de supă murdară, în care pluteau insecte şi viermi, precum şi rozătoare şi reptile mici surprinse de torent. Peştii scăpaţi din albia râului ţâşniră printre copaci, gata să înghită orice fel de pradă le-ar fi fost oferită de solul inundat al pădurii. De obicei, sezonul ploilor amazoniene începea cu vijelii care ridicau treptat nivelul apei; inundaţiile rapide

aveau loc dacă terenul era deluros, iar satul mayoruna se afla în apropierea ridicăturii pe care urcase McIntyre în ziua când zărise cascada misterioasă.

Cealaltă condiţie a inundării rapide era aerul rece care pătrundea din sudul îndepărtat al Patagoniei, iar în noaptea aceea temperatura, şi aşa neobişnuit de mică, scăzuse spectaculos.

Râul părea să-şi mărească brusc volumul. Auzind canonada tunetelor repetate, mayoruna se năpustiră din hamacuri şi alergară pradă zăpăcelii să-şi strângă lucrurile şi copiii.

Între timp, în junglă se iscase un adevărat vacarm: în bezna deasă, McIntyre îşi închipui animalele fugind la întâmplare din calea apelor care înaintau şi creaturi din toate speciile lovindu-se una de alta. Cele mai mari rozătoare ale lumii, capybara, de dimensiunile unui porc, rătăceau sprijinindu-se pe labele membranate fără a se alarma, pentru că oricum îşi petreceau jumătate de viaţă în apă. Mai incomodaţi decât ele, oposumii uriaşi, oceloţii şi căprioarele pigmee ale junglei galopau, fugeau cu paşi mărunţi şi săreau, împrăştiind mamiferele, păsările şi reptilele mai mici, iar desişurile părură dintr-o dată de trei ori mai bogate în animale. Ca pentru a-şi reafirma autoritatea creaţiei, râul îneca o generaţie de forme de viaţă doar pentru a asigura, prin extinderea matricei sale lichide, condiţiile pentru naşterea alteia.

Ceea ce se întâmpla în jurul sătucului de indieni avea să se întâmple peste câteva zile sau ore în cea mai mare parte a Amazoniei superioare. Sute de afluenţi aveau să-şi inunde malurile. Aveau să se formeze lacuri şi bazine nou-nouţe care aveau să reziste multe luni. O Rio Mar, Râul cât Marea, avea să stea la originea unei mlaştini de mii şi mii de mile pătrate, transformând-o într-o mare interioară din care se înălţau copaci. De acum acolo, toată luna iunie până în iulie, regiuni ale Amazoniei întinse cât Anglia aveau să se găsească în permanenţă sub apă. Iar după retragerea puhoaielor, sute de râuri aveau să se îndrepte pe cursuri noi, cu meandre şi bucle nemarcate pe niciun fel de hărţi.

După ce coborî din hamac, McIntyre aproape că fu doborât de membrii tribului, care fugeau încoace şi-ncolo cuprinşi de panică. Ca să se dea la o parte din calea lor, alergă spre copacii din jurul luminişului şi se trezi în apă până la genunchi.

Apa creştea rapid, surprinzându-l prin iuţeală şi forţă. Fu cât pe-aci să se răstoarne, după care se văzu împins într-un copac. Încercă anevoie să se întoarcă, fu lovit la un genunchi de un obiect plutitor, bâjbâi cu mâinile după el şi desluşi forma unei plute rătăcind prin apropiere, o plută construită cu maximă simplitate din doi buşteni de balsa, legaţi unul de altul cu fibră de palmier. Se prăbuşi de-a curmezişul ei şi nici măcar nu-i trecu prin cap să se ţină de ea, iar curentul îl târî cu plută cu tot într-un păienjeniş de ramuri joase. McIntyre simţi crengile biciuindu-i coastele, iar apoi o smucitură care

aproape că-l azvârli de pe plută. Înainte de a-şi da seama ce anume îl ţinea, simţi undeva la mijloc încă o smucitură, iar funia prin care îşi legase cuţitaşul de curea cedă, în timp ce curentul împingea pluta sub crengi şi de acolo mai departe. Încercă să rămână întins, cu burta lipită de plută, însă alunecă în apă (era caldă în comparaţie cu aerul rece) şi se trezi legănându-se într-unul dintre braţele mult mai rapide şi mai adânci ale râului. Scuturat şi aruncat deodată cu furie, de parcă o nouă ramificaţie a apei şi-ar fi croit drum prin pădure, dădu disperat din mâini şi din picioare, se agăţă de pluta de balsa şi ajunse din nou pe linia de plutire.

Mai încasă câteva lovituri de la crengile joase, pe când pluta se rotea fără direcţie pe lângă copacii printre care năvălise apa. Încercând s-o cârmească înapoi cu ajutorul mâinilor folosite ca vâsle, îşi dădu seama că în spate se afla doar satul unde nu-i rămăsese nimic, cu excepţia hamacului.

Se străduí să-şi pipăie buzunarele întărite şi descoperi că pierduse o rolă de film, dar cealaltă era încă în buzunarul stâng. Cea mai neplăcută descoperire se dovedi dispariţia cârligelor de undiţă pe care le păstrase cu atâta grijă. Nu mai avea nici carnetul şi pixul (sau poate că le lăsase în hamac) şi i se păru uimitor că apa îl jefuise atât de rapid şi de eficient în doar câteva minute. Pluti pe lângă un zid de tufişuri scufundate pe jumătate în apă şi auzi câteva tunete mai puternice, precum şi şiroitul ploii pe frunze. Întinderea râului i se deschise larg în faţă, iar pluta de balsa nu se mai roti, ci se îndreptă direct spre el.

În spatele lui, încă auzea vocile indienilor.

Pluta răspundea întrucâtva vâslitului cu mâinile, mai vârtos într-o parte dacă voiai s-o cârmeşti în direcţia opusă.

Loren ar fi încercat să se-ntoarcă la noua lui familie, însă zăpăceala pricinuită de vijelie constituia, poate, cel mai bun prilej de evadare. Cântări în grabă riscul de-a fugi cu pluta şi de-a fi urmărit: de obicei, într-o atare situaţie, indienii erau capabili să se deplaseze printre copaci mult mai repede decât ar face-o orice ambarcaţiune echipată cu vâsle plutind pe râu. Acum însă, acest risc ar fi anulat de confuzia uriaşă stârnită de inundaţii. Cu un nod în gât din cauza tensiunii şi reconectându-şi simţurile obosite la starea de alarmă generală, îşi dădu seama că optase deja în favoarea evadării.

Plutele de balsa reprezentau cel mai obişnuit mijloc de transport al comunităţilor riverane, atât ale triburilor, cât şi ale civilizatorilor, iar copiii indieni se jucau adeseori cu ele.

Lemnul lor poros le făcea să nu se scufunde, iar faptul că erau uşoare împiedica producerea accidentelor. Dacă Loren se ţinea de plută, totul avea să fie în regulă atât timp cât reuşea să evite cioturile şi vârtejurile. Cufundarea în apa umflată de ploaie

avea să-l apere mai târziu de arsurile de soare, după ce rafalele interminabile de vânt şi ploaie aveau să facă loc strălucirii soarelui, iar riscul întâlnirii cu peştii piranha ori cu peştii-spin era redus, aceştia fiind de temut mai cu seamă în apă mică, în timpul anotimpului secetos. Existau şi alte pericole, cum ar fi prezenţa caimanilor, însă McIntyre aproape că nici nu se gândea la ei; altele erau preocupările lui importante, ca de exemplu efectuarea călătoriei pe timp de zi pentru a-şi putea localiza tabăra, despre care socotea că se afla la cel puţin două zile de mers în josul râului. Trebuia neapărat să găsească tabăra, fiindcă nu avea nicio armă de vânătoare, iar pe pescuit nu se putea bizui în apele unui râu umflat de ploaie.

Cu toate acestea, dintre gândurile care i se învălmăşeau în minte, cel mai neliniştit îl privea pe conducător. Nu iradia, Lipitoare, fu într-un fel sau altul rugămintea grăbită a minţii sale. Nu iradia, Lipitoare.

Spera că acum Lipitoare era ocupat cu supravieţuirea propriilor oameni. Tribul pelerin trebuia să facă faţă celui mai bun aliat şi celui mai rău duşman, vremea.

I se păru că trecuseră doar câteva secunde când pluta ajunse pe râul propriu-zis, iar fulgerele repetate dezvăluiră un curs de apă purpuriu, fierbând, spumegând şi inundând, aflat la un metru sau doi deasupra malurilor şi a porţiunilor de nisip din anotimpul secetos, năvălind printre copacii de pe ambele părţi şi doborându-i pe câţiva la pământ.

Dintre trunchiurile căzute de-a curmezişul râului, unele se scufundaseră, altele fuseseră dislocate. Cele smulse din rădăcini erau duse la vale de ape şi McIntyre îşi dădu seama că era imposibil să le ocolească: apa revărsată avea să lovească şi să legene pluta de balsa în trecere pe lângă ele şi, cum întoarcerea era imposibilă acum, tot ce putea spera era să scape — lovit, dar fără răni grave.

Fulgerele asigurau un iluminat permanent în apa plină de obstacole; în mai puţin de-un minut, exploratorul fu cât pe-aci să se ciocnească de şase ori de câte-o masă întunecată.

Apoi trecu prin dreptul unei uriaşe porţiuni de ţărm care se prăbuşea în apa râului ca o imensă felie de tort. În spatele porţiunii care alunecase, un curs secundar se ivi din pădurea inundată, unindu-se cu râul într-o ciocnire înspumată a apelor. Râul se deschise, crescând de două ori în lăţime, iar copacii prăvăliţi începură să se dispună de la sine, blocând pădurea de nepătruns de pe ambele părţi. McIntyre şi pluta lui de balsa aproape că dădeau impresia că mergeau la voia întâmplării pe drumul lat al apelor furioase.

Când pericolul de ciocnire scăzu, McIntyre răsuflă uşurat, îmbrăţişând cei doi buşteni ai plutei. Simţi biciul rece al ploii şfichiuindu-i tot corpul. Apa râului, care în mod obişnuit

avea în timpul zilei vreo treizeci şi cinci de grade, suporta din cer o veritabilă invazie de apă rece. Chiar şi temperatura aerului, care coborâse poate la optsprezece grade, părea glaciară.

Ceva mai departe în aval, cursul de apă deveni şi mai lat; cu toate acestea, viteza lui crescu. Încă ploua zdravăn, iar lucirile fulgerelor şi bubuiturile tunetelor se succedau ca şi cum ar fi fost programate electronic. McIntyre stătea întins pe burtă, vâslind cu mâinile.

Cei doi buşteni de sub el, cam de douăzeci şi cinci de centimetri diametru şi de peste doi metri lungime, erau bine legaţi unul de altul. Pluta de balsa părea nouă. McIntyre îşi spuse că râul îi dădea o şansă, dar trebuia să facă tot posibilul ca să găsească tabăra. Aceasta era însemnată de prezenţa lui lupuna, arborele-far. Însă pe ambele maluri existau numeroşi lupuna, şi orice copac înalt putea fi o ţintă bună pentru fulgerele care nu conteneau. În realitate, evadarea lui era plină de riscuri, cu excepţia faptului că râul se umfla direct proporţional cu căderea ploii. Asta diminua riscul de ciocnire şi asigura o anumită viteză curentului de apă.

Dimineaţa sosi repede, ploaia însăşi părând că abătea o masă de lumină mohorâtă şi cenuşie asupra apelor spumegânde. În locurile unde avusese o lăţime de doar cincisprezece metri, râul părea acum de trei ori mai lat, iar apele i se încreţeau peste trunchiurile prăbuşite, purtând în continuare pluta de balsa. Totuşi, trebuia să încerce să vâslească pentru a ocoli cioturile şi, nu de puţine ori, să se descotorosească de ele. După un timp nemăsurat, lăsă pluta să se împotmolească şi se întoarse jumătate pe ea, jumătate cufundat în apă, pentru câteva minute de odihnă.

Scene din copilărie îi defilau fără legătură prin faţa ochilor întredeschişi, în timp ce privirea aţintită asupra cursului cenuşiu părea să se topească în apa râului.

Prin anii douăzeci, Seattle încă păstra atmosfera de frontieră. Plajele Lacului Washington erau întotdeauna pline de trunchiuri plutitoare. Chiar înainte de-a învăţa să înoate, Loren vâslise, călare pe buşteanul lui preferat, înmuiat în apă, pe o distanţă de o milă pe suprafaţa lacului, spre Mercer Island. La doisprezece ani, construise o barcă; sora lui şi cei doi fraţi îl ajutaseră s-o lase la apă pentru o plimbare de probă pe lac. O furtună iscată din senin fusese cât pe-aci să-i înece pe micuţii McIntyre, dar părinţii lor nu aflaseră asta niciodată.

Epuizat, Loren îşi retrăi acum episodul din copilărie.

Pe urmă, adormi şi visă că mergea prin pădure şi că dădea peste un râu năvalnic şi puternic, pe care nu îndrăznea să-l străbată, auzind în acelaşi timp zgomotul asurzitor al unei cascade aflate la doar câteva sute de metri în josul râului.

Presentimentul rostogolirii odată cu apele îl înspăimânta, în vreme ce cascada din vis părea să-şi trimită asupra lumii propria lumină, lumina uriaşă a unei albeţi dezordonate, care se ondula, prăvălindu-se în jos.

Se hotărî să nu rişte traversarea, dar simţi că întreaga lui existenţă era guvernată de râu şi de acea cascadă maiestuoasă şi cumplită dincolo de care nu se mai găsea nimic. Se întoarse în pădure, unde o amintire a lui Lipitoare şi a băieţelului său saşiu îl umplu pe McIntyre de o tristeţe puternică, dar măsurată. Lipitoare murise, însă în felul indienilor, fără să dispară cu adevărat. Fără să fie distrus sau înfrânt. De fapt, moartea îl făcea mai prezent, mai bine distribuit în tot ceea ce lăsase în urmă, mai plin de tâlc în memoria celorlalţi. Moartea era ultimul lui şiretlic şi ritual.

McIntyre se trezi şi văzu că se ţinea strâns de plută. Norii erau joşi şi negri. Ploaia cădea puternică şi foarte rece.

Apoi auzi un pleoscăit şi se întrebă dacă venea de la un caiman. Se uită la apă, avu impresia că vede două nări sculptate şi bănui că oboseala şi neliniştea le jucau feste propriilor simţuri. În apa râului existau mulţi caimani negri; varietatea de dimensiuni mai mari era numită de indieni jacare-acu. Vânătorii civilizatori îi porecleau după mărimi: cureluşe de ceas, centuri, sticle şi balauri. “Cureluşele de ceas" măsurau sub un metru, în timp ce “balaurii" aveau cinci metri şi chiar mai mult.

Îşi dădu drumul în jos din nou pe apa râului.

Pluti cu o viteză pe care-o aprecie la trei noduri, cercetând atent malul drept în căutarea taberei, deşi calculele efectuate îi spuseseră că se afla la o zi distanţă de ea în amonte. Nu văzu niciun arbore lupuna. Ştia că malul de nisip pe care aterizase se afla acum sub apă, însă conta pe reperarea sacilor cauciucaţi pe care avusese ideea înţeleaptă de a-i suspenda la vreo doi metri de pământ.

După câteva ore, ajunse pe o porţiune atât de plină de aluviuni, încât înaintarea deveni exasperant de lentă.

Avantajul vremii era că dispăruse căldura sufocantă din miezul zilei. Fiindu-i foame, Loren se gândi să taie nişte bucăţi de fibră de palmier, dintre cele care ţineau legaţi buştenii de balsa, şi să împletească o cursă pentru peşti. Pe urmă abandonă ideea, întrucât capcana s-ar fi înfundat rapid sub aluviuni, iar în apele crescute locurile bune de pescuit erau acoperite de inundaţii.

Îşi proiectă în minte harta regiunii. Javari curgea pe o distanţă de aproximativ nouă sute de mile. La aproape două sute de mile mai jos de izvor, pe malul peruvian, se afla Bolognesi, un cătun care-şi luase numele de la un erou al războiului dintre Peru şi Chile din 1879. Era un avanpost militar înfiinţat iniţial pentru a se ţine sub observaţie

Rodrigues, o aşezare la fel de mică situată la douăsprezece mile mai la vale pe malul brazilian. Între cele două cătune, râul şerpuitor devenea drept, preţ de un estiron, convenabil pentru aterizarea hidroglisoarelor. Dacă avea noroc şi profita de viteza sporită a puhoaielor, trebuia să vâslească vreo trei zile până să ajungă la Bolognesi.

Mai existau vreo două cătune în drum, dar probabil că avea să le găsească pustii, fiindcă majoritatea comunităţilor amazoniene îşi părăseau satele pe perioada inundaţiilor, retrăgându-se în locuri mai ridicate. Existau şi câteva purmas, aşezări ale recoltatorilor de cauciuc, dintre care unele datau din al Doilea Război Mondial sau chiar de la începutul secolului douăzeci. Cele mai multe fuseseră abandonate cu ani în urmă. Dar Loren putea găsi într-una dintre ele o pirogă sau cel puţin resturile unei pirogi, care i-ar spori şansele de-a ajunge la o aşezare permanentă.

Era confruntat cu particularitatea cea mai solicitantă a Amazoniei, izolarea. Te puteai pierde în ea — pentru câteva săptămâni sau pentru tot restul vieţii.

Ploaia se opri, iar Loren continuă să plutească. Cu apa de ploaie picurându-i din toate frunzişurile, jungla îl privea cum trece.

După-amiază, lăsă pluta să se înfunde într-un banc de nisip înalt şi plin de crengile aduse de râul năvalnic.

Cadavrele unor animale înecate rămăseseră ascunse între ramurile joase. O căprioară moartă, umflată grotesc, pluti pe lângă el. Fâlfâind din aripile ude, vulturii se luptau între ei pentru victimele furtunii.

Ridicându-şi pluta deasupra capului, McIntyre urcă pe bancul de nisip şi se aşeză sub un copac, unde solul se zvântase la fel de bine ca tot ce se afla în jur. Stătuse în apă atât de mult, încât pielea de pe mâini şi de pe picioare căpătase culoarea prunei.

Adormi.

În timpul nopţii plouă, însă în dimineaţa următoare norii se risipiră şi ieşi soarele. McIntyre bău din apa strânsă în cupele frunzelor mari, sălcie şi rece, şi simţi cum îi revenea energia, deşi nu mâncase nimic de peste treizeci şi şase de ore. Ca să evite insolaţia, îşi legă cămaşa în jurul capului, după care lansă la apă pluta de balsa şi pluti pe lângă ea, ţinându-se de buşteni. Râul îl răcori şi, în ciuda foamei, Loren se simţi optimist.

Continuă să se uite când la un mal, când la celălalt, iar apoi, obsesiv, din nou la malul brazilian.

Niciun arbore lupuna. Nici urmă de tabără.

Îşi rescrise mai departe însemnările în minte, pierzând din când în când firul întâmplărilor şi văzându-se silit s-o ia de la capăt. Îşi aminti amănunte ale comunicării cu conducătorul şi se întrebă de ce nu primea niciun mesaj de la el. Oare absenţa mesajelor însemna că Lipitoare murise?

Sau memoria însăşi constituia un mesaj?

Spre amiază, fu cuprins de convingerea sumbră că Lipitoare murise. Căpetenia pierise, şi totuşi prezenţa lui era de neşters. Acum, gândul nu mai era încărcat de tristeţe, ci doar de o certitudine gravă, potolită şi tăcută.

Abia spre sfârşitul după-amiezii, McIntyre îşi dădu seama că probabil nu avea să dea cu ochii de ceea ce rămăsese din tabără în ziua aceea şi se întrebă dacă avea s-o găsească vreodată. Ca să nu-şi petreacă noaptea pe drum, orientă din nou pluta spre plajă, fiind însă atât de obosit, încât simpla tragere la ţărm a buştenilor uşori se dovedi un efort uriaş. Se prăbuşi lângă pluta de balsa, adormi şi se trezi înconjurat de întuneric şi tremurând de frig.

Ajunse la concluzia că tabăra fusese în întregime distrusă de ploi sau că se aflase mult mai aproape de ea decât crezuse şi că trecuse pe lângă ea în prima noapte, în timp ce plutea îndepărtându-se de sat.

În dimineaţa următoare, îşi formă deprinderea riguroasă de-a bea multă apă, pentru a evita istovirea inutilă, şi căută tufe şi frunze comestibile, însă toate aveau un gust amar. În cele din urmă, împinse pluta în apă şi se lăsă în voia râului.

Pe la amiază, văzu un copac mare căzut în apă, cu ramuri ieşind la suprafaţă. Iar printre ramuri... Făcu un efort de concentrare, îşi încordă simţurile la maximum, ca să se asigure că nu era vorba de un miraj, dar, ca urmare a solicitării, fu cât pe-aci să leşine. Luptă disperat cu propria slăbiciune şi îşi reveni tremurând şi cu inima bătându-i cumplit de puternic. Ceea ce semanase la început cu nişte cadavre umflate, prinse între crengi, se transformă în forme făcute de mâna omului. Numără unu, doi, trei dintre sacii lui cauciucaţi.

Vâsli conducându-şi pluta spre copac şi fu la un pas de-a se răsturna, însă izbuti să se agaţe de-o creangă. Îşi pierdu pluta, o văzu pornind la vale şi împotmolindu-se printre alte trunchiuri plutitoare, pe o insulă nou-nouţă de resturi care se ridicau în mijlocul râului.

Căţărându-se printre ramuri, eliberă doi saci legaţi împreună, însă funia cedă, iar al treilea sac căzu în apă cu un zgomot înfundat de conserve, aproape trăgându-l după el. Îi dădu drumul. Resturi zdrenţăroase ale altor saci spânzurau inert de ramurile ieşite din apă, petice de cauciuc gol, sfâşiat de curent, în care nu se mai afla nimic.

Putea încerca să ajungă la insulă şi să recupereze pluta de balsa, folosind cei doi saci ca pe-un colac de salvare. Porni la drum, însă unul dintre saci se scufundă şi Loren tocmai se gândea să-l lase în voia râului, când ajunse într-un loc cu apă mică. Pluta de balsa se găsea drept în faţă, împotmolită în rămăşiţele ude care înconjurau noua insulă. Ridică sacii pe un banc de nisip şi simţi alte conserve rostogolindu-se într-unul dintre ei.

După câteva minute, deschise sacul: conţinea conserve de fructe şi legume, nu însă şi deschizătorul. Într-un târziu, găsi o cutie care se deschidea singură şi în care era carne sărată de vită, prelucrată în Brazilia.

Buimăcit, se aşeză în noroiul de pe mal şi mâncă.

După ce termină carnea de vită, luă o cutie de piersici la care avea nevoie de deschizător şi încercă s-o spargă izbind-o de un ciot, însă lemnul era prea moale şi putred din cauza ploii. Căută un alt ciot, încercă din nou şi, în cele din urmă, găuri cutia şi mâncă piersicile, uimit de cât de dulci erau.

Deschise celălalt sac, sperând să găsească haine, şi făcu inventarul câtorva accesorii fotografice: baterii, filtre, dispozitive de declanşare mecanică şi nişte bliţuri, însă niciun aparat şi niciun film. Cum bliţurile aveau acţionare manuală, se puteau dovedi utile la trimiterea de semnale spre vreo fiinţă omenească prietenoasă sau spre vreun avion. Se decise să le ia cu el. Lăsă sacii pe bancul de nisip, se apropie şchiopătând de pluta de balsa şi o târî până la saci, iar apoi se aşeză să se odihnească între plută şi provizii. Mai târziu, privindu-se într-o baltă sticloasă formată de apa de ploaie, observă că petele de genipap de pe chip şi de pe tors începeau să i se şteargă.

Trăia.

Se întrebă care fusese soarta tribului. Câţi dintre oamenii pe care-i ştia rămăseseră în viaţă şi câţi fuseseră răniţi sau dispăruseră în urma inundaţiilor?

Se întrebă dacă băieţelul saşiu supravieţuise. Cât despre tatăl lui, ştia că Lipitoare pierise, ştia acest lucru cu o certitudine care nu lăsa loc pentru speranţă sau îndoială.

Lipitoare murise, iar moartea îl făcea să fie prezent într-un fel unic, nu doar în amintirea lui McIntyre, ci şi în tot ce-l înconjura. Murind, conducătorul ieşise din ordinea fizică, de zi cu zi, a timpului, intrând, în schimb, în acel flux continuu alcătuit din timp, spaţiu şi minte, a cărui existenţă McIntyre aproape că o acceptase în săptămânile petrecute cu indienii mayoruna.

Uitându-se într-o doară la jungla înmuiată de ploaie, îşi spuse că, peste câteva luni, avea să se poată întoarce pe aceste maluri şi să găsească tribul dispărut. Cu o aproximaţie oarecare, indienii aveau să-i furnizeze data morţii lui Lipitoare. În istoria

nescrisă a unui trib din junglă, începutul anotimpului ploios reprezenta un reper important.

Dacă moartea lui Lipitoare era confirmată... Se simţi profund convins de moartea căpeteniei, de parcă Lipitoare însuşi ar fi avut grijă ca vestea să-i parvină. Iată cea mai bună dovadă pe care-ar fi putut-o avea asupra iluminării, îşi spuse Loren, deşi n-o putea prezenta ca atare unui grup de oameni de ştiinţă sceptici. Pipăi rola de film care-i rămăsese în buzunar. Pe urmă, se aşeză pe bancul de nisip, atât de aproape de indianul mort, încât simţi cum trăsăturile lui Lipitoare se suprapuneau propriilor lui trăsături, ca şi cum ar fi fost una şi aceeaşi persoană.

Fluxul continuu al timpului, spaţiului şi minţii exista.

Călătoreau prin el împreună.

Apoi, senzaţia fantastică dispăru, ca atâtea altele trăite în ultima vreme.

Rămase câteva ore aşezat pe bancul de nisip, simţindu-se întristat, deşi tristeţea lui era la fel de difuză şi de diluată ca prezenţa conducătorului în priveliştea din jur.

Se gândi la marele fluviu şi la ultimul său izvor. Într-un fel, începutul, acel nascente pomenit de Cambio, devenise o parte componentă a fascinaţiei pe care-o exercita asupra lui izvorul ultim, întărindu-i hotărârea de a-l găsi sau măcar de a-l vizita. Şederea cu indienii mayoruna strânsese laolaltă o mulţime de întâmplări din viaţa lui, aducând în prim-plan amintiri din copilărie şi din tinereţe, transfigurate acum şi legate de ceea ce căuta. Dac-o să reuşesc să ajung vreodată acolo, se surprinse el gândind.

Încercă să se concentreze pe ceva concret şi practic, însă, indiferent la ce se gândea, nu-şi putea şterge din minte convingerea că, dacă izbutea să ajungă la izvorul Amazonului, avea să facă o descoperire mult mai mulţumitoare decât simpla marcare a unui firicel de apă pe o hartă.

În afara acestui sentiment al conectării, mai exista ceva care se schimbase în ce-l priveşte, iar acel ceva era timpul.

Timpul devenise o componentă permanentă a gândurilor sale. Ritualul indienilor mayoruna nu-i dăruise un început al înţelepciunii, ci-i pricinuise o nedumerire legată de substanţa însăşi a timpului... Iar nedumerirea aceea îi permitea să observe amănunte şi caracteristici ale timpului pe care le ştiuse dintotdeauna, dar nu le tratase niciodată cu seriozitate. În atmosfera sufocantă a pădurii, timpul se bucura de libertate şi de flexibilitate. În Lima sau în alte oraşe mici, valoarea lui pe oră sau pe minut era exasperant de fixă şi de previzibilă. Iar acum plutea din nou în direcţia timpului previzibil, conştient că, dacă supravieţuia, această previzibilitate avea să redevină o constantă a vieţii lui.

Cu doar câteva săptămâni înainte de-a se întâlni cu Mercier la Iquitos şi de-a se hotărî să zboare cu el în susul lui Javari, McIntyre fusese în Anzi şi fotografiase un vulcan activ: era vorba de Sungay din Ecuador, învăluit în nori pe toată durata anului, ca un sfânt al sfinţilor. În rarele perioade de cer senin, acesta parcă era fratele geamăn al lui Fujiyama, dacă nu ţineai cont de bogatele păduri tropicale înverzite care-i acopereau pantele inferioare. Zărindu-l într-o dimineaţă eliberat de nori, McIntyre se grăbi să închirieze un alt aparat Cessna fragil, ca să zboare pe deasupra craterului şi să-i fotografieze activitatea.

Chiar deasupra craterului, McIntyre privise prin obiectiv la râurile roşii de magmă topită care se revărsau peste pantele abrupte şi înzăpezite ale conului de peste cinci mii cinci sute de metri, în timp ce fundul craterului împroşca, rupea şi azvârlea pe lângă avion bulgări de lavă care îngheţau şi se înnegreau sub ochii exploratorului. Bulgării şuierau, lăsând urme de abur ca şrapnelul, după care cădeau ca nişte sloiuri negre înapoi în crater sau pe zăpada proaspătă care-i acoperea marginea.

Anzii, încă tineri din punct de vedere geologic, se comportau la fel ca atunci când continentul sud-american îşi stabilea poziţia pe care-o ocupă şi azi. Împins în susul povârnişurilor muntoase de vânturile din est, aerul încărcat de aburi al junglei se ridica până la altitudini unde avea loc o condensare colosală, al cărei rezultat erau cele mai masive căderi de ploaie din lume. Rio Polara, un subafluent amazonian, curgea spre răsărit de la poalele Vulcanului Sungay aşa cum făceau cândva mai toate cursurile superioare amazoniene care ţâşneau din încinsele conuri vulcanice în care se acumulase magma. Acolo exista un interval de şaptezeci de milioane de ani care încă nu se epuizase, în vreme ce, în oraşe, o rasă umană capabilă să-şi închipuie asemenea durate era preocupată să macine durata până nu mai rămânea aproape nimic din ea.

De la întâlnirea cu tribul dispărut, toate astea dobândiseră un înţeles nou.

Loren se aşează pe bancul de nisip, simţind că aparţinea simultan mai multor perioade de timp, mai multor întoarceri ale ceasului planetar. Circula nestingherit dintr-o perioadă în alta, urmărind silueta evazivă şi totuşi inconfundabilă a căpeteniei.

Într-un târziu, găsi puterea să se mişte şi se hotărî să meargă în josul râului cât încă era ziuă. Legă sacii cauciucaţi de buştenii de balsa, prinzând de fiecare parte câte unul, se întinse pe buşteni şi se lăsă purtat de apa râului.

Pluti, vâsli cu mâinile şi dădu din picioare tot restul zilei.

Înainte de asfinţit, ajunse în dreptul aşezării părăsite a unui recoltator de cauciuc, o purma, a cărui colibă era sub apă, cu excepţia acoperişului de trestie şi a părţii superioare a uşii. Văzu rezemată de un manghier o pirogă pe jumătate scufundată,

despre care nu se ştia cum de nu fusese luată la vale de ape. Avea carcasa crăpată în câteva locuri.

Înăuntru, Loren găsi o vâslă a cărei paletă fusese smulsă aproape pe jumătate. Înaintând în apă până la brâu, adună bucăţi de lemn plutitor, smulse nişte trestii din acoperiş şi începu să astupe găurile cu nişte dopuri lemnoase şi să îndese fibre în crăpăturile pe unde intra apa în pirogă. Reuşi s-o facă să plutească, scoase apa rămasă înăuntru aruncând-o peste bord cu vâsla, aşa cum se proceda pe Amazon, după care se sui înăuntru şi vâsli prin uşa deschisă a colibei. Aplecându-şi capul, ajunse într-un loc întunecos, unde mirosul îi dădu de ştire că existaseră oameni, deşi tot ce se găsea înăuntru stătea sub un metru de apă. Pe o policioară găsi un cârlig de fier cu care puteau străpunge capacele cutiilor de conserve.

În scurt timp, vâslea în josul râului, scoţând apa din pirogă cu paleta.

În pirogă abia încăpea un om mare, darămite sacii pe care-i înghesuise înăuntru. Era insuportabil de strâmtă: dacă îngenunchea sau stătea ghemuit în timp ce vâslea, începeau să-l doară oasele, iar dacă se aşeza pe saci, centrul de greutate al ambarcaţiunii se ridica periculos de mult.

Foarte repede, piroga se răsturnă. McIntyre se furişă afară din ea, intră în apa râului, ţinu strâns funia care lega sacii de vâslă şi lăsă piroga să se îndrepte spre un copac doborât şi să se împotmolească între crengi. O repuse pe linia de plutire, îngrămădi sacii la loc, se sui înăuntru şi porni din nou în josul râului. Piroga se mai întoarse cu fundul în sus de câteva ori.

Loren redistribui greutatea sacilor şi continuă să vâslească şi să scoată apa dinăuntru ore în şir, la nesfârşit.

Adormi şi se trezi când era gata-gata să se scufunde.

Îngreunată de apă, carcasa de lemn de-abia mai plutea.

Împinse cu greu piroga pe o plajă, o goli şi porni din nou.

Înainte de ivirea zorilor, i se păru că vedea lumini pe ţărmul peruvian, însă râul curgea repede şi năvalnic, aşa că nu reuşi să oprească piroga. Strigă şi gesticulă până când lumina, care poate că fusese o simplă nălucire, dispăru.

Aţipi în răgazul scurt dintre intervalul ce prevestea zorii şi prima geană de lumină, după care se trezi sub nişte nori apăsători şi auzi zgomotul unui motor. Privi înapoi, văzu un estiron lung în spate şi conturul fantomatic al unui avion care se pregătea să decoleze. Cuprins de frenezie, desfăcu unul dintre sacii de cauciuc, scoase un bliţ şi-l montă, întrebându-se în tot acest timp dacă visa sau avea vedenii. Se rugă ca pâlnia bliţului să

se încarce înainte de dispariţia avionului, iar inima îi bătu nebuneşte la ivirea lucirii roşii a indicatorului.

Tălpile avionului se desprinseră de pe apă, însă avionul se ridică doar unu sau doi metri, profilându-se pe cerul acoperit.

De data asta, le fu recunoscător norilor — prezenţa lor asigura un întuneric suficient de mare pentru ca lumina bliţului să fie vizibilă. Apăsă pe butonul de declanşare şi orientă lumina drept spre avionul care se ridica. Apoi gesticulă disperat cu braţele, în timp ce aparatul se rotea vuind deasupra. Coada îi era vopsită în dungile verticale roşu cu alb ale steagului peruvian.

Nu m-au văzut.

Bliţul se încărcă la loc, iar semnalul roşu al butonului luci din nou. Deznădăjduit, Loren trimise încă o lumină spre coada care se îndepărta, la mai puţin de-o sută de metri în faţă.

Avionul îşi păstră traiectoria, micşorându-se în depărtare şi în negură.

Nu m-au văzut. La dracu', nici nu mă căutau. Nu m-am aşteptat niciodată să văd un avion ajuns atât de departe în susul râului.

Zgomotul avionului se pierdu în zare.

O veşnicie, Loren nu se putu gândi decât că, peste puţin timp, pilotul avea să savureze o masă caldă într-un loc plin de lumină şi râsete.

Apoi, duduitul se auzi din nou; avionul reapăru şi se îndreptă ţintă spre el. Trimise încă o lumină de bliţ, însă aparatul îşi începuse deja aterizarea. Pe când se apropia de el, Loren citi cuvintele ARMADA PERUANA înscrise pe fuzelaj.

Un membru al echipajului, îmbrăcat în alb, coborî pe plută şi-i aruncă o funie lui McIntyre. Acesta o prinse, o pipăi (era aspră şi adevărată), după care-i trecu un capăt pe după nodul unuia dintre sacii legaţi laolaltă. Bărbatul îl trase pe plută. În imediata apropiere a avionului, piroga continuă să ia apă, iar pe urmă începu să se scufunde. Loren nici nu observă.

Pe când suia în avion, îl cuprinse o emoţie copleşitoare: legat cu centura de siguranţă de locul lui, pilotul se întorsese să-l privească. Purta familiara uniformă albă a marinei peruviene. Gracias a Dios, îşi spuse McIntyre fără noimă, în spaniolă. M-am întors în marină. Acum au şi flotă aeriană.

N-o aveau pe vremea când predam la Escuela Naval din La Punta.

Nu-şi dădu seama că gândea cu voce tare, până când pilotul întrebă:

— Cum? Ai predat la Institutul de Marină?

Apoi se întoarse la loc în scaunul său, pentru a privi în faţă: avionul se îndrepta spre o îngrămădeală de copaci doborâţi.

După ce-i aduse sacii lui McIntyre, membrul echipajului închise uşa. Pilotul porni motorul, iar pe urmă coti şi se îndreptă spre curbura de la capătul superior al estiron-ului, punând mereu întrebări cu voce ridicată arătării vlăguite care vorbea spaniola cu accent şi pretindea că lucra în marină. Că predase după război artileria şi noţiuni de aprovizionare a artileriei la Institutul de Marină. În ce an terminase pilotul Institutul de Marină?

— În '56, mormăi pilotul, al cărui nume era Luis Castro.

Pilotul îşi încreţi fruntea ca să-şi aducă aminte: cel mai important text din cursul lui de artilerie de la Institut era Armamento y Tiro Naval. De L. A. McIntyre, Căpitan de Corbeta, USN 1 — un instructor gringo 2 care plecase din marină şi rămăsese în Peru. Cu ochii lucind, pilotul i se adresă deodată arătării cu pete negre pe faţă şi pe gât (vopseaua de genipap nu dispăruse cu totul de pe pielea lui McIntyre) pe tonul deferent, rezervat superiorilor ierarhici din marină:

— Comandante McIntyre?

Nota 1. United States Navy — Marina Statelor Unite (n. tr.).

Nota 2. Denumire dată în America Latină englezilor şi americanilor, având uneori conotaţie peiorativă (n. tr.).

7. Salvat

După ce adusese provizii pentru mica garnizoană a marinei din Bolognesi, căpitanul de rangul trei Luis Castro fusese reţinut acolo chiar de ziua lui, din cauza vremii îngrozitoare (“Închipuiţi-vă, comandante, de ziua mea în văgăuna aia şi fără strop de whisky!"). Cu toate astea, salvarea uimitorului gringo răscumpărase întârzierea. Castro îl întrebă ce destinaţie avea, iar McIntyre răspunse:

— Iquitos sau oriunde există un medic şi un oficiu poştal.

— Mă întorc la Iquitos, răspunse Castro.

Pe urmă, scoase un sendviş dintr-o pungă şi i-l oferi gringo-ului, care continuă conversaţia în timp ce mânca — lihnit, dar încercând, evident, să mestece şi să înghită pe îndelete.

— Şi cine era ofiţerul de serviciu de la baza navală din Iquitos?

— Amiralul Guillermo Faura Gaig.

Îndărătul sendvişului, Castro văzu cum chipul străinului se lăţea într-un zâmbet.

— Îl cunoaşteţi?

Străinul, care semăna cu un bichicoma (pronunţarea peruviană a cuvântului beachcomber 1) răspunse că bineînţeles, îl cunoştea pe amiralul Faura — fuseseră amândoi marinari pe crucişătorul Grau în 1947, imediat după transferul lui McIntyre. Pe urmă, Loren pomeni şi alte nume, demonstrând că ştia întregul eşalon superior al marinei peruviene. Era bun prieten cu Faura şi aveau o pasiune comună pentru geografie. Faura scrisese o carte de şase sute de pagini despre râurile din Amazonia peruviană şi era membru al Societăţii Geografice din Lima. În cele din urmă, toate astea dădură naştere întrebării: ce căuta el comandante pe apele revărsate ale râului, într-o pirogă plină de găuri?

Aşezat acum pe locul copilotului, McIntyre răspunse cu grijă, conştient că-l putea vârî în bucluc pe Mercier dacă furniza prea multe detalii. Între timp, hidroavionul îşi vedea de drum, efectuând un salt de nouăzeci de minute peste pădurea deasă, până la Nauta, o localitate cu patru mii de oameni, unde Maranon şi Ucayali se împleteau ca doi şerpi boa încleştaţi în luptă, pentru a forma cursul principal al Amazonului.

Nota 1. Locuitor de pe coasta Pacificului, care trăieşte din pescuitul perlelor şi din ceea ce aruncă apele la ţărm (n. tr.).

La docul plutitor din Nauta, căpitanul Castro îi împrumută lui McIntyre bani să-şi cumpere o cămaşă ieftină, pantaloni şi sandale pentru picioarele lui tăiate şi umflate.

La cumpărături îl ajută o metisă care se dădu înapoi când îi ţinu mâna o secundă în plus.

Decolară şi zburară din nou încă vreo cincizeci de mile.

Castro luă legătura prin radio cu baza navală din Iquitos; la scurt timp, coborî cu avionul pe apa râului Nanay, în spatele oraşului. O maşină de la comandancia căpităniei portului aştepta deja acolo; ea îl luă pe McIntyre şi-l duse la acelaşi Hotel de Turistas, unde lăsase spre păstrare o parte din echipament înainte de-a porni la drum cu Mercier.

Familiaritatea locului pe care-l părăsise cu doar câteva săptămâni în urmă conferea aventurii lui Loren atât credibilitate, cât şi un sentiment de ireal. Făcu duş, săpunindu-şi corpul îndelung şi încercând să scape de ultimele pete de genipap, care arătau foarte ciudat când le vedeai în oglinda unei băi. Se bărbieri cu o mână tremurătoare, după care îşi puse costumul civil curat, de culoare kaki, şi încălţările care-i strângeau picioarele umflate şi sensibile din cauza statului prelungit în apă.

Când termină, şoferul îi transmise că amiralul Faura achitase nota de plată a hotelului şi-l invita să se mute la reşedinţa ofiţerilor necăsătoriţi de la bază. După ce-şi recuperă rezervele de peliculă, închise în frigiderul hotelului, McIntyre se lăsă transportat la bază.

La Iquitos, Amazonul avea o variaţie anuală de treisprezece metri, iar docurile plutitoare din port găzduiau nave comerciale transoceanice. McIntyre vizitase prima oară Iquitos în 1948 şi se plimbase în uniforma marinei americane prin Piaza de Armas, cu obeliscul închinat fiilor patriei căzuţi în războiul cu Chile din 1879-1883. Măreţele scene turnate în bronz ale obeliscului fuseseră realizate în Italia de un sculptor care citise greşit instrucţiunile, înţelegând China în loc de Chile, aşa că modelase trupele peruviene respingând atacul unor năvălitori chinezi îmbrăcaţi cu mantii şi pălării de mandarini. În 1910, Iquitos constituise obiectul unei investigaţii ordonate de Parlamentul englez, cu privire la atrocităţile comise de proprietarii britanici ai unei companii de prelucrare a cauciucului care opera pe râul Putumayo. Patronii companiei îi sileau pe indienii witoto să muncească până mureau, îi torturau, îi crucificau cu capul în jos şi chiar îi ucideau ca să se distreze — exact tratamentul care-i obligase pe mayoruna să se refugieze în sălbăticie.

În 1948, Iquitos era considerat Siberia carierelor; acum, în 1969, devenise un port înfloritor şi un loc râvnit de multă lume. Maşina opri în faţa unei baze navale care sclipea de curăţenie, cu siluete îmbrăcate impecabil în alb şi mişcându-se cu un scop precis printre clădirile noi. Reşedinţa amiralului Faura fusese construită recent din lemn de esenţă tare, lăcuit. Faura în persoană deschise uşa; bine hrănit şi prietenos, îl îmbrăţişă pe McIntyre şi i se adresă cu un diminutiv pe care-l folosea pe vremea când fuseseră împreună în marină:

— Ay, Mac-cito, chiar tu eşti! Ce naiba ai căutat în susul lui Javari? Prima dată când m-am dus pe cursul lui superior aveam la noi pistoale şi puşti încărcate!

Dintr-o combină hi-fi fabricată în Japonia, se revărsau sunete de muzică simfonică înregistrată în Europa şi cumpărată de Faura în Statele Unite. McIntyre se lăsă pe o sofa din piele, mult mai plăcută pentru spatele lui decât împletitura grosolană a unui hamac făcut din materialele din junglă. Se întorsese în lumea lui. Băutura din păhărelul oferit de Faura i se sui imediat la cap şi vru să iasă pe verandă — încă nu suporta jetul răcoros al instalaţiei de aer condiţionat. Se uită la mobilierul şi la instalaţiile din jur,

dovezi ale ingeniozităţii omului, şi simţi că preţuia lumea occidentală cu o înţelegere care exista la el de mult şi care între timp sporise. Doar de două ori o mai preţuise la fel, dintre care o dată după ce citise Cultura Renaşterii în Italia a lui Burckhardt.

Ezita să-i vorbească lui Faura despre iluminare; la fel ca majoritatea peruvienilor, şi Faura simţea, probabil, o superioritate culturală faţă de indienii analfabeţi. Precaut, McIntyre descrise primul contact, o parte din ritualul mayoruna şi călătoria solitară prin junglă. Faura ascultă concentrat. Când McIntyre zugrăvi cascada îngemănată, Faura scoase dintr-un raft propria carte despre afluenţii peruvieni ai Amazonului şi desfăşură harta anexată în interior.

Degetul lui Faura urmă conturul înălţimilor subalpine din partea estică a Anzilor, după care arătă la o sută de mile dincolo de ele — acolo se aflau începuturile lui Javari (Yauari, în spaniolă). Javari curgea dintr-un lanţ abrupt şi separat de rest, o avangardă muntoasă izolată şi pierdută între câmpiile ocupate de junglă, motiv pentru care era numită Cordillera Ultra-Oriental, “Lanţul Răsăritean Extrem".

— Izvorăşte de pe versantul nordic, spuse Faura. Cachuela de Esperanza, “Cascada Speranţei". Este o doble catarata, o “cascadă îngemănată". Hai să-i verificăm poziţia.

Cu ajutorul unui compas distanţier şi exercitându-şi, probabil, calităţile de cartograf pentru prima dată după ani buni, stabili cu exactitate latitudinea şi longitudinea: 7 grade 8 minute 47 secunde sud şi 73 grade 46 minute 9 secunde vest. Socotind că punctul iniţial de aterizare al lui McIntyre se afla la vreo douăzeci şi cinci de mile aeriene mai jos de cascadă, încercară să reconstituie itinerarul exploratorului prin junglă. McIntyre se uită la hartă, în timp ce imagini ale drumului său prin desişuri începură să-i revină în minte.

Aşadar, văzuse cu adevărat cascada. La vremea aceea, se întrebase dacă nu cumva avea vedenii.

Dar, preciză Faura, deşi cascada nu fusese o halucinaţie, poate că totuşi avusese vedenii, mai vagi sau mai pronunţate, în restul timpului.

— Dacă indienii ăia îndeplineau un ritual, e posibil să fi garnisit în mod regulat mâncarea cu toxine din piele de broască, spuse amiralul cu un zâmbet.

— Cum?

— Au obiceiul ăsta, explică Faura, continuând să surâdă.

O ştiu din anii petrecuţi pe canonierele de pe râu, când mâncam câteodată mâncare indiană, ca să mai facem o variaţie la zoaiele din marină. Şi nu-i nevoie de-o cantitate mare ca să-şi facă efectul, ajung câteva picături. S-a demonstrat prin experienţe că o

singură broască din astea conţine suficient venin ca să ucidă câţiva adulţi. De aceea, şamanii indieni vomită când au viziuni.

Loren simţi un tremur scurt. Toxine din piele de broască în mâncare? Oare pe durata întregii sale şederi cu mayoruna i se oferise un regim de viziuni?

Dar atunci... iluminarea?

Mintea i se revoltă. Dacă fusese intoxicat constant, faptul că fusese invadat de gândurile lui Lipitoare putea fi explicat cu uşurinţă. Atunci însă, gândurile tuturor puteau fi la fel de lesne invadate... Şi totuşi... Era convins că asistase la un ritual puternic, dar nicidecum la un caz de hipnoză colectivă. Până la ceremonia de iniţiere, toţi se comportaseră ca şi cum s-ar fi simţit normal şi ar fi fost treji.

Cât despre înghiţirea unei cantităţi de drog în fiecare zi, cu excepţia unei singure dereglări, stomacul i se adaptase perfect regimului. Nu, nu, nu era nimic neobişnuit în beiju, în pasta de peşte sau în carnea de broască-ţestoasă. Dacă existase totuşi ceva, era mai degrabă ceva evaporat în aerul junglei, răspândit pretutindeni la faţa locului şi concretizat în persoana unică a căpeteniei.

Avu aceeaşi convingere puternică, dar tăcută, că Lipitoare, deşi mort, era prezent. Nu ca o fantomă, ci ca o conduită. Simultan, avu impresia că era prezent şi băieţelul saşiu, care preluase cu încredere şi în siguranţă darul tatălui său.

Dar plecase din sat de câteva zile. Cât plutise în josul râului, continuarea intoxicării nu mai fusese absolut deloc posibilă.

Totuşi, Lipitoare rămăsese alături de el, prezent, lipsit de orice urmă de ambiguitate. De aici şi iluminarea.

McIntyre clătină din cap şi se concentră din nou asupra lui Faura. Amiralul se minună cu voce tare de modul cum descoperiseră indienii atât de multe otrăvuri şi antidoturi, purgative şi emetice, sedative, diaforetice, calmante, coagulante, halucinogene şi anticoncepţionale, detergenţi naturali, fonduri de ten şi chiar parfumuri. Unele erau de la animale; cele mai multe proveneau din frunzele şi din rădăcinile unor plante neatrăgătoare, din care existau mii de varietăţi în pădure şi ale căror proprietăţi nu fuseseră popularizate deloc. Cu toate acestea, omul tribal le ştia de parcă şi-ar fi petrecut întreaga viaţă în lumea nouă, smulgând tufe şi frunze şi probându-le efectele asupra propriului organism.

— Sunt incredibili, replică McIntyre cu o simplitate uluită.

La care Guillermo Faura încuviinţă din cap,împărtăşindu-i sentimentul.

McIntyre fu examinat de un medic de la bază, care-i deschise abcesele şi le curăţă de paraziţi, după care-l sfătui să se odihnească. De îndată ce rămase singur, se prăbuşi şi dormi până pe înserat. Se trezi, introduse trei foi de hârtie în maşina de scris pusă la dispoziţie de Faura şi trimise trei scrisori scurte soţiei sale din Arlington, Virginia, şi celor doi fii din California. Scrise un reportaj de călătorie pentru National Geographic şi începu să reconstituie însemnările pe care le pierduse în timpul inundaţiilor. Lucră de zor cam o oră, pe foi de hârtie cu antet, care-i amintiră de rapoartele pe care obişnuia să le trimită comandantului misiunii navale cu douăzeci de ani în urmă. Apoi începu să se poticnească şi să-şi piardă puterea de concentrare, sâcâit de un sentiment obscur. Într-un târziu, luă o coală nouă de hârtie.

“Cacique Lipitoare", bătu el în partea de sus a hârtiei.

“Tribu Matses, Cachoeira Esperanza, Ultra-Oriental Cordillera."

Am luat-o razna, îşi spuse el. Pur şi simplu am luat-o razna.

“Dragă Lipitoare", bătu el apoi în engleză, adresându-i-se unui om care nu vorbea engleza, care nu ştia nici să citească, nici să scrie, care nu ştiuse niciodată că ajunsese să-l cheme Lipitoare şi care poate că deja murise.

Nu mă aştept ca această scrisoare să ajungă la tine, dat fiind că poşta nici măcar la Bolognesi nu soseşte şi, chiar dacă ar ajunge, tot n-ai putea s-o citeşti fără ajutorul lui Cambio (bună, Cambio). Totuşi, faptul că o scriu mă face să simt că trăieşti.

Am navigat de-a lungul râului umflat ca să mă întorc pe teritoriul meu; în curând, o să încep să caut începutul mamei râurilor, la vest de ale tale, sus în Anzi. Însă cândva o să mă întorc şi la începuturile tale, cu traista plină de cuţite şi medicamente. Împreună o să săvârşim acte de înrudire pe care nu le săvârşeşte nici unul dintre animalele sălbatice: o să stăm împreună lângă foc şi o să împărţim mâncarea, o să facem săgeţi sau pur şi simplu o să ne gândim în tăcere unul la celălalt, până când gândurile noastre o să găsească o cale prin care să intre în legătură.

Se opri. De fapt, nu avea nimic de spus, pentru că niciodată comunicarea dintre el şi Lipitoare nu fusese verbală.

Dar continuă:

Mă întreb dacă te-ai gândit vreodată la existenţa unui flux continuu al timpului, al spaţiului şi al minţii. Însă probabil că n-a trebuit să te gândeşti, fiindcă tu însuţi eşti o expresie a acelui flux continuu. Dragă Lipitoare, şi tu, şi eu suntem oameni de ştiinţă, fiecare în felul lui, şi amândoi ştim că lucrul care face ca ştiinţa să fie posibilă, iar inspiraţia ştiinţifică să fie eficientă este atitudinea.

Atitudinea ta dă de înţeles că totul în jur e viu şi, prin urmare, accesibil. Din moment ce totul e viu, nimic nu e interzis experienţei omeneşti. De aceea poţi să călătoreşti în timp, chiar dacă nu ştii ce e timpul (dar oare eu ştiu?), şi de aceea eşti acum aici şi o să reuşeşti într-un fel sau altul să afli conţinutul acestor însemnări.

Vreau să ştiu despre timp şi despre orice altceva.

Vreau să ştiu despre Pământ şi în primul rând despre izvorul acestui fluviu mare şi despre lumea naturală care există prin el. Pentru tine e mai puţin important să afli toate astea, important e ce faci cu ele. Tu faci ceva anume cu timpul, în loc să te chinuieşti să-l înţelegi. Aşa că mi-ai dat o lecţie.

Aştept să-mi dai şi alte dovezi ale existenţei fluxului continuu al timpului, al spaţiului şi al minţii, nu pentru că aş fi o persoană foarte importantă, iar tu n-ai avea altceva de făcut, ci fiindcă am ajuns în preajma modului tău de-a opera. Iar o parte din acest mod de-a opera devine şi al meu.

O să încerc să nu-ţi pierd din vedere tribul, deşi călătoriile pe teritoriul vostru sunt aproape imposibile.

Şi asta cu toate că nu sunt obligat s-o fac. Există şi alte teritorii pe care am de gând să le vizitez, unde o să poţi apărea ca să-mi împărtăşeşti informaţiile pe care le deţii.

Unul dintre aceste teritorii este propria mea memorie. În timp ce reconstitui însemnările astea, mă aştept să aflu despre tine anumite lucruri pe care, dat fiind că eram amândoi ocupaţi pe atunci, le-am considerat implicite şi subînţelese. La rândul tău, şi tu o să afli diverse lucruri despre mine. Acesta o să fie unul dintre rezultatele asocierii noastre. Poate că de pe urma ei o să beneficieze mai mulţi oameni, sau poate că doar tu şi cu mine.

Fu întrerupt de o bătaie la uşă. Îşi făcu apariţia o ordonanţă cu un raport de la laboratorul fotografic al bazei, potrivit căruia ultima rolă de film a lui Loren fusese deteriorată de apa din râu pătrunsă înăuntru.

Îi mulţumi ordonanţei şi aşteptă să se închidă uşa, după care luă o nouă foaie de hârtie. Introducând-o în maşina de scris, fu din nou întrerupt, de data asta de o viziune a lui Lipitoare: cu ochii măriţi şi pradă deznădejdii, în timp ce un val de apă îl ridica de pe pământul pădurii, obligându-l să se agaţe de un pomişor care tremura în vâltoare.

Poate că nu ştia să înoate; unii indieni din pădure nu învăţaseră, deşi în fiecare zi se scăldau în râuri sau mici lacuri cu apă mică.

Începu iar să bată la maşină:

USNR, Base

Căpitan Loren Alexandre McIntyre,

Naval de Iquitos, Loreto, Peru

Muy perturbado senor comandante 1

Ţi-ai ratat unul dintre ţelurile fundamentale ale vieţii.

N-ai reuşit să faci fotografia. Acea fotografie.

Uşurel. S-a mai întâmplat de mai multe ori şi ţi-a trecut. Bucură-te că nu te-ai născut înainte de inventarea fotografiei, când exploratorii trebuiau să ştie să deseneze sau să ia cu ei un peisagist. Sau chiar şi mai înainte, când modalitatea de descriere a unei descoperiri însemna să vorbeşti cu voce tare în jurul unui foc de tabără.

Cel dintâi lucru pe care ţi l-a semnalat Lipitoare a fost că “unii dintre noi sunt prieteni". Cum a făcut-o? E posibil să poarte în gene un cod pe care tu şi semenii tăi nu-l aveţi? August Weismann, a cărui teorie a plasmei germenilor constituie baza geneticii moderne, aşa ar fi crezut. Cu un secol în urmă, după studierea embriologiei insectelor, Weismann a susţinut că plasma germenilor, vechiul concept înlocuit ulterior de gene, guvernează dezvoltarea tuturor organismelor. Astăzi acceptăm că genele pot fi, de asemenea, purtătoare ale unor stări psihologice extrem de vechi, cum ar fi memoria ancestrală şi aşa mai departe. Dar cât de mult transportă ele din aceste stări psihologice? În ce măsură este memoria ancestrală transmisă fiecăruia dintre noi, pentru ca mai târziu să fie ştearsă sau măcar inhibată de presiunile culturii contemporane? Dezbaterea a rămas deschisă.

În orice caz, Weismann l-a influenţat puternic pe unul dintre autorii tinereţii tale, Jack London. Cel care a scris Înainte de Adam. Ţii minte cât te-a vrăjit Înainte de Adam când l-ai citit la biroul de angajări al sindicatului marinarilor de pe Clay Street 59, din San Francisco?

Nota 1. Mult încercatule domn comandant (lb. spaniolă) (n. tr.).

Asta se întâmpla chiar înainte de-a fi îmbarcat şi trimis în America de Sud în 1935.

Probabil că ai observat deja, comandante, cât de mult seamănă călătoria ta spre Javari cu aventurile eroului din Înainte de Adam: un băiat de la oraş rătăcind pe un tărâm al viselor, o pădure întinsă, unde celălalt eu al lui era un strămoş îndepărtat pe nume Dinte Mare. În visele acelea, timpul înceta să fie secvenţial şi devenea capabil de salturi şi de ocoluri.

Ei bine, eşti mai norocos decât băiatul de la oraş, fiindcă ţi-ai întâlnit strămoşul în carne şi oase, deghizat într-un membru al tribului şi poreclit Lipitoare, iar controlul lui asupra

timpului circular şi nesecvenţial pare adevărat, cu toate că nu se realizează prin niciun fel de maşini ale timpului şi că singurul lui instrument holografic este propria amintire.

Şi atunci, cum rămâne cu clarviziunea? Poartă Lipitoare un anumit cod extrasenzorial în gene? Alcătuit din amintiri ale tribului şi dintr-o înţelegere atât de profundă a naturii încât n-are nevoie de cuvinte?

Poate că n-o să afli niciodată răspunsul. Sau poate că o să-l afli, dacă o să te întorci să-ţi fotografiezi prietenii mayoruna. Însă asta doar dându-ţi seama că lucrul pe care ţi-l doreşti cu cea mai mare ardoare să-l descoperi nu poate fi imortalizat niciodată pe peliculă.

Înainte de asta, comandante, du-te şi caută începuturile marelui fluviu însuşi. E un lucru pe care Lipitoare l-ar înţelege.

Termină a doua scrisoare, auzind în depărtare zumzetul nedesluşit care venea dinspre Iquitos şi percepându-l nu ca pe o intruziune nedorită, ci ca pe ceva necesar şi înrudit.

Împături scrisorile şi le puse la păstrare într-unul dintre buzunarele mapei pe care i-o trimisese Faura odată cu maşina de scris, iar apoi reîncepu să-şi transcrie însemnările pierdute.

Izvorul

Se spune că Stăpânul Oracol — Apurimac — a prezis venirea oamenilor cu barbă, care aveau să răstoarne imperiul incaşilor. Asistat de o preoteasă de obârşie Inca, Stăpânul Oracol sălăşluia în defileul râului Apurimac, care tăia în două regiunea aflată chiar la vest de Cuzco.

Loren McIntyre — Incredibilii incaşi şi ţara lor fără de timp

1. Anzii

Cerro de Pasco, Peru, august 1971

Cerro de Pasco, situat la două sute de mile nord-est de Lima şi cam la 4700 de metri înălţime undeva în Cordilieri, este un centru minier atipic. O adevărată pacoste pe faţa pământului: un puţ larg, cu diametrul de o jumătate de milă, care din avion seamănă cu ochiul cauterizat al unui ciclop. În străfundurile scobiturii înfiorătoare, oameni şi utilaje

se târăsc şi se zvârcolesc aidoma unor viermi înfometaţi. Înainte de anii cincizeci, Pasco era cocoţat în vârful unui ţinut al nimănui, format din coline ciuruite din toate direcţiile de galerii de acces. Cu câteva secole în urmă, oamenii săpaseră aceste tuneluri căutând aur şi argint. Acum se extrage cupru, iar câteodată zinc şi plumb.

În cele din urmă, oraşul a devenit atât de subminat, încât mai multe cvartale s-au prăbuşit cu totul peste galeriile de dedesubt. Cerro de Pasco Copper Corporation, un consorţiu internaţional, s-a hotărât să mute întreaga populaţie, de treizeci de mii de locuitori, pe un deal din apropiere. Apoi, cu ajutorul unor excavatoare de mare putere, compania a îndepărtat ruinele fagurelui năruit unde se aflase oraşul şi a săpat acest puţ ciclopic.

Şi alte mine împânzesc dealurile şi munţii din regiune, aşa cum o fac cu miile pe întreaga întindere a Anzilor.

Undeva la sud de Cerro de Pasco, lângă Lacul Junin, se află cea mai mare mină de vanadiu din lume. La nord de Pasco, la Goyllarisquizga, mina de cărbune situată la cea mai mare înălţime de pe tot globul a pufăit şi a şuierat până în 1973 (incaşii denumiseră aşezarea “locul unde a căzut o stea").

Nu există vulcani activi pe o rază de câteva sute de mile în jurul lui Pasco, însă straturile solului sunt aşezate pe roci vulcanice vechi de milioane de ani. De-a lungul unor perioade de timp incredibil de mari, apa din măruntaiele pământului s-a infiltrat în crăpăturile scoarţei şi a lăsat bogate zăcăminte de minerale. Firicele de metale preţioase s-au scurs în bazinul Amazonului şi au fost prelucrate de chimu şi de incaşi. Fierarii lor uimitori au făurit nenumărate podoabe pentru regi şi nobili. Apoi au venit spaniolii, vrăjiţi de poveştile auzite despre un imperiu cu drumurile pavate cu aur. În primele zile ale stăpânirii lor, au fost săpate puţuri în povârnişurile munţilor, iar zăcămintele de materie primă au fost tăiate cu dalta şi scoase cu hârleţul. Astăzi, munca dălţilor şi a hârleţelor este efectuată de utilaje grele, iar o mare parte din populaţia Anzilor continuă să trudească în mine.

Între timp, în acea parte a continentului acoperită de junglă, aventurierii solitari spală nisipul Amazonului, în căutarea aurului aluvionar, adus la vale din scuturile precambriene din Brazilia şi Guyana. În comparaţie cu zăcămintele andine, aurul acela este străvechi, poate cel mai vechi de pe Pământ, fiindcă scuturile au existat ca munţi cu vreo şaizeci de milioane de ani înainte să se ridice Anzii.

Sub acoperişul pădurii tropicale, căutând cu disperare înavuţirea chiar în inima bogăţiilor naturale, aceşti oameni sapă în pământ mii de gropi numite garimpos. Aşa-numiţii garimpeiros vin din toate păturile societăţii, însă mulţi sunt needucaţi şi superstiţioşi, şi însuşi meşteşugul pe care-l practică îi împinge la violenţă. De cele mai multe ori nu-şi revendică proprietatea asupra gropilor, dar dacă se întâmplă ca vreuna

să se dovedească bogată, merită să mori pentru ea. ”Aurul şi plumbul se atrag unul pe altul", umblă o vorbă spusă pentru prima oară în nisipurile aurifere ale Amazoniei.

Astfel, într-o puzderie de locuri de-a lungul afluenţilor brazilieni nisipoşi găseşti mereu în plină desfăşurare o goană după aur mai primitivă şi mai dezordonată decât cea din California anului 1849.

Însă în jurul lui Pasco, în pampasul superior din Junin şi ceva mai sus, pe dealuri şi în munţi, mineritul este o întreprindere la scară largă, condusă de corporaţii atât peruviene, cât şi străine, unde oamenii de rând nu sunt admişi niciodată ca aventurieri duri, ci doar ca angajaţi.

Cu sute de ani înainte de sosirea spaniolilor, abundenţa metalelor preţioase existente în pământ era cunoscută, iar în nevinovăţia lor, localnicii le-au confirmat acest lucru conchistadorilor. Nemulţumindu-se cu aurul aluvionar, conchistadorii au săpat puţuri şi galerii ca în Europa, au descoperit zăcăminte pentru care au avut nevoie de mii şi mii de muncitori, iar pentru completarea mâinii de lucru au adoptat sistemul mita al incaşilor, adică tributul prin muncă. Veritabile armate de indieni andini au fost trimise să lucreze în mine. Mercurul era folosit la extragerea aurului şi a argintului din aluviunile exploatabile; amalgamul, încălzit în cuptoare pentru evaporarea mercurului, emana aburi otrăvitori, care-i ucideau pe muncitorii de la cuptoare.

Dacă mineritului îi adăugăm bolile, războaiele şi pierderea dorinţei de viaţă, la o sută de ani după sosirea spaniolilor, populaţia andină scăzuse de la şase milioane la mai puţin de două.

Pe durata următoarelor două secole şi jumătate, sistemul mita a oferit monarhiei spaniole câştiguri facile şi i-a condamnat pe indieni la o robie sinistră. Aceştia se năşteau în puţurile miniere şi mureau tot în ele. O asemenea situaţie disperată, cu ciclurile ei de revoltă şi de apatie, i-a făcut să reacţioneze în faţa prezenţei europenilor într-un mod asemănător celui al indienilor din pădurea tropicală. S-au retras. Însă neavând o pădure în care să-şi piardă urma, şi-au găsit scăparea în indiferenţă, suspiciune şi ostilitate.

Chiar şi azi, această separare este vizibilă. Toate republicile andine conţin la mijloc o insulă, mare sau mică, populată de indienii din ţinuturile muntoase, care vorbesc foarte puţină spaniolă, se opun progresului, li se arată rar străinilor şi nu fac aproape deloc comerţ cu ei — zone însemnate din Anzii Superiori încă se situează în afara economiei financiare. Şi indiferent dacă acel civilizator care ajunge în Anzi este funcţionar al guvernului, inginer minier, preot sau medic, ei îl privesc cu neîncredere şi-l fac să se simtă ca un ocupant.

Puţul uriaş şi larg deschis din Cerro de Pasco şochează mai mult decât altele datorită frumuseţii nealterate a ţinutului înconjurător. Pampasul din regiunea Lacului Junin, unde în 1842 trupele lui Bolivar au înfrânt armata colonială spaniolă, are un farmec straniu şi sumbru. Din aprilie până în octombrie, vremea este frumoasă; din noiembrie până în martie, ea devine umedă, iar nori grei străbat cerul fără contenire. Lacul Junin adăposteşte nenumărate specii de păsări. Ţancurile ciudate, modelate de ploi din stâncile sfărâmate, ivindu-se din Fâşia Continentală, par vrăjite; prin partea locului, ele sunt cunoscute drept “pădurile de piatră".

În depărtare, piscurile înzăpezite ale Anzilor se profilează într-o ceaţă albăstruie pricinuită de reflexia norilor.

Minele din Cerro de Pasco au fost descoperite în 1630 şi au început imediat să producă minereu în valoare de milioane de dolari. În 1851, un trimis al marinei Statelor Unite, locotenentul William Lewis Herndon, a traversat Anzii în direcţia Amazonului, având ordin să navigheze pe întreaga sa lungime şi să se întoarcă la Washington cu un raport despre potenţialul său economic. Herndon s-a oprit la Cerro de Pasco.

“Nu găsesc nicio altă imagine mai potrivită, a consemnat el, decât cea a marginilor distruse şi neregulate ale unui vulcan dincolo de care se vede craterul. Călătorul întâlneşte case mici, construite pe nişte dealuri scunde, fără urmă de preocupare pentru ordine, şi chiar în mijlocul lor se află grămezi de pământ şi scobituri adânci, precum şi hornurile de lut ale unor vechi cuptoare, contrastând izbitor cu coşurile mai graţioase ale locomotivelor moderne... Colina Santa Catalina e străpunsă din toate direcţiile şi nu m-ar mira dacă într-o bună zi s-ar surpa, îngropând o mulţime de oameni sub dărâmături."

Un secol mai târziu, previziunea i s-a adeverit. Herndon a amintit, de asemenea, că unele mine erau poreclite matagente sau “ucigaşe de oameni".

Dat fiind că oraşul se afla la o înălţime de aproape 4700 de metri, Herndon suferea din cauza acelei indispoziţii andine cunoscute sub numele de soroche. Austeritatea aşezării îl deprima: relaţiile omeneşti erau reduse la minimum, iar băutura constituia singurul refugiu. “Goana după bani pare să fi înghiţit toate sentimentele alese... Femei nu există — eu, cel puţin, n-am văzut niciuna în societate —, iar bărbaţii se întâlnesc ca să discute despre mine şi despre preţul probabil al argintului viu, sau ca să se bârfească şi să se insulte unul pe altul."

Călătorind în iulie, adică iarna, potrivit calendarului inversat al emisferei sudice, Herndon a găsit temperaturi atât de coborâte, încât “găinile nu mai clocesc şi nici lamele nu mai procreează". Ploaia, zăpada şi grindina au făcut ca termometrul să coboare sub zece grade. Totuşi, cel mai mare neajuns îl reprezenta conţinutul redus de oxigen din atmosferă, hipoxia, alături de presiunea scăzută. Herndon a rămas ţintuit la pat, în vreme ce în puţuri urmaşii incaşilor continuau lucrul. (Nici măcar nu erau cei mai

puşi la încercare muncitori din Anzi; în Bolivia şi în Chile, minele funcţionau la peste 6500 de metri. La 7000 de metri, adică aproape patru mile altitudine, McIntyre îi văzuse pe minerii care se ocupau cu extracţia sulfului urcând zilnic pe jos, prin zăpadă, peste 650 de metri ca să ajungă la intrarea în mină; la sfârşitul zilei, coborau ca pe un tobogan, cu o viteză uimitoare şi folosindu-se de nişte sănii pe care le căraseră cu ei dimineaţa.)

Herndon şi-a continuat activitatea în bazinul Amazonului, pe care l-a definit drept viitorul grânar al omenirii, nesocotind fragilitatea solului şi dependenţa de recondiţionarea biologică. La un secol după vizita lui, minele din Pasco fuseseră modernizate, dar singurătatea era aceeaşi, iar rata mortalităţii rămăsese la un nivel ridicat. Inginerii — atât peruvieni, cât şi străini — trăiau într-o stare de semiexil.

Adaptarea la soroche era esenţială. Cei cărora le plăcea alpinismul se puteau considera norocoşi.

Lui Richard Bradshaw, un metalurgist englez din Birmingham aflat sub contract cu Cerro de Pasco Corporation, îi plăcea alpinismul şi-şi petrecea cea mai mare parte a timpului liber explorând pantele şi piscurile învecinate.

Într-o dimineaţă din august 1971, telefonul sună în biroul lui de la mină şi i se aduse la cunoştinţă că un americano care nu era din oraş voia să-l vadă. După câteva minute, Loren McIntyre intră în biroul lui Bradshaw, împodobit cu mostre de roci, grafice de producţie ale minelor şi fotografii înfăţişând diverse procese metalurgice.

Bradshaw se apropia de patruzeci de ani şi era înalt şi zvelt, cu o musculatură puternică, fără a ieşi în evidenţă.

Americanul trecuse de cincizeci de ani, avea ochi căprui-deschis, un profil ascuţit, un nas drept şi bine conturat.

Ţinea în mână cutia unui aparat de fotografiat. Părea un tip sănătos, slab, dar musculos, şi arăta mai înalt de un metru şaptezeci şi cinci, cât avea de fapt, datorită agilităţii liniştite care i se vădea în toate mişcările. Ca alpinist, Bradshaw aprecia oamenii atletici şi ghici că bărbatul din faţa lui mai fusese prin zonă. Siguranţa tăcută cu care intră şi privirea de cunoscător pe care-o aruncă exponatelor de pe birou şi pereţilor îl făceau să arate a orice, numai a turist nu.

McIntyre se prezentă drept fotoreporter la National Geographic şi imediat după aceea îi spuse lui Bradshaw că Geographic sponsoriza o expediţie la izvoarele fluviului Amazon, pe care el, McIntyre, era însărcinat s-o organizeze.

Pentru că izvorul se găsea într-o zonă de piscuri înalte, la peste 1600 de metri mai sus de Cerro de Pasco, prezenţa unui alpinist calificat ar fi deosebit de utilă. După ce auzise

la Pasco de existenţa unui inginer minier care era un alpinist extrem de pasionat, McIntyre venise să-i ofere lui Richard Bradshaw un loc în echipă.

— Am venit aici pentru prima oară în 1947, spuse McIntyre. Am străbătut fâşia despărţitoare cu un Packard vechi, care era cât pe-aci să ne lase-n drum. Am petrecut noaptea în Pasco şi m-am trezit din cinci în cinci minute cu senzaţia că mă sufoc. A fost prima şedere la o asemenea altitudine.

— De ce-ai ales drumul ăsta? întrebă Bradshaw.

— Am vrut să merg mai departe cu maşina până la Tingo Maria, în junglă, şi să fac fotografii.

— Căutai izvorul în zilele alea?

— Mă gândisem s-o fac, dar n-a fost o căutare activă.

Bradshaw, altminteri un tip rezervat, se simţi obligat la o anumită comunicativitate de francheţea lui McIntyre. Îi spuse că, din câte ştia, izvorul fusese deja găsit. Americanul zâmbi şi confirmă; da, fusese găsit, şi nu o dată, ci de mai multe ori. Fusese, evident, descoperit de indieni, oameni prin vinele cărora curgea sângele incaşilor, ca şi prin ale celor care trudeau acum sub ferestrele biroului lui Bradshaw. Cu mult înainte de sosirea spaniolilor, aceştia urcaseră pe majoritatea vârfurilor din sudul Anzilor ca să ridice tumuli de venerare sau să închine ofrande zeului lor suprem, Soarele. Fără să ştie, descoperiseră izvoarele tuturor cursurilor amazoniene şi le dăduseră denumiri amerindiene, care nu ajunseseră niciodată să figureze pe hărţile europene. După cucerirea spaniolă, izvorul fusese găsit din nou de câteva ori, începând cu anul 1707, când părintele Samuel Fritz, un misionar iezuit, pornise în susul râului Maranon şi descoperise un lac superb în Cordillera Huayhuash, cunoscut prin partea locului drept Lacul Lauricocha (în linie dreaptă, la nici şaizeci de mile nord-vest de Cerro de Pasco). Părintele Fritz decretase Lacul Lauricocha ca fiind izvorul Amazonului, iar ipoteza continua să fie confirmată de o parte din hărţile europene contemporane.

Dar chiar dacă Maranon era unul dintre cele mai mari cursuri de apă ca volum (după Rio Negro şi Madeira), în scurt timp apăruseră dubii legate de faptul că ar fi şi cel mai lung, iar Lacul Lauricocha continuase să figureze ca izvor mai mult din inerţie decât din convingere. În secolul al nouăsprezecelea, pe când alte explorări adăugau noi detalii pe harta Anzilor, geografii începuseră să susţină că alte râuri, care creşteau vertiginos în trecătorile şi în defileurile care străbăteau perpendicular lanţurile muntoase, curgeau pe o distanţă mult mai mare. Izvorul lui Maranon nu putea fi singurul pentru simplul fapt că Maranon nu curgea atât de mult ca alţi afluenţi, mai cu seamă Apurimac-Ucayali, care îşi avea originile la trei sute de mile mai la sud, în îngheţatele înălţimi andine.

— Un mic mister izvorul ăsta, nu-i aşa?, fu de părere Bradshaw, cu acel tip de eufemism britanic care sugera că nu era vorba de un mister neînsemnat, ci de unul mare de-a binelea.

Exploratorul încuviinţă calm, printr-o mişcare a capului.

El aminti de izvoarele Amazonului, care se aflau chiar în zonă. Huallaga, care începea lângă Cerro de Pasco, era un curs de apă andin de o lungime considerabilă; chiar mai lung decât el era Mantaro, care izvora din Lacul Junin, cam la douăzeci şi cinci de mile spre sud.

— Când vine vorba despre Amazon, totul e izvor, spuse McIntyre cu un zâmbet. Chiar şi Orinoco, dacă vrei. Legătura prin Casiquiare face ca o parte din debitul lui Orinoco să se verse în Amazon, aşa încât, din punct de vedere tehnic, Amazonul îşi are originea şi în izvoarele lui Orinoco. Pe de altă parte însă, toate izvoarele Amazonului se află în cer, în sensul că ploile şi zăpezile care cad de acolo sunt cele care asigură debitul fluviului.

În cursul săptămânii, căzuse grindină şi ninsese. Fluviul din cer se revărsase de pretutindeni asupra clădirii care adăpostea biroul lui Bradshaw şi în puţul deschis al minei.

Competenţa liniştită a americanului începuse să-l atragă pe Bradshaw. Avea sentimentul că stătea de vorbă cu o enciclopedie ambulantă a regiunii. Problema izvorului Amazonului, la care nu se gândise foarte mult până atunci, câştiga brusc în mister şi importanţă.

— Există o problemă legată de soroche, spuse el, trecând direct la miezul acesteia. Câţi dintre membrii expediţiei sunt alpinişti cu experienţă?

— Ei bine, eu unul nu prea sunt. Am făcut o mulţime de ascensiuni aici, în Ecuador şi-n Columbia, însă în ultimii ani mi-am petrecut cea mai mare parte a timpului în pădurile braziliene. Abia m-am întors de pe Xingu. Dar o să-l avem cu noi pe Victor Tupa, care e şeful secţiei de clasări din cadrul Oficiului Interamerican de Cercetări Geodezice din Lima.

Vocea lui McIntyre deveni mai caldă; era limpede că vorbea despre un prieten.

— Victor se ocupă de validarea denumirilor geografice de pe hărţi, aşa că ne este indispensabil, fiindcă tot ce descoperim trebuie autentificat de cineva autorizat. Însă n-a mai fost pe teren de-un an sau doi şi are-un post destul de sedentar.

— Şi ceilalţi?

— Aş vrea să fim doar eu şi Tupa. Dacă vii şi tu, facem o echipă de trei oameni.

Bradshaw îşi încreţi fruntea. Începea să-şi dea seama că expediţia se afla deja în faţa lui, în persoana acestui gringo bine legat, care se găsea de cealaltă parte a mesei de lucru.

Între timp, McIntyre îi aduse la cunoştinţă că dacă-l interesa să li se alăture, National Geographic avea să se ocupe de toate cheltuielile. Oficiul Interamerican de Cercetări Geodezice din Lima punea la dispoziţie mijlocul de transport cu care aveau să urce cât mai mult cu putinţă înainte de-a continua drumul pe jos. Expediţia avea să asigure hrană şi alimente, instrumente de orientare, hărţi şi tot ce trebuia.

— Nu-ţi face griji pentru cort şi echipament. Vin cu ale mele, murmură Bradshaw.

— Vrei să spui că vii cu noi? întrebă McIntyre.

Nu trecuse o jumătate de oră de când intrase în biroul lui Bradshaw.

Englezul trase aer în piept, deşi era adaptat perfect altitudinii. Simţea că i se oferea ceva important, poate chiar istoric. Era posibil ca o căutare veche de secole să înceapă să-şi arate roadele aici, în biroul lui.

— Mai dă-mi date despre izvor, spuse el.

Exploratorul căută într-un buzunar lateral al cutiei aparatului de fotografiat. Scoase de-acolo două hărţi împăturite atât de atent, încât semănau cu nişte evantaie japoneze închise, şi le desfăşură. Erau realizate de Instituto Geografico Militar din Lima, unde se afla şi sediul OICG, al cărui angajat era Victor Tupa. Prima hartă era redactată la scara de 1:1000000. McIntyre o întinse pe masa de lucru a lui Bradshaw şi-i arătă o regiune situată cam la patru sute cincizeci de mile sud-est de Pasco. Mai sus de Arequipa, între Cordillera de Vilcanota şi Cordillera de Chilca, şirurile muntoase nu semănau cu nişte lanţuri dispuse de la nord spre sud, ca în cea mai mare parte a Ecuadorului şi a regiunii nordice a statului Peru, ci cu oasele sfărâmate ale unui schelet călcat în picioare. Vârfurile înalte alternau cu pantele rotunjite şi cu canioanele adânci, unde firicelele râurilor de munte şerpuiau aidoma unor poteci şovăitoare. Arequipa însuşi, al doilea oraş ca mărime din Peru, se întindea la sud de Cordillera de Chilca şi la poalele lui El Misti, un vulcan înalt de peste 6300 de metri.

— Putem merge cu maşina până la Arequipa şi de-acolo mai departe la Cailloma, explică McIntyre, arătând cu degetul spre un punct minuscul. (Bradshaw avu o reacţie de familiaritate la auzul celei de-a doua denumiri: Cailloma era un orăşel minier.) În funcţie de starea drumului, bineînţeles, însă avem de gând s-o facem în octombrie, ultima lună a anotimpului secetos, aşa că drumurile ar trebui să se afle într-o stare bună.

McIntyre desfăşură cealaltă hartă, care cuprindea doar regiunea orăşelului Cailloma. Era redactată la scara 1:100000. În faţa ochilor lui Bradshaw se iviră formele amănunţite ale munţilor, lacurilor şi râurilor.

— Din Cailloma pornim spre sud, către zona izvorului, continuă exploratorul. O să ajungem la peste 4600 de metri, aşa încât s-ar putea să rămânem puţin în Cailloma, ca să se acomodeze şi Victor cu altitudinea. Oricum, nu există niciun drum cumsecade din Cailloma direct spre sud, spuse el, zâmbindu-i scurt lui Bradshaw. Putem să ne-ncercăm norocul pe poteci, dar după puţin timp o să trebuiască să abandonăm vehiculul, să găsim o caravană de lame care să ne care echipamentul şi să ne continuăm drumul pe jos.

Bradshaw nu comentă. Se uită pe hartă şi văzu o reţea de râuleţe subţiri ca nişte fire de aţă, şerpuind într-un bazin împrejmuit de munţi în jurul punctişorului care reprezenta Cailloma. După mai multe meandre, toate se revărsau, în cele din urmă, în singurul curs substanţial de apă din regiune, scos în evidenţă pe hartă prin schiţarea unor mlaştini şi a peticelor de iarbă care pluteau printre ele: RIO APURIMAC stătea scris pe hartă, cu litere de două ori mai mari decât ale celorlalte denumiri.

Mutându-se de la o hartă la alta, iar apoi oprindu-se asupra altei hărţi mari a statului Peru, care era agăţată pe un perete, ochii lui Bradshaw urmăriră cursul lui Apurimac; acesta mergea spre nord şi pe urmă spre nord-vest, îl primea pe Mantaro, îşi schimba numele în Ene, şerpuia spre est, iar apoi spre vest, modificându-şi încă o dată denumirea în Tambo şi în cele din urmă devenea Ucayali. Curgând acum de-a curmezişul jumătăţii estice a statului Peru, înverzită şi acoperită de junglă, Ucayali se transforma în Amazon mai sus de Iquitos, după ce se unea cu Maranon.

Ochii lui Bradshaw se plimbară repede de câteva ori între sinuozităţile lui Maranon şi cele ale lui Ucayali.

— Apurimac-Ucayali pare categoric mai lung decât Maranon, murmură el într-un târziu, întorcându-se să-l privească pe explorator. S-a scris ceva în octombrie trecut, în Peruvian Times, despre o altă expediţie la izvoare.

— Expediţia engleză Ridgway-Asheshov, confirmă McIntyre. Cei doi susţin că izvorul cel mai îndepărtat se află pe Muntele Minaspata, pe când în '69 Helen şi Frank Schreider au declarat c-ar fi situat pe Muntele Huagra.

Amândoi munţii se află pe marginea bazinului Cailloma. Însă lucrul care mă nedumereşte, continuă el, ciocănind gânditor cu degetul pe hartă, este de ce-au ignorat izvoarele aflate ceva mai la sud, pornind din Fâşia Continentală. Izvoarele astea ar trebui să-şi aibă originea la treizeci de mile distanţă de cele ale soţilor Schreider şi la cel puţin cinci mile de cele ale lui Ridgway-Asheshov.

Făcu o pauză, după care continuă:

— Ar mai putea fi o explicaţie. Potrivit chiar relatării lui Nick Asheshov din Peruvian Times, toţi oamenii lor au fost doborâţi de soroche. N-au fost în stare să se-ndepărteze decât foarte puţin de locul unde i-a lăsat vehiculul şi s-au întors la Cailloma chiar în ziua în care plecaseră. Aşa că n-au întreprins o verificare amănunţită.

— După părerea ta, care este altitudinea celui mai îndepărtat izvor?

— Între 5600 şi 6000 de metri, răspunse McIntyre fără ezitare.

Bradshaw se încruntă. La 4600 de metri, cei mai mulţi oameni începeau să manifeste anumite simptome de soroche.

La 6000, presiunea atmosferică scădea la jumătate din cea înregistrată la nivelul mării. Respiraţia asigura doar jumătate din cantitatea normală de oxigen. Subalimentată, mintea începea să emită judecăţi imprecise exact când agerimea, hotărârea şi raţionamentele sănătoase erau esenţiale. Fuseseră semnalate, câteodată chiar în cazul unor alpinişti încercaţi, stări de vomă, febră, oboseală bruscă şi dureri musculare, halucinaţii, ameţeli şi chiar accese de paranoia. Ascensiunea prea rapidă putea să aibă drept consecinţă edemul cerebral sau chiar moartea. Potrivit unei poveşti populare indiene, zeii munţilor începeau să se joace cu minţile muritorilor. Pe cele de care le plăcea, le furau.

— Păi atunci, hai să mergem acolo.

McIntyre zâmbi, ca pentru a oferi o concluzie gândurilor lui Bradshaw. Preţ de o clipă, englezul desluşi în surâsul acela un personaj pe care încă nu-l cunoscuse: un băieţandru, aproape un copil. Gata să răspundă provocării după ce citise povestiri cu exploratori în podul casei.

— Doar cu o echipă de trei oameni?

— Doar nu urcăm pe Annapurna, spuse McIntyre, zâmbind şi mai larg.

— 2670 de metri mai jos, replică Bradshaw, care ştia vârfurile ca pe apă. Oricum însă, poţi avea o grămadă de necazuri şi la aproape şase mii de metri.

Urmă o clipă de tăcere. Afară, zarva şi zornăitul minelor se auzeau în continuare. În aerul rarefiat, lămpi fixate în cuşti de sârmă şi legate în fiecare colţ al construcţiilor rămâneau aprinse în plină zi; aici nu exista economie de curent electric.

— Compania probabil că mi-ar da voie să merg, gândi Bradshaw cu voce tare. Plus o zi de adaptare, undeva pe drum, pentru tine şi Victor. O să fie interesant, se hotărî el brusc, privindu-l ţintă pe McIntyre.

McIntyre se ridică, iar Bradshaw întinse mâna după un stilou ca să noteze numărul de telefon al exploratorului şi adresa lui din Lima. Nu-şi mai spuseră mare lucru, ştiut fiind că, în sălbăticie, asta însemnând fie munţi, fie junglă, se aplicau aceleaşi reguli. Dacă doi străini se întâlneau să discute despre o iniţiativă şi cădeau de acord că aceasta era de interes comun, se miza automat pe încredere. McIntyre avea să-şi întrebuinţeze cât mai bine cunoştinţele legate de zonă, iar Bradshaw — curajul şi experienţa de alpinist. Nu se schimbaseră foarte multe faţă de vremea conchistadorilor, când oameni ca Francisco de Orellana sau Pedro Teixeira îşi datorau viaţa, precum şi rezultatele expediţiei lor în necunoscut, alegerii într-o clipă a partenerilor.

Conducându-l pe McIntyre până la uşă, Bradshaw se interesă de şederea lui pe cursul lui Xingu. Americanul îi povesti că-i vizitase pe băştinaşii waura şi kamayura, printre care avea vechi prieteni. Aflând că în ultimii douăzeci de ani McIntyre îşi petrecuse timpul cam cu treizeci de triburi, Bradshaw îşi dădu seama că identificarea izvorului făcea parte dintr-o expediţie mult mai mare. Ar fi interesant, îşi zise el, să fac puţin alpinismo cu un asemenea personaj.

Îşi strânseră mâinile, iar exploratorul ieşi afară, în pulsaţiile minei. Utilajele gigantice făceau să se cutremure pământul, în vreme ce zgomotul ciocanelor, vocile încordate şi şuierăturile locomotivelor cu aburi înălţau un cânt stăruitor spre cer.

2. Telefonul

Membrii expediţiei Schreider băuseră în vara anului 1968 din apa rece ca gheaţa a lui Huaroco, timidul izvor montan care se prelingea de pe versantul Muntelui Huagra. Regiunea înconjurătoare nu cuprindea nimic altceva decât platouri bătute de vânturi, piscuri înzăpezite, firicele de apă care adeseori dispăreau sub pământ, câteva cătune răzleţe, locuite de păstori indieni, şi orăşelul Cailloma, care ieşea în evidenţă doar prin mina din apropiere.

Păstorii duceau turmele de lame şi de alpaca să pască printre arbuştii şi ierburile sărăcăcioase ale platourilor. Ca şi pe vremea incaşilor, trăiau în afara economiei financiare, măcelărindu-şi animalele pentru mâncare, făcându-şi haine din lâna lor şi folosindu-le bălegarul uscat drept combustibil.

Mijlocul de transport tradiţional la această altitudine era format din caravane de lame. Platourile aveau o înălţime medie de aproape 4000 de metri, în timp ce vârfurile se ridicau la 5600 de metri şi chiar mai mult. Natura era maiestuoasă, drumurile proaste, iar facilităţile inexistente.

Pentru un străin, pericolul de soroche, temuta indispoziţie andină, de rătăcire sau chiar de moarte prin îngheţ era permanent.

În decembrie 1969, la câteva săptămâni după ce fusese ridicat din piroga fisurată pe apele umflate ale lui Javari, McIntyre continua să se gândească la opţiunea soţilor Schreider, care declaraseră că Huagra era locul unde se afla izvorul cel mai îndepărtat. Singura menţionare a numelui Huagra pe care-o găsise la Biblioteca Nacional de Lima, cea mai cuprinzătoare bibliotecă din Peru, se afla într-un Boletin de la Sociedad Geografica de Lima, Tomo LXXII, din 1955. Într-un articol pe două pagini, colonelul Dianderas, cercetătorul geodez, îşi descria activitatea de triangulaţie din 1934, care acoperise provinciile Espinar şi Cailloma, şi stabilea două lucruri: că izvorul nu se afla în Lacul Vilafro, un lac de dimensiuni modeste din bazinul Cailloma, de unde apa era transportată prin conducte pentru deservirea unei mine, şi că izvorul cel mai probabil era Huaraco, care ţâşnea din Huagra şi căruia îi notase atât latitudinea şi longitudinea exactă, cât şi înălţimea de 5239 de metri (16765 de picioare). Afirmaţia că izvorul s-ar fi găsit în Lacul Vilafro era uşor de combătut: acel neînsemnat chorrito de agua, sau “firicel de apă", se vărsa într-un curs care exista deja — Huaraco — şi care şerpuia printre cătune şi exploatări miniere numite Huaraco, Vilafro, Bateas şi Fior del Mundo, înainte de-a se uni cu Apurimac. În ultimul paragraf, Dianderas afirma că era posibil ca izvorul să nu fie nici Huaraco, ci un riachuelo, sau “râuleţ", chiar mai puţin spectaculos, pe nume Monigote, al cărui curs era mai lung decât al lui Huaraco.

Însă tot Dianderas menţiona că Monigote era format dintr-o serie de pantanos, sau “mlaştini", toate aflate în general la aceeaşi altitudine, şi că nicăieri în apropierea sa nu exista vreo aşezare importantă. Introducând astfel un neaşteptat criteriu geografic, Dianderas însuşi elimina varianta Monigote. Articolul, publicat la doi ani după expediţia lui Perrin, răspundea fără îndoială unui interes sporit faţă de izvorul cel mai îndepărtat şi absent în perioada triangulaţiilor din 1934.

McIntyre era convins că soţii Schreider nu avuseseră habar de Dianderas. Însă mai mult ca sigur că Perrin avusese.

În 1934, rezultatele triangulaţiilor lui Dianderas fuseseră comunicate în cadrul unei sesiuni ordinare care avusese loc la Sociedad Geografica. Dianderas era membru pe viaţă al acestei Sociedad Geografica şi fusese director la Institute Geografico del Ejercito (“Institutul Geografic al Armatei", cunoscut ulterior drept Instituto Geografico Militar), unde erau păstrate dosarele referitoare la toate expediţiile andine, în vreme ce amănuntele lor erau introduse în hărţile din Peru. Deşi aproape necunoscut de experţii americani, Dianderas era o autoritate. Presupunerile lui se bazau pe date hidrografice, tonul îi era prudent, iar atitudinea modestă purta amprenta clară a unui lucrător pe care nu-l interesau şiretlicurile. Poate că Dianderas se înşela cu privire la Huaraco, căci pe

vremea lui nu se putea vorbi de fotografie aeriană. Însă observaţiile asupra bazinului Cailloma păreau inatacabile.

După ce reciti articolul lui Dianderas, McIntyre hotărî să treacă la acţiune. De la oficiul telefonic din centrul Limei, el sună la secţia de cartografie a revistei National Geographic.

Aşteptă două ore pentru a folosi un releu de linii terestre şi aeriene la care se pierdea un cuvânt din trei, iar după stabilirea legăturii îl ceru pe unul dintre cei patruzeci de angajaţi ai secţiei de cartografie, un expert cu părul roşu-aprins pe nume Russell Fritz.

Fritz veni la telefon. Întrebat de McIntyre cum îşi ocupa timpul, el răspunse că directorul-adjunct Athos Grazzini îi dăduse dispoziţie să verifice declaraţia lui Helen şi Frank Schreider, conform căreia Amazonul, măsurat de la izvorul lor, depăşea Nilul nu numai ca debit şi alţi parametri, ci şi ca lungime. Aşa că verifica, încheie Russell Fritz. Şi, deocamdată, nu credea că avuseseră dreptate.

— Cu izvorul? întrebă McIntyre.

— Nu, nu cu izvorul. Cu lungimea. E o chestie greu de crezut să susţii că Amazonul e mai lung ca Nilul, aşa că toată lumea se agită, iar Gil Grosvenor (vicepreşedintele şi redactorul-şef adjunct al lui Geographic) mă zoreşte să-i dau cifre.

Întrebarea referitoare la care dintre fluvii era mai lung îi pasionase pe specialişti vreme de secole. În ciuda contestărilor ocazionale ale supremaţiei Nilului, în rândul geografilor existase întotdeauna un puternic grup “nilist" care întâmpina cu ostilitate contestările şi emitea strigăte triumfătoare dacă se dovedeau fără temei. Cam pe la începutul secolului, măsurătorile efectuate pe Mississippi-Missouri de corpul de ingineri ai armatei americane stârniseră o emoţie considerabilă, dat fiind că păruseră a demonstra superioritatea colosului american. Însă în cele din urmă corpul de ingineri raportase că, de la izvor la gura de vărsare, Mississippi-Missouri se întindea pe doar 3891 de mile. La ultimul studiu, Nilul atinsese 4145. Grupul “nilist" îşi repusese fostul campion în drepturi.

— Oricum, soţii Schreider susţin că Amazonul are o lungime de 4195 de mile. Asta ar însemna că Nilul e mai mic cu cincizeci de mile. Însă n-am găsit decât vreo trei mii nouă sute, spuse Fritz.

— Înseamnă c-ai măsurat canalul principal, la nord de deltă. E drumul cel mai scurt spre gură, remarcă McIntyre.

— Mă rog, e greu să alegi un loc anume şi să spui “asta este gura", replică Fritz. Fluviul se tot lărgeşte până când se confundă cu oceanul. Însă canalul nordic e cursul care se măsoară oficial, şi aşa şi procedez.

McIntyre dădu din cap ca pentru sine. Geografii conservatori îi refuzau Amazonului o parte a propriului curs, cel al râului Para, care marca limita sudică a Deltei Amazonului. Se argumenta că, din moment ce Para îşi lua cea mai mare parte a apelor din bordeea inferioară a Tocantinilor, un sistem riveran separat, lungimea Amazonului trebuia măsurată pe traseul mai scurt, înconjurând pe la nord Insula Marajo, mare cât Elveţia şi plantată ca o uriaşă măslină verde între buzele Amazonului. Pe de altă parte, mulţi geografi şi hidrologi, în special din Brazilia, considerau că Tocantinii alcătuiau afluentul cel mai estic al Amazonului, adăugându-i astfel două sute de mile de canale navigabile care ocoleau Marajo şi ajungeau la ocean dincolo de Belem.

Nu exista, de fapt, niciun motiv îndreptăţit pentru excluderea Tocantinilor din sistemul Amazonului. Dar pe McIntyre nu-l interesa lungimea.

— Ştii, Russell, declară el de la câteva mii de mile de releu, nu cred că izvorul se află pe Muntele Huagra.

— De ce? întrebă Russell Fritz.

— Uită-te pe hărţi, răspunse McIntyre.

— La ele mă uit toată ziua.

— Mai uită-te o dată. la harta cea mai detaliată, cea făcută la scara de unu la o sută de mii, şi-o să vezi că izvorul nu se găseşte pe Muntele Huagra. Nu poate fi pe Muntele Huagra. Mai sunt şi alţi afluenţi în regiune, şi vin de mai departe.

Se lăsă o tăcere urmată de un chicotit scurt şi discret.

Expertului de pe M. Street din Washington D.C. provocarea i se păru atrăgătoare.

— O să mă uit, promise Russell Fritz.

— Mulţumesc. Te mai sun peste câteva săptămâni.

Închiseră amândoi odată. Fritz, care stătuse şapte ani la secţia de cartografie a armatei, era un truditor şi un fanatic al măsurătorilor precise. Exact genul de expert de care avea nevoie McIntyre. Acum, expertul avea să se apuce de treabă, cu hărţi mai mari sau mai mici şi cu acea răbdare tăcută şi încăpăţânată care-i câştigase o asemenea reputaţie.

3. Lămuriri pentru un nume

Din câte ştia McIntyre, nu exista niciun document care să ateste că incaşii fuseseră preocupaţi de izvorul Amazonului, deşi aveau hărţi topografice tridimensionale, făcute din argilă, şi deţineau în mod evident cunoştinţe de geografie. Imperiul lor era ştiut în quechua drept Tahuantinsuyu, ceea ce însemna cele patru colţuri ale lumii, şi dispunea de o reţea de drumuri care porneau din piaţa centrală din Cuzco, socotită mijlocul pământului. Un imperiu la fel de întins ca al romanilor şi la fel de strict organizat nu putea funcţiona fără o cunoaştere temeinică a teritoriului.

Dintre apele care contribuie la formarea Amazonului, majoritatea izvorăsc de pe teritoriul incaşilor. Unele îşi au obârşia în podişurile şi vârfurile înzăpezite, iar altele ţâşnesc din acele montanas povârnite şi acoperite de junglă, aflate la est de Anzi. Pe hartă, acestea din urmă sunt vizibil mai scurte decât cele andine, însă, întâlnită în sălbăticie, niciuna nu oferă vreun indiciu legat de propria lungime. E posibil ca incaşii să fi ştiut că la est de imperiul lor se mai afla un fluviu, cel mai mare dintre toate, care atrăgea toţi afluenţii în albia lui uriaşă. Existau câteva dovezi arheologice, precum şi referiri nesigure, formulate de cronicari, potrivit cărora anumite grupuri de incaşi călătoriseră în josul apei, până pe locul unde se afla astăzi Manaus.

Însă chiar dacă o asemenea deplasare spre est avusese loc, persistau îndoieli că ea ar fi avut drept rezultat hărţi cuprinzătoare ale Amazoniei. Între timp, mai departe de ţărmul Atlanticului şi în interiorul junglei, triburile indigene îşi explorau propriile ţinuturi. Cele mai multe ocupau teritorii bine definite şi bine cunoscute vecinilor; chiar şi triburile nomade se mişcau în cadrul unor graniţe impuse de presiunea celorlalte. Când plecau, triburile urmau cursul râurilor din apropiere. Indiferent dacă ocupau un teritoriu sau doar îl vizitau, îi dădeau un nume şi transmiteau informaţia celorlalte triburi. Aşa se face că, în timpul expediţiilor efectuate de conchistadori în interiorul ţării, triburile indiene prietenoase le furnizaseră străinilor informaţii substanţiale despre regiune şi despre populaţiile învecinate.

Însă acest tip de cunoaştere nu fusese niciodată organizat într-un sistem articulat. Nu exista o concepţie despre explorarea în sine, iar exploratorii indigeni, atât indienii din pădure, cât şi incaşii, nu primeau recompense pentru descoperirile făcute şi nici nu erau trecuţi în documentele publice.

Astfel, primii conchistadori sosiţi fuseseră puşi în faţa unei absenţe totale a informaţiilor cartografice în sensul european al cuvântului. Dac-ar fi ghicit dimensiunile teritoriului pe care aveau de gând să-l treacă pe hărţi, poate că ar fi fost intimidaţi, întrucât acesta era de două ori cât Europa şi de treizeci şi cinci de ori cât Spania. Spre vest, era străjuit de cel mai lung lanţ muntos din lume, Anzii.

Între Anzi şi Atlantic, o reţea unică de cincizeci de mii de mile de râu navigabil iriga cam 2700000 de mile pătrate de savană umedă şi luxuriantă, de tufărişuri de nepătruns şi

peste patruzeci de tipuri de pădure tropicală. În perioada inundaţiilor, poate chiar o şeptime din această suprafaţă era alcătuită din râuri, lacuri şi terenuri acoperite de ape.

Când atingeau un nivel ridicat, râurile se vărsau şi se revărsau din lacuri şi din braţe existente anterior, inundând câmpiile cu uşurinţa sângelui care curge prin vinele unui organism sănătos. Împreună, ele formau sistemul riveran al Amazonului: un curs principal, lat şi maiestuos, care curgea spre est străbătând o întindere nesfârşită, şi nenumăraţi afluenţi care se vărsau în acest curs principal.

Pe atunci nu se ştia că trei dintre cei mai importanţi afluenţi ai fluviului aveau peste o mie de mile lungime sau că opt dintre afluenţii mari aveau un volum absolut comparabil cu al următoarelor cele mai mari opt fluvii ale lumii, incluzând aici Congo, Yangtze, Gangele şi Mississippi. Totuşi, fusese limpede de la bun început că întregul reprezenta una dintre cele mai mari mase de apă curgătoare de pe Pământ, deşi era cel mai puţin exploatată.

Aproape pretutindeni de-a lungul celor cincizeci de mii de mile ale cursurilor, băştinaşii dăduseră apei un nume, prinzând, de obicei, caracteristica fizică predominantă a unei anumite porţiuni. Locurile unde râul curgea liniştit, creştea sau avea vârtejuri învolburate, precum şi cele unde se găseau peşti din belşug, trunchiuri prăbuşite sau ţânţari agresivi constituiau frecvent traduceri ale unor denumiri misterioase din dialectele quechua sau ge, carib sau tupi. Uneori, denumirile reprezentau personificări, ca în cazul lui Apurimac, care însemna “stăpânul orator" sau “măreţul vorbitor". Adeseori, acelaşi râu purta succesiv mai multe nume, fiindcă aspectul i se modifica în permanenţă sau fiindcă triburile vecine contribuiau fiecare cu câte-un nume.

Astfel, când spaniolii şi portughezii au debarcat în America de Sud, au considerat că vastul teritoriu avea deja un nume.

La absenţa hărţilor se adăuga confuzia unei multitudini de denumiri, toate având o rezonanţă străină şi tainică. Deşi toponimia europeană îşi făcuse apariţia cu alaiul obişnuit de sfinţi, regi şi alţi protectori eroici, denumirile indiene erau pur şi simplu prea multe şi continuau să reprezinte majoritatea. Chiar şi în ziua de azi, nouăzeci la sută dintre numele din Peru sunt quechua, la fel cum şaptezeci la sută dintre cele din Brazilia sunt carib, ge, tupi-guarani sau panoan. Cu cât este mai detaliată harta la care te uiţi, cu atât mai copleşitoare devine simfonia indigenă, fiindcă tot ceea ce poate fi numit, indiferent dacă a fost câmp sau vale, coastă de deal sau creastă, mocirlă, golfuleţ, pajişte, pădure, împreunare a cursurilor, trecătoare, podiş sau vârf, a fost numit cu mult în urmă de o comunitate indiană care trăise în apropiere. Toată contribuţia topografului european s-a redus la adaptarea numelui indigen la alfabetul spaniol sau portughez.

Totuşi, mai devreme sau mai târziu, fluviul cel mare trebuia să devină cunoscut în lumea întreagă printr-un singur nume. Întâmplător, numele a pornit de la o fantezie,

dacă nu cumva chiar de la o minciună, dar şi-a îndeplinit funcţia de-a învălui un teritoriu nou într-o rezonanţă de neuitat.

Denumirea ascundea ceva romantic, ceea ce-o făcuse să se impună în faţa altora, mai vechi şi mai legitime. Exploratorii care s-au aventurat în păienjenişul de ape şi de insule din interiorul deltei fluviului uriaş i-au spus Maranhao sau Marahon (ceea ce înseamnă atât în spaniolă, cât şi în portugheză “împletitură mare" sau “labirint"). Apoi, regiunea sudică a gurii Amazonului, la început căpitănie portugheză, iar ulterior stat brazilian, a fost botezat Maranhao, în timp ce numele de Maranon a migrat spre vest şi a fost atribuit principalului afluent care izvora din Lacul Lauricocha, deşi cursul lui nu era labirintic — ideea labirintului exercita însă o puternică influenţă asupra imaginaţiei exploratorilor, ilustrându-le teama de-a se rătăci în acea lume a apelor.

Cu toate acestea, numele Amazonas a fost impus întregului fluviu ca rezultat al unei poveşti spuse de membrii expediţiei lui Francisco de Orellana. Aceştia au fost primii care-au navigat pe apele fluviului, de la pantele răsăritene ale Anzilor până la Atlantic, şi au declarat că fuseseră atacaţi de nişte războinice aprige, care le amintiseră de amazoanele din mitologia greacă. După puţin timp, s-a dovedit că pe malul fluviului nu trăiau asemenea războinice. Povestea a fost ridiculizată de contemporani şi se părea că avea să fie dată uitării. Totuşi, Amazonul a rămas numele sub care cunoaştem fluviul şi în ziua de azi şi descoperim că acest nume dispune de o mare forţă şi de-o importantă capacitate evocatoare.

Cine erau adevăratele amazoane? Erau creaturi fictive, o naţie fabuloasă de războinice despre care se spunea că năvăliseră dincolo de hotarele Greciei antice — la fel ca majoritatea culturilor străvechi, şi cea greacă dispunea de propria versiune a unui legendar ţinut barbar învecinat cu al său, un ţinut unde obiceiurile erau ciudate şi nu semănau cu cele de pe alte meleaguri. Astfel, deşi erau femei, amazoanele îmbrăţişaseră îndeletnicirea bărbătească a purtării de războaie. Numele de amazoană însemna “fără sân", întrucât se presupunea că fiecare războinică îşi reteza sânul drept ca să n-o incomodeze când trăgea cu arcul sau arunca suliţa.

Dat fiind că şi ele, şi tărâmul lor erau pure invenţii, aria lor de răspândire a fost mutată mereu de povestitorii greci, pe măsură ce şi-au îmbunătăţit cunoştinţele de geografie a lumii reale. În Iliada, ele trăiau în Frigia şi Licia; mai târziu, aveau să fie găsite pe malul Mării Negre. Când Marea Neagră a fost colonizată, au migrat şi mai departe — de fapt, se putea urmări dezvoltarea cunoştinţelor de geografie ale grecilor în funcţie de ţinuturile din ce în ce mai îndepărtate care le erau atribuite amazoanelor. Cu toate acestea, misterul şi ameninţările la care se făcuse referire au rămas intacte. La fel ca în cazul creaturilor de la latitudini exotice, jumătate oameni, jumătate animale, funcţia lor culturală era de menţinere a interesului pentru aventură şi explorare.

În Lumea Nouă, mitul avea aceeaşi funcţie. Columb nu a renunţat niciodată la ficţiunea despre Indii. El Dorado, La Canela şi alte visuri despre ţinuturi pline de bogăţii i-au atras pe cei mai de seamă navigatori, cartografi şi administratori din Europa, iar aceştia au răspuns pe dată chemării.

Căutând mirodenii şi metale prelucrabile, europenii s-au apropiat de această lume nouă cu o atenţie limitată, iar cel mai mare fluviu nu i-a preocupat deloc. El era doar o cale pe care conchistadorii au găsit de cuviinţă s-o urmeze în încercarea lor de a ajunge la El Dorado şi în La Canela, ambele situate, pare-se, în imediata apropiere a versanţilor estici ai Anzilor.

Acesta era mitul pentru a cărui materializare conchistadorii n-au ştiut cum să-i cotropească mai repede pe incaşi. În 1541, întreprinzătorul Gonzalo Pizarro, fratele vitreg al lui Francisco, cuceritorul statului Peru, a organizat o uriaşă expediţie din două sute douăzeci de cavaleri şi patru mii de căruţaşi indieni şi a străbătut cu ei Cordiliera, căutând aur şi scorţişoară. Au luat cu ei tunuri mici, archebuze, cai, câini de luptă dresaţi să-i apere de triburile ostile şi mai multe turme de porci pentru hrană — o forţă mai mare şi mai bine echipată decât cea folosită de Francisco Pizarro pentru înfrângerea incaşilor.

Expediţia a fost un dezastru, însă din acel dezastru a rezultat prima explorare importantă a fluviului. Spaniolii au coborât Anzii şi au pătruns într-o junglă învăluită în abur, unde primele victime au fost hamalii indieni care trăiseră în munţi şi nu erau obişnuiţi cu umiditatea şi căldura. Mâna dreaptă a lui Gonzalo Pizarro era un anume Francisco de Orellana, care străbătuse oceanul la şaisprezece ani şi îşi pierduse un ochi luptând împotriva incaşilor. Nici unul dintre ei nu anticipase rigorile călătoriei prin junglă. Lăsând deoparte căldura şi moartea hamalilor, cel mai mare şoc al acestui drum spre El Dorado îl reprezenta inaniţia în mijlocul unui paradis natural. Deşi în junglă indienii găseau din belşug tuberculi, fructe, peşte şi vânat, spaniolii nici nu vânau şi nici nu pescuiau cu spor, fiind nevoiţi să-şi mănânce câinii şi caii. Straiele de cavaler le-au putrezit pe sub platoşe din cauza ploilor zilnice. Şi se părea că nu exista niciun El Dorado aici (expediţia se împotmolise pe cursul superior al lui Napo), sau că se afla mereu dincolo de următoarea pădure deasă, după următorul cot al apei sau pe teritoriul următorului trib neprietenos — oamenii lui Gonzalo Pizarro, cuprinşi de o frustrare prea mare ca să întreţină relaţii inteligente cu băştinaşii, năvăleau în sate în căutarea hranei şi-i împuşcau pe locuitori.

Singura arteră de circulaţie prin sălbăticie era fluviul, aşa încât Gonzalo, un conducător iute la mânie, însă altminteri maleabil, le-a ordonat oamenilor săi să construiască o brigantină. Potrivit cronicii lui Garcilaso Inca de la Vega, Gonzalo şi-a suflecat mânecile şi “a fost primul care a tăiat lemne, a forjat fier, a ars mangal şi s-a întrebuinţat în orice alte activităţi, ca să dea un exemplu celorlalţi..." Brigantina a fost consolidată bătându-

se cuie şi ţinte “făcute din potcoavele cailor ucişi pentru hrănirea bolnavilor". Însă nici brigantina n-a asigurat o viteză suficient de mare, fiindcă era prea mică pentru a-i putea duce pe toţi, iar o parte a trupelor a rămas în urmă, pe malul acoperit de junglă. Într-un târziu, Orellana a sugerat să-şi împartă forţele, iar el să plece înainte cu brigantina, însoţit de alţi cincizeci de oameni, ca să caute mâncare şi nişte băştinaşi în care să poată avea încredere ca aliaţi şi călăuze. De îndată ce avea să-i găsească, grupul urma să se întoarcă la tabăra lui Gonzalo.

Gonzalo a fost de acord, iar cele două grupuri şi-au luat rămas-bun unul de la altul în ziua de Crăciun. Trecuseră deja unsprezece luni de când rătăceau, fără să fi găsit vreun arbore de scorţişoară sau vreun bulgăre de aur.

Din acest moment, caracterul expediţiei s-a schimbat. În loc să bâjbâie, Orellana a pornit hotărât în josul fluviului şi, indiferent dacă mai credea sau nu că avea să dea peste El Dorado, s-a comportat ca şi cum coasta Atlanticului i-ar fi fost adevărata destinaţie. Dat fiind că învăţase o spoială de idiomuri indiene, Orellana a negociat cu câteva triburi întâlnite pe drum, iar la început grupul său a fost primit cu ospitalitate. În timpul unui asemenea popas, oamenii lui au construit o a doua ambarcaţiune, mai mare, şi au rămas pe loc vreme de o lună, ca să-i permită lui Gonzalo să-i ajungă din urmă — însă la ora aceea Gonzalo era convins că Orellana îl trădase şi se pregătea să se întoarcă la Quito. (Sosind acasă după un alt calvar, Gonzalo s-a răsculat împotriva regelui Spaniei şi a devenit stăpânul absolut al statului Peru; patru ani mai târziu, el a fost înfrânt în luptă şi decapitat de monarhişti.)

În ce-l priveşte, Orellana avea de ales între a fi acuzat de nesupunere şi a ceda ispitei de-a naviga pe toată lungimea fluviului. A apreciat că, oricum, nu se puteau întoarce la tabăra lui Gonzalo prin forţa vâslelor, fiindcă fluviul îi împingea irezistibil la vale, şi s-a hotărât să-şi continue drumul spre est. Însă pentru a dobândi o oarecare legitimitate, a ieşit de sub autoritatea lui Gonzalo şi s-a autoproclamat căpitan al Maiestăţii Sale, luând în stăpânire, în numele monarhului, tot ce vedea şi toate lucrurile pe lângă care trecea. Ne vine uşor să-i înţelegem opţiunea: lăsase în urmă o iniţiativă eşuată şi un conflict potenţial cu superiorul ierarhic. În faţă i se întindea Atlanticul (spaniolii aveau o vagă idee referitoare la conturul continentului) şi, înainte de-a ajunge la el, nu exista practic nicio limită pentru minunile pe care avea să le vadă, să le atingă, să le descrie în jurnalul de bord sau să le ia cu el sub forma unor mostre sau a unei poveşti care urma să fie spusă lumii întregi. Publicul captivat avea să includă toată creştinătatea, începând cu Papa şi cu regii Europei. Ce altă hotărâre ar fi putut lua în afară de a-şi vedea de drum?

Şi-a văzut de drum. Şi el, şi oamenii lui au fost atât cuceritorii, cât şi prizonierii junglei. Săptămâni la rând, n-au văzut mare lucru, în afara unui segment îngust al fluviului.

Ambarcaţiunea lor părea ţintuită în monotonia atotputernică a apei maronii, întreruptă doar de punctele de confluenţă cu celelalte râuri. Călătoria lui Orellana în josul apei a durat opt luni; în cea mai mare parte a timpului, ochii febrili ai oamenilor săi au cercetat vegetaţia luxuriantă a malurilor cu un amestec unic de uimire şi suspiciune. În iunie (trecuseră cincisprezece luni de la plecarea din Quito), au dat peste un râu ale cărui ape erau negre precum cerneala; acesta era Rio Negro, a cărui curgere întunecată avea loc, pe o distanţă de peste zece mile, umăr la umăr cu cursul principal, de culoarea cafelei cu lapte.

Fluviul uriaş s-a transformat treptat într-o mare interioară. Furtunile care au pus la încercare priceperea marinărească specifică anotimpului au aruncat pe punţile spaniolilor uriaşe insecte zburătoare, păsări şi lilieci scuturaţi de pe crengile unor desişuri supraaglomerate. În apă se aflau broaşte ţestoase mari, caimani, lamantini, delfinii roz ai Amazonului, botos, şi nenumărate specii de peşti. Toată lumea începea să-şi dea seama că bogăţiile acestui ţinut nu erau atât de rapid exploatabile, deşi păreau fără sfârşit.

Lemnul, nucile, vopselele, pieile de animale şi, în primul rând, nou-supuşii erau de fapt ca veritabilele nestemate ale acestei coroane exotice.

Dintre statisticile uluitoare legate de Amazon, pe vremea aceea nu era cunoscută niciuna. Orellana şi oamenii lui au navigat pe o cincime din lungimea continentală a tuturor fluviilor din lume puse cap la cap (cu toate acestea, ei au plutit doar pe o cincime din acea cincime, deoarece evaporarea de-a lungul a mii de mile de reţea strângea celelalte patru cincimi şi le ţinea suspendate permanent undeva între ridicarea sub formă de aburi şi coborârea sub formă de ploi — proces pentru a cărui înţelegere avea să fie nevoie de trecerea câtorva secole).

Dacă Dumnezeu ar fi mutat-o în Spania, gura fluviului spre care se îndrepta grupul lui Orellana s-ar fi întins de la Madrid la Valencia, pe jumătate din lăţimea Spaniei sau pe întreaga distanţă dintre New York şi Washington D.C. Depunerile pe care fluviul le deversa anual în ocean înregistrau o medie de un miliard de tone — dacă ar fi fost piatră de var, cu un asemenea volum s-ar fi putut construi piramida lui Keops de o sută şaptezeci de ori.

Ceea ce trăia în apa fluviului şi pe malurile lui se înscria sub acelaşi semn al superlativului ca fluviul însuşi: şerpii şi caimanii erau cei mai lungi întâlniţi vreodată, anacondele atingând aproape zece metri, iar caimanii negri, peste cinci, unele insecte aveau o lungime de optsprezece centimetri, abundenţa de specii, atât ale florei, cât şi ale faunei, sfida şi continuă să sfideze orice estimări, iar multitudinea triburilor era stupefiantă. Vreme de un an bătut pe muchie, oamenii lui Orellana au văzut flori noi care îmboboceau şi se ofileau în junglă, unde era mereu primăvară pentru anumite

specii. Toate aceste lucruri, nenumărate, neexaminate şi neclasificate, îi bombardau pe călătorii care aveau la dispoziţie pentru a le absorbi doar propriile simţuri extenuate. Soldaţi fioroşi şi exploratori neîntrecuţi ai timpului lor, ei erau cuprinşi de o teamă respectuoasă, ca o ceată de copii.

Însă din cauză că împuşcaseră şi spânzuraseră câţiva indieni, soldaţii lui Orellana au fost precedaţi de veştile despre propria lor cruzime, iar în cursul ultimelor două mii de mile ale călătoriei au avut de înfruntat nori de săgeţi şi atacuri surprinzătoare şi violente. Spaniolii nu erau nişte momâi — războaiele cu maurii îi pregătiseră pentru asedii, ambuscade şi lupte corp la corp în care puteau rezista ore în şir, în timp ce indienii preferau atacurile rapide şi retragerile imediate. Totuşi, potrivit celor scrise de Garcilaso, indienii “au fost foarte aprigi, şi câteodată femeile şi-au însoţit bărbaţii în luptă. Din acest motiv, şi ca să-şi înfrumuseţeze călătoria, el (Orellana) a spus că era un ţinut al amazoanelor şi i-a cerut stăruitor Maiestăţii Sale să-i dea poruncă să le cucerească."

Iată-le deci pe amazoane dând târcoale ca de obicei la graniţa civilizaţiei cunoscute. Cronicarul personal al lui Orellana, fratele lui Gaspar de Carvajal, a amintit de “căpitani” şi arcaşi de sex femeiesc (el însuşi fiind rănit de una dintre săgeţile lor); erau înalte şi cu pielea albă, “robuste", “goale, dar cu ruşinea acoperită" şi fiecare lupta la fel de aprig ca zece bărbaţi la un loc. Mai departe în cadrul cronicii, Carvajal a introdus alte relatări despre indiencele băştinaşe, care nu erau neveste intrate în luptă alături de bărbaţii lor, ci războinice pe cont propriu, un veritabil matriarhat militar căruia celelalte triburi îi juraseră supunere.

Se spunea că, din când în când, amazoanele capturau bărbaţi din alte triburi în scopul reproducerii. După ce terminau, îi trimiteau acasă pe taţi. Dintre copii, îi ucideau pe nou-născuţii care erau băieţi, dar le creşteau cu dragoste pe fetiţe.

Conform aşteptărilor, episodul amazoanelor, partea cea mai suculentă a relatării călătoriei lui Orellana, a ajuns la multe urechi nobile, începând cu cele ale regelui Spaniei.

E imposibil de precizat dacă amazoanele au constituit amănuntul care a stimulat porunca regească, aşa cum a părut să insinueze Garcilaso, dar Orellana a fost împuternicit să exploreze din nou Amazonul, de data asta pornind de la gura de vărsare în sus. Între timp, s-a iscat o controversă gălăgioasă cu privire la autenticitatea relatării lui despre amazoane. Mulţi contemporani au râs pe faţă de invenţia lui Orellana, şi totuşi, pe durata următorilor cincisprezece ani, până când Garcilaso a scris Comentariile regeşti, povestea a fost repetată de multe ori. Fireşte, războinicele n-au mai fost văzute niciodată în apropierea fluviului, deşi din când în când au mai fost observate luptând în cadrul uneia sau alteia dintre populaţiile tribale.

Rezistenţa în timp a poveştii este interesantă. După călătoria lui Orellana, s-au redactat noi hărţi ale continentului, cuprinzând o schiţare simplificată, dar relativ corectă a fluviului. Pe hărţile acelea s-au menţionat şi numele triburilor, iar cel al amazoanelor a fost trecut la est de confluenţa cursului principal cu Rio Negro, unde se presupunea că avusese loc întâlnirea. Deşi nu exista un nume unitar al fluviului (pe anumite hărţi el figura drept Rio de Orellana), denumirea războinicelor era mult mai uşor de ţinut minte decât oricare alta. După câteva decenii, ea a fost atribuită fluviului însuşi.

Mitul matriarhatului luptător se potrivea cu imaginea unui tărâm luxuriant, unde moartea pândea la tot pasul. Dar ce anume îi amintise lui Orellana de legendarele războinice fără un sân? Nici el, nici oamenii lui nu beneficiaseră de o educaţie clasică. Să fi fost cu putinţă ca, în febra bătăliei, spaniolii să fi confundat nişte indieni cu părul lung, luându-i drept femei? Chiar şi aşa însă, de ce numele de amazoane şi nu altul? Nedumerit de motivaţia obscură, McIntyre îi citise şi-i recitise pe cronicari, în căutarea unui indiciu. În timpul şederii la Lima, făcuse o vizită la Universitatea San Marcos şi începuse să scoată volume prăfuite din biblioteca universităţii. Dăduse peste o posibilă explicaţie interesantă într-unul dintre aşa-numitele novelas da cavaleria, romanele cavalereşti scoase pe bandă rulantă după 1490 de recent inventatele prese de tipar. Pe vremea primei cuceriri, pe când Inchiziţia emitea aşa-numitul Malleus Maleficarum ca să-i ajute pe creştini în lupta împotriva diavolului, populaţia iberică devora un alt gen de literatură. Eroul lor era Amadis de Gaula, cavalerul care ucidea de unul singur mii de mauri şi sarazini, pe durata a douăzeci de volume cuprinzând tot felul de aventuri scăldate în sânge (inclusiv o luptă aeriană între un balaur înaripat şi un cavaler pe un grifon).

În Cartea a V-a a acestei saga, Amadis s-a luptat cu “amazoanele negre din Californie". Acestea erau, pentru Orellana şi cronicarul său Carvajal, o sursă de inspiraţie mai probabilă decât furiile vijelioase ale grecilor. Totodată, e interesant că şi “Californie" şi-a dobândit o altă existenţă în Lumea Nouă, sub numele de California. Conchistadorii erau mari amatori de poveşti cavalereşti, iar cei care nu ştiau să citească le puteau auzi în Spania lor natală şi chiar în America, declamate de baladişti. Tineri soldaţi plini de sine şi debordând de ambiţie, aceştia năzuiau să-şi egaleze supereroii. Indiferent dacă invenţiile lui Orellana şi Carvajal fuseseră spontane şi avuseseră o sinceritate ambiguă, ele s-au dovedit inspirate de cultura curentă şi au avut ecoul scontat în rândul publicului: o fantezie familiară fusese transpusă într-un ţinut nou şi exotic.

Numele a rămas. Amazones a devenit El Rio Amazonas, fluviul amazoanelor. Mitul continua să trăiască în bune condiţii.

Între timp, în lecturile sale despre mayoruna, McIntyre descoperise alte legături cu mitul.

La optsprezece luni de la plecarea din Quito, Orellana a ajuns la Oceanul Spaniol, ocolind coastele Braziliei şi Guyanei fără hărţi marine şi busolă. După ce vestea isprăvii

sale a făcut în grabă înconjurul lumii, el a obţinut sprijinul regelui pentru o nouă explorare a fluviului, cu începere de la gura de vărsare. Această a doua expediţie i-a pregătit mormântul.

Alţi spanioli îi călcau deja pe urme. În 1560, Pedro de Ursua şi Lope de Aguirre, împreună cu trei sute şaptezeci de spanioli, aproape de două ori mai mulţi decât oamenii tandemului Pizarro-Orellana, precum şi două mii de cărăuşi indieni, au străbătut Anzii şi au ajuns pe malurile lui Huallaga, unde, fiind mai bine echipaţi decât predecesorii lor, au folosit anumite materiale prefabricate şi au construit două brigantine şi şapte bărci mari cu fundul plat. Obiectivul lor era un paradis ceva mai puţin fantastic, regatul Omagua: Ursua avea de gând să exploreze râurile mici unul câte unul; era sigur că avea să găsească ascuns între ele regatul Omagua, cu uriaşele sale bazine de creştere a broaştelor-ţestoase, care-l impresionaseră atât de tare pe călătorul de dinaintea lui, adică pe Orellana.

Dar, deşi avea un plan bun, Ursua s-a dovedit un conducător nepriceput, care-şi luase cu el amanta, o aristocrată spaniolă care-l făcea să-şi neglijeze îndatoririle de şef.

Oamenii lui au jefuit triburile învecinate, inclusiv pe mayoruna, nominalizaţi ca atare pentru prima dată într-o cronică a unui civilizator. În cele din urmă, Lope de Aguirre l-a ucis pe Ursua, a instalat un conducător-marionetă pe care l-a manipulat după bunul plac şi a orientat drumul expediţiei în josul apei. Plănuia să ajungă la Oceanul Spaniol, străbătând uscatul dacă trebuia şi considerându-se suficient de puternic pentru a-l invada şi a-l scoate de sub stăpânirea coroanei spaniole.

Treptat, Aguirre s-a transformat într-un veritabil Richard al III-lea al junglei, bănuielile de conspiraţie făcându-l să ucidă fără discernământ. I-a silit pe spanioli să navigheze pe toată lungimea Amazonului şi a menţinut un ritm ridicat, interzicându-le acostările pe traseu. În timp ce jefuia în apele Oceanului Spaniol, a redactat scrisori arogante la adresa coroanei spaniole. Într-una dintre ele, Aguirre aprecia lungimea fluviului ca fiind de două mii de leghe — şase mii de mile obişnuite — şi declara că alţi o sută de mii de spanioli înarmaţi aveau să-şi găsească moartea în apele lui. Înainte de-a fi executat de trupele care s-au grăbit să-l ajungă din Peru, şi-a ucis propria soră de şaisprezece ani, care-l însoţise de la plecarea din Quito şi fusese martor, vreme de un an, la toate accesele lui de demenţă.

În timpul macabrei călătorii a lui Aguirre, câţiva dintre soldaţi au dezertat, preferând jungla plină de canibali loialităţii faţă de propriul conducător. Conform relatărilor, mayoruna au primit câţiva hoinari spanioli în tribul lor.

Aceste relatări, la fel ca povestea amazoanelor, au avut o influenţă puternică asupra documentelor. Câţiva ani mai târziu, un cronicar a sugerat că întreaga populaţie mayoruna era “descinsă din soldaţi spanioli ai expediţiei lui Ursua". Călători serioşi au

început să-i descrie ca fiind mai deschişi la piele decât alţi indieni, mai înalţi şi având uneori bărbi stufoase. E greu de stabilit dacă indienii cu tenul deschis şi înalţi erau mayoruna sau făceau parte dintr-un alt trib evaziv. Însă povestea a rezistat la proba timpului — mult mai târziu, în 1835, expediţia engleză Smyth-Lowe a observat, la rândul ei, înfăţişarea deosebită a indienilor mayoruna: “Au un ten măsliniu-deschis, sunt mai înalţi decât majoritatea celorlalte triburi şi umblă absolut goi... Se apreciază că otrava pe care-o produc este cea mai puternică din câte există... Sunt bine clădiţi, femeile având mâini şi picioare foarte puternice; au nasul relativ drept şi buzele mici... Sunt de o curăţenie remarcabilă, calitate prin care acest trib se deosebeşte de toate celelalte."

Ten deschis, statură mai înaltă, nasuri drepte şi buze mici, curăţenie... de o obtuzitate nonşalantă, aceste noţiuni se constituiau în argumente ale obârşiei europene. Dar însuşirile mitice erau aceleaşi ca în cazul amazoanelor: stranietate şi secretoşenie. În locul conflictelor cu alte triburi sau al caracterului bizar al propriei culturi, firea evazivă a indienilor mayoruna părea a deveni explicită prin amestecul lor rasial, descris la rându-i drept stabil şi de durată. Se sugera că opţiunea lor pentru ascundere era legată de natura lor neobişnuită.

Şi totuşi, despre aceşti oameni se cunosc extrem de puţine lucruri. În 1851, W. L. Herndon, trimis de Congresul Statelor Unite să aprecieze potenţialul economic al Amazonului, scria că “se ştie foarte puţin despre membrii acestui trib, pentru că atacă pe oricine intră pe teritoriul lor, iar vâslaşii au avut grijă să nu poposească pe acel mal al lui Ucayali unde se află ei". Întotdeauna, mayoruna păreau să pândească într-un loc unde marile expediţii nu puteau ajunge, devenind unul dintre misterele pe termen lung ale Amazonului.

Multe relatări au fost confirmate chiar de indienii care au învăţat repede ce fel de adevăruri doreau să audă civilizatorii. Nici unul dintre aceştia nu le-a mai văzut vreodată pe amazoane, dar cel puţin un călător important a fost informat despre existenţa lor, la aproape un secol după Orellana. Pornind din fortăreţele de lângă gura Amazonului, portughezii se angajaseră în această aventură mai încet şi mai chibzuit decât spaniolii. În loc de El Dorado, ei urmăreau scopuri practice, cum ar fi lemnul de sequoia şi sclavii indieni. Vâslind la vest de Belem în 1637, Pedro Teixeira a condus şaptezeci de soldaţi şi peste o mie de indieni în susul fluviului, iar după opt luni şi două mii de mile, s-a întâlnit cu omagua şi mayoruna (care se aflau în război unii cu alţii), a urcat pe cursul afluentului Quijos, pe care spaniolii navigaseră la vale, a trecut Anzii şi a intrat în Quito, tabăra de bază a majorităţii expediţiilor spaniole. Aşa a emis Portugalia pretenţia că Brazilia se întindea până la actuala ei graniţă vestică.

Pe drum, Teixeira a lăsat în urmă forturi, aşezări pentru misiunile viitoare şi chiar înţelegeri cu şefii de trib — faţă de standardele de atunci, modul în care s-a purtat cu băştinaşii a fost exemplar. Înaintând în susul fluviului, el a trebuit să aleagă de câteva

ori pe care dintre cursurile principale să-l urmeze. Fără îndoială, ideea că toate drumurile duceau la izvoare, unele mai îndepărtate decât altele, i-a trecut prin minte.

Poate că, spunându-i lui Teixeira ce voia să audă, indienii tupinamba i-au confirmat existenţa războinicelor amazoane.

În orice caz, acestea nu mai trăiau pe Amazon, ci în Serra Tumucumaque, regiunea dens împădurită de la graniţa Guyanei Franceze de astăzi. La fel ca amazoanele grecilor, şi aceste creaturi fantastice dădeau impresia că migrau cât mai departe de civilizaţie. Indienii au descris suculentele obiceiuri sexuale ale amazoanelor, care o dată pe an îi invitau pe bărbaţi în satul lor şi le solicitau un orgiastic ajutor pentru procreere. Şi, firește, au apărut noi relatări despre anumite triburi de băştinaşi înalţi, cu înfăţişare europeană.

În vreme ce mitul supravieţuia şi se adapta, fluviul exista acum atât pe hărţi, cât şi în minţile oamenilor. Amazonia pătrunsese în sufletul omenesc ca o permanenţă, iar dintre toate noutăţile sale, indienii erau cei care se bucurau de o mare atenţie, îndeosebi din partea misionarilor europeni.

Ordinele de misionari au devenit avangărzi energice ale înaintării efectuate atât de Portugalia, cât şi de Spania, şi s-au extins din proprie iniţiativă dincolo de hotarele stabilite de comun acord. În 1697, carmeliţii portughezi şi-au croit drum în susul fluviului Solimoes (denumire braziliană a Amazonului în amonte de Manaus) şi au întâmpinat o puternică rezistenţă din partea părintelui Samuel Fritz, un iezuit născut în Boemia şi însărcinat cu toate misiunile spaniole din Amazonia; printre ele se număra şi Sefiora de Guadelupe, situată pe malul celălalt al fluviului, în faţa Leticiei de azi, care se lăuda cu aculturaţia câtorva indieni mayoruna. În operaţiunile militare care-au urmat, omagua şi alte triburi au fost obligate să jure supunere ambelor tabere, să asigure efective şi să ducă greul luptelor.

Mayoruna, ca de obicei, s-au ascuns în junglă. Războiul misiunilor a fost purtat, la fel ca majoritatea războaielor coloniale, cu trupe din coloniile subjugate.

Controversatul părinte Fritz navigase pe întreaga lungime a Amazonului până la Belem, protestând faţă de comerţul cu sclavi practicat din ce în ce mai mult de portughezi. Însă când indienii omagua au încercat să profite de pe urma derutei create de război şi să răstoarne stăpânirea spaniolă, el a ordonat ca şefii lor să fie biciuiţi iar idolii arşi într-un autodafe din junglă de care ar fi fost mândră şi Europa. Războiul a durat aproape o jumătate de secol. În 1750, Tratatul de la Madrid a aprobat cererea portughezilor, iar noua graniţă a fost fixată unde se află şi azi, de-a lungul râului Javari, care taie în două teritoriul populat de mayoruna.

În 1707, neobositul părinte Fritz, care trecuse de cincizeci de ani şi suferea din cauza repetatelor accese de malarie, a explorat cursul superior al Maranonului. El a ajuns la Cordillera Huayhuash şi a descoperit că izvoarele Maranonului se prelingeau dintr-un lac lung de patru mile, un ametist cu o formă neregulată, strâns la poalele unui turn de gheaţă abrupt şi înalt de şapte mii de metri.

Acesta era Lacul Lauricocha, care, a conchis părintele Fritz, reprezenta izvorul Maranonului şi al marelui fluviu în întregime. Motivul pentru care părintele Fritz a ignorat afluenţii andini din sud, despre care fotografia aeriană avea să demonstreze ulterior că erau mai lungi, este uşor de explicat. Maranon curgea năvalnic, fiind mai impresionant decât Ucayali şi alte cursuri superioare, aşa încât vrednicul părinte a socotit că un debit mai mare însemna o lungime mai mare. Aceasta era o greşeală într-o regiune unde debitul era atât de dependent de precipitaţiile zilnice şi de topirea sezonieră a zăpezilor. Însă părintele Fritz avea limitările epocii căreia îi aparţinea. Hidrologia amazoniană era o ştiinţă incipientă; volumul apei era apreciat cu ochiul liber, iar variaţiile sale nu erau controlate pe monitoare. Acum, Amazonul avea un izvor mai îndepărtat, deşi nu toată lumea căzuse de acord asupra lui. Până în 1978, hărţile cele mai demne de încredere au consemnat Lacul Lauricocha drept izvor, însă au existat şi alţi candidaţi. În anii cincizeci, Loren McIntyre a găsit cinci izvoare diferite, citate pe diverse hărţi. Confuzia nu părea să deranjeze pe nimeni; verificarea acelui ultim izvor a devenit o problemă importantă abia în 1953, când Michel Perrin a declarat că aCesta nu se afla pe Maranon, ci pe un alt curs superior, şi anume pe Ucayali. El a susţinut, totodată, că lungimea totală a Amazonului era mai mare decât cea a Nilului, fapt care i-a indispus pe unii membri ai comunităţii geografice şi a creat oarecari aşteptări cu privire la o eventuală cursă spre izvorul Amazonului, ca în zilele lui Burton şi Speke, eroii Nilului.

De fapt, de la declaraţia părintelui Fritz existaseră şi alte expediţii în căutarea izvorului ultim, dar acestea atrăseseră atenţia doar în mică măsură. În 1864, arheologul american E. George Squier a reconstituit călătoria mitică a lui Manco Capac, întemeietorul dinastiei Inca, de la Lacul Titicaca la Cuzco. Acesta a descoperit că din lacul muntos La Raya se prelingea Rio Vilcanota, care îşi schimba numele în Urubamba înainte de-a se uni cu Ucayali. Squier a estimat că Ucayali izvora cu trei sute de mile mai departe de gura Amazonului decât Maranon şi a sugerat că ultimul izvor era Lacul La Raya. El a avut dreptate când a afirmat că Ucayali era cel mai lung afluent, dar nu şi când a susţinut că Vilcanota se afla în imediata prelungire a izvorului. În loc de Vilcanota, cursul superior avea să se dovedească a fi Apurimac.

Vilcanota curgea cam pe la şaptezeci de mile nord-est de orăşelul Cailloma. Aveai impresia că explorarea, aidoma Vârfului unui deget uriaş, bâjbâia în acea parte a Anzilor, pipăind lanţurile muntoase unul după altul şi nereuşind să-l localizeze pe cel căutat. Însă Squier adusese degetul mai aproape, mişcându-l spre Ucayali. În 1914, un

alt american, căpitanul J. Campell Besley, a ajuns în locul explorat de Squier şi l-a imortalizat pe pelicula unui film cinematografic.

El a descoperit, de asemenea, “un oraş pierdut al incaşilor" şi ”scheletul unei fiinţe omeneşti de peste doi metri şi jumătate".

În acea perioadă, pe hărţile peruviene, Lacul Vilafro figura ca izvorul ultim. Un firicel de apă canalizat pentru deservirea unei mine curgea din el şi se vărsa în Apurimac, trecând foarte aproape de Cailloma.

Pare uimitor faptul că a fost nevoie de alţi şaizeci de ani pentru localizarea finală a izvorului. Însă există o explicaţie logică: nu apăruseră niciun fel de hărţi detaliate ale regiunii până în anii cincizeci, când avioanele americane de profil au început să facă fotografii de sus ale zonei, adăugând arsenalului cartografiei instrumentul esenţial al fotografiei aeriene.

4. Un izvor al izvoarelor

Am văzut că bătrânul tată Nil se ridică din Victoria N'yanza şi, aşa cum prezisesem, acel lac este măreţul izvor al fluviului sfânt care l-a găzduit pe primul propovăduitor al credinţei noastre religioase [Moise]. Cu toate acestea, m-am întristat dându-mi seama cât de mult pierdusem din cauză că întârzierile din călătorie îmi refuzaseră plăcerea de-a privi la colţul nord-estic al lui N'yanza, ca să văd ce legătură exista, prin strâmtoarea de care s-a vorbit atât de mult, cu el şi cu celălalt lac unde mergeau băştinaşii wagandaca să extragă sare şi de unde un alt fluviu curgea spre nord...

Aşa îşi descrisese John Hanning Speke, într-un stil mai sinuos decât cursul Nilului, momentul de triumf trăit când se oprise lângă Cascada Ripon, cu obrajii îmbujoraţi de mândrie şi cu faţa spre izvorul Nilului. Era recunoscător fiindcă sponsorul lui, The Royal Geographical Society, “împărtăşise punctul de vedere luminat că o asemenea descoperire avea să însemne ceva pentru gloria Angliei".

Priveliştea în sine îi pricinuise o uşoară dezamăgire: “peisajul nu era exact cum mă aşteptasem... pescarii wasoga şi waganda veneau cu bărcile şi se instalau pe toate stâncile, cu undiţe şi cârlige, hipopotamii şi crocodilii leneveau somnoroşi în apă, feribotul circula undeva deasupra cascadei, iar vitele erau mânate să bea apă". Condusese două sute de oameni pe uscat din Zanzibar, ocolind lacurile şi străbătând râuri la tot pasul, până când ajunsese în Uganda, unde fusese reţinut câteva luni ca musafir, contrar voinţei lui, de regele Mtesa.

Mtesa îşi decapita frecvent femeile din harem şi, din când în când, oaspeţii care-i displăceau. Pe durata călătoriei, Speke suferise din cauza căldurii, a bolii, a foamei şi chiar a captivităţii, dar descoperise izvorul într-un ţinut bine populat şi dezvoltat. Nu era de mirare că îşi dorise un triumf mai spectaculos.

În următorii şaptezeci de ani, întrebarea care era cel mai lung fluviu din lume a continuat să stârnească interes.

Era Nilul? Amazonul? Mississippi-Missouri? Pe la mijlocul anilor treizeci, la peste un secol după ce corpul de ingineri al Statelor Unite începuse măsurătorile, s-a declarat în primă instanţă că sistemul Mississippi-Missouri (noţiunea de fluviu ca sistem era acceptată acum, deşi nu i se înţelegeau implicaţiile ecologice) ajungea la un total de 3891 de mile, de la cel mai îndepărtat izvor al lui Missouri până la gura de vărsare a lui Mississippi, în Golful Mexic. Aşadar, Nilul îşi păstra supremaţia. Totuşi, chiar în 1969 Encyclopedia Britannica menţiona că existau “motive care ne fac să credem că Amazonul depăşeşte 4000 de mile, însă lungimea sa este luată de pe hărţi redactate la o scară de 1:1000000, în vreme ce Nilul a fost măsurat cu ajutorul unor hărţi a căror scară variază între 1:100000 şi 1:250000. Se presupune că existenţa unor hărţi ale Amazonului mai detaliate şi la o scară mai largă ar determina o creştere a lungimii sale estimate, datorită efectului sinuozităţii". Diferenţa de scară a hărţilor reflecta faptul că Africa nu fusese niciodată interzisă exploratorilor de propriul tip de teren sau de vegetaţie.

Întinsele sale spaţii deschise permiseseră desenarea unor hărţi detaliate. Amazonia, descurajant de inaccesibilă, beneficiase de primele hărţi complete abia după apariţia fotografiei aeriene.

Nilul curge prin deşert, având în cea mai mare parte a traseului un singur făgaş vizibil şi fiind lipsit de afluenţi pe parcursul ultimelor o mie două sute de mile. Amazonul curge prin mii de albii şi străbate o pădure deasă, iar în timpul inundaţiilor, numeroase albii se preschimbă în lacuri cu forme imprecise. Nilul este alimentat de trei râuri; singura confuzie posibilă în legătură cu izvorul său ultim are în vedere faptul că acesta s-ar putea afla pe cursul destul de scurt al Nilului Albastru, care porneşte de pe teritoriul Etiopiei. Deşi scurt, Nilul Albastru este alimentat de atât de mulţi afluenţi mici, care primesc ploile relativ abundente din munţii Etiopiei, încât contribuie cu şaptezeci la sută la renumitul debit total al Nilului. Cu toate acestea, anticii au fost convinşi întotdeauna că izvorul se afla mult mai la sud, unde povesteau mereu despre nişte lacuri îndepărtate, care formau un fluviu mare şi lung. Cu puţin înainte de-a muri în Africa, Livingstone a observat că Ptolemeu făcuse, cu mult în urmă, o apreciere corectă referitoare la izvoarele Nilului.

Procedeul folosit întotdeauna era deplasarea la izvorul Nilului, nu localizarea lui din imaginaţie. Cât despre populaţia întâlnită pe malurile sale, existau numeroase regate negre, agricole şi stabile, unele binevoitoare, altele — duşmănoase. Niciunul nu aparţinea epocii de piatră.

Densitatea biotică a Amazonului nu se compara cu cea de pe malurile Nilului, care prezentau, totodată, un număr relativ scăzut de paraziţi şi dăunători. Civilizaţiile locale avuseseră contacte cu lumea albă din cele mai vechi timpuri.

La polul opus, America de Sud îi întâmpina pe exploratori cu o sumedenie de obstacole.

Referitor la localizarea izvorului Amazonului, Britannica din 1969 era circumspectă, menţionând doar că “principalul curs al Amazonului porneşte dintr-o salbă de lacuri alimentate de gheţari, în apropierea extremităţii vestice a Anzilor, în centrul statului Peru". În ciuda acestei afirmaţii vagi, lungimea era fixată la trei mii nouă sute de mile. Acele estimări nu erau noi, căci Britannica presupunea mereu actualizarea anuală a ediţiilor anterioare, transmiţând multe adevăruri şi, de asemenea, câteva erori. Situând izvorul în “Anzii din centrul statului Peru", Britannica admitea posibilitatea existenţei unui afluent mai lung decât Maranon.

Însă, aşa cum s-a descoperit până la urmă, acel afluent pornea mai degrabă din sudul decât din centrul statului Peru.

Dezvoltată în anii douăzeci, fotografia aeriană şi-a obţinut autonomia după cel de-al Doilea Război Mondial. Ea a fost introdusă în America de Sud de Statele Unite, ţara care a câştigat războiul fiindcă l-a tratat ca pe o provocare tehnologică. Statele Unite au pus la dispoziţie avioanele, piloţii şi chiar filmele pe care s-au realizat fotografiile — studii întinse şi repetate ale statelor Peru şi Bolivia, Ecuador şi Brazilia. O examinare atât de atentă din partea unor specialişti aparţinând unei alte naţiuni ar fi de neconceput astăzi, însă aşa stăteau lucrurile în anii cincizeci, perioada de politică a bunei vecinătăţi. În mai puţin de două decenii, discreţia strategică a devenit, oricum, un punct de litigiu.

Azi, sateliţii care orbitează în jurul lumii din toate unghiurile au transformat Statele Unite în cel mai mare deţinător al informaţiilor despre Terra şi oricine poate cumpăra fotografii oficiale făcute din satelit, plătind zece dolari pe o poză de cincisprezece centimetri pătraţi, în alb-negru.

Însă cercetarea aeriană postbelică din prima ei fază a fost cea care le-a permis geografilor să elucideze toate aspectele legate de nedumeririle rămase peste ani. A devenit de îndată evident că Rio Negro şi alţi afluenţi care izvorau din zonele de câmpie nu puteau concura în lungime cu apele superioare andine, iar dezbaterea legată de izvor a fost limitată la partea de sus a Anzilor. În 1953, Michel Perrin şi-a anunţat intenţia de-a naviga cu o pirogă pe întreaga lungime a Amazonului, începând de pe un

pârâiaş care se revărsa în Apurimac exact la ieşirea din Cailloma. Perrin era expert în hidrografie: mergând pe Apurimac până la Ucayali, apoi spre cursul principal şi, în final, spre gura de vărsare, el putea dovedi că Amazonul era mai lung decât Nilul.

Din nefericire, tovarăşul de drum al lui Perrin şi-a pierdut viaţa în apele tumultuoase ale lui Apurimac, iar expediţia a eşuat. Din fotografiile aeriene şi din măsurătorile pe care reuşise să le facă Perrin, s-a convenit asupra unei lungimi a Amazonului de aproximativ trei mii nouă sute de mile. Cifra corespunde celei citate de Britannica.

Peru şi Brazilia, ţările care ar fi putut fi cele mai interesate în declararea Amazonului drept cel mai lung fluviu din lume, au păstrat tăcerea. La marginea Limei, Institute Geografico Militar continua să strângă şi să analizeze noi date oferite atât de aviaţia peruviană, cât şi de corpul de ingineri din armata Statelor Unite, introducându-le în cele din urmă în cele mai bune hărţi ale Anzilor peruvieni disponibile până în ziua de azi. Datele erau verificate de echipe de teren trimise de oficiul IASG, sub conducerea propriului jefe de clasificacion, Victor Tupa. Tupa, al cărui nume de familie îl evoca pe cel al lui Tupa Inca, împăratul din vremea când incaşii cunoscuseră cea mai mare expansiune geografică, avea ultimul cuvânt în legătură cu identificarea şi denumirea oricăror puncte, linii sau cursuri de pe hărţile trecute şi prezente.

Victor Tupa şi Loren McIntyre erau prieteni. Ani la rând, McIntyre obţinuse hărţile detaliate de la Instituto Geografico Militar. Mulţi ani, el şi Tupa purtaseră o discuţie adeseori întreruptă, dar de fiecare dată reluată, despre izvor.

Recent, cei doi analizaseră fotografiile aeriene ale bazinului de lângă Cailloma de unde îşi strângea apele Apurimac.

Acesta era străbătut în toate direcţiile de pârâiaşe, aidoma modelului de pe fundul unui vas crăpat, şi toate porneau din înălţimile aflate în apropiere.

Loren zburase de mai multe ori pe deasupra acestor piscuri, aplecându-se ca de obicei spre uşa deschisă a avionului şi ţinând aparatul de fotografiat în mână. La aproape 6800 de metri, aerul rece îi muşca mâinile cu atâta asprime, încât aproape că nu mai putea să apese pe buton. Ochii îi lăcrimau în orbite. O mişcare bruscă a avionului la trecerea printr-un mic gol de aer, combinată cu o centură de siguranţă defectă, îl putea catapulta în hău. În ciuda pericolului, încremenise în scaun, uitându-se în prăpastie de parcă ar fi căutat un răspuns fatal.

Deşi primejdioase, aceste zboruri îi erau familiare. Se rotise în repetate rânduri deasupra izvoarelor camuflate de junglă ale afluenţilor brazilieni ai Amazonului. Şi înfruntase cerul îngheţat deasupra începuturilor lui Putumayo, Napo, Mantaro, Maranon, Vilcanota şi Choqueyapu, toate prelingându-se de pe vârfurile incaşe aflate acum în Columbia, Ecuador, Peru şi Bolivia. Cu toate că scopul lui oficial era

fotografierea, zborurile îi completaseră o hartă mintală a cursurilor superioare. Era acolo, putând fi studiată şi cântărită de fiecare dată când se punea problema izvorului celui mai îndepărtat. Iar speculaţiile legate de izvor constituiau o întreprindere solitară, la fel cum fusese localizarea Eldoradoului pentru unii conchistadori.

Ceea ce văzuse, zburând pe deasupra zonei superioare a Anzilor, fusese o serie de vârfuri muntoase dispuse în dezordine şi având gheţari şi pante înzăpezite, precum şi mici cursuri de apă care se prelingeau din ele, abia zărindu-se ca nişte fire închise la culoare. Dacă ieşea soarele şi era devreme, orientarea devenea simplă, însă, dacă cerul era acoperit, doar busola îi putea spune unde se aflau punctele cardinale de care avea nevoie ca să coreleze ce vedea dedesubt cu hărţile aşezate pe locul de alături din micul avion. Cu privirea când spre pământ, când îngustată şi aţintită iar asupra hărţilor, boţindu-le hârtia rece cu degetele lui îngheţate (se întâmpla frecvent ca una dintre hărţi să fie trasă afară din avion) şi cu mişcările îngreunate de masca de oxigen, studia cât de mare era diferenţa dintre piscurile şi crestele de sub el şi reprezentarea lor pe fotografiile şi pe hărţile aeriene.

Iar diferenţa era într-adevăr mare. Pentru că realitatea era mult mai bogată în contururi şi detalii. Liniile ca nişte dâre evoluând în zigzag erau râuri. La jumătatea anului, râurile acestea dispăreau adeseori, absorbite de pământul sterp al Anzilor. Primăvara ţâşneau din nou, alimentate din belşug de zăpada topită, inundându-şi temporar malurile şi dând văilor o neobişnuită aparenţă de umiditate. Pe urmă, seceta le seca la loc, după care zăpada le acoperea încă o dată făgaşele, netezindu-le sub straturile groase ale unei albeţi fără prihană. Vânturile puternice modelau zăpada, smulgând fâşii lungi pe care le pulverizau în aerul îngheţat. Iar atunci când viscolea zgomotos, dedesubt nu se mai vedea nimic, în afară de nişte aburi alb-cenuşii care se învârtejeau ca fiertura unei vrăjitoare şi în care piscurile împovărate semănau cu nişte penitenţi porniţi într-un pelerinaj îndurerat.

Aşa arăta ciclul apei de râu la asemenea altitudini. Şi aşa arătau Anzii semeţi din Peru: vara, o paletă blândă de verde şi brun, iarna, un tărâm al morţii, bântuit de furtuni cu vânt de o sută de noduri pe oră, căderi de zăpadă, cutremure şi avalanşe înspăimântătoare. Lanţurile de culmi muntoase numite cordilleras se intersectau cu formaţiuni mai scurte, ca nişte vertebre uriaşe. În timpul iernii, spaţiile dintre ele erau nivelate de platouri arctice de zăpadă. Sub zăpadă sau doar la câţiva centimetri în solul complet uscat, rămăşiţe de fiinţe omeneşti se găseau îngropate pe multe piscuri şi în multe trecători. Cele din trecători aparţineau îndeosebi expediţiilor spaniole care traversaseră cândva spre est, îndreptându-se spre La Canela sau El Dorado. Pe piscuri se aflau trupuri ale supuşilor incaşi sacrificaţi în cinstea zeului Soare.

Practic, toate vârfurile din Anzii peruvieni fuseseră escaladate de incaşi. Două tipuri de huacas, sau morminte ale incaşilor, străjuiau piscurile şi câteodată şi izvoarele

cursurilor de apă de la mare înălţime. Unul era reprezentat de apachetas, movilele din piatră închinate întregului panteon de zeităţi andine. Acestea erau construite pur şi simplu luându-se o piatră care era aruncată deasupra altora, procedeu repetat de mulţi dintre cei aflaţi în trecere pe-acolo, până când un monument rudimentar şi nonfigurativ prindea să se ridice printre grămezile de pietre lăsate aşa de la natură.

Fiecare supus incaş care îndeplinea ritualul aruncării unei pietre spunea şi o rugăciune, lăsându-şi o parte din propriul lui spirit să se topească în universul înconjurător.

După plecarea adoratorilor, viscolul şi vântoasele biciuiau movilele, în vreme ce zăpada şi apa infiltrată le modelau.

Însă dat fiind că în ochii incaşilor spiritul era nemuritor, un combustibil inepuizabil al Universului, apachetas nu-şi pierdeau niciodată însuşirile magice, nici măcar când erau distruse sau se prăbuşeau. Veneau alţi adoratori care contribuiau la reconstruirea mormintelor. Indiferent dacă erau părăsite sau vizitate în mod frecvent, mormintele rămâneau sacre, iar în timpul sărbătorilor religioase munţii înşişi se transformau în nişte huacas uriaşe.

Folosind pietrele, incaşii puneau bazele unei relaţii nu doar cu solul, cel care le dăruia hrană şi ierburi tămăduitoare, ci şi cu piatra însăşi. Pietrele erau considerate de multe triburi andine întrupări ale strămoşilor. Pietrele se preschimbaseră în războinici ca să-l ajute pe Inca Pachacuti în războiul lui împotriva tribului chanca. Pietrele nu erau lipsite de viaţă.

Nenumăratele huacas includeau temple, cavouri, câmpuri de luptă, peşteri, forturi, cariere şi bineînţeles pietre, pietre şi iar pietre. Se presupunea că pietrele şi izvoarele alcătuiau jumătate din aceste huacas ale imperiului. Construcţiile, palatele, casele, podurile şi anumite locuri publice de întâlnire constituiau cealaltă jumătate, iar cele mai multe erau ridicate tot din piatră.

Cealaltă categorie de morminte de pe piscuri adăpostea rămăşiţele oamenilor daţi ofrandă Soarelui, un alt ritual-cheie din religia incaşilor. Anual, fiecare provincie incaşă punea la dispoziţie băieţi sau fete spre a fi sacrificaţi ca un fel de bir. Aceştia trebuiau să fie perfecţi din punct de vedere fizic, fără semne sau infirmităţi — băieţii cam de zece ani, iar fetele între zece şi cincisprezece. Uneori erau sugrumaţi cu o funie subţire, dar de cele mai multe ori erau pur şi simplu dezbrăcaţi la piele, mânjiţi cu vopsea roşie şi lăsaţi să mestece frunze de coca în timp ce stăteau ghemuiţi pe un vârf îngheţat, îmbrăţişându-şi genunchii cu braţele. Cu faţa spre Cuzco, capitala imperiului, se uitau la piscurile înzăpezite, în vreme ce frigul îi făcea să se cufunde în somn.

Şi locurile de unde izvorau râuri erau considerate huacas.

Aşa cum făcuseră incaşii cu mult înaintea lor, părintele Fritz, Dianderas, Perrin şi soţii Schreider urmaseră cursul râuleţelor de munte până la cel mai înalt templu al lumii.

În 1969, Loren survolase deja de două ori zona izvorului: în septembrie, chiar înainte de-a se întâlni cu Mercier şi de-a se hotărî să intre în contact cu indienii mayoruna şi la sfârşitul lui noiembrie, la nici trei săptămâni după ce părăsise tribul lui Lipitoare.

În septembrie, vârfurile şi pantele erau uscate şi pline de culoare. Cercetarea lor făcea parte din însărcinarea lui Loren de-a realiza noi ilustraţii pentru cartea soţilor Schreider. Totodată, se simţea îmboldit de un fel de obligaţie intelectuală: întregul nu putea fi înţeles fără început.

La o sută de mile spre sud, în linie dreaptă dinspre Cuzco, Loren se trezi deasupra unei văi a cărei margine sudică era Cordillera de Chilca, cu masivul Huagra în colţul nord-vestic al văii. Uşor la sud-est de Huagra, la doar şapte-opt mile distanţă, era situat Cailloma, locul unde se afla baza soţilor Schreider. Din Cailloma, aceştia merseseră cu un camion, iar apoi urcaseră pe jos, urmând cursul unui râuleţ pe nume Santiago, al cărui mic izvor se găsea în Huaraco.

Abia vizibil din aer, Huaraco-Santiago se prelingea în jos până când se unea cu Apurimac, sau “Stăpânul Oracol", cum îi spuneau incaşii. Potrivit legendei, Stăpânul Oracol, a cărui voce tunătoare îşi afla ecou în înaltele canioane andine, ar fi prezis sosirea oamenilor cu barbă care aveau să cucerească imperiul incaşilor. Defileul râului Apurimac delimita ţinutul populaţiei inca imediat la vest de Cuzco, iar Stăpânul Oracol îşi avea sălaşul chiar acolo, asistat de o preoteasă de obârşie incaşă. Efigia oracolului era un trunchi de copac încins cu o cingătoare de aur, lată de o palmă şi stropită cu sânge de om, aşa cum cerea ritualul.

Când spaniolii ajunseseră călare în acea regiune, se spunea că preoteasa se aruncase în defileu, strigându-şi zeul Apurimac.

Odată eliberat din bazinul Cailloma şi pornit spre locul de întâlnire cu principalul curs de apă, Apurimac îşi tot schimba numele pe măsură ce primea noi afluenţi. Devenea Ene, Tambo, iar în cele din urmă Ucayali, un râu atât de mare, încât la Pucallpa, aflată la patru zile de mers cu barca de Iquitos, avea o lăţime de o jumătate de milă şi găzduia forfota negustorilor care transportau în nişte mingi uriaşe latex întărit şi lemn tăiat din jungla cea deasă.

Soţii Schreider folosiseră cu ingeniozitate rezultatele fotografiei aeriene: aduseseră hărţile şi fotografiile traseului zigzagat, parcurs de Huaraco-Apurimac-Ucayali-Amazon, iar apoi le întinseseră una lângă alta de-a lungul a şaizeci şi cinci de metri, pe coridorul unde-şi avea sediul National Geographic. Cu ajutorul riglelor şi al altor instrumente, măsuraseră acel curs neîntrerupt până la deltă. Rezultatul fusese că lungimea totală cel

mai recent calculată a Amazonului alcătuia un uriaş curs de 4007 mile pe canalul nordic al Deltei Amazonului şi de 4195 de mile pe canalul sudic. Astfel, braţul sudic se dovedea cu cincizeci de mile mai lung decât Nilul. Soţii Schreider consideraseră includerea în calcul a canalului sudic al deltei ca fiind corectă geografic şi hidrologic. Nu avea rost ca Nilul să păstreze un titlu doar pentru că lumea se obişnuise cu el.

Cât despre identificarea adevăratului izvor, aflat la cea mai mare depărtare, Loren simţea că acest lucru trebuia făcut în două etape. Etapa întâi însemna analizarea tuturor datelor furnizate de fotografiile aeriene şi stabilirea acelei regiuni a Anzilor care se găsea la cea mai mare distanţă de gura Amazonului. Etapa a doua includea călătoria propriu-zisă în acea regiune, identificarea bazinului originar al celui mai lung afluent, iar apoi ascensiunea până la începutul său, verificându-se ca niciun cutremur sau alt capriciu al naturii să nu-i fi întrerupt sau să nu-i fi scurtat semnificativ cursul.

Zburând în noiembrie deasupra regiunii izvorului, Loren îl găsi sub o mantie timpurie de zăpadă. Pene albe erau smulse de pe vârfurile munţilor de vântul aprig, iar zăpada abia modelată se prăvălea şi aluneca în jos ca frişca de pe un tort prea ornat. La est, tocmai se isca viscolul: vântul împrăştia pulberea albă pe pantele care semănau cu o armată de stafii galopând spre întâlnirea cu umbra avionului.

Bazinul adăpostea nişte case şi îngrădituri risipite, două cătune, câteva exploatări miniere şi un orăşel, Cailloma.

În zonă existau şi lacuri — Loren numărase cel puţin douăsprezece. Tot acolo curgea învolburat Apurimac, între malurile acoperite de zăpadă, îndreptându-se spre îngustele chei şerpuitoare şi traversat la un moment dat de o punte împletită din cele mai lungi şi mai frumoase fibre vegetale suspendate vreodată între două înălţimi. Totodată, se observa şi prezenţa Muntelui Huagra, un pisc modest, care se ridica la nord-vest de Cailloma.

I se făcu teribil de rău din cauza balansului micului avion.

Atmosfera de deasupra piscurilor andine era mai calmă dimineaţa, însă el ajunsese târziu la Cuzco şi insistase să zboare peste vârfuri după prânz, înfruntând rafalele vântului care urla. Auzind mereu zgomotul motorului care-i sfredelea tâmplele, strânse din dinţi şi încercă să revadă cu ochii minţii jumătatea inferioară a bazinului Cailloma, aflată acum sub zăpadă.

Capătul estic al văii era închis de Fâşia Continentală, care se ridica la vreo douăzeci de mile sud de Cailloma şi poate la treizeci de Muntele Huagra. Unul dintre pereţii fâşiei se întindea în arc de cerc de la vest la est, formând un golf din care coborau alte pâraie spre nord, cu direcţia Cailloma şi Apurimac.

În septembrie, pâraiele acelea păruseră mai lungi decât cel care izvora din Muntele Huagra. Pantele de unde curgeau se ridicau acum într-un masiv impresionant, acoperit de zăpadă, pe care, după ce examinase harta, exploratorul îl identificase drept masivul Mismi. Mismi făcea parte din Fâşia Continentală; în spatele lui se afla râul Colea, ale cărui ape năvăleau abrupt, la o distanţă de câteva mile, într-un defileu adânc de peste trei mii trei sute de metri. Colea se vărsa în Pacific şi devenise parte a unui sistem de irigaţii care oferea cât de cât condiţii prielnice agriculturii pe secetoasa coastă vestică a statului Peru.

De ce nu fuseseră incluse cursurile de apă şi pârâiaşele care se prelingeau din Mismi în studiile efectuate de soţii Schreider? Sau poate că fuseseră?

Nu putu răspunde la întrebare. Dar se părea că acolo existau o mulţime de izvoare.

Episodul indienilor mayoruna stătea cuibărit în tihnă în memoria lui Loren, ca un text între două coperţi — cele două zboruri pe deasupra izvorului, în septembrie şi acum.

Mayoruna nu aveau nimic de-a face cu începuturile fluviului.

Totuşi, o anume legătură între căutarea lor şi a lui prinse contur în mintea sa. Ca şi cum zborul ar fi răscolit imaginile junglei luxuriante, amestecându-le absurd în peisajul văilor şi piscurilor albe.

Izvorul se află în cer, terminat. Ploaia, ea este izvorul.

Auzi vocea în minte. Aşteptă, cuprins de o stare de uluire lucidă, şi-l imagină pe Cambio şi-i auzi vocea încă o dată.

Izvorul se află în cer, terminat. Ploaia, ea este izvorul.

Bineînţeles. Ceea ce cădea pe Anzi sub formă de ploaie sau zăpadă nu putea curge în jos decât pe unul dintre cele două flancuri ale Fâşiei Continentale. Înainte de asta, în locul zăpezii existau doar norii impunători pe care se profila conturul zimţat al Fâşiei Continentale. Acea fâşie, cu meandrele şi curburile ei, trebuia să fie locul unde se găsea zona cea mai îndepărtată de gura de vărsare.

Acum, fâşia se afla chiar sub el. Adâncitura din interiorul acelui golf situat la sud de Cailloma putea fi considerată porţiunea aflată la cea mai mare distanţă de gură, de asta era convins. Şi indiferent ce curgea din ea, era mai lung decât Huaraco — trebuia să fie.

Loren îşi aminti de firicelele de apă care porneau din golful acela. Le văzuse. În septembrie.

Acum nu putea să le vadă din cauza zăpezii. Simţi o gheară de nelinişte strângându-i pieptul. Capriciile anotimpurilor şi particularităţile terenului constituiau factori de sine stătători. Căderile sporite de zăpadă creau noi cursuri, dintre care unele erau menite să existe doar câteva săptămâni. Firicelele şi pârâiaşele intrau în pământ, iar gheţarii şi platourile acoperite iniţial cu zăpadă îşi schimbau poziţia, deplasând cursurile fragile de apă de la un nivel de altitudine la altul. Ceea ce văzuse Loren de sus trebuia să fie continuu şi peren, altminteri era irelevant. Scopul nu era contestarea descoperirilor trecute, ci furnizarea unor date reale şi valabile din punct de vedere geografic. Izvorul cel mai îndepărtat trebuia să însemne într-adevăr izvorul cel mai îndepărtat.

Trebuia să fie cât mai aproape cu putinţă de Fâşia Continentală, ba chiar deasupra ei.

Loren se uită la zăpada abundentă şi se simţi încredinţat că dedesubt se afla ceva. Chiar lângă creasta continentului, Un curs, un iaz îngheţat. Un volum de apă strâns cumva acolo sus. Exact în locul unde fulgii de zăpadă ai fluviului din cer se preschimbau într-un fluviu pe pământ.

Izvorul se află în cer, terminat.

Ai dreptate, Cambio, prietene. Izvorul se află în cer. Acolo unde cerul atinge fâşia.

Asta era ideea.

5. Înţelepciune şi panică

După întâlnirea cu Richard Bradshaw de la Cerro de Pasco, McIntyre se întoarse la Lima. Începând să fie ospitaliera capitală colonială a tinereţii lui, Lima devenise un gigant hibrid şi nerăbdător, zgomotos şi dezorientat de propria creştere. Centrul său continua să se afle în eleganta Piaza de Armas, unde, în ziua întemeierii, Pizarro le dăruise locotenenţilor lui 117 corpuri de casă care nu fuseseră ridicate nici până azi. Însă ansamblul oraşului, care adăpostea o treime din populaţia urbană din Peru, era infectat de mizerie, instabilitate politică şi trafic de droguri. Capitala în care McIntyre intrase pentru prima oară în 1947, purtând cocheta uniformă a marinei americane, se transforma din ce în ce mai mult într-o simplă tabără de bază pentru expediţiile pe care avea de gând să le facă. Şi, la fel ca o tabără de bază, era murdară, înghesuită şi-i solicita atenţia într-o sumedenie de direcţii în acelaşi timp.

Trecuseră doi ani, dar săptămânile petrecute cu indienii mayoruna îi rămăseseră întipărite inconfundabil în memorie.

Continuase să viziteze şi alte triburi, iar dacă acestea trăiau în pădure, se trezea comparându-le în gând cu oamenii-pisică.

Pe cursul lui Xingu, le vorbise despre mayoruna fraţilor Villas Boas, întemeietorii Parcului Naţional Indian de pe Xingu. Orlando şi Claudio Villas Boas îşi petrecuseră cea mai mare parte a vieţii adulte printre triburile din pădure.

Erau marii preoţi ai culturii indiene observate şi atestate, iar părerile lor referitoare la tot ce se lega de ea aveau o greutate considerabilă.

Fraţii Villas Boas îi ascultaseră dezvăluirile, fără să le considere nici imposibile şi nici total inexplicabile. Erau exact ceea ce erau, experienţele unui civilizator singur, înconjurat de un trib cu ai cărui membri nu luase nimeni legătura, în condiţiile în care niciunul nu vorbea limba celuilalt. McIntyre asistase la tentativa oamenilor-pisică de-a ajunge la o altă realitate. Constrâns de teama unei invazii (o teamă nefondată, dat fiind că Javari încă era în mare parte necultivat, dar explicabilă în lumina istoriei indienilor mayoruna), tribul recursese la ultimul său ritual al supravieţuirii: fuga în timp. Membrii lui credeau în călătoria în timp nu ca într-o bulversare a cronologiei sau ca într-o poveste ştiinţifico-fantastică, ci ca într-un mod de-a ajunge într-un teritoriu aparte al timpului, unde urmau să fie singurii oameni existenţi.

Dar unde era localizat acel teritoriu aparte al timpului?

Doar în minţile lor? Într-unul dintre segmentele realităţii obiective?

Influenţa pe care-o avea asupra minţii lui McIntyre experienţa trăită alături de mayoruna părea mai puternică ori de câte ori Loren se concentra pe problema izvorului Amazonului. Fusese conştient de acest lucru când zburase pe deasupra zonei izvorului, în noiembrie 1969. Era conştient şi acum, întorcându-se la Lima după ce câştigase un nou membru pentru expediţie.

În loc să meargă la hotel, se hotărî să-şi pună ordine în gânduri. Luă un taxi spre San Isidro şi coborî la Olivar, lungul crâng de măslini cu alei din cărămidă roşie, bărci de închiriat, îndrăgostiţi întinşi pe iarbă şi copii scoşi la plimbare de guvernante. Hoinări prin Olivar, decantându-şi bizarele legături create în minte şi dându-şi seama cu nostalgie că locuise vreme de zece ani cu soţia şi cu cei doi băieţi chiar la una dintre marginile acelui crâng de măslini, pe Avenida de Los Incas, 465. La cealaltă margine, pe Avenida de la Republica, 740, se afla clădirea pe care, în 1952, o alesese pentru studioul cinematografic. Acum se plimba printre ele, aşa cum o făcuse şi printre izvorul Amazonului, aflat la sud-est, şi râul Javari, care străbătea munţii spre nord-est, ca şi cum s-ar fi găsit între două puncte cardinale ale propriei vieţi.

Indienii, timpul, izvorul. Trei noţiuni a căror legătură n-o putea înţelege dacă nu se mulţumea să fie el însuşi acea legătură.

Se aşeză pe iarbă sub un măslin, spunându-şi că ar face o şi mai mare prostie dacă ar căuta un răspuns decât dacă ar urma un prim firicel de apă dintr-o mulţime de cincisprezece mii. Cât despre timp, acesta era cea mai puţin înţeleasă dimensiune a realităţii. Timpul obiectiv nu exista, deşi erau dovezi ale trecerii şi o conştientizare a momentelor sale.

Altminteri, în ciuda vestigiilor istorice risipite în lumea întreagă, ar fi ca şi cum timpul n-ar exista deloc: oamenii îi simţeau efectele în efemerul lucrurilor, dar nu simţeau niciodată timpul în sine. Iar principala trăsătură a timpului, conform definiţiei lumii occidentale, era trecerea.

Cu toate acestea, oamenii-pisică puneau sub semnul întrebării noţiunea de trecere a timpului sau erau dispuşi s-o accepte doar dacă această trecere li se părea convenabilă.

Aveau idei bine conturate despre direcţia unei asemenea treceri şi despre modul cum putea fi modificată. Într-un fel, elucidaseră cea mai statornică nedumerire a omului, cea referitoare la natura şi la materia din care era plămădit timpul, fiindcă ei înşişi constituiau această materie. Prin ei, timpul se mişca înainte sau înapoi, sau rămânea pe loc.

Prin intermediul lor, timpul se exprima pe sine şi îşi găsea direcţia, dobândind utilitate şi chiar un gen de caracter moral, în loc să rămână trecerea monotonă, anonimă şi nemiloasă a miturilor mai dezvoltate.

Pentru indienii mayoruna, timpul era mobil şi totodată static, abstract şi totuşi concret. Ei îl considerau pe om un fel de stăpân al timpului, ca şi cum atât comunitatea, cât şi indivizii ar dispune de propriul lor timp şi l-ar lua cu ei ca pe un strat suplimentar al existenţei. Timpul se deplasa cu omul, se oprea cu el, înainta şi se retrăgea cu el. Timpul nu era un judecător incapabil, care-l condamna pe om la o viaţă tragic de scurtă. Timpul era un adăpost. Un refugiu în siguranţă şi regenerare. Un depozit a cărui funcţie principală nu era strângerea laolaltă a trecutului — intact, dar mort —, ci mai degrabă menţinerea trecutului în viaţă şi la îndemână. În anumite momente, membrii tribului se adresau acestui trecut ca să-i ajute oferindu-le alternativa la prezentul ameninţător.

Însă exista oare, aşa cum ar întreba un adept occidental al concepţiei ştiinţifice, vreo realitate obiectivă a acestui lucru? “Începutul" avea o rezonanţă frumoasă din punctul de vedere al folclorului tribal. Era convingător ca realitate subiectivă, indiferent dacă era colectivă sau individuală.

Dar putea fi adevărat în accepţia occidentală a termenului?

Adică obiectivabil, cuantificabil şi observabil în condiţii de laborator? La asta, McIntyre nu avea răspuns. Trebuia să suporte un handicap dublu, dat fiind că nu era nici psiholog, nici fizician şi că i se inculcase încă din copilărie vechea şi sănătoasa convingere scoţiană că tot ce exista în această lume trebuia să fie atât real, cât şi concret. Şi totuşi...

Şi totuşi, îi văzuse pe indienii aceia intrând în acţiune şi descoperise că acţiunea lor era tulburător de convingătoare.

Aprecia curajul de care dădeau dovadă în modul cum abordau cea mai ascunsă problemă a omului. De la fizica cuantică până la parapsihologie, o mare parte din cercetarea umană se concentrase asupra timpului, însă deocamdată toată lumea dăduse greş în a-i defini natura altfel decât ca pe o abstracţie generală. În loc să conceapă timpul ca pe o abstracţie, indienii îi atacau irealitatea direct şi cu vigoare, prin metoda care le stătea cel mai la îndemână şi care era ritualul. Se înfometau şi se istoveau, se aduceau aproape în pragul catastrofei colective, şi totuşi, odată ajunşi la această limită plină de tensiune, explodau în scălâmbăieli vesele şi se declarau mântuiţi, admişi la începuturi, în siguranţă.

Şezând în Olivar, McIntyre se gândi la prietenii lui din rândul tribului. Trecuseră doi ani, dar ei tot mai credeau, poate, că se aflau la începuturi. Aveau să zăbovească acolo cât era nevoie, până când aveau să simtă că se puteau abate din nou spre prezent, încrezători în şansele lor înnoite de supravieţuire.

Poate că întreaga lor istorie tribală era compusă din asemenea dilatări şi concentrări. Timpul era felul cum bătea inima tribului.

La întoarcerea de pe Javari, McIntyre luase din nou legătura cu lingviştii din Yarinacocha şi-i întrebase despre rezultatele căutării indienilor mayoruna. Continuând să zboare cu avioane mici, misionarii realizaseră câteva contacte, însă niciun fel de schimb cultural stabil cu oamenii-pisică.

McIntyre le spusese despre existenţa unei ramuri a tribului care trăia în apropierea izvorului lui Javari. Cu ajutorul oficialilor FUNAI din Brazilia (nu existau agenţi FUNAI trimişi pe cursul lui Javari), Loren încercase să adune cele mai noi date despre indienii mayoruna aflaţi la sud-est de graniţa dintre Peru şi Brazilia. Răspunsurile venite dinspre partea braziliană se dovediseră dezamăgitoare: anumiţi indieni cu podoabe labiale fuseseră zăriţi din când în când, de la bordul bărcilor şi al avioanelor, de către piloţi, prospectori sau alţi indieni. În absenţa schimburilor regulate, teritoriul lor rămânea însă imprecis.

Sau poate că, în ciuda dozei de fantastic a ipotezei, acolo, jos, exista şi un altfel de teritoriu, un teritoriu secret? Un sanctuar unde mayoruna puteau să se ascundă eficient şi să reapară când li se părea convenabil? Existenţa unei Shangri-La pe Javari ar explica intervalele goale din istoria lor. Dar ideea era pe cât de fermecătoare, pe atât de greu credibilă.

Unde se afla Lipitoare acum şi ce se întâmpla cu tribul lui? Continuau să sărbătorească, să danseze şi să ia droguri cauzatoare de viziuni în acel spaţiu magic căruia îi spuneau începuturile? Lipitoare, nu. McIntyre era sigur că, de fapt, căpetenia pierise în timpul inundaţiilor. Dar însemna asta că Lipitoare dispăruse cu adevărat? Începuturile, potrivit explicaţiei lui Cambio, erau un dulap unde se păstrau modelele, tiparele şi originalele tuturor obiectelor şi fiinţelor. Nici chiar mort, Lipitoare nu-şi putea pierde locul din începuturi, la fel cum nu şi-l putea pierde nici McIntyre, presupunând că şi chotac — oamenii care nu erau mayoruna, “ceilalţi", — aveau originale şi că mayoruna le făcuseră loc şi lor în dulapul magic.

Pe de altă parte, o altă expediţie pe cursul superior al lui Javari nu era nici ieftină şi nici uşor de organizat, la aceasta adăugându-se problema zilnică a câştigării existenţei. În ultimele optsprezece luni, McIntyre filmase câteva materiale pentru un documentar de optzeci de minute despre Columbia, care avea să fie difuzat de National Geographic, îi vizitase pe indienii care extrăgeau sare în Peninsula Guajira, se deplasase de câteva ori pe cursul lui Xingu şi se întorsese de alte câteva ori în Statele Unite. Să revină în grabă pe cursul superior al lui Javari între două asemenea călătorii, fără o planificare coordonată şi fără măsuri de salvare eficiente, însemna să-şi asume un risc nesăbuit.

În plus, pregătea o expediţie la izvor.

În ultima săptămână dinaintea Crăciunului lui 1969, McIntyre aşteptă ceas de ceas ca să-l sune Russell Fritz.

În cele din urmă, renunţă şi-i telefonă el lui Fritz la Washington.

— Tocmai mă pregăteam să te sun, spuse Fritz.

Întinseră hărţile, fiecare la câte un capăt al firului: McIntyre într-o cabină telefonică strâmtă a oficiului telefonic central din Lima, iar Fritz în confortabila secţie de cartologie de la National Geographic. Fritz confirmă că exista un afluent care pornea chiar din Fâşia Continentală şi se numea Rio Lloqueta. Lloqueta se continua cu Challamayo, care aduna forţă şi debit şi devenea Rio Hornillos. Hornillos cotea spre est, iar apoi din nou spre nord şi curgea paralel cu un lung şir de coaste deluroase, până când se vărsa în Apurimac.

— Înseamnă că este mai lung decât Huaraco? întrebă McIntyre.

— Da. Cu vreo treizeci de mile.

McIntyre dădu din cap.

— Văd câteva pâraie care se varsă în Lloqueta, spuse el, îngustându-şi privirea şi uitându-se la nişte firicele care şerpuiau din peretele cel mai sudic al Fâşiei Continentale.

— Da, sunt afluenţii lui Lloqueta, cinci la număr.

Calomoroca, Apacheta şi Carhuasanta sunt cei mai lungi.

— Înseamnă că izvorul cel mai îndepărtat trebuie să se afle în susul unuia dintre ei.

— Aşa se pare, dar ar trebui să urci pân-acolo ca să fii sigur.

— E vreunul dintre pâraiele astea strict sezonier?

— Din câte ştiu, pe-acolo aproape totul e sezonier, spuse Fritz. Aşa că, dacă ai într-adevăr de gând să te duci să verifici, eu zic s-o faci în timpul anotimpului secetos. În felul ăsta, n-o să poţi confunda cine ştie ce gârlă rămasă de la inundaţii cu un afluent.

— Bine gândit, aprobă McIntyre.

— Vrei să porneşti repede?

— Da, dar...

Se simţi năpădit de aceeaşi uluire tăcută şi lucidă pe care-o încercase când zburase pe deasupra bazinului mărginit de zăpadă.

— Îmi trebuie alături de mine cineva cu autoritate, un autentificator cu adevărat credibil. Aş vrea să se implice şi cei de la Geographic, numai că deocamdată n-au terminat cu Muntele Huagra şi cu operaţiunea “mai-lung-ca-Nilul". Dar nu-i nimic, dacă Lloqueta e ceea ce caut, o să fie-acolo.

— Cred că ai dreptate. Dă-mi de ştire dacă pot să te-ajut.

Îşi luară rămas-bun şi închiseră.

Acum Loren trebuia să aştepte. Anotimpul umed începuse deja, întinzându-şi mantia de zăpadă peste întreaga regiune a izvorului. În plus, trebuia să-şi termine documentarul despre Columbia. În orice caz, o expediţie de acest gen era de neconceput fără o sponsorizare ştiinţifică. Discută problema cu Victor Tupa; acesta înţelese importanţa unei verificări a izvorului şi-i sugeră să i se adreseze locotenent-colonelului James Hawks, din corpul de ingineri ai armatei americane, omul de legătură cu oficiul IAGS din

Washington şi unul dintre superiorii lui Tupa. Merseră înarmaţi cu teancuri de hărţi şi fotografii, le întinseră pe masa de lucru şi pe podeaua din biroul lui Hawks şi-l convinseră pe acesta să redacteze scrisori de sprijin, dacă era nevoie. McIntyre se surprinse zâmbind; planul său începea să devină realitate.

După câteva zile, încrederea crescândă îi fu zdruncinată de un articol din Peruvian Times. O expediţie engleză tocmai mersese cu un camion la Cailloma, se plimbase în jurul Lacului Vilafro, se deplasase apoi până în punctul cel mai sudic unde se putea ajunge cu camionul şi declarase că adevăratul izvor se afla pe Muntele Minaspata, un pisc situat pe Fâşia Continentală, dar uşor spre nord-est faţă de peretele semicircular semnalat de McIntyre. După cum reieşea chiar din articol, membrii expediţiei fuseseră prea bolnavi de soroche ca să escaladeze vârful; cât despre poziţia izvorului, îl crezuseră pe cuvânt pe un oarecare Dick Knapp, administratorul minei Huayllacho din Cailloma.

McIntyre citi articolul într-o sală de montaj slab luminată din Lima, pe când făcea o pauză în montarea filmului despre Columbia. După o jumătate de oră, se afla la oficiul telefonic.

Două ore mai târziu, vorbea cu Russell Fritz, aflat într-o altă ţară.

— Îmi dau seama ce-au făcut, spuse Fritz de la câteva mii de mile de releu. Au mers cu maşina spre sud-vest, în susul lui Ancollagua, în loc s-o ia spre sud, în susul lui Lloqueta.

Tot le-au scăpat vreo cinci mile şi jumătate de curs. Afluenţii lui Lloqueta sunt mai lungi.

— Eşti sigur?, întrebă McIntyre, înghesuit în vechea cabină telefonică, epuizat după două ore de aşteptare şi pipăind neliniştit hărţile IGM de 31 pe 16, realizate după fotografii stereoscopice.

— Asta-mi arată instrumentele de măsurat. Probabil că s-au luat după localnicul care le-a spus că izvorul se află în susul lui Minaspata. Indiferent ce se prelingea de acolo, i-au zis izvor.

McIntyre respiră adânc, iar apoi îşi privi hărţile, sperând că instrumentele de măsurat ale lui Russell nu se înşelaseră.

Dar, chiar dacă s-ar fi înşelat, ar fi făcut-o şi în cazul lui Ancollagua şi al tuturor celorlalte particularităţi ale regiunii.

— Ai rămas în cursă, Loren, spuse Fritz, dar şi ceilalţi au fost extrem de aproape.

Discutară despre eroarea expediţiei engleze şi căzură de acord că tentativa fusese meritorie. Valea era împânzită de afluenţi care curgeau derutant din toate direcţiile.

Nicio expediţie n-ar avea energia să-l urmărească pe fiecare, luptându-se totodată şi cu soroche.

La vremea aceea, despre englezi se vorbea în toată Lima, şi încă tres chic. Unul dintre ei, ginerele unui lord, avea de gând să pună bazele unei şcoli de cultivare a simţului aventurii, în folosul elitei din lumea întreagă; celălalt era un fost campion de schi care participase la Jocurile Olimpice. Păreau croiţi dintr-o stofă total diferită de a lui McIntyre, acest gringo care hoinărise prin tot continentul, dormind laolaltă cu garimpeiros şi leproşi, conducând în locul căpitanilor beţi vase fluviale, transportând cu avionul indieni muşcaţi de şerpi până la spitalele din inima junglei şi mâncând beiju cu locuitorii pădurii. Era uimitor, dar sofisticaţii ăia urcaseră fără o analiză cartografică amănunţită a regiunii, se uitaseră la un pisc din canionul lui Dick Knapp şi pe urmă coborâseră înapoi.

— Trebuie s-o faci, Loren. Trebuie să te duci acolo sus, conchise Russell Fritz.

McIntyre se aştepta ca timpul să se scurgă foarte încet, dar, în loc de asta, el începu să gonească de-a binelea. Se întoarse cu avionul la Washington, ca să pună muzica şi coloana sonoră a filmului despre Columbia în laboratorul cinematografic al lui Geographic. Filmul fu încheiat şi prezentat la Constitution Hall în martie 1971, pentru un public a cărui cifră totală ajunse la douăsprezece mii de spectatori. Preşedintele şi consiliul de administraţie de la National Geographic făcură parte din public. Virgilio Barco, ambasadorul şi viitorul preşedinte al Columbiei, îl îmbrăţişă voiniceşte pe McIntyre în culise şi-i spuse cu o emoţie tipic latină: “Columbia îţi aparţine". Redactorul de la Geographic îi comunică lui McIntyre că şi Amazonul îi fusese repartizat tot lui — atât textul, cât şi imaginile — pentru toată regiunea, urmând ca Loren să se ocupe de el pentru revistă de îndată ce va fi pregătit:

— Du-te unde vrei şi stai cât pofteşti, dar întoarce-te cu Amazonul în traistă. Cincizeci de milioane de cititori trebuie să simtă că întreprind expediţia împreună cu tine.

Însărcinându-l să picteze un portret atât de vast al fluviului, Geographic îi oficializa şi totodată îi susţinea financiar expediţia. Izvorul şi zona lui aveau să formeze un capitol aparte al relatării. McIntyre şi Fritz examinară pentru ultima oară hărţile şi fotografiile aeriene, râzând umăr lângă umăr, în loc să prindă doar un cuvânt din trei din cauza unei legături telefonice intercontinentale care funcţiona mizerabil. Serviciul de deplasări pe teren de la National Geographic îi procură lui McIntyre biletele de avion pe care le ceruse, pe când contabilitatea îi puse la dispoziţie câteva mii de dolari în numerar şi în cecuri de călătorie. Cu totul altfel decât atunci când plutise în derivă de unul singur, pe jumătate gol şi flămând, cu o plută care cobora pe cursul unui afluent umflat de ploi.

McIntyre îl sună pe Tupa la Lima. Tupa se învoi cu entuziasm să se alăture expediţiei. Şeful lui, colonelul Hawks, se oferi să le furnizeze vehiculul, un automobil de teren Ford

Bronco 1970. Astfel, călătoria se transformă într-un efort comun National Geographic-IAGS.

Tupa şi McIntyre plecară din Lima pe 9 octombrie 1971.

Trecuseră doi ani de când astronauţii de pe Apollo 11 puseseră piciorul pe Lună şi de când McIntyre vâslise într-o pirogă plină de găuri în josul apei, îndreptându-se spre civilizaţie. De data asta, în două zile, McIntyre şi Tupa aveau să străbată cu maşina peste şapte sute de mile pe Pan American Highway, traversând unul dintre cele mai uscate ţinuturi deşertice din lume, iar pe urmă aveau să se îndrepte spre est, în direcţia impunătoarei cordiliere. Aveau să petreacă prima noapte la Nazca, în apropierea liniilor misterioase ale deşertului, iar pe a doua la Arequipa. Acolo avea să-l găsească Bradshaw, după un zbor de la Cerro de Pasco. În cea de-a treia noapte, expediţia avea programată sosirea la Cailloma, tabăra de bază, de unde avea să se efectueze asaltul asupra izvorului.

6. În vis I

Victor Tupa trecu la volanul automobilului Bronco, iar McIntyre se cuibări pe locul din faţă de lângă el. Transportând doar miniaragaze portabile, un cort Bishop Ultimate de patru persoane, ustensile de gătit, alimente — majoritatea uscate —, medicamente, pioleţi, frânghii şi cârlige de fier, ATV-ul 1 părea încăpător, iar expediţia, subaprovizionată. În cutii fuseseră împachetate aparatele de fotografiat, optzeci de role de film de 35 mm, busole şi altimetre; un inventar foarte redus — aveai impresia — pentru atacarea cordilierei. Mai existau două mici drapele împăturite, unul peruvian şi altul american (Bradshaw îşi adusese un Union Jack 2 în miniatură), un mic steag al lui National Geographic şi o placă circulară a IAGS, cu o hartă a emisferei vestice înscrise într-un triunghi azuriu pe care fusese imprimat un castel (simbolul corpului de inginerie al armatei americane). Drapelele şi placa păreau fragile şi efemere. De fapt, în frigul umed al orelor dinaintea zorilor, la Lima nimic din această iniţiativă nu dădea vreo impresie de siguranţă sau măreţie. Rostind cuvintele “spre izvor", Tupa ieşi cu automobilul Bronco de pe caldarâmul plin de hârtoape al suburbiilor şi se angajă pe asfaltul închis la culoare al lui Pan American.

Nota 1. All terrain vehicle (n. tr.).

Nota 2. Denumire familiară a pavilionului englez (n. tr.).

Imediat după aceea, dincolo de parbriz începu să se desfăşoare un peisaj ieşit din logica timpului.

Deşertul situat la sud de Lima era unul dintre cele mai uscate de pe Pământ, în comparaţie cu care deşerturile nord-americane păreau nişte sere pline de viaţă. Dune întinse, cu crestele răvăşite de vânt, se vedeau până în depărtare, alternând cu văi acoperite cu prundiş. Pan American Highway avea un asfalt ca de peisaj lunar, din cauza gropilor produse de mijloacele de trafic greu. Şi foarte des, îndeosebi la curbe, se înălţau mănunchiuri de cruci marcând coliziuni fatale. Priveliştea era tot atât de stearpă şi sărăcăcioasă, pe cât de luxuriantă şi înverzită era Amazonia.

Merseră de-a lungul acelei fâşii înguste de deşert, cu oceanul la dreapta şi munţii la stânga. Urmăriră încreţitura ivită pe fruntea continentului când America de Sud se despărţi de Pangaia, trecând peste plăcile tectonice din faţă şi obligându-le să răspundă tot cu o presiune. Ciocnirea dăduse naştere Anzilor, care se ridicau impunători. Fluviul uriaş exista deja, dar cursese de la est spre vest până când Anzii i se înălţaseră în drum şi-l blocaseră. În apropierea materiei fremătătoare din care tocmai se plămădeau Anzii, apa începuse să se evapore, adăugând ploilor torenţiale norii unei ere mai calde şi mai umede decât a noastră. Norii se descărcaseră asupra Anzilor în averse colosale şi poate că asta strânsese lacul uriaş, împingându-i apele captive spre est, până când năvăliseră în străvechile ţinuturi muntoase — scuturile din Brazilia şi Guyana — şi se vărsaseră în Atlantic.

În comparaţie cu erele pe durata cărora avuseseră loc aceste procese, antichitatea omenească durase doar o clipă.

Homo erectus, un om de trib precum Lipitoare, dar şi Loren McIntyre îi erau contemporani absoluţi.

Tupa îi întrerupse şirul gândurilor lui McIntyre. Era un tip volubil şi optimist, de înălţime medie şi cu o veritabilă siluetă andină, rotofei şi musculos. Avea ochi căprui-închis, un chip cărnos şi un păr negru, lucios, în care îşi făcuseră loc câteva fire sure. Din cauza muncii sedentare, câştigase în greutate şi făcea singur haz de asta.

— Doar nu te-aşteptai să urc până la izvor cu o asemenea talie. Cinci mii şase sute de metri depăşesc cu mult obligaţiile mele profesionale.

— Sunt peste cinci mii şase sute şi o s-o facem încet, îl linişti McIntyre.

Se uită prin parbrizul automobilului la cordiliera mohorâtă. Aerul deşertului era atât de curat şi de liber de insecte, încât pe parbriz nu se vedea nici cea mai mică urmă de gândac stropşit.

Îşi aminti câteva versuri din Kipling: “Ceva ascuns. Du-te şi găseşte-l, / Du-te şi uită-te dincolo de munţi. / Ceva pierdut dincolo de munţi, / Pierdut şi rămas să te aştepte. Du-te!"

Versuri simple şi puternice, pline de o vitalitate nestingherită.

Născut sub stelele extreme ale Tropicelor, Kipling trăise la fel ca McIntyre, la marginea unei lumi misterioase. “Pierdut şi rămas să te aştepte. Du-te!" În scurt timp nu avea să mai rămână nimic pierdut dincolo de munţi.

— Ai o mină foarte filozofică, spuse Victor zâmbind şi întorcându-şi privirea de la drum.

— Mă gândeam la proiectul de irigaţii elaborat de MACON în legătură cu amenajarea unui baraj pe cursul superior al Apurimacului, replică McIntyre.

La fel cum incaşii deviaseră apele pentru irigarea teraselor unde cultivau cartofi, un consorţiu finanţat de Peru, Spania, Africa de Sud, Anglia, Canada şi Suedia lucra în prezent la excavarea unor canale în care să capteze diversele cursuri superioare de pe latura dinspre Pacific a Fâşiei Continentale, deviindu-le apoi în râul Colea. La final, un tunel lung de patruzeci şi trei de mile avea să aducă şi cursul superior al Apurimacului în Colea, pentru a-i tripla volumul şi pentru a iriga o sută de mii de mile pătrate de pe coasta aridă a statului Peru. Proiectul era deja rămas în urmă şi se vedea confruntat cu cheltuieli neprevăzute şi colosale.

— Mă nelinişteşte ideea că, dac-o să se ridice vreun baraj pe Apurimac sau o să se blocheze cumva Lloqueta, unii o să spună că Apurimac nu mai reprezintă un curs superior valabil pentru izvorul Amazonului, medită McIntyre.

— E ridicol, râse Tupa. După ce los sovieticos au barat Nilul, a sugerat cineva că izvorul a fost deplasat în jos spre Assuan?

— Ştiu. Dar dacă toate cursurile superioare ale Apurimacului din bazinul Cailloma sunt îndreptate spre Pacific, niciunul nu mai poate fi izvorul...

Victor îşi scărpină părul scurt de la tâmple, ale cărui fire drepte şi negre îi confirmau originea incaşă, după care îşi întoarse chipul cărnos spre americano:

— Nu-ţi face griji, Loren. Adineauri ai rostit cuvântul-cheie: toate cursurile. În cazul în care cursul ăsta n-o să fie direcţionat în tunel în proporţie de sută la sută, o parte din apele izvorului pe care o să-l vedem o să continue să alimenteze Amazonul.

— Iar dac-o să fie, pregăteşte-te să-ncepi să cauţi alt izvor, spuse exploratorul, pufnind în râs.

Privi din nou cordiliera şi Tupa îi ghici gândul lui Loren: timpul schimbase cordiliera foarte încet. Omul putea s-o schimbe dezastruos de repede.

La cinci după-amiază, ATV-ul Bronco intră în Nazca, trecând pe lângă uimitoarele contururi lăsate de o civilizaţie altminteri necunoscută. Într-un arid ţinut al nimănui, lipsit

aproape total de faună, vechii indieni nazca desenaseră o desfăşurare orgiastică de forme animale: o maimuţă, o balenă, un păianjen uriaş şi optsprezece păsări, unele extrem de complicate. Un colibri imens îşi întindea aripile cu câte şase pene fiecare, iar undeva în spate coada cu cinci pene, totul trasat dintr-o singură linie care nu se autointersecta niciodată. Forme abstracte însoţeau animalele, parte dintre ele compuse din impecabile linii drepte. Tupa comentă cu o notă de preţuire profesională excelenţa de observatori a populaţiei nazca. Mişcaseră milioane de roci ca să degajeze terenul mai uşor de dedesubt, după care dispuseseră rocile în şiruri cu desăvârşire drepte sau de-a lungul unor contururi figurative perfecte.

După ce luară cina cu Maria Reiche, veche prietenă a lui Loren şi expertă în contururile indienilor nazca, cei doi bărbaţi se hotărâră să se culce devreme, ca să acumuleze energie pentru efortul la mare înălţime. Totuşi, după cină, McIntyre ieşi din hotelul de stat din Nazca şi se opri sub strălucirea intensă a stelelor andine, încercând să-şi adune gândurile de peste zi. De ce înfloriseră tocmai aici civilizaţii faimoase ca nazca şi inca? Ce-i făcuse pe oameni să se decidă să trăiască în mijlocul unei fâşii de deşert, cu spatele la un lanţ de munţi ostili? Mai cu seamă când dincolo de ei se afla întinderea vastă a Amazoniei, caldă şi forfotind de viaţa sălbăticiunilor, un veritabil paradis al vânătorilor-colecţionari?

Cunoştea o parte din răspunsuri. Când era irigată, coasta pustie se dovedea surprinzător de bună pentru agricultură.

Oceanul din apropierea deşertului era plin de peşte. La munte se putea trăi până pe la cinci mii de metri, iar pe terasele andine cultivarea porumbului şi a cartofilor se transformase într-un miracol anual. Depozitarea alimentelor permisese întemeierea oraşelor, întreţinerea armatelor şi a trupelor de geniu, inventarea sistemelor contabile şi legislative, precum şi crearea mitologiilor oficiale. Culturile constructoare de temple deveniseră astfel posibile, însă armatele lor nu dispuneau nici de caii, nici de tehnologia spaniolilor, ceea ce dusese la o înfrângere atât de lesnicioasă.

Dar de ce alte populaţii străvechi rămăseseră vânători-colecţionari, ca Lipitoare şi oamenii lui? Oare nu fuseseră puşi în contact cu agricultura şi cu aşezările stabile niciodată pe durata a mii de ani de rătăciri prin Lumea Nouă, după ce străbătuseră ceea ce astăzi reprezenta nordul Chinei? Căci niciun aborigen american nu era cu adevărat aborigen, ci ajunseseră cu toţii în cele două Americi pe acelaşi drum: o limbă de pământ lată de o mie de mile, care legase Siberia de Alaska în timpul ultimelor două mari glaciaţii. Strămoşii lui Lipitoare străbătuseră acea limbă, pe marginea ei sudică suficient de liberă de gheaţă ca să permită vânătoarea pe ţărm şi pescuitul în ocean. La nord se profilau mase de gheaţă cu o grosime probabilă de două mile, dar oamenii găsiseră destul spaţiu să-şi continue drumul spre sud.

Lăsaseră în urmă gheţarii şi porniseră în căutarea pământurilor virgine, ajungând în Mexic. Coborâseră prin pâlnia Americii Centrale şi descoperiseră înălţimile andine care li se ridicau în faţă. Spre sud, de-a lungul coastei, se întindea deşertul neprimitor.

Deşertul acela era prea ostil. Chiar şi pe vremea populaţiei inca se circula puţin de-a lungul coastei propriu-zise. Primii călători obişnuiau să înainteze pe cursul unuia dintre râurile scurte care se revărsau în Pacific, ajungeau la ţinuturile muntoase, unde clima era relativ temperată şi unde se găsea vânat din belşug, după care coborau din nou spre sud, de-a lungul altui râu. Astfel se ajunsese la ocuparea coastei de către comunităţi reduse, care soseau în grupuri succesive, până când se închegau, alcătuind culturi mai bine populate.

Alţii continuaseră să se deplaseze, mereu în căutarea unor noi orizonturi. McIntyre şi-i închipui pe strămoşii lui Lipitoare mergând în sus pe cursul apei, rămânând în apropierea pajiştilor muntoase şi descoperind locuri de trecere a Anzilor care nu puteau fi decât alte văi de râuri.

Apoi, în jos, pe cursul acelor râuri, spre inima codrului. Cu mult înainte de perioada construirii templelor, strămoşii lui Lipitoare se stabiliseră deja în pădure.

Pădurea îi obligase la un gen diferit de dezvoltare.

Nenumărate bariere vegetale, aidoma unei reţele de frontiere înverzite, menţineau comunităţile la dimensiuni reduse.

Contactele cu ceilalţi erau limitate. Sute de dialecte tribale se dezvoltaseră în Amazonia, reciproc inteligibile şi fără vreo legătură aparentă cu perechile lor asiatice. În pădure, hrana nu se putea depozita, fiindcă ar fi putrezit. Materialele de construcţie erau numeroase, însă nerezistente. Totul se afla la îndemână, dar orizontul era sufocant de aproape.

Nimeni nu avea nevoie de alte explorări în afara extinderii traseelor de vânătoare şi a comerţului dintre două triburi care schimbau între ele pene pe oale.

Într-o asemenea ambianţă, timpul nu era un stimulator social, pentru că nu exista graba de-a produce, după cum nu exista nicio istorie care să cuprindă regi, bătălii sau triumfuri spectaculoase asupra mediului înconjurător. Singurele realizări erau un sat, o federaţie de triburi, un teritoriu nedisputat. Triburile deveneau numeroase ca rezultat al vânătorii şi al strânsului de tuberculi, practicate cu succes în perioadele când războaiele erau reduse la minimum.

Altminteri, timpul încremenea în loc. Dacă McIntyre i-ar fi vizitat pe mayoruna cu cinci mii de ani în urmă, probabil că i-ar fi găsit într-un stadiu de dezvoltare asemănător, minus anumite cunoştinţe legate de proprietăţile utilitare ale plantelor de pădure.

Însă, fără îndoială, descinseseră în pădure, ducând cu ei şi unele amintiri atavice ale primordialei călătorii spre sud.

Loren se întrebă care erau amintirile acelui traseu pe care le duseseră cu ei. Supravieţuirea în imensa întindere de gheaţă, îndârjirea cu care îşi croiseră drum de-a lungul marginilor ei. Apoi, ascensiunea spre ţinuturile muntoase.

Apropierea halucinantă de un cer pe care-l credeau plin de zei, când de fapt era împânzit de radiaţiile formării altor lumi.

În faţa lor, nimic, în afara unui spaţiu ancestral. O călătorie continuă, absorbită de pustietatea care li se aşternea dinainte. Pe durata acelei treceri, vorbiseră oare vreo limbă? Mai multe? Se prelungise trecerea atât de mult, încât la sfârşit limbile se schimbaseră fără a mai putea fi recunoscute? Sau poate că limba fusese o achiziţie târzie, o cucerire începută abia în spaţiile deschise şi încheiată în pădure? În acest caz, iluminarea ar fi putut constitui un mijloc de comunicare anterior, fiind mai degrabă continuarea unei vechi practici tribale, nu o tehnică şamanistă de dată recentă.

Tot mergând înainte, păstrând în memorie doar câteva generaţii de strămoşi, cât de mult din amintirea odiseei unei rase întregi se întipărise în mintea acelor indivizi? Cât din ea rămăsese limpede şi în ce măsură se învăluise în ceaţă, şovăielnică şi flexibilă ca o poveste spusă la un foc de tabără?

McIntyre nu avea cum să ştie, însă presupunea existenţa poveştilor şi a tradiţiilor orale, fiindcă făceau parte din moştenirea tuturor triburilor. Călătoria continuase. Timpul trecuse. Pentru scurtarea orizontului şi a ceea ce se întindea dincolo de el fusese nevoie de secole. Aceasta era explorarea experimentală prin definiţie, în căutarea vânatului şi a rădăcinilor comestibile.

Drumul de la gheaţă până la desiş, la cordilieră şi la pădure. Purtarea cu sine până acum a unor amintiri străvechi, dintre care unele poate că fuseseră fixate genetic. Avuseseră acele amintiri drept rezultat ritualul “începuturilor"? Erau începuturile o metaforă pentru acel tărâm primordial nepopulat?

Nu avea răspuns la aceste întrebări.

Cu o excepţie: strămoşii lui Lipitoare supravieţuiseră gheţii, trecuseră de-a lungul podişurilor înalte, iar apoi urmaseră cursul râurilor şi trecuseră munţii. Vegheaţi de aceleaşi stele, asistaţi de aceleaşi piscuri înzăpezite.

Îndreptându-se spre pădurea unde timpul se oprise în loc.

După ce brăzda regiunea şi mergea spre sud-est de-a lungul coastei, Pan American Highway cotea spre interior la Camana, către cordiliera înaltă, şi urca rapid prin

nisipurile văduvite de ploaie, ajungând la nivelul de două mii cinci sute de metri. Pe 10 octombrie, la apus, pe când ultimele raze ale soarelui aureau vârful vulcanului El Mişti, ATV-ul Bronco se apropie de “oraşul alb" Arequipa, al doilea ca mărime din Peru, situat la poalele vulcanului. Clădirile din cartierele mai vechi fuseseră construite dintr-o cenuşă vulcanică albă şi compactă, pe nume sillar. După o zi de mers întins, Bronco-ul intră în Arequipa, străbătându-i centrul ca şi cum i-ar fi trecut în revistă istoria. În jurul locului cunoscut sub numele de Piaza de Armas, acel sillar de un alb imaculat scânteia şi azi pe pereţii bisericilor şi palatelor.

Alei pavate mergeau în zigzag printre ziduri masive, clopote băteau în turlele bisericilor. Pe urmă, Bronco-ul goni prin noul Arequipa, industrial şi zgomotos. Circulaţia agresivă, modernele magazine universale, uriaşa fabrică de lapte condensat Leche Gloria (o cantitate din acel tip de lapte se afla printre proviziile expediţiei) şi mahalalele care se extindeau rapid copleşeau poezia zilelor coloniale. Firme din neon luminoase şi ciobite clipeau deasupra magazinelor şi barurilor, afişe politice împânzeau zidurile, iar chipurile indienilor de pe străzi păreau lipsite de expresie în hainele de gata. Deasupra tuturor lucrurilor, vechi şi noi laolaltă, se înălţa o congregaţie de vulcani înveşmântaţi în zăpadă, abia vizibili în lumina din ce în ce mai slabă: Nevado de Chachani, ale cărui piscuri erau despărţite de o curmătură, El Mişti, în formă de con, şi Pichu Pichu cel povârnit, la dreapta de tot.

Îl găsiră pe Richard Bradshaw în sala de mese de la Hotel de Turistas, aşezat cu faţa la o fereastră care dădea spre grădină, unde o vicuna crescută pe lângă casă mesteca iarbă. “Ne ajută la tunderea gazonului", explicase directorul hotelului. Bradshaw zburase până acolo purtând pantaloni bufanţi strânşi sub genunchi, ciorapi de lână şi bocanci englezeşti. Când se ridică să-i salute pe McIntyre şi pe Tupa, energia corpului său înalt păru să readucă instantaneu expediţia în centrul atenţiei.

Fiindcă era ultima lor cină de civilizatori pentru o bucată de vreme, comandară cu toţii biftec. În drum spre Cailloma aveau să mănânce din conserve, iar odată ajunşi pe poteca muntelui, aveau să se limiteze la alimente uşoare şi bogate în energie, cum ar fi dulciurile, laptele condensat şi supele.

Bradshaw promise că avea să le gătească mâncărurile indiene cărora le prinsese gustul: chuno, cartofi îngheţaţi şi deshidrataţi, charqui, fâşii de carne de oaie sau de lamă uscată la soare şi înmuiată într-o supă înăcrită, şi clătite din făină ordinară. Nutritivă şi nerafinată, mâncarea indiană era aidoma cordilierei, solidă şi incapabilă de prefăcătorie.

După cină, în camera de hotel a lui McIntyre, se mai uitară o dată la hartă. Până la Cailloma aveau să meargă pe drumul naţional 109, prin Anzi şi peste Fâşia Continentală.

Din Cailloma existau drumuri mici, care legau exploatările miniere de satele înconjurătoare, însă nici unul dintre cele accesibile şi aflate la sud de Cailloma nu ajungea la fâşie.

Peste soarta întregii expediţii atârna incertitudinea vremii. Directorul hotelului, un expert de competenţă medie într-o ţară unde nu existau prognoze meteorologice, susţinea că 1971 fusese un an extraordinar de secetos. Pe drum, McIntyre observase că niciun fulg de zăpadă nu albea conul de şase mii trei sute de metri al lui El Mişti. Dar asta se putea schimba oricând în mai puţin de-o oră, dacă vânturile împingeau în direcţia lor o îngrămădire de nori reci, biciuind pământul cu o grindină ciudată şi zdravănă, ca o furtună albă de nisip. Dacă repetatele căderi de zăpadă îi prindeau în drumul spre Fâşia Continentală, expediţia putea fi serios periclitată.

Cât despre drumul spre Cailloma, era mai rău decât un drum de ţară neîngrijit din Utah, constând doar într-un strat nivelat de pietre şi prundiş zdrobit, pe care circulau din când în când câte-un autobuz sau un camion până la mină.

Distanţa de la Arequipa era de numai şaptezeci de mile cu avionul, însă maşina avu nevoie de o zi întreagă de rulaj atent, încetinind adeseori până la zece mile pe oră pentru evitarea penelor de cauciuc. Drumul mergea aproape drept spre nord de-a lungul unui podiş înalt şi neprimitor, străbătând Fâşia Continentală la vreo treizeci de mile est spre Mismi. Apoi şerpuia până intra în bazinul Cailloma, un platou sălbatic şi mlăştinos, udat de nenumărate râuleţe. Nu cu mult înainte de-a ajunge la sătucul Angostura, drumul începea să urmeze cursul inferior al râului Hornillos, alimentat de apele Lloquetei. La Angostura, Hornillos se unea cu Apurimac, iar drumul făcea la stânga spre Cailloma, unde expediţia urma să-şi petreacă a treia noapte.

În cea de-a patra zi, îşi propuseră să înceapă drumul spre sud, în direcţia Fâşiei Continentale. McIntyre socoti că aveau de mers maximum două ore de la ieşirea din Cailloma până la dispariţia tuturor drumurilor. Harta indica dealuri după dealuri, cu lacuri şi mlaştini. Aveau să fie nevoiţi să parcheze Bronco-ul, să-şi urce echipamentul pe două lame închiriate cu un dolar pe zi şi să se îndrepte spre înălţimi.

— Acolo începe distracţia, prezise Bradshaw.

Însă distracţia începu de îndată ce plecară din Arequipa.

Înainte de-a merge drept spre nord, Drumul Naţional 109 urca şerpuind abrupt prin cenuşa căzută de mult de pe vulcanii El Mişti şi Chachani. Un vânt rece începu să bată între cele două piscuri uriaşe, făcând ca Bronco-ul nou-nouţ să fie la fel de penetrabil ca o uşă din placaj. Din cauza căderilor de cenuşă, drumul era greu de urmat. Camioanele de prin partea locului nesocotiseră serpentinele şi porniseră adeseori de-a dreptul în

josul pantelor. Agasat de şerpuiri, Victor Tupa încercă să le calce pe urme şi se trezi pe un coborâş prea înclinat pentru cele patru roţi ale Bronco-ului.

Se întoarseră sus, pe porţiunea acoperită de prundiş, cu automobilul când ţâşnind, când poticnindu-se. Vântul continua să bată, dar membrii echipei rezistară la drumul greu cât putură de bine, cu dinţii clănţănind atât din cauza zdruncinăturilor violente, cât şi a frigului. În ciuda disconfortului, era imposibil să nu admiri maiestuozitatea glacială a peisajului. Nori subţiri se furişau peste steiuri spectaculoase, iar când umbrele li se lăsau în jos, din pereţii întunecaţi părea să se prelingă o muzică a tăcerii. Goliciunea era deplină; ochiul căuta zadarnic ceva verde cât un stat de om. Profilându-se în imediata apropiere a cordilierei, două gâşte huallata bătură încet din aripi, deplasându-se de la un petic de verdeaţă spre un altul. Împerecheate pe viaţă, cele două creaturi devotate evocau singurătatea şi lipsa de opţiuni a regiunii.

Ajunseră, în cele din urmă, pe podişul neted şi înalt din spatele lui Chachani fără să întâlnească vreo urmă de circulaţie, cu excepţia unei caravane de lame condusă de doi păzitori. La înălţimea de 4660 de metri trebuiră să se oprească, fiindcă pe Tupa îl apucă o durere de cap foarte ascuţită. Ieşi să inspire aerul rece şi rarefiat, iar McIntyre îl urmă. Vântul urla pe drumul îngheţat; când stăteau adăpostiţi în spatele Bronco-ului, simpla absenţă a vântului avea efectul unei radiaţii de căldură.

Urmau traseul unui străvechi drum al incaşilor. Poştaşii imperiali numiţi chasquis goniseră cândva pe el, îmbrăcaţi subţire şi având deasupra lor doar cerul populat de zei.

Chiar bolnav, Tupa avea un sănătos simţ al umorului.

Le interzise celorlalţi să-şi facă griji pentru el şi glumi pe seama mandarinului de la IASG pe care fuseseră nevoiţi să-l târască după ei doar pentru autentificarea descoperirii.

După câteva minute, se simţi mai bine şi-l îndemnă pe McIntyre să treacă din nou la volan. Înăuntrul Bronco-ului, lucrurile păreau liniştitor de mici şi de familiare. Obişnuit cu înălţimile, Bradshaw păstra o tăcere răbdătoare.

Durerea de cap a lui Tupa fusese doar un avertisment; mai sus, era posibil să dea peste adevărata soroche, cea care făcea ce voia cu mintea omului.

Apoi, priveliştea se coloră uşor în verde, aerul se încălzi, iar ei se opriră pentru ca Loren să fotografieze câteva exemplare de lamă şi de alpaca aflate la păscut. De-a lungul drumului, plantele erau în cea mai mare parte ttola, un pom pitic şi parfumat folosit drept combustibil domestic.

Tulpinile şi crenguţele lui erau tari, dar suficient de flexibile ca să intre în cauciucul unei maşini dacă rămânea în pană. În depărtare văzură muşuroaie mari de yareta, un tip de muşchi uriaş care în cinci sute de ani creştea de la un mănunchi de dimensiunea unei ciuperci până la un diametru de zece metri şi la o înălţime de un metru. Pe durata a cinci secole, movilele de yareta continuau să crească, sub ploaie sau pe timp frumos, în lumina orbitoare a soarelui, sub zăpadă, înfruntând vânturi şi furtuni până când organismele lor istovite sfârşeau prin a se usca. Moarte, movilele de yareta păreau inerte şi anoste. Cele care creşteau sus în vârf erau atât de greu de smuls din rădăcini, încât câteodată minerii care căutau combustibil le aruncau în aer cu dinamită.

Regiunea era la fel ca yareta: lentă, rezistentă şi elastică.

Exista o meserie unică în Anzii Superiori, şi anume cea de yaretero, omul care strângea yareta, o usca şi o vindea drept combustibil, fapt reprezentativ pentru cât de direct dependentă era civilizaţia andină de propriul mediu înconjurător. Şi totuşi, acest peisaj auster le permisese incaşilor să ajungă la o populaţie de şase milioane de oameni, pe un teritoriu egal ca lungime cu imperiul roman dintre Britania şi Persia.

Trecură pe lângă Pulpera — câteva case de piatră cu acoperişuri din frunze. Urmă la rând Callalli. În pieţele mici, zăriră indieni care cumpărau şi vindeau, cu pălăriile căzându-le peste chipuri. Hainele femeilor erau brodate migălos, cu modele diferind după regiune şi câteodată după sat, în timp ce bărbaţii purtau peste tot pantaloni şi vestoane occidentale, care nu le veneau bine. Însă mâinile tuturor erau goale, la fel ca picioarele, şi fiecare centimetru de piele lăsat la vedere, chiar şi chipurile copiilor erau crăpate adânc din cauza aerului uscat şi a luminii soarelui, care, nefiltrată de nimic, se dovedea nemiloasă. Uscăciunea domina ţinutul cu atâta autoritate, încât nici măcar murdăria nu mai părea murdară; era purificată şi nefermentată, grunjoasă şi crăpată.

La Sibayo, aflat la o sută patruzeci şi şapte de kilometri de Arequipa, străbătură cursul superior al râului Colea. Mai aveau şaizeci şi patru de kilometri până la Cailloma. Trecură pe lângă Fâşia Continentală aproape pe neobservate, în timp ce un nor împrăştia o peliculă de zăpadă pe parbriz. Se ivi un pârâu care la început curse pe o parte a drumului, iar apoi pe cealaltă, iar Tupa îl identifică drept Hornillos. După-amiază târziu ajunseră la satul Angostura, care însemna pe bună dreptate “strâmtare". Atât de mic, încât îţi provoca milă, satul semăna cu decorul unei piese de teatru. Deodată, albia mlăştinoasă a lui Hornillos se uni cu ceva ce părea un fluviu autentic şi legitim pe fondul uscăciunii generale. Era Apurimac.

Emoţionaţi, opriră Bronco-ul şi ieşiră în grabă pe un platou spongios, presărat cu movile de yareta. Iată-l şi pe Apurimac: un curs mic şi liniştit, într-o albie care avea, poate, zece metri lăţime şi nu era nici pe departe plină. Malurile lui galbene şi poroase, acoperite cu smocuri de iarbă numite ichu, şerpuiau ca un vechi canal cu fundul stâncos, năpădit de

bălării. Terenul absorbant provoca încetinirea parţială a curgerii prin formarea unor mlaştini şi prin captarea apei în mici ochiuri care reflectau neuniform cerul în curs de întunecare.

Acesta era Apurimac, Stăpânul Oracol, Marele Vorbitor.

Liniştit acum, avea să se prăvălească în canioanele cordilierei răsăritene cu un vuiet înfuriat, preschimbându-se în şuvoiul de netrecut care-l ucisese pe însoţitorul lui Michel Perrin.

Incaşii îndrăzneau să-l traverseze doar pe poduri suspendate, construite dintr-un alt soi de ierburi numite kkolla, reparate şi rededicate în fiecare an zeului fluviului pentru a i se câştiga bunăvoinţa. Cursul său formase graniţa naturală a ceea ce fusese la început regatul incaşilor, înainte de-a se transforma în imperiu, reprezentând totodată matricea unei mitologii care continua să existe în forturile din Anzi unde se vorbea quechua. El era legătura dintre lacrimile Lunii şi ale Pământului. El era Apurimac.

Îl contemplăm preţ de câteva minute, făcând comentarii legate de porozitatea terenului, în pofida uscăciunii extraordinare a anotimpului. Acesta era un indiciu referitor la energia cursului originar. Porozitatea solului înghiţea o bună parte din apă, care îşi continua drumul pe sub pământ, ieşind la suprafaţă la altitudini inferioare. Amazonul era de o vivacitate robustă şi le curgea la propriu pe sub picioare.

Se urcară înapoi în Bronco şi porniră spre vest, urmând cursul superior spre amonte. Piscurile din spatele lor erau scăldate de lumina roz-coral a asfinţitului, pe când pantele de dedesubt băteau mai întâi într-un turcoaz rece, iar apoi într-un negru ameninţător. Traversară Apurimacul pe un pod spaniol solid şi bine zidit în formă de arc, cu marginile parapetelor scunde boltindu-se în tot atâtea buze dăltuite în piatră. Era datat 1879, dar părea de pe vremea lui Pizarro.

Podul se afla chiar la intrarea în Cailloma. Un combinat de prelucrare a minereului li se ivi pe nesimţite în faţa ochilor, cu acoperişurile lui de tablă metalică pornind parcă din povârnişul muntelui, luminat de becuri fixate pe stâlpi înalţi, asemănători celor din oraşe. Cailloma propriu-zisă era aproape inexistentă — un grup de case aflate undeva jos, cu o singură turlă de biserică. Pe străzi nu se afla nimeni.

În ţarcuri de piatră sau de pământ, lamele rumegau placid, cu bretonul lânos de pe frunte încă ud din cauza rafalei de ninsoare din timpul după-amiezii.

În Cailloma nu exista niciun han şi era prea târziu să încerce să găsească găzduire la exploatările miniere.

Prinzând un proprietar care încuia o bodegă, o combinaţie de restaurant şi băcănie, McIntyre se tocmi pentru o bucată de podea pe care să doarmă şi li se dădu voie să-şi

întindă sacii de dormit înăuntru. Pentru siguranţă, proprietarul îi încuie pe dinafară, promiţându-le că avea să se întoarcă în zori.

Tupa îşi revenise şi era bine dispus.

— Sper c-a mai rămas niscai sălbăticie pe-acolo sus, rosti el sarcastic, rezemat cu spatele de o piramidă de cutii cu ulei comestibil.

— De duminică n-o să mai rămână, ripostă Bradshaw. O să aducem izvorul în manualele şcolare, iar pe urmă n-o să mai existe explorări, ci doar şmecherii.

Erau gata să se culce; însă cum se aflau sub acoperişul lipsit de aer al Anzilor, un episod absurd nu părea deloc deplasat. Un camion opri cu zgomot în dreptul uşii, o cheie se răsuci în broască, luminile se aprinseră şi câţiva oameni care aduseseră un transport de alimente şi provizii de uz casnic intrară păşind apăsat şi revendicând exact spaţiul de pe podea pe care-l ocupase expediţia. Aveau de ales între a se lua la harţă sau a-şi instala tabăra afară, la lumina stelelor.

Aleseră instalarea taberei sub lumina stelelor. În întuneric, Cailloma părea turtită şi îndesată în pământul îngheţat al incaşilor. Dându-şi seama cât de greu respira, McIntyre îi ajută pe ceilalţi să-şi stivuiască echipamentul în Bronco, după care porniră huruind de-a lungul malului lui Apurimac, până când găsiră un platou discret şi neted, apărat de o pantă. Bradshaw îşi înălţă micul cort albastru de o persoană, iar McIntyre procedă identic cu cel roşu, de tip Bishop Ultimate de patru persoane, pentru el şi Victor.

Întinseră sub ei nişte material vătuit folosit la umplerea saltelelor, cu trupurile vlăguite fără milă de călătoria grea de peste zi. Chiar şi aşa, pământul îngheţat părea de oţel.

— Uite-ţi şi sălbăticia, Victor, glumi McIntyre, scoţând un altimetru pe care efectuă o citire.

Se aflau la 4700 de metri. Dincolo de vuietul cursului superior strâns într-o albie îngustă, liniştea era galactică.

7. În vis II

ˇ12 octombrie 1971

Trezirea la şase. Lumină de zi. Ies cu greu din cort.

În aceeaşi clipă, o coloană de abur cald mi se înalţă deasupra feţei, din gură şi din nări. Munţii par umflaţi de o forţă interioară, ca un avertisment aşteptând să-şi găsească expresia. Sper că n-o va face sub forma unui cutremur. Anul trecut, în mai, într-o după-amiază de duminică, o asemenea mişcare a zguduit piscul nordic al lui Huascaran, cel mai înalt munte din Peru, îngropând oraşul Yungay cu cei optsprezece mii de locuitori ai lui şi provocând moartea altor cincizeci de mii de oameni undeva în centrul Perului.

Nu sunt singur. Bradshaw s-a trezit şi el, iar acum stă pe vine în faţa cortului, gătind deja un porridge 1 pe mica plită personală. E neras şi poartă o jachetă maronie cu fermoar şi o pălărie de pâslă. Fredonează un cântec, vesel şi mulţumit de sine, întruchipându-i pe toţi fiii Europei care au făcut asemenea focuri şi au mâncat la fel pe ţărmuri dintre cele mai îndepărtate.

Ştiu că am făcut o alegere bună — pentru Bradshaw, cel atât de bine pregătit, ascensiunea o să fie o joacă de copii.

Nu acelaşi lucru se poate spune despre fiul junglei aici de faţă, care e cu aproape două decenii mai în vârstă.

Îmi citeşte gândurile. Mă întreabă din nou despre vârfurile pe care le-am escaladat. Amintesc de Cristobal Colon şi Cotopaxi, ambele pe la 6300 de metri. Cu începere din 1957, am trăit vreme de cinci ani la altitudinea de 4000 de metri în capitala boliviană La Paz, acomodându-mă destul de bine cu cantităţile scăzute de oxigen. Însă din 1962 plămânii mi s-au readaptat la ţinuturile joase, întorcându-se la aburii mlaştinilor şi ai desişurilor.

Bradshaw crede că Tupa o să se descurce; are cam patruzeci şi cinci de ani şi e puternic. Îi spun că altceva mă îngrijorează: efectul acelei soroche asupra judecăţii noastre. O să străbatem un peisaj lunar alcătuit din piscuri şi curmături care seamănă toate între ele, cu firicele de apă care se preling în josul unor pante identice, fiecare apărând şi dispărând la loc în pământul îngheţat, fiecare atingând în treacăt flancul Fâşiei şi majoritatea îndreptându-se în aceeaşi direcţie, şi anume spre nord.

Nota 1. Gris de ovăz fiert în lapte, mâncare foarte agreată în Anglia (n. tr.).

Nu vreau să-mi scape nici unul dintre cele care s-ar putea să nu existe pe hartă. Nu vreau să le confund între ele. O să-mi consult în permanenţă busola şi altimetrul şi o să încerc să fotografiez cât mai multe amănunte importante, să aduc dovezi nu doar în sprijinul escaladării, ci şi în al fiecăruia dintre cele cinci pâraie care se formează şi se revarsă în Lloqueta.

Altminteri, în ciuda pregătirilor cartografice exhaustive, am putea ajunge la un rezultat la fel de greşit ca şi cei dinaintea noastră, a căror superficialitate, văzută de-aici, pare mult mai scuzabilă. În zonă există o sută de izvoare şi este aproape imposibil să le deosebeşti.

Însă ne aflăm aici ca să descoperim unul anume. Cel mai îndepărtat, nu altul.

Aici, sus, poţi să şi pierzi un râu. Poate să intre în pământ şi să reapară ceva mai jos. Poate să prindă contur în urma unei singure ninsori şi să se prelingă la vale, părând legitim şi convingător, dar primăvara următoare — sau chiar săptămâna viitoare — n-o să-l mai găseşti.

Nu vreau să ne lăsăm păcăliţi de asemenea impostori şi sper că vremea o să rămână la fel, respectiv complet uscată. Ieri, omul de la bodega unde ne-am petrecut noaptea a confirmat buletinul meteo primit de la directorul hotelului din Arequipa: este cel mai secetos anotimp din ultimele decenii. Asta ne ajută, dat fiind că unele cursuri temporare au secat, dar ce ne facem dacă seceta a ascuns pentru o perioadă de timp şi un curs superior autentic şi continuu?

Cum putem şti? Bazinul de colectare din faţă îmi face brusc impresia unui labirint al potenţialelor înşelătorii.

Avem nevoie de observaţii riguroase. Pentru asta ne sunt necesare minţile limpezi, pe care soroche le subjugă, iar Tupa şi cu mine avem toate şansele să ne îmbolnăvim de soroche. Trebuie să mâncăm adecvat, dar dacă nu putem închiria lame ca să ne ducă echipamentul şi merindele, o să fim siliţi să ni le cărăm singuri, ceea ce-o să diminueze drastic stocul de provizii. O să consumăm alimente lichide şi semilichide, mai uşor digerabile, şi o să bem apă din pâraie şi din gheaţa care se topeşte. Dar altitudinea te face să respingi mâncarea şi băutura. Lipsa hranei, adăugată celei a oxigenului, dăunează judecăţii; deteriorat în felul ăsta, poţi să uiţi de deteriorarea însăşi, fiindcă următorul lucru care dispare este memoria.

Majoritatea oamenilor care escaladează asemenea înălţimi suportă efectele clasice — dureri de cap, greaţă, crampe, ameţeală, chiar febră. Inima începe să zvâcnească speriată, răsuflarea devine gâfâită, iar senzaţia că n-o să mai fii niciodată capabil să-ţi umpli plămânii provoacă panică — exact lucrurile de care n-ai nevoie când faci observaţii ştiinţifice. Ţin minte cum în Ecuador, chiar sub craterul vârfului Cotopaxi, a trebuit să-mi înving o senzaţie bruscă de RAM (rău acut de munte). Nu-mi aduc aminte de niciun alt neajuns în afara durerii de cap, dar îmi amintesc că n-am mai fost în stare să-mi explic de ce eram acolo. Ştiam unde eram, cum mă chema şi cât era ceasul, însă nu şi de ce eram acolo, şi atunci am trăit o halucinaţie trecătoare, închipuindu-mi că eram altcineva, un străin călăuzit de motivaţii misterioase. Spre norocul meu, totul a trecut foarte repede.

Nu-mi fac griji pentru supravieţuire. Suntem trei, şi chiar dacă o să trebuiască să urcăm cu funiile, n-o să întâlnim cascade îngheţate sau avalanşe înşelătoare. Însă nu vreau ca epuizarea sau hipoxia să ne oprească tocmai în faţa ultimului izvor, indiferent care ar fi acesta, până la urmă. Sau să ne întoarcem cu rezultate neverificabile.

Tupa iese anevoie din cortul Bishop, ca un urs din bârlog. Nu prea arată odihnit, dar, după standardele firii lui, este vesel.

Ceva mai târziu, propun să luăm micul dejun. Nu mi-e foame, spune Tupa. Un simptom al altitudinii sau o simplă coincidenţă? O să-l fac eu să mănânce.

Vreau să fotografiez minele, aşa că ne întoarcem cu maşina la Cailloma, iar pe urmă ne încadrăm pe un drum circulat, care urcă şerpuind jur-împrejurul unui munte aflat la vest de oraş. După zece mile, suntem la 5300 de metri şi începem să trecem pe lângă exploatările miniere numite Floarea Lunii, Adăpătoarea, Diavolul, Sfântul Cristopher, Tăietura de Cuţit. Mă întreb cum şi-au dobândit numele; din păcate, n-avem timp de folclor local. Exploatările nu sunt absolut deloc fotogenice, aşa că mă fixez asupra unei mame indiene şi a băieţelului ei.

Pe mamă o cheamă Francesca Chavez, iar copilaşul se numeşte Angel Caohuana. Îi promit să-i trimit câte-un exemplar din fiecare fotografie printr-un supraveghetor de la mină.

După câteva minute, lumina se schimbă întrucâtva, iar priveliştea capătă o frumuseţe aspră. Chiar şi aburii care se revarsă din mine, precum şi pufăitul coşurilor industriale în atmosfera periculos de rarefiată, par să aibă o măreţie şi o bogăţie aparte. Pe străzile scurte, printre casele din chirpici şi clădirile acoperite cu tablă metalizată ale minelor, soarele începe să caute cu degete calde şi roşii. Băieţii sunt deja afară; poartă chullos împletite, prevăzute cu apărători pentru urechi; le curge nasul şi umblă desculţi. Grupuri de mineri aduşi cu camionul urcă şi coboară pantele bombănind. Bărbaţii şi femeile merg pe străzi cu vitala lipsă de graţie a muntenilor de pretutindeni. Unii mestecă frunze de coca, străvechiul panaceu al incaşilor.

Din Cailloma cumpărăm pâine proaspătă. Cât despre lame, nimeni nu vrea să ne închirieze măcar una; nici despre vreun burro 1 nu poate fi vorba. Poate că o să avem norocul să ne întâlnim cu o caravană de lame şi să cădem la învoială cu păzitorii. Trebuie să fie o mulţime prin zonă.

Cu obrajii umflaţi de coca, indienii străbat Fâşia înainte şi înapoi tot timpul, prin trecători vechi de când lumea: fac schimburi în natură, se vizitează, se căsătoresc, ba poate chiar duc la îndeplinire vreo vendetta undeva în partea cealaltă.

La lumina zilei, Apurimac pare mai mic, un simplu şanţ, nu prea adânc şi plin de pietre, ca şi cum cineva le-ar fi strâns cu bună ştiinţă de pe cordiliera stearpă şi le-ar fi aruncat în râu. Printre pietre, o apă rece descreşte văzând cu ochii şi cedează teren mănunchiurilor de iarbă de podiş care cresc în matca râului. Acestea opresc apa în bălţoace neîngrijite, formând una dintre cele mai înalte mlaştini mici din lume.

E uimitor faptul că acest “firicel de pişat de lamă", cum l-am auzit descris de cineva de la IGM 2 din Lima, se transformă, după doar câteva mile, într-un fluviu puternic. Trei mii trei sute de metri mai la vale, el se învolburează şi vuieşte printre cheile de stâncă năpădite pe ambele părţi de o sumedenie de copaci şi de plante agăţătoare care se încăpăţânează să se agaţe de pintenii Anzilor. Plantele folosesc fiecare centimetru de terasă, fiecare pumn de praf împrăştiat de vânt pe flancurile de granit, umezit de ploaie şi transformat într-un strat subţire de pământ. Îşi înfig rădăcinile şi crengile în sol, ajungând la roca de dedesubt, o despică şi se fixează în ea, fluturându-şi steagurile verzi pe deasupra, de parc-ar anunţa cucerirea unui regat. Este emoţionant când vezi viaţa împinsă atât de mult din urmă de propria dorinţă de-a exista, atât de capabilă să folosească tot ce-ar ajuta-o să învingă.

Mai jos pe cursul apei, dincolo de acele chei bubuitoare, pe malurile Apurimacului fiinţează o viaţă şi o bogăţie fără sfârşit.

Prin urmare, este timpul să străbatem pampasul din apropierea Caillomei, forţând Bronco-ul să se apropie cât mai mult cu putinţă de curbura cea mai sudică a Fâşiei Continentale. Vom traversa râuri şi râuleţe şi în cele din urmă vom ajunge la Lloqueta, care se prelinge în jos dinăuntrul despărţiturii. Apoi vom urca din nou, de data asta în mod sigur pe jos, de-a lungul Lloquetei, care e alcătuită din cinci pâraie: Ccaccansa, Calomoroca, Apacheta, Sillanque, format la rândul său din alte două firicele, şi Carhuasanta. Conform calculelor lui Russell Fritz, e posibil ca toate cinci să fie mai lungi decât râuleţul descoperit anul trecut pe Minaspata. Carhuasanta este în orice caz mai lung cu minimum cinci mile.

Nota 1. Catâr (n. tr.).

Nota 2. Institute Geografico Militar (n. tr.).

Însă ceea ce mi-ar plăcea să găsesc nu e dovada metrică potrivit căreia acele pâraie ar fi mai lungi. Mi-ar plăcea să găsesc un corp de apă, ceva fluid cu un anumit volum şi o anumită direcţie, absolut real şi lipit de Fâşia Continentală — practic, deasupra ei. Ceva care să se vadă limpede că n-a fost provocat de un capriciu climatic.

Un loc din care să înceapă să curgă o apă. În direcţia Amazonului, dar în acelaşi timp atât de aproape de cer, încât să ilustreze felul în care zăpada se preschimbă în începuturile fluviului.

Începuturile. Nascente, nu, Cambio? Nu, Lipitoare? De data asta o să vii cu mine, Lipitoare, prietene. Aşa c-ai face bine să te pregăteşti de frig.

O nascente. Izvorul.

Iată-ne ieşiţi din Cailloma, înghesuindu-ne şi hurducându-ne spre sud-est.

Bazinul din afara Caillomei este împânzit de trasee de serviciu pentru întreţinerea canalelor şi a tunelelor care furnizează apă minelor şi combinatelor de prelucrare.

Un asemenea tunel are o lungime de o milă şi jumătate şi n-aş merge prin el pentru tot aurul incaşilor. Este o regiune cu cutremure dese. Nu de mult, câţiva ingineri ai proiectului MACON care construiau un tunel lângă Ampato Volcano au fost surprinşi undeva în adâncul galeriei de o scuturătură atât de puternică, încât şi-au pierdut minţile.

Trecem pe lângă un lac artificial, Huarhuarco, prevăzut cu ecluze aflate sub control şi cu câteva heleşteie naturale.

Apropiindu-mă de unul dintre ele, văd un stol de flamingi andini păşind maiestuos prin apa mică. Ies în grabă din Bronco, cu un aparat telefotografic în mână. Înainte să am timp să apăs pe buton, îşi iau zborul, mângâind cerul cu fîlfâiri negre şi roşii.

Asta e. Pentru ca la această altitudine motorul Bronco-ului să funcţioneze mai bine, mutasem bujiile cu câteva grade mai în faţă la Arequipa. Totuşi, curajosul şi micul nostru vehicul începe să semene cu un jaguar înfuriat, care mârâie, îşi ţine răsuflarea şi mârâie din nou.

Continuăm să înaintăm cu sârguinţă prin bazinul gol.

Muntele Huagra se desenează acum limpede în spatele nostru; pe flancul lui stâng se află urma lată şi înclinată a unui gheţar dispărut. E destul de clar că între Huagra, situat în spate, şi fâşia despărţitoare din faţă (încă suntem prea departe: tot ce pot să văd din crestele ei pare şters şi neînsemnat) distanţa e considerabilă. Cel puţin treizeci de mile, care stabilesc sau doboară un record mondial.

După-amiază târziu

Acum nu mai există niciun drum. Trecem cu maşina pe lângă un lac despre care nu ştim precis dacă este Huarhuarco sau Carhuasanta. În orice caz, malul lui stâng se

transformă într-o mlaştină în care ne afundăm până la nivelul osiei. Sunt la volan. Intru în marşarier, împroşcând salve de noroi, şi readuc cu forţa Bronco-ul pe teren uscat.

Ce-i de făcut? Să încercăm să ocolim lacul pe partea cealaltă? Probabil c-o să dăm peste acelaşi tip de teren.

La un moment dat, tot o să trebuiască s-o luăm pe jos. Dar ziua aproape că s-a sfârşit. Decid c-o să ridicăm tabăra aici şi că mâine o s-o pornim pe picioare, lăsând Bronco-ul în apropierea lacului.

Pentru că nu avem lame, trebuie să ne reducem bagajul la un minim necesar. Bradshaw vrea să-şi ia plita şi cortul care-i aparţin, deşi ar putea folosi plita noastră şi e loc destul în cortul Bishop. Însă preferinţele de genul ăsta sunt importante pentru un alpinist încercat, aşa că mă declar de acord. O să lăsăm în urmă mâncarea care atârnă cel mai greu, conservele, şi-o să ne luăm provizii doar pentru trei zile.

Ne strecurăm în corturi şi ne pregătim pentru noapte.

În vreme ce Tupa se întoarce cu spatele la mine ca să se culce, mă ridic în coate, aprind mica lanternă fixată pe frunte şi-mi deschid jurnalul. Este 12 octombrie 1971 — 479 de ani de la ziua când Columb a debarcat în America.

Nu pot să scriu. Ochii îmi ard şi mi-au îngheţat urechile. Sting lanterna şi-l ascult pe Victor, care icneşte în somn.

13 octombrie, dimineaţa

Când ne trezim, dăm cu ochii de o imagine splendidă a lacului absolut nemişcat şi părând mult mai lat decât ieri.

Bradshaw pregăteşte în pripă micul dejun pentru toţi.

La scurt timp după asta, cu siluetele dilatate de propriile provizii, suntem gata. Încui uşile şi deschizătura din spate ale Bronco-ului. Pe urmă, mergem înainte în şir indian, Bradshaw primul, eu la mijloc, iar Tupa în spatele meu, care inspiră deja repede şi cu zgomot. Spre deosebire de el, Bradshaw practic dansează profilat în mers pe cafeniul peisajului. Amintindu-mi de câteva teste clasice legate de altitudine, încerc să fluier. Reuşesc perfect.

Avem nevoie doar de trei zile de vreme uscată.

8. Urcând pe Apacheta

Punându-ne în cele din urmă în mişcare — eterna şi principala probă a oricărei expediţii —, ne apropiem de fâşia despărţitoare dinspre nord, începând să-i desluşim forma şi dimensiunile, care sunt ale unui arc ascendent pe o distanţă de peste treizeci de mile, dispus ca un amfiteatru gigantic. Înaintăm în interiorul amfiteatrului; am coborât la locurile rezervate orchestrei şi vom urca pe un coridor sau pe altul ca să ajungem la ultimul rând. Dincolo de el, reprezentat de marginea superioară a fâşiei despărţitoare, se află un perete vertical de vreo trei mii trei sute de metri care străjuieşte cheile Colcei, spre coasta Pacificului.

Ca în toate explorările, conştiinţa locului începe să pună stăpânire pe noi. E imposibil să evităm gândul că pe creasta aceea se găseşte cineva care ne priveşte şi ne aşteaptă. Dacă e vorba despre zei, aceştia stau pe tronuri şi se uită undeva, la mare distanţă de pantele pe care ne chinuim, spre locul unde curbura Pământului le închide priveliştea. Printre ei, divinitatea supremă este zeul incaş al Soarelui, care putea să vadă întregul Pământ deodată, căci incaşii credeau că partea lipsită de soare a planetei era alcătuită doar din apă. O greşeală nu foarte mare, ţinând cont de mărimea Oceanului Pacific.

S-ar putea ca acesta să fie ultimul act al unei activităţi de explorare începute cu mult înaintea noastră, aşa că, într-un fel, am sentimentul că mă aflu în misiune; sunt sigur că Tupa şi Bradshaw simt acelaşi lucru. Izvorul e acolo pentru a fi găsit şi privit în firescul deplin al ivirii sale, unic doar pentru o clipă, cea a descoperirii. Apoi, va intra în istoria explorărilor, care este o cronică a trecerii.

Indiferent cât de insistent e căutată fiecare descoperire, efectul ei asupra omului este de a-l îmboldi să caute în altă parte.

Aşadar, ăsta e rolul nostru: să străpungem misterul, să înlăturăm obstacolul şi să contribuim la redirecţionarea energiilor exploratorilor spre alte ţinte. Este oare suficient? Merită osteneala? Trebuie să fie folositor într-un fel şi, ca dovadă, iată-ne pe tustrei gâfâind din greu în timp ce urcăm pantele.

Am cunoscut mulţi călători pe Amazon. L-am întâlnit cândva pe căpitanul-comandor George M. Dyott din marina regală, membru în Royal Geographic Society, un călător-scriitor serios şi pasionat, mai cunoscut prin încercarea de a-l găsi pe extravagantul colonel Percy H. Fawcett decât prin propriile expediţii. Dyott m-a primit în pragul uşii unei ferme ridicate undeva în jungla Ecuadorului şi mi-a vorbit din prag, fără să mă poftească înăuntru. Am văzut un bărbat cu un nas lung, înfipt între doi ochi apropiaţi, de o fixitate tulburătoare, un chip uscăţiv, cu pielea atârnând sub bărbie şi cu o mustaţă pleoştită. Imaginea unui văduv care nu se mai uitase în oglindă de câteva săptămâni. Purta haine de grădinar şi o pălărie ponosită de paie.

Ne găseam în anul 1966 şi aveam la mine numărul din National Geographic unde îmi apăruse primul reportaj; tocmai citisem o relatare a lui Dyott dintr-un număr din 1929,

despre vulcanii din Ecuador. G. M. Dyott, care nu-şi trăda cei optzeci şi şase de ani împliniţi, a rămas în uşă, sprijinindu-se într-o sapă lipicioasă din cauza noroiului din grădină, şi mi-a spus o poveste oarecum nebunească.

Cultiva arbori de coca şi, ca să le accelereze dezvoltarea, îi conectase la o sursă de şocuri electrice, pentru că era convins că electrificarea plantelor şi a solului avea să stea la baza unei agriculturi de tip nou. Trăia singur. Cât timp fusese plecat să-şi ridice corespondenţa de la Consulatul Englez din Quito, din casă îi dispăruseră cărţile şi memoriile din călătorii, inclusiv o sabie incrustată cu rubine, primită în dar de la un prinţ arab. Deşi a petrecut aproape o oră cu mine, iar cât timp am stat acolo mi-a citit o parte din reportajul despre Bolivia, apărut în National Geographic, mi-am dat seama că nu era deloc sigur că n-aş fi şi eu unul dintre jefuitori. L-am fotografiat la poartă, i-am trimis pozele mai târziu şi n-am mai auzit niciodată de el.

A murit în jungla Ecuadorului la nouăzeci de ani. Am fost obsedat de amintirea întâlnirii noastre, de sentimentul de singurătate şi risipire pe care mi-l provocase. A murit uitat, pe când Fawcett n-a mai fost găsit niciodată; totuşi, pe când erau în floarea vârstei, amândoi fuseseră vârfuri de lance ale acestei avangarde robuste şi iscoditoare care este explorarea.

Din cărţile lui Dyott, am prins străfulgerări a ceea ce descoperisem şi eu că era explorarea: cea mai însingurată şi trudnică plăcere. Încântarea în faţa unui loc descoperit în ultima sa clipă de mister. Însă nu e vorba numai de asta. E vorba şi de acea unică emoţie când un om, limitat şi efemer cum suntem toţi, se simte copleşit nu de ceea ce-a găsit, ci de lumea pe care-a lăsat-o în urmă, fără de care descoperirea lui ar fi lipsită de valoare. În clipa aceea se ascunde un sâmbure de altruism care are o stranie sincronizare cu triumful şi confirmarea.

Toate acestea compun motivaţia şi răsplata exploratorilor. Altminteri, de ce-ar renunţa la dragoste, la familie şi la toate celelalte împliniri pe care le abandonezi când porneşti de unul singur?

În căutarea a ceva pierdut dincolo de munţi. Ce fel de lume se va înfăţişa privirii tale după ce vei fi descoperit tot ce se află în spatele munţilor?

Bradshaw face semn să ne oprim ca să bem şi să mâncăm ceva în grabă.

E uimitor cât de obosit mă simt deja. Duc în spate o raniţă de cincizeci de livre 1, la fel ca Tupa, pe când a lui Bradshaw cântăreşte cam şaptezeci şi cinci. Chiar şi cortul ultrauşor are opt livre. Sacii de dormit, păturile, hrana, cratiţele, pioleţii, frânghiile, toate apasă pe curelele rucsacilor, făcându-i să ni se lase şi mai greu pe umeri, iar greutatea suplimentară ne îngroapă paşii în solul mocirlos. În plus, mai sunt şi aparatele de

fotografiat. Pe omoplatul drept simt presiunea unui trepied. Toate lucrurile de care n-aş suporta să mă despart îmi accelerează acum respiraţia şi-mi încetinesc mersul.

Cele zece minute trec ca tot atâtea secunde.

— Să mergem! strigă Bradshaw, ridicându-şi raniţa.

Trebuie să fac economie de energie. Inspiră, expiră.

Tupa respiră şuierat. Plăteşte pentru un an de mâncăruri cu untură la Lima.

Înaintară dând ocol lacului, până când Bronco-ul abandonat dispăru din vedere, după care îşi continuară drumul spre sud, trecând pe lângă alte câteva lacuri mici, dintre care pe unul Loren nu reuşi să-l găsească pe hartă. Victor îşi notă să trimită o viitoare echipă de teren ca să verifice dacă nu cumva era o apariţie de sezon; dacă nu era, trebuia el însuşi, în calitate de jefe de clasificacion, să-i afle numele atribuit de localnici sau să-i dea altul nou.

Se deplasau în lumina seacă a soarelui; mai sus, lucirea zăpezii avea să-i oblige să poarte ochelari de protecţie.

McIntyre îşi pusese mănuşi ca să-şi apere mâinile de arsurile soarelui, dar avea deja buzele crăpate, iar gâtul i se uscase atât de tare din cauză că respira pe gură, încât trebuia să-şi dreagă vocea de fiecare dată când vorbea. Chiar şi pentru un anotimp secetos, ariditatea terenului era extraordinară.

Loren continuă să scruteze pantele sterpe, comparându-le cu fotografiile aeriene pe care le examinase de-a lungul anilor şi amintindu-şi că acestea străluceau graţie prezenţei banchizelor şi a gheţarilor.

— Unde dracu' sunt gheţarii, Victor?

— Nu ştiu. A fost o vară lungă şi fierbinte.

— Ştiu asta. Dar gheţarii nu se topesc doar într-o singură vară.

Nota 1. O livră = 453,60 grame (n. tr.).

Unul dintre acele lucruri neînsemnate pe care îşi permisese să le facă Pământul, fără să le dea de ştire oamenilor. McIntyre trase aer în piept cu greutate şi-şi continuă mersul, cercetând acum priveliştea în căutare de lame sau de alpacale. Nu văzu niciuna. În timp ce mergeau, Muntele Minaspata, identificat drept locul izvorului de expediţia desfăşurată cu un an în urmă pe Amazon, se apropia de ei. Părea uscat şi uşor de suit, cu un gheţar mic chiar dedesubtul vârfului.

— Hai să-l escaladăm, sugeră Bradshaw, pentru ca nicio altă expediţie anterioară să nu poată obiecta că nu le-am călcat pe urme.

Te vedem noi mâine pe frânghie, fanfaronule, îşi spuse Loren.

— Ce rost are? replică el cu voce tare. Mâine o să urmăm cursul lui Apacheta; după câteva ore, vom fi pătruns în zona izvorului mai adânc decât oricine altcineva.

— Poate c-a venit vremea să-ţi faci cunoscută strategia, surâse Bradshaw.

— Păi...

Era un moment la fel de bun ca oricare. Se opriră toţi trei.

Simţind un zvâcnet plăcut în piept, McIntyre întinse harta elaborată de IMG, puse degetul pe punctul de confluenţă dintre Apacheta şi Carhuasanta, care se prelingeau din peretele cel mai îndepărtat al despărţiturii şi se uneau pentru a forma Lloqueta.

Acest cel mai îndepărtat perete îl preocupase atât de mult pe McIntyre, încât putea să-i traseze conturul pe hartă legat la ochi. Quehuisha, un pisc mic şi abrupt, de obicei troienit, se ridica în punctul cel mai vestic, iar zăpezile lui dăduseră naştere Apachetei. La jumătatea drumului de la izvor până la joncţiunea cu Carhuasanta, Apacheta strângea şi firicelele de apă ale altor trei subafluenţi minusculi. Din dreptul lui Quehuisha, Fâşia Continentală cotea spre est la vreo cinci mile în direcţia punctului ei cel mai înalt, care era vârful masivului Mismi. Carhuasanta, mlăştinoasă şi ezitantă, izvora de pe pantele lui Mismi. După Mismi, fâşia despărţitoare şerpuia spre est încă vreo patru-cinci mile, coborând spre un vârf inferior, Puma Chiri. Aceasta era limita fixată de McIntyre pentru investigaţiile lor.

— O să mergem în susul Apachetei până deasupra fâşiei despărţitoare, anunţă el.

Îi privi rapid pe ceilalţi doi, observă concentrarea care li se citea pe chipuri şi îşi drese vocea.

— O să escaladăm Quehuisha, apoi o să mergem pe întreaga creastă a acelei fâşii despărţitoare, cel puţin nouă mile...

— Scuză-mă, dar dacă mergem de-a lungul crestei, o să fie aproape douăsprezece mile, prezise Bradshaw.

— Nu contează.

Să fi fost la mijloc emoţia sau doar altitudinea ridicată?

Nu putea să-şi controleze respiraţia. Îşi drese vocea încă o dată.

— O să mergem douăsprezece mile, parcurgând fiecare porţiune acoperită cu zăpadă de-acolo de sus. Toate platourile înzăpezite, acumulările de gheaţă şi orice altă întindere de apă, indiferent de starea de agregare. Alea sunt cele mai îndepărtate întinderi de apă din toată Amazonia, aşa că acolo se află şi izvorul cel mai îndepărtat.

Îi zâmbi lui Richard Bradshaw.

— Dacă există vreun monopol pe zona izvorului, aşa trebuie procedat.

Se lăsă tăcerea, după care ceilalţi doi aprobară din cap.

— Isteţ, comentă scurt Bradshaw.

— Pare aproape uşor, întări Tupa.

— O să vedem cât e de uşor. Ar trebui să înfiinţăm o tabără de bază undeva de-a lungul Lloquetei, iar apoi să urcăm, fotografiind fiecare întindere importantă acoperită cu zăpadă. Probabil că Apacheta o să ne ia toată ziua de mâine.

Poimâine o să atacăm creasta propriu-zisă.

Urmă o clipă de emoţie nespectaculoasă. Uitându-se la hartă, fiecare dintre ei văzu peretele cel mai îndepărtat cu ochii minţii.

Apoi Loren împături harta. Inspiră, expiră. Expediţia se puse din nou în mişcare.

Ajunseră la Lloqueta în cursul după-amiezii şi o urmară până la confluenţa primelor două pâraie, Apacheta şi Carhuasanta. Ridicară tabăra pe un mic petic de iarbă, între o terasă de granit şi prelingerea discretă a Lloquetei. Loren măsură altitudinea: 5249 de metri, cu exact o jumătate de milă mai puţin decât Vârful Mismi.

Victor nu mai respira şuierat; ba mai mult, susţinând că era tan fuerte como un caballo de povara, “puternic ca un cal de curse", se hotărî să urce de-a lungul Apachetei şi eventual să verifice câteva dintre pâraiele mai mici. Richard schimbă o privire cu Loren. Se întâmpla uneori ca organismul oamenilor să se adapteze altitudinii şi iată că, dintr-o victimă care gâfâia tot timpul, Victor începuse să se transforme într-un sportiv neînfricat.

Fără raniţă, se îndepărtă aproape sprinten. Se întoarse după o oră şi le spuse că ţinuse dreapta la bifurcări, ca să meargă întâi pe cursul Ccaccansei şi apoi al Calomorocei.

Fusese oprit de nişte pereţi abrupţi de stâncă cu lespezi mari de piatră, depuse acolo cu mult în urmă de vreun gheţar. Mai departe nu putuse înainta, iar lungimea celor două pâraie era, conform aşteptărilor, nesemnificativă.

— O să fie şi mai palpitant pe Apacheta, glumi Richard.

Loren îl văzu că scoate o cratiţă acoperită din rucsac. O duse până la Lloqueta, o cufundă în apa rece ca gheaţa şi o fixă pe fund cu o piatră.

— Asta ce naiba mai e? întrebă Loren.

— Reţeta pentru o vrajă. O să vezi rezultatele mâine-seară, spuse englezul cu un surâs.

Odată cu soarele, toată căldura părăsi podişul, şi norişori de aer arctic începură să iasă din gurile şi nările celor trei bărbaţi.

În noaptea aceea, după ce se strecurară în corturi, Loren aprinse lanterna fixată pe frunte şi-şi făcu însemnările, apoi o stinse şi se lungi în întuneric, gândindu-se la uscăciunea exterioară a vremii. Exista, pe creasta peretelui despărţitor, un strat subţire de zăpadă, vizibil de-acolo, şi care, după ce se topea, trebuia să pornească undeva. Dar dacă totul se infiltra direct în solul uscat? Dacă legăturile lui cu pâraiele Lloquetei nu puteau fi văzute? În acest caz, rezultatele căutării ar fi mult mai puţin concludente. De asemenea, perioadele îndelungate de vreme secetoasă erau de obicei curmate prin căderi bruşte de zăpadă. Dacă ningea în timpul nopţii, era posibil ca zăpada să ascundă unele particularităţi esenţiale ale terenului.

Încercă să-şi spună că nimic din toate astea nu conta.

Porţiunea asupra căreia se fixase de-a lungul peretelui despărţitor era cea mai îndepărtată de gura Amazonului, iar zăpada de pe creasta ei constituia cel mai îndepărtat izvor.

Era simplu ca bună ziua. Şi totuşi, un corp de apă ca atare ar avea efectul unei încununări naturale a căutării, oferind o răsplată pentru întreaga expediţie şi pentru anii care o precedaseră.

Rămase treaz o vre'me, după care bâjbâi în întuneric după un flacon de aspirină. Oboseala şi altitudinea îi declanşaseră o durere de cap ascuţită.

14 octombrie

Dimineaţa, nu văd nici urmă de zăpadă proaspătă pe jos.

Ca să ne spălăm pe dinţi, trebuie să spargem crusta de gheaţă formată la marginea Lloquetei. Ne spălăm pe faţă, dar de bărbierit nici nu poate fi vorba. La micul dejun mâncăm fulgi de ovăz, biscuiţi, brânză din Lima şi fructe uscate, după care ne recapitulăm strategia. Urcăm pe cursul Apachetei până la peretele despărţitor; apoi, escaladăm Quehuisha şi găsim un loc să ascundem hrana şi echipamentul pentru

drumul de mâine de-a lungul crestei. O să fie o zi cu multe fotografii de făcut, de aceea o să iau în spinare trepiedul, un set complet de obiective şi cel puţin douăzeci de role de film. Richard are de gând să adune câteva mostre de minerale. Tupa vrea să verifice particularităţile de teren, identificându-le pe hartă. Ziua se anunţă relaxant intelectuală, numai că o s-o petrecem dincolo de limita aşezărilor omeneşti, în regiunile înalte, bântuite de soroche.

Cratiţa lui Bradshaw stă tot în apă. Îl întreb de rezultatele vrăjii.

— O să le vezi diseară, zâmbeşte el.

Curelele raniţei, apăsate de greutatea proviziilor pentru două zile, plus echipamentul, intră în umerii deja iritaţi după marşul de ieri.

Panta se dovedeşte abruptă, iar lumina soarelui puternică, silindu-ne să rămânem în pulovere, iar pentru o vreme doar în cămăşi.

Pe neaşteptate, un indian călare ni se iveşte în faţa ochilor, mânând din urmă două caravane de catâri. Când ne vede, nu-i vine să creadă, face ochii mari, se opreşte şi ne salută, la început în quechua, iar apoi în spaniolă.

Vine din cealaltă parte a peretelui despărţitor, din satul Madrigal, situat jos, în cheile râului Colea. Catârii lui duc în spinare saci de făină şi zahăr, un bloc de sare, un bidon de ulei comestibil din seminţe de bumbac.

Catârii continuă să coboare nesupravegheaţi, în timp ce Tupa scoate harta şi i-o arată. Nu cred că mai văzuse vreodată o hartă, dar confirmă numele majorităţii locurilor din regiune. Cu oarecare greutate, pricepe că ne îndreptăm spre Mismi şi ne arată cel mai înalt pisc de pe creasta lui prelungită, Choquecorao, care înseamnă “Funia de Aur".

Puma Chiri, aflat undeva departe, la capătul peretelui, se traduce prin “Leul de pe Muntele îngheţat".

Tupa le găseşte pe hartă. Indianul n-a urcat nici pe Choquecorao, nici pe Puma Chiri, dar când observă pioleţii legaţi de raniţe, dădu un sfat din proprie iniţiativă: Alia no hay ni oro ni plata.

Ceea ce înseamnă că “acolo sus nu există nici aur, nici argint".

Tupa încearcă să-i explice că nu căutăm aur sau argint. Indianul porneşte în galop după catâri, încercând să dezlege misterul celor trei domni de la oraş care-şi duc singuri bagajul pe drum în sus. Puţin mai târziu, Bradshaw arată cu degetul în urmă, în josul văii. Călăreţul singuratic e un punct mişcător colorat, ducându-şi catârii spre un ranchito aflat undeva pe flancul unui munte.

Ne vedem de drum. Inspiră, expiră. Pas cu pas.

Măsurând greutatea paşilor prin ecoul pe care-l simţim în tâmple. Umezindu-ne uscăciunea buzelor cu limbile aspre, care au un gust amar. Acum, creasta peretelui despărţitor este vizibilă şi albă. Vederea zăpezii e încurajatoare.

Măcar partea de sus a peretelui despărţitor nu e uscată.

Suntem arşi de soare, dar biciuiţi de un vânt rece, care nu întâlneşte niciun copac sau altceva flexibil pe care să-l răscolească anunţându-şi prezenţa. Îi auzim gemetele pustii care-şi schimbă direcţia. Am buzele foarte crăpate, iar palmele parcă îmi sunt din pergament. Îmi scot căciula de lână şi părul îmi pocneşte din cauza uscăciunii prin care parcă circulă curent electric.

Acum ne aflăm mai sus decât nouăzeci şi cinci la sută dintre fiinţele Pământului, iar jumătate din atmosfera lui de protecţie se găseşte sub noi. Prin urmare, suntem expuşi bombardamentului electromagnetic sporit de dincolo de cupola albastră a cerului. Îmi amintesc de vizitele făcute la Cosmic Ray Laboratory de pe Muntele Chacaltaya, în Bolivia. Chiar deasupra laboratorului se afla teleschiul care-i ducea pe vizitatori peste zăpezile eterne, la doar nouăzeci de minute de locuinţa mea din La Paz. Tehnicienii laboratorului instalaseră detectori pretutindeni pe munte, în jurul laboratorului. Aceştia măsurau impactul razelor gamma rezultate din exploziile cosmice care avuseseră loc la ani-lumină de sistemul nostru solar.

Acele particule incredibil de mici sunt foarte rare, însă când apar, de obicei sub forma unei averse, ne străpung organele interne, inima şi creierul, şi pătrund la sute de metri în pământ. Se crede că radiaţiile produc modificări genetice. Oamenii de la munte sunt mai expuşi radiaţiilor decât cei de la şes. Oare evoluţia acestor oameni este mai rapidă?

Mintea mi-o ia razna. E cel mai bun lucru ca să uit oboseala, durerea curelelor care-mi sapă în carnea de pe umeri, setea. Bănuiesc că acum gândesc ca un indian, permiţând tuturor lucrurilor din Univers să se conecteze între ele. Conexiunile cel mai greu de stabilit par şi ingenioase, şi plauzibile. Lumea şi mintea sunt una şi aceeaşi.

Tot meditând la impactul genetic al ploii cosmice asupra oamenilor care trăiesc aici, mă împiedic. Sunt obosit sau îmi lipseşte o genă care să-mi programeze picioarele să se ridice suficient încât să nu se poticnească?

Cred că e mai uşor să dai vina pe o rază galactică decât să recunoşti că un organism de cincizeci şi patru de ani poate avea momentele lui de şovăială.

Lată de vreo şaizeci de centimetri, albia Apachetei, pe mijlocul căreia se scurge un firicel lichid, pare să cerşească ploaia. Descoperim că iese anevoie dintre două maluri întinse şi prunduite, deasupra cărora se vede creasta peretelui despărţitor. O parte din

zăpada topită de pe creastă se infiltrează pe sub malurile acoperite cu prundiş şi reapare sub forma unui pârâiaş. Nu prea am ce să fotografiez, cu excepţia câtorva steiuri cu ţurţuri care atârnă deasupra pietrişului. Unii ţurţuri sunt lungi de peste trei metri. Îl pozez pe Tupa lângă unul dintre ei, având emblema IASG la picioare.

— Poţi să-l consideri un ultim ochi de apă, glumeşte el.

Ajungem la creastă şi iată şi apacheta, un morman piramidal de pietre votive, cu o înălţime de doi metri şi cu o cruce primitivă din lemn ridicându-se oblic din vârful grămezii.

Aproape fiecare trecătoare înaltă din Anzi are o apacheta şi multe sunt străvechi. Adunarea pietrelor aducătoare de noroc ar putea oferi cifra minimă a celor care-au urcat până aici. Însă nu toţi adoratorii adaugă pietre. Ofrandele mai puţin rezistente includ lumânări, jumătăţi de ţigări, cocoloaşe de frunze de coca mestecate sau fire de păr smulse din sprâncene.

Fiecare dintre noi adaugă un pietroi grămezii — avem nevoie de tot norocul pe care-l putem obţine. Un vânt nesuferit începe să bată dinspre cheile râului Colea, aşa că, ferindu-ne de el, ne aşezăm lângă apacheta, ca să mâncăm de prânz şi să ne odihnim. Apoi, fără raniţe, Bradshaw şi cu mine suim pe Vârful Quehuisha, el luând-o voiniceşte înainte cu trepiedul meu, eu urmându-l precaut, cu aparatul de fotografiat şi obiectivele.

Din vârf, ne uităm în jos, unde, la câteva mii de metri, se află valea râului Colea. Dincolo de ea, dăm cu ochii de El Mişti, conul care se profilează deasupra Arequipei şi despre care ne vine greu să credem că se găseşte doar la şaizeci de mile sud. Pe urmă, privim spre nord-est şi-l localizăm pe Minaspata.

— Am înaintat foarte mult pe cursul apei, spune Richard emoţionat.

Apoi ne uităm spre est, de-a lungul crestei pe care avem de gând să mergem mâine. Este luminată de platourile înclinate, înzăpezite.

E greu de descris ce simt. Zăpada aceea trece în pâraiele care se varsă în Lloqueta. Văd deja izvorul. Tot albul pe care-l zăresc acolo face parte din izvorul Amazonului.

Măsurat de aici până la gura de dincolo de Belem, fluviul ar avea o lungime totală de aproape patru mii două sute de mile.

Coborâm unul după altul din vârf şi ne întoarcem la apacheta, unde l-am lăsat pe Tupa. Încă avem timp să mergem spre est, ceea ce şi facem, respirând anevoie.

Acuitatea mintală mi-a scăzut, dar continui să fac poze, reglând expunerea ca să mă asigur c-o să am totuşi câteva fotografii cumsecade. În cele din urmă, ajungem la un stei unde zăpada dispărută sau un izvor secret au dat naştere unei perechi de ţurţuri

enormi, unul de peste trei metri, celălalt de aproape şapte. Au rămas încremeniţi în josul laturii negre a stâncii.

Imaginea cascadei îngemănate de la izvorul lui Javari îmi licăreşte în minte; preţ de o clipă, trăiesc sentimentul magic că toate se leagă între ele.

Victor încearcă să rupă o bucată din acele uriaşe lacrimi de gheaţă, dar renunţă. Ţurţurii vechi sunt tari ca granitul.

— Uite-ţi cel mai îndepărtat ochi de apă, în stare solidă, glumeşte el din nou, iar eu îi mai fac o poză cu emblema IASG la picioare.

Soarele începe să coboare. Găsim, sub o lespede mare de stâncă, o crăpătură unde ne lăsăm echipamentul, frânghiile şi ceva mâncare. Pornim în jos fără raniţe, iar Bradshaw, deşi încărcat cu mostrele de rocă, ne lasă în urmă după puţin timp.

Mai târziu

Victor şi cu mine ajungem la tabără în două ore.

Îl găsim pe Richard fierbând ceva la flăcările albastre ale plitei lui cu propan. Îl întreb ce găteşte; îmi ignoră întrebarea, dar, când fac un pas în lături, văd cratiţa pe care-o ascunsese în râu. Deşi simţul mirosului aproape că nu mai funcţionează la altitudinea asta, Tupa adulmecă o aromă ancestrală, fiindcă se aşază în patru labe ca să fie mai aproape de cratiţă.

— Un banchet incaş! anunţă el.

După câteva minute, Richard ne pune în farfurie mâncarea de carne cu cartofi pe care chiar acum mii de oameni de la munte o gătesc sau o consumă peste tot în Anzi.

— E mai bun decât o cină la Palatul Buckingham, spune el râzând şi duce la buze o ceaşcă plină cu o băutură groasă şi fierbinte pe nume api.

Api se prepară din kaniwa, una dintre cele mai hrănitoare cereale (conţine optsprezece la sută proteine).

Kaniwa creşte până la cinci mii de metri pe terenurile stâncoase, supravieţuieşte paraziţilor, îngheţurilor şi căderilor de zăpadă, şi chiar îşi autoregenerează seminţele. Când recoltele sunt la pământ, ea constituie supravieţuirea fermierilor andini. Carnea şi cartofii sunt charqui, picioare de lamă puse la uscat, şi chuno, cartofi deshidrataţi, uscaţi la soare după ce li se stoarce zeama.

Nu sunt mare amator de chuno, dar în bezna acestui munte pustiu, unde singurele sunete sunt susurul celui mai îndepărtat afluent al Amazonului şi trosniturile gheţii care se formează şi se sparge din nou pe marginea lui, masa asta e perfectă. Mănânc şi mă simt la fel de aproape de esenţa lucrurilor ca atunci când mă aflam în junglă, alături de indienii mayoruna.

Recapitulez în minte realizările noastre de până acum. Am urcat pe cursul lui Apacheta până la izvor, ca să nu mai vorbim de pâraiele mai scurte, care fuseseră deja verificate de Victor. Celălalt afluent care merită să fie controlat este Carhuasanta; o să-l explorăm coborând dinspre peretele despărţitor, pentru că izvorăşte chiar de sub creasta lui Mismi. În după-amiaza asta, odată urcaţi pe Quehuisha, am ajuns deja mai departe de gura de vărsare a Amazonului decât la expediţiile anterioare, însă pentru o imagine completă a zonei izvorului, tot trebuie să parcurgem şi cele douăsprezece mile de-a lungul peretelui despărţitor.

Un drum greu. Trebuie să ne culcăm devreme.

Ce gând minunat. Mâine.

9. Lacul

15 octombrie 1971

Se trezi din cauza unor bubuituri de tun. Încercând să tragă aer în piept, se ridică brusc în capul oaselor, simţind cum puntea vasului american Charleston se zguduia sub el. Potrivea direcţia salvelor bateriei principale de cincisprezece centimetri, trimiţând proiectile de 105 livre spre japonezii pitiţi în portul Chichagoff, în timpul Bătăliei de la Attu. În scurt timp, aveau să năvălească într-o şarjă sinucigaşă o mie de oameni strigând “Japonezii beau sângele ca pe vin". Totuşi, era în continuare înfăşurat în sacul de dormit şi, în ciuda canonadei, auzea şi sunete mai blânde, cum ar fi clipocitul Lloquetei. Marinarul Tupa se ridică în patul de cazarmă, nu în uniformă, ci în parka 1 de rezervă a lui McIntyre, şi o rază roşie de lumină se transformă dintr-o reflexie a bătăliei în fasciculul luminos al lanternei lui Richard, aţintită spre materialul roşu al cortului.

— Temblor! urlă McIntyre în spaniolă.

— Mas que temblor; es un senor terremoto! strigă Tupa.

Nu e doar o hurducătură, e cutremur în toată regula!

Amândoi auziră încă o bubuitură din adâncuri, după care îl simţiră venind dinspre nord şi răspândindu-se în jos, de parcă s-ar fi folosit de peretele despărţitor ca de un jgheab

de scurgere. Avură loc două trepidaţii extrem de puternice — atât de puternice, încât McIntyre aproape că se trezi azvârlit la loc pe sacul de dormit.

— Ieşi de-acolo! strigă Bradshaw fără să se-agite. E bine să te ţii departe de proeminenţa stâncii.

Îşi veniră în fire şi se furişară în întunericul îngheţat de afară. Se produseră alte câteva trepidaţii, dar mai slabe.

Loren se gândi la catastrofa care distrusese piscul nordic Huascaran. Milioane de tone de gheaţă şi granit zdrobindu-se cu două sute de mile pe oră de oraşul Tungay. Sute de alunecări de teren pretutindeni în regiunile centrale din Peru. Zeci de mii de victime.

Rămaseră pe loc înconjuraţi de munţi, aşteptând hotărârea Pământului. Şi bubuiturile încetară.

— Asta a fost, spuse Bradshaw.

Loren se uită la ceas; limbile lui luminoase arătau trei şi treizeci şi patru de minute noaptea. Se întoarse spre Tupa: scoasă din întuneric de raza lanternei, figura lui semăna şi mai mult cu a unui incaş.

— Vrei să mai tragi un somn?

— Ce somn? bombăni Tupa. Să mergem. Zeii au vorbit.

Nota 1. Pulover îmblănit, purtat în regiunile arctice (n. tr.).

Fură gata în două ore — destul de repede, ţinând cont de altitudine şi de faptul că se pregătiseră într-un întuneric aproape deplin. Din modestele lor provizii alimentare, preparară micul dejun, pe care McIntyre se simţi incapabil să-l mănânce; bău, în schimb, o cană de Jell-O 1 lichid şi fierbinte. Pe urmă închiseră corturile şi se aşternură la drum, McIntyre primul, Bradshaw ultimul, iar Tupa la mijloc.

Urcaseră deja jumătate din distanţa pe care-o aveau de parcurs în susul Apachetei şi încă era întuneric, dar faptul că urcaseră pe aceeaşi potecă şi cu o zi înainte se dovedi de ajutor. Pământul uscat trosnea, sfărâmându-li-se sub picioare, aidoma crustei unei planete îngheţate. Aveau să urmeze acest drum până pe la 5700 de metri, după care aveau să cotească la stânga, atacând peretele despărţitor propriu-zis.

Zorile andine se iviră cu stratificarea caracteristică piscurilor, profilându-se unele pe fundalul altora. Ca o injecţie cu energie, lumina soarelui transfigura peisajul,

preschimbând într-o clipă porţiunile înzăpezite din albastru în trandafiriu. La aproape 5.700 de metri, plămânii celor trei bărbaţi trebuiau să depună o activitate de două ori mai mare pentru asigurarea cantităţii normale de oxigen. Urcară trecând pe lângă alţi ţurţuri, iar pe urmă pe lângă o cortină de gheaţă care atârna dintr-un colţ de stâncă în dreptul unei despicături verticale. În interiorul despicăturii, alimentând umiditatea cortinei de gheaţă, muşchiul închis la culoare învăluia peretele cu o luxurianţă sumbră. Tupa se opri în faţa lui într-o poză de conchistador, iar Loren declanşă aparatul de fotografiat.

Zăpada era puţină, cu excepţia vârfurilor, şi totuşi, oriunde se uitau, gheaţa împodobea orice fisură dintre stânci. Pe chipurile lor, lumina soarelui bătea deja prea puternic, însă la umbră aerul era extrem de rece. Exact după trei ore de la părăsirea taberei de bază, ajunseră în fine la micul vârf care marca crăpătura unde lăsaseră frânghia, hrana şi celelalte aparate de fotografiat.

Una peste alta, se treziseră şi îşi începuseră activitatea de cinci ore, dar încă aveau în faţă o întreagă zi de lucru.

Victor şi Richard organizară o masă din mers, dacă i se putea spune aşa, la nouă fără zece dimineaţa. Loren încercă să mănânce, însă nici de data asta nu reuşi. Îşi luă aparatele de fotografiat şi porni de-a lungul crestei, recunoscător luminii soarelui şi făcând poză după poză. Era posibil ca norii să întunece după-amiaza. În cele din urmă se opri, sprijinit în piolet şi gâfâind, până când Victor şi Richard îl ajunseră din urmă.

Se îndreptară spre Mismi în aceeaşi formaţie, Loren primul, Victor la mijloc, iar Richard pe post de ariergardă.

Nota 1. Desert gelatinos având de obicei aroma şi culorile diferitelor fructe (n. tr.).

La stânga lor exista foarte puţină zăpadă, dar, indiferent de cantitate, aceasta curgea în direcţia Amazonului imediat după ce se topea. Pe măsură ce înainta, McIntyre continua să caute şi alte locuri acoperite cu zăpadă, aflate în faţă; ele erau puţine şi neînsemnate, dar suficiente pentru a arunca un fel de capă zdrenţuită peste piscurile cele mai înalte. Unele se găseau chiar pe peretele despărţitor, ca nişte valtrapuri.

Prin mijlocul lor trecea o frontieră gravitaţională mai reală decât nevăzutul Ecuator. Ceea ce aluneca spre stânga avea să ajungă în Amazon; ceea ce aluneca spre dreapta avea să ajungă în Pacific.

La est, dincolo de cele mai apropiate porţiuni înzăpezite, McIntyre văzu alte creste, piscuri, platouri acoperite de zăpadă şi căciuli de nea care făceau peretele despărţitor uşor de distins. Nu se zărea nici urmă de nor pe cer. Acesta era ca de cobalt, vântul

sufla în rafale repezi, iar vitalitatea strălucitoare a priveliştii îl ameţea la fel de tare ca înălţimea.

Lucirea luminii soarelui devenea nemilos de puternică.

Loren îşi puse ochelarii închişi la culoare. Acum nu le mai rămăsese decât să meargă douăsprezece mile de-a lungul peretelui despărţitor şi alte câteva la coborârea pe cursul subţire şi mlăştinos al Carhuasantei.

Pentru că zăpada era atât de puţină, nu avură nevoie de funie, însă efectuarea fotografiilor îi încetini destul de mult.

Ori de câte ori se oprea Loren, trebuiau să se oprească şi ceilalţi. Savurând cele câteva clipe de răgaz, Loren apăsa pe butonul unuia dintre aparate, după care mergea mai departe cu eforturi extrem de mari. Richard profita de opriri ca să adune pietre şi, câteodată, să taie mostre cu pioletul.

Tupa, mai puţin exuberant decât cu două zile în urmă, părea recunoscător pentru fiecare pauză. Hărţile, întinse şi împăturite la loc în permanenţă, începuseră să se rupă de-a lungul îndoiturilor. Pas cu pas, centimetru cu centimetru, terenul li se desfăşura sub picioare, iar cercetarea lor amănunţită nu scăpa din vedere niciun petic de zăpadă.

Bradshaw, întotdeauna cel mai energic, încercă să facă o glumă pe seama izvorului:

— Asta o să-i convingă pe oameni că nu-i vorba despre o pară de duş fixată între două stânci de unde ţâşneşte apa.

Loren găsi resurse să zâmbească. Schimba rolele de film una după alta, în timp ce fruntea îl mânca, buzele îi sângerau, iar rădăcina nasului parcă era carne vie, după trei zile de lumină andină orbitoare. Limba i se plimba neîncetat pe cerul gurii uscate. În loc să lase urme de paşi pe zăpadă, bocancii i se zgâriau de stânci şi trebuia să aibă grijă să nu se lovească la glezne de marginile lor ascuţite. Cum nu era nevoie de frânghie, formaţia se răsfirase. În cele din urmă, Bradshaw propuse o oprire, după care sublinie că trecuse de unsprezece şi încă nu efectuaseră cea mai mare parte a traversării.

— Îmi pare rău că se pierde atâta timp cu pozele, dar nu pot fi omise, răspunse McIntyre. Până acum n-a mai fotografiat nimeni porţiunea asta a peretelui despărţitor.

— Atunci, hai să-l ocolim pe Mismi pe partea unde se află Colea. O să ajungem la Puma Chiri, iar apoi o să ne-ntoarcem pe partea cu Amazonul, propuse englezul. În felul ăsta, n-o să trebuiască să-l înconjurăm pe Mismi de două ori. O să-l escaladăm, oricum, la înapoiere.

— E-o idee bună, spuse Tupa. Putem să ne odihnim pe Puma Chiri, iar pe urmă să facem cale-ntoarsă pe partea cu Amazonul ca şi până acum, pas cu pas şi fără să pierdem nici unul dintre lacurile formate de zăpadă.

Chipul îi era ridat de oboseală. McIntyre îşi învinse un fior de nelinişte: în calitate de autentificator oficial al expediţiei, Tupa trebuia să fie în formă pentru validarea oricăror elemente noi pe care le-ar fi putut descoperi. Aprobă din cap.

Membrii expediţiei se împleticiră în jurul laturii dinspre Colea a lui Mismi şi deodată dădură cu ochii de o întindere acoperită cu ceva care semăna cu nişte capcane pentru tancuri din al Doilea Război Mondial, dăltuite în gheaţa albă, strălucitoare.

— Penitentes, murmură Tupa din spatele lui Loren.

Până atunci, Loren mai văzuse penitentes doar o dată, în Anzii Argentinei. Semănau cu nişte adoratori uriaşi înveliţi cu linţolii albe, având între un metru douăzeci şi trei metri înălţime. Ciopliţi de vânturi, erau greu de tăiat chiar şi cu Pioleţii. Expediţia înainta strecurându-se printre siluetele lor acoperite de glugi. Avantajul era că nu puteai să aluneci şi Să te rostogoleşti în josul unei pante împânzite cu penitentes, iar cei mai mulţi erau prea vechi pentru a fi fost distruşi de avalanşe.

Trecând pe lângă un exemplar de aproape un metru cincizeci, Loren încercă fără succes să-i facă ţăndări vârful cu pioletul, ca să-l sugă şi să-şi potolească setea. Totuşi, ceea ce simţea nu era sete propriu-zisă, ci mai degrabă o comandă a minţii de-a nu nesocoti nevoile vitale ale organismului, acum, când semnalele lui de supravieţuire erau dereglate de hipoxie.

Trecuseră opt ore de la acea singură ceaşcă de Jell-O şi încă nu-i era foame. Într-un buzunar avea un baton de ciocolată şi amâna, din ce în ce mai periculos, clipa când avea să-l mănânce. Interiorul nărilor îi era atât de uscat, încât fiecare inspiraţie îi provoca usturimi. Umerii i se transformaseră în mase de muşchi şi ţesuturi învineţite. Lumina era atât de puternică, încât era obligat să-şi îngusteze privirea chiar şi îndărătul ochelarilor de soare. Ori de câte ori schimbau relativa protecţie a unui perete cu spaţiul deschis al unei culmi, vântul devenea muşcător de rece.

Obosit, dar fără să se plângă, Tupa rămânea mereu în urmă. Încărcat în continuare cu raniţa cea mai grea a echipei, Bradshaw ţinea sub supraveghere evoluţia însoţitorilor săi.

Grija pentru Tupa îl făcea pe McIntyre să fie mai puţin preocupat de sine; acum însă, chiar şi Richard se mişca mai încet. Erau trei oameni osteniţi, încordaţi din pricina înălţimii şi a foamei, şi care încă nu dăduseră cu ochii de ceea ce căutau. Un pas, un altul şi încă unul — continuau să meargă. Un pas, un altul şi încă unul.

Încet, Puma Chiri, “Leul de pe Muntele îngheţat", începu să-şi ridice capul în faţa lor. Le îndură paşii cât timp îi urcară ceafa îngheţată, după care-i ţinu pe coroana lui de gheaţă pentru vreo cincisprezece minute de odihnă.

Abia atunci îşi dădură seama cât erau de vlăguiţi — până şi Bradshaw părea bucuros de popas. Loren se aşeză şi privi spre piscurile din jur, care i se păruseră stranii şi fără noimă.

Rămase aşa, cuprins de un fel de ameţeală, incapabil să realizeze la ce se gândea. Îşi aminti câteva lucruri oarecum importante şi le uită instantaneu, iar în cele din urmă făcu un efort de memorie şi aduse înapoi imaginea batonului de ciocolată. Poate că-i prindea bine dacă-l mânca acum. Însă iarăşi uită imediat de el, fiindcă mâna nu i se îndreptă spre buzunar ca să-l scoată, iar el nu luă nicio hotărâre despre ce trebuia făcut ca de-acum încolo să nu mai uite. Rămase mai departe în aceeaşi poziţie, gândindu-se nelămurit la tinerii incaşi care stătuseră cândva exact ca el, cu ţeasta transformată într-o cutie din care ieşeau aburi, până când adormiseră din cauza frigului. Apoi făcu un efort de voinţă şi izbuti să se concentreze asupra lui Tupa, care vorbea cu Bradshaw.

— Epuizarea poate provoca ea singură halucinaţii, spuse Tupa, ca răspuns la o afirmaţie a lui Bradshaw.

Bradshaw se declară de acord, comentând pe urmă că, dat fiind că nici unul dintre ei nu fusese atins în mod serios de soroche, organismele li se adaptaseră cu succes, după toate probabilităţile, deşi, cu fiecare oră în plus, trebuiau să se teamă de efectele epuizării. Apoi, aminti de unii alpinişti care văzuseră copaci şi drumuri pe piscurile sterpe, sau utilaje grele acolo unde nu le-ar fi putut transporta niciun elicopter, întrucât aerul era prea rarefiat pentru paletele circulare. McIntyre încercă să rămână treaz, dar se lăsă luat de val cu ochii deschişi. Se trezi din nou gândindu-se la un uriaş şuvoi de lumină şi îşi aminti că citise despre el într-o relatare a unui explorator francez din secolul al nouăsprezecelea, care pornise într-o călătorie cu balonul şi rămăsese singurul supravieţuitor dintr-o echipă de trei, victimă a unui acces puternic de hipoxie la 8300 de metri.

Omul simţise o amorţeală extraordinară, dar în rest nu avusese de suferit; dimpotrivă, îl încercase o mare bucurie interioară care, aşa cum singur afirmase, era rezultatul unui uriaş şuvoi de lumină care-l inundase. Ar fi ajuns pe pământ sub forma unui corp neînsufleţit, ca şi ceilalţi doi aflaţi în nacela balonului, dar un reflex îi permisese să-şi mişte mâinile şi să evacueze o parte din hidrogenul balonului, făcându-l să coboare încet la sol.

Pe vremea aceea, oamenii nu ştiau nimic despre efectele lipsei de oxigen asupra creierului şi doar în felul ăsta aflaseră. Edemul cerebral, dilatarea creierului, începea cu un simptom nespectaculos, durerea de cap. Loren îşi aminti de batonul de ciocolată şi

de faptul că se aflau la o altitudine de şase mii de metri. Soroche putea veni dintr-o clipă în alta, însă moartea instantanee părea improbabilă. Din nou stăpân pe propriile simţuri, privi în jur şi văzu mai întâi chipul lui Tupa, slăbit de încordare şi de lipsa de hrană, iar apoi profilul lui Richard: englezul se uita într-un punct anume, stând în bătaia vântului, în timp ce o şuviţă ieşită de sub borul pălăriei de fetru îi flutura pe frunte.

Doar oboseala, îşi spuse McIntyre. Fără vomă, palpitaţii violente, anxietate şi asfixiere. Se hotărî să mănânce mai târziu ciocolata, rezistă dorinţei de a-şi lua pulsul şi se ridică exact când Bradshaw strigă:

— Să mergem.

Coborâră de pe “Leul de pe Muntele îngheţat" şi făcură cale întoarsă, având grijă ca bazinul să rămână în dreapta, la vedere tot timpul.

Partea dinspre Amazon avea mai puţini penitentes; în schimb, îi întâmpina pe exploratori cu turnuleţe de stâncă galbenă şi fragilă, mult mai înşelătoare fiindcă se sfărâmau uşor şi puteau duce la prăbuşiri îngrozitoare. Se apropiară pas cu pas de Mismi, un masiv impresionant, din care piscul Choquecorao se înălţa ca un chip întunecat deasupra a doi umeri laţi. Versanţii îi erau îmbrăcaţi cu un strat subţire de zăpadă ca o mantie lungă şi albă.

Începură escaladarea lui Mismi pe la două şi jumătate.

5930 de metri. 6000 de metri. Loren simţi cum i se dilata inima în piept. Totuşi, fără greaţă. Se auzeau gâfâieli din belşug, dar continuau să urce repede pentru această altitudine. Fără ameţeli şi fără zvâcnirea tâmplelor. 6020 de metri. Loren privi spinarea lui Tupa. Se mişca greoi în faţa lui, o dovadă masivă de prezenţă umană profilându-se pe povârnişul muntos, întunecat şi brăzdat de fâşii de zăpadă. Făcea apel la resursele cele mai profunde şi cel mai puţin folosite, descurcându-se de minune. Ţine-o tot aşa, mare incaş, îi spuse el afectuos în gând.

Încercă din nou o ameţeală uşoară. Preţ de o clipă, îşi simţi capul ca pe o structură de plumb care-l trăgea în jos.

Imediat după aceea, nu şi-l mai simţi deloc. 6033 de metri.

Mai puţin de jumătate din presiunea de la nivelul mării.

Fusese şi la altitudini mai mari. În 1963, medicii militari de la baza aviatică Wright-Patterson din Daytona, Ohio, îi verificaseră adaptarea după cinci ani de viaţă în La Paz la patru mii de metri. Îl instalaseră într-o cameră din care aerul fusese aspirat încetul cu încetul pentru simularea creşterii de altitudine, iar în timp ce “urca spre cer" îi ceruseră

să-şi consemneze procesul pe hârtia unei mape galbene de corespondenţă. Lucrurile păruseră a merge bine pe urmă...

— Daţi-l jos, se auzise un ordin în interfon.

— Cum? spusese el, uitându-se la hârtia galbenă. Staţi puţin, totul e-n regulă.

Aerul pătrunsese în cameră şuierând. Îşi făcuseră apariţia doctorii. Înţepenise la altitudinea simulată de 8670 de metri, creionul i se oprise la jumătatea unui cuvânt, iar ochii îi rămăseseră larg deschişi, fără să vadă nimic. Dar când se întâmplase asta? Nu-şi amintea absolut deloc că-şi pierduse cunoştinţa şi că şi-o recăpătase pe loc.

— Te îndreptai spre o moarte rapidă, îi spusese un doctor. Aşa procedăm şi cu piloţii pe care-i facem să devină inconştienţi ca să le intre în cap că leşinul din cauza hipoxiei se produce fără avertisment. Piloţii care zboară fără mască de oxigen la peste patru mii de metri îşi pierd cunoştinţa şi nici nu-şi dau seama. Norocoşii o mierlesc înainte de prăbuşirea avioanelor. Ghinionştii nu simt nicio durere.

Anii din La Paz reprezentaseră o pregătire de nădejde. La Paz era cea mai înaltă capitală din lume. Avea un regiment de pompieri a cărui principală activitate o constituiau marşurile cu ocazia paradelor din zilele de sărbătoare, ţinând cont că într-un aer atât de sărac în oxigen era greu să ţii până şi un chibrit aprins.

Privi în urmă. Bazinul părea să se afle la o distanţă nesfârşită. În faţă, Tupa şi Bradshaw se căţărau cu încăpăţânare.

Din când în când, se porneau rafale aspre de vânt şi era de mirare cum de ele nu reuşesc să azvârle acele fragile siluete omeneşti înapoi în genune.

Loren continuă să se gândească la modul cum îşi pierduse cunoştinţa la Daytona, dispărând într-un ungher secret al timpului şi apoi întorcându-se. Timp fără conştiinţă. Însă timpul omenesc exact asta era, conştiinţă. Iată o cugetare care părea plină de tâlc.

I se părea că nu avea să mai ajungă niciodată în vârf.

Într-un târziu, puseră piciorul pe o culme atât de înaltă, încât dădea impresia că ţinea sub control toată lumea de undeva de sus. Se aflau deasupra Funiei de Aur.

Loren se aşeză pe o stâncă, zgâriind cu bocancii vârful unei limbi de zăpadă lungă şi îngustă. Privind spre nori, văzu priveliştea superbă a piscurilor şi a culmilor care adăposteau la mijloc bazinul Cailloma. Pâraiele care se vărsau în Lloqueta păreau nişte dâre lungi şi întunecoase pe podişul gălbui, însă Loren le ştia acolo, adevărate şi permanente.

Muntele Huagra se desluşea undeva departe, spre nord-vest, ca un mamut prea lent ca să-şi mai prindă turma din urmă.

Minaspata se înălţa mai aproape, dar şi până la el mai era destul de mers. Totul părea proiectat la dimensiuni imperiale.

Loren îşi imagină ce se întindea dincolo de munţi.

Văzu învolburarea cursurilor superioare prin canioanele de smarald, răsfrângerea şuvoaielor pe câmpiile lascive şi înaintarea cursului principal încărcat cu aluviuni, a cărui răsuflare umedă sugea cerul, trăgându-l în jos şi transformându-l în propria mască, de oxigen şi de aburi suspendaţi, a Amazonului. Din totalul mereu crescător al speciilor faunistice ale Pământului, cel puţin o jumătate de milion trăiau aici, printre, poate, la fel de multe soiuri de plante. În zbor, în pământ, găurind coaja copacilor, ascunzându-se în băşici practicate în rădăcini, înotând, săpându-şi vizuini, înmulţindu-se în sol, în aer şi în apă, dând naştere la coconi, la muguri şi la fungi, fluviul devenea viaţă în toate expresiile sale posibile. Totodată, el reprezenta moartea care pândea sub nenumăratele chipuri, de la cele mai rapide şi curate la cele mai urâte. Iar la începuturile lui se aflau o sumedenie de petice înzăpezite; el însuşi le stătea acum undeva în preajmă, imaginându-şi cum fluviul din faţă curgea, primindu-şi ploile, clipocind, inundând, zămislind şi iradiind lumină.

Nu simţi vreo dezamăgire, ci un gol brusc, o dispariţie a aşteptărilor. După ce se gândise atât de mult la această clipă, acum i se oferea tot ceea ce anticipase şi visase; mai puţin şi în acelaşi timp mai mult. Apoi îl cuprinse o bucurie tăcută, umilă.

Lângă el, Richard şi Victor comparau altimetrele şi făceau media.

— Şase mii o sută, spuse Tupa.

— Cu peste o jumătate de milă mai înalt ca Matterhorn, dar cu o ascensiune mai uşoară, nu, Loren? întrebă Bradshaw râzând.

Loren nu găsi puterea să-l informeze pe Bradshaw că nu urcase niciodată pe Matterhorn. Vlăguit, se gândi că era cu doar opt ani mai în vârstă decât când îl testaseră la laboratorul aviatic de mare altitudine.

Richard sui până în vârful turnuleţului ca să înfigă un mic steag de douăzeci de centimetri. Aflaţi într-un locşor puţin mai sigur pentru păstrarea echilibrului, Loren şi Victor desfăşurară cele două steaguri în miniatură, cel american cu steluţe şi cel peruvian roşu-alb-roşu.

Arborarea drapelului era un ritual foarte îndrăgit de alpinişti, dar dura câteva secunde, întrucât cei care-l fluturau erau de obicei istoviţi. Venise rândul fotografiilor. Tupa

scoase emblema IASG mare cât un scut, o rezemă de stâncile de la picioarele lui Loren, iar Richard îl poză. Apoi Loren îi fotografie pe Richard şi pe Victor. Urmă imortalizarea locului. Loren îşi instală trepiedul şi îngrămădi roci în jurul picioarelor lui ca să le fixeze mai bine, simţindu-le cum se mişcau în bătaia vântului. Îl durea capul cumplit. Montă obiectivul cel mai scurt, de 20 mm, care acoperea un sfert din orizont, încercând să prindă întregul bazin Cailloma. Toate firicelele pornite din nenumăraţi ţurţuri se uneau acolo, dând naştere Apurimac-ului. Îşi lipi ochiul de vizor, văzu bazinul sterp, vârful alb al lui Huagra în depărtare, abia desluşit, şi în clipa aceea observă o scânteiere pe suprafaţa obiectivului.

Clipi des, aşteptând ca imaginea să dispară, însă ea continuă să sclipească. Loren îşi îngustă ochii pentru a zări ce se afla acolo, jos, în partea inferioară a obiectivului, şi drept înainte: valea celui mai lung pârâu, Carhuasanta.

Pe urmă îl văzu, la peste trei sute de metri sub el, aproape ascuns în mijlocul unui câmp de penitentes. Un iaz, un lac de munte. Un ochi de apă, apă lichidă, primul de dimineaţă, de când părăsiseră tabăra.

Se uită din nou, îngrijorat că ar putea fi o halucinaţie, însă lacul minuscul părea cu desăvârşire adevărat. Nămeţii îl străjuiau pe latura sud-estică, aflată la cea mai mică distanţă de el, iar dincolo de el se vedea cursul mlăştinos al Carhuasantei. Lacul era situat exact deasupra lui.

Dacă n-ar fi străbătut o parte din peretele despărţitor pe partea dinspre Colea, l-ar fi observat mai devreme.

Verifică imaginea încă o dată, îşi drese vocea din cauza gâtlejului uscat şi vorbi pe tonul cel mai degajat cu putinţă:

— Cred c-am găsit ce căutam.

10. Izvorul

Nimeni nu putea fi pregătit pentru o asemenea clipă.

Era 15 octombrie 1971, puţin după orele trei ale după-amiezii. Membrii expediţiei stăteau lângă vârful lui Mismi şi priveau în tăcere micul lac. Pe urmă, Richard spuse ceva despre izvorul cel mai îndepărtat, iar Loren îşi aminti că acum două luni aceste cuvinte însemnaseră destul de puţin pentru tânărul englez. Acum părea extrem de implicat, de emoţionat. Următorul gând al lui Loren se opri asupra hărţilor.

Mai întâi, Victor o desfăşură pe cea de 1:200000 şi nu găsi niciun lac pe pantele nordice ale lui Mismi. Apoi, o întinse pe cea de 1:100000, dar nu reuşi să identifice vreun lac nici pe harta mai detaliată. Scoase fotografiile aeriene şi se îngrămădiră toţi trei asupra lor. La început, nu descoperiră nimic asemănător unui lac, imediat sub creasta peretelui despărţitor. Pe urmă, Victor localiză un punct întunecat pe o poză de douăzeci pe douăzeci. O compară cu terenul şi poziţiile se potriviră — punctul întunecat era într-adevăr lacul.

— Poza asta a fost făcută în 1955, spuse Victor cu grijă, aşa că este un lac permanent. Cred că ăsta e izvorul.

După o clipă, Victor adăugă că dacă localnicii nu-i dăduseră niciun nume, fapt care trebuia verificat, se cuvenea să-l numească ei. În timp ce-şi mutau cu toţii privirile de la fotografii înapoi la povârnişul muntelui, Victor arătă deodată cu degetul.

— Ia uitaţi-vă la asta! exclamă el.

Sub micul lac, la vreo 670 de metri mai jos de locul unde stăteau, urma şerpuitoare a Carhuasantei se cufunda într-o altă oglindă de apă, de data asta mai mare, formată între pante.

— Alt lac, spuse Richard.

Degetele îngheţate se grăbiră din nou să desfăşoare hărţile zdrenţuite şi fotografiile aeriene.

— Nici el n-are nume, conchise Tupa după o clipă.

Apoi se întoarse spre Loren şi declară că descoperiseră un veritabil sistem de izvoare: limba de zăpadă care acoperea panta se oprea în primul lac, a cărui apă era filtrată spre Carhuasanta, iar aceasta şerpuia în jos, alimenta un al doilea lac şi-şi continua drumul, vărsându-se în Lloqueta, iar de-acolo în Apurimac.

— Cu toate astea, cel de sus — oarecum solemn, Victor îl indică pe cel zărit de Loren prin obiectiv —, abia acela e ultimul izvor.

Şi deodată, ca şi cum organismul i-ar fi fost programat să reziste doar până la găsirea izvorului, Tupa se plânse că nu se simţea bine. Avea buzele vineţii şi privirea rătăcită.

— Cobor să mă uit la el şi pe urmă mă-ntorc la tabără, anunţă el. Ştiu că ai nevoie de fotografii, Loren, dar şi eu trebuie să dau de aer respirabil.

La drept vorbind, poate că Bradshaw, alpinistul veteran, ar fi trebuit să-l ţină pe loc, păstrând unitatea echipei. Însă Bradshaw era prea copleşit de importanţa momentului. Nici Loren nu se mai gândi la asta. Atât el, cât şi Bradshaw îl priviră pe Victor pornind,

alunecând şi patinând pe grohotişul cafeniu ivit pretutindeni unde se topise zăpada. După puţin timp, îl văzură oprindu-se lângă lac, iar apoi dându-i ocol şi cercetându-l. Mai târziu avea să le spună că la început nu observase nicio revărsare a apei din lac, după care văzuse că pârâul Carhuasanta ieşea din mijlocul grohotişului aflat chiar dedesubt. Satisfăcut de legătură, începu să meargă pe cursul Carhuasantei în direcţia taberei de bază.

Richard îşi ridică funia, pioletul şi mineralele luate ca suvenire.

— Hai mai bine să ne-ntoarcem la hambar. Vrei să-ţi duc eu trepiedul? N-am mâncat nimic cumsecade toată ziua.

Mai târziu, Loren îşi aminti că răspunsese la fel de aiurea:

— N-are rost să-ncetineşti din cauza mea. Pân-ajung eu, numai bine o să fii gata cu masa.

Îi înmână lui Bradshaw trepiedul şi cutia aparatului de fotografiat şi astfel rămase singur pe pantă, cu două ore înainte de apusul soarelui, ca să-şi documenteze descoperirea cu o serie de fotografii. Începu prin a-l poza pe Richard, care cobora în goană prin grohotiş, cu paşi frânţi, uriaşi. În zece minute, ajunse lângă lac, se opri să arunce o privire şi apoi se aplecă să bea din el. Pe urmă continuă să coboare grăbit, sărind din stâncă în stâncă şi evitând să se lase prins în capcana vreuneia dintre micile alunecări de teren pe care le provoca. Loren se trezi deodată singur, aşezat mai departe pe vârful acestei înălţimi îngheţate şi bătute de vânturi.

Îşi înfăşură aparatul de fotografiat într-un pulover şi-l îndesă în raniţă, ca să-l protejeze dac-ar fi alunecat pe grohotişul care-i fugea de sub picioare. Apoi înşfăcă pioletul şi începu să coboare. Cu fiecare pas, lacul creştea şi părea tot mai real. Era înconjurat de o margine destul de lată, formată din pietre şi prundiş, variind ca nuanţe de la brun la negru şi contrastând frapant cu zăpada. În cele din urmă, păşi peste o movilă de zăpadă şi ajunse pe stâncile aflate pe margine, unde îşi controlă altimetrul: 5733 de metri. În mijlocul stâncilor, apa era de un albastru desăvârşit, reflectând un cer aşijderea.

Era un mic lac de munte, un iezer cu o formă aproape puţin ovoidă şi cu capătul mai ascuţit îndreptat spre nord, în direcţia Carhuasantei. Era lung de nici şaptezeci de metri, lat de vreo treizeci şi cinci şi flancat de penitentes scunzi, reflectaţi în apă. Pietrele de pe margine variau ca dimensiuni, multe fiind destul de mici şi rotunjite în urma eroziunii apei, ceea ce confirma faptul că lacul era permanent şi vechi. Loren îi văzu fundul la o adâncime de nici doi metri. Vântul încreţea suprafaţa apei, formând valuri mici, care se îndreptau spre capătul nordic, cel dinspre valea pârâului.

Loren îşi ridică privirea de pe lac spre Choquecorao, încercând să-şi imagineze un gheţar care se tot micşorase, retrăgându-se de-a lungul anilor. Cât despre zăpadă, următoarea cădere de nea avea să acopere vârful grupului de penitentes, ascunzându-i şi transformând panta de deasupra lacului într-o pernă albă neîntreruptă, până sus de tot, în vârful lui Mismi.

Dădu ocol lacului, îndreptându-se spre punctul său nordic, şi îngenunche pentru a studia morena care-l închidea, o morenă de dimensiuni reduse, de sub care nu se observa nicio scurgere de apă. Mai puţin închisă la culoare decât restul marginii, morena arăta decolorată. Părea groasă şi netedă, ca şi cum apa infiltrată ar fi încheiat cu mult în urmă un armistiţiu cu prundişul prin care pătrunsese. Pe ansamblu, nimic din ceea ce văzuse Loren nu semăna cu un capriciu al unui anotimp recent încheiat.

Era patru şi un sfert după-amiaza. Epuizat, dar nerăbdător să savureze clipa, McIntyre se lăsă în patru labe, îşi apropie faţa de lac şi bău din apa rece ca gheaţa. Dintre toate trăirile de care era conştient, una le eclipsă imediat pe toate celelalte: cât de frumos era izvorul, cât de bine amplasat, cât de vizibil legat de cursul de dedesubt şi de zăpada de deasupra. Izvorul se găsea aici, iar Loren însuşi se găsea tot aici, înconjurat de o realitate desăvârşită.

Îşi aminti ce avea de făcut şi-şi combătu oboseala dându-şi instrucţiuni precise. E nevoie de poze lângă lac. Una cu el bând din apa lacului şi profilându-se pe întinderea strălucitoare şi pe grupul de penitentes de pe cealaltă parte ar fi oportună. Din apropierea marginii vestice a apei, ridică un bolovan a cărui parte superioară era lată şi netedă, puse aparatul pe el şi armă regulatorul automat. Îl declanşă, apoi se repezi la fâşia de lângă lac, aşezându-se cu faţa la pământ.

Avu la dispoziţie zece secunde, dar nu reuşi, încercă din nou, nu-şi dădu seama cu siguranţă de rezultat şi repetă poza până când se simţi prea ameţit ca să mai facă o tentativă.

Se aşeză pe piatră să schimbe filmul, însă degetele i se udaseră, fiind reci şi neîndemânatice. Scăpă din mână rola de film expusă, care căzu printre nişte roci îngrămădite sub el, aterizând cu zgomot într-un loc de unde nu mai putea fi recuperată.

Fir-ar să fie! Pe asta nu-şi putea permite s-o piardă.

Ca s-o găsească, trebuia să dea la o parte rocile. Una câte una, le ridică pe cele mai uşoare şi le rostogoli pe cele mai grele — în mai multe direcţii, încet, preocupat să nu deplaseze rola sau s-o strice. Era posibil ca rocile dispuse la întâmplare în jurul lacului să fi fost adunate acolo într-o grămadă de peste un metru şi jumătate, dar n-avea voie să lase să-i dispară pozele din faţa ochilor. Cu degetele amorţite, căută atent în jur,

observând cât de mult scăzuse lumina. Soarele se furişa dincolo de munţi. În curând avea să dispară cu totul.

În cele din urmă, degetele i se opriră împrejurul rolei.

Tocmai o scotea la suprafaţă şi se ridica şi el, vrând s-o pună într-unul dintre buzunarele parkăi, când îşi pierdu echilibrul. Universul se învârti. Soarele se stinse brusc.

Loren se scufundă în apă.

Văzu nişte pereţi de gheaţă. Gheţari de mare altitudine.

Prin trecătorile ei, înaintau forme umanoide mărunte, căutând pajiştile şi culmile înalte.

Apoi îi văzu mai de aproape, fiindcă el însuşi era unul dintre ei. Purtau piei de animale, dar călcau desculţi pe peticele de zăpadă care se topeau şi de sub ale căror margini zdrenţuite apa se strecura, prelingându-se la vale, spre podişurile cafenii. O senzaţie extrem de puternică de frig la picioare îl avertiză că şi el era desculţ. Mergea desculţ pe o culme înaltă. Sub strălucirea rece a soarelui andin, ca sub un masiv bombardament cosmic al luminii, venit din bolta înaltă a cerului.

În mâini duceau suliţe. Trecerea coloanei de oameni printr-un peisaj atât de sărăcăcios le dădea de ştire celorlalte creaturi că o nouă specie le încălca teritoriul.

Mergea alături de ei, urmându-i în priveliştea maiestuoasă a izvoarelor fluviului. Sentimentul spaţiului nesfârşit era atât de copleşitor, încât se uită la cei mai apropiaţi tovarăşi de drum, vrând să li-l împărtăşească.

Simţi că sentimentul era împărtăşit şi-şi recunoscu însoţitorii.

Bărbaţii, femeile şi copiii călătoreau iarna, când cădea zăpada, şi vara, când trecătorile erau nepopulate şi puteau să vâneze uşor felurite animale. Preferau cordilierele şi culmile înalte, dar din când în când unii se rătăceau în regiunile de şes calde şi împădurite, unde temperatura ridicată îi făcea să-şi lepede pieile de animale.

Erau strămoşii lui Lipitoare. Mergând pe culmile de deasupra cordilierelor înalte, pe lângă începuturile sfioase ale fluviilor şi pe sub bolta strălucitoare a cerului.

Ieşi la suprafaţă.

Un val de raţionalitate aproape indignată îl cuprinse de îndată ce reuşi să-şi formuleze un gând. Nu putea fi aşa. Faptul că oamenii-pisică descinseseră din munţi era plauzibil, însă ar fi trebuit să coboare mult mai spre nord, nu aici. Varianta cea mai normală era

să fi coborât pe cursul lui Napo, nu pe al Apurimacului, de vreme ce teritoriul lor originar se afla în imediata apropiere a cursului principal.

Însă indiferent dacă fusese acolo sau aici — Loren încercă să se ridice în capul oaselor, îngheţat şi ameţit, dar nu reuşi —, indiferent dacă fusese acolo sau aici, peisajul era acelaşi; vârfuri capişonate cu zăpadă, gheţari, culmi înalte, izvoare de ape...

Se ridică într-un cot şi privi în jur. Cerul în asfinţit întindea un văl stacojiu de melancolie peste zăpadă şi lac.

Încleştându-şi degetele amorţite pe piolet, se ridică anevoie în picioare, dar se simţi atât de slăbit, încât se aşeză imediat pe o stâncă netedă. Ei bine, Lipitoare, acum ştii ce-nseamnă să faci tot drumul până sus la izvor. Îţi îngheaţă curul.

Îşi simţea capul ca bătut cu pietre. Căzuse, însă din fericire nu simţea nici vânătăi, nici oase rupte. Încercând din greu să redevină stăpân pe situaţie, îşi cristaliză cu disperare gândurile: Nu face nimic. Nu în situaţia asta limită. Aşteaptă să treacă.

Respiră adânc şi privi în jur. Văzu doar pantele goale, piscurile, lacul. Era singur la peste 5600 de metri, după o zi epuizantă, cu nimic la îndemână prin care să atragă atenţia asupra necazului său. Lumina zilei dispăruse. Se iscase un vânt care şfichiuia apa. Lacul semăna cu un hău mohorât, mai lat acum şi absolut opac.

Continuă să se gândească fără noimă la propria imprudenţă şi la clipa de prevedere a lui Bradshaw.

Apoi simţi un al doilea val de mânie, care se dovedi cald şi bine-venit. Frigul ăsta n-ar fi fost în stare să omoare nici măcar un beţivan adormit pe stradă, iar el era îmbrăcat într-o parka groasă, căptuşită cu puf de gâscă. Adevărata problemă era ataxia, incapacitatea de coordonare a mişcărilor musculare intenţionate. Se simţea incapabil să se ridice de pe stâncă şi să pună un picior înaintea celuilalt.

Trebuia să-şi înfrângă ataxia înainte ca un edem cerebral să-i dilate creierul, dereglându-i complet procesele mentale.

Mulţi oameni mureau în fiecare an de pe urma edemelor pulmonare cauzate de efortul susţinut şi de lipsa oxigenului la altitudini mai mari de 3300 de metri, iar McIntyre se găsea în bezna răvăşită de vânt la o înălţime de aproape două ori mai mare. Edemele cerebrale îi doborau pe sportivi la fel de uşor ca pe sedentari. Loren scrâşnea deja din dinţi din cauza simptomului celui mai ştiut, durerea teribilă de cap.

Urmau halucinaţiile, verbale sau vizuale. Somnolenţa, coma şi moartea surveneau imediat. Singurul tratament cunoscut era coborârea rapidă.

Însă deocamdată nu putea coborî. Nu era nici măcar în situaţia de-a se mişca, darămite de-a coborî cu o oarecare iuţeală. Şi unde se afla Carhuasanta? Nu reuşi să distingă nici conturul pantei, nici cursul mlăştinos al pârâului în porţiunea lui superioară.

Detaşat şi cu mintea în ceaţă, se gândi la această ultimă bătălie a corpului său, care avea să se poarte pe întuneric, lângă singuratica lui descoperire.

Speranţa i se lega de pomparea unei mai mari cantităţi de oxigen spre creier.

Se sili să respire regulat şi adânc. Îşi ordonă să gândească raţional şi obţinu următorul rezultat: Nu există niciun copac în zonă, absolut niciunul, nici măcar o tufă cât de mică.

Niciun ţep cu care să te scobeşti între dinţi sau pe care să ţi-l înfigi în gaura unei nări. Şi atunci, unde-o să găseşti ţepii, prietene Lipitoare, ca să ţi-i vâri în nas şi să-ţi afirmi statutul de conducător al oamenilor-pisică?

Ţepii au venit mai târziu, emise Lipitoare printr-o iluminare.

Ce dracu’ înseamnă “mai târziu"?

Urmă o pauză. Apoi primi răspunsul. Un mesaj limpede, fără cuvinte, potrivit căruia obiceiul de-a purta ţepi apăruse după ce indienii mayoruna coborâseră din munţi şi se stabiliseră în pădure.

Nici nu punea întrebări, nici nu primea răspunsuri prin intermediul cuvintelor, în timp ce pe pista verbală a minţii lui o altă parte din el comentă: Halucinaţii. Ultimul lucru care-ţi trece prin minte înaintea îngheţării. Foarte bine. Să vedem ce mai poate fi extras din subconştient până să se instaleze rigor mortis.

Îşi ridică privirea spre Choquecorao şi aproape că nu-l văzu. Norii se apropiau dinspre peretele despărţitor, începând să se acopere de stele andine atât de clare, încât îţi dădeai seama cu ochiul liber ce culori aveau.

Nu încercă să lupte împotriva a ceea ce i se întâmpla.

Din contră, simţi că dacă lăsa totul să treacă, şansele de supravieţuire erau mai mari.

Mesajul sosi — atât de slab, de parcă Lipitoare l-ar fi iradiat din Cordiliera Ultra-Orientală. Gândeşte-te la căldură.

Gândeşte-te că eşti lac de sudoare — halucinaţii, continuă el să-şi repete, acuitatea şi consistenţa nu sunt dovezi ale realităţii —, gândeşte-te că alergi prin pădure, urmându-i pe vânători şi ţinând pasul din greu cu ei. Gândeşte-te la trădarea lui Obraz Roşu, la prăbuşirea într-un desiş întunecos şi înspinat şi la rătăcirile prin junglă zile şi nopţi la rând.

Gândeşte-te la căldura înăbuşitoare din toiul zilei, gândeşte-te la focul de lângă hamac din timpul nopţii, nu prin cuvinte, ci prin simţiri...

Îşi aminti cum obişnuia “să se creadă speriat" înainte de-a alerga cursa de două mile pentru universitatea din California: asta îi ridica adrenalina şi nu mai lăsa loc niciunui alt gând. Acum, trebuia să-şi spună ies eu şi din buclucul ăsta fără a mai lăsa loc pentru altceva, iar apoi să se ridice şi să treacă la fapte. Fiindcă altminteri ar adormi şi ar dormi veşnic, murind îngheţat la izvoarele celui mai mare fluviu tropical din lume.

Cu sprijinul lui Lipitoare, printr-o iluminare, se văzu pe ecranul minţii coborând pe Apurimac, pe Ucayali şi pe cursul principal, până la gura lui Javari, imediat după miezul zilei, când căldura era insuportabilă (am halucinaţii despre un indian mort, dar nu contează), după care tot printr-o iluminare se văzu pornind în susul apei, pe lângă aşezările mărunte şi malurile sălbatice, spre izvorul cald al râuleţului plin de cioturi şi spre o pajişte de la poalele Cordilierei Ultra-Orientale. Ajuns acolo, se prăbuşi pe iarbă, rămase întins în bătaia soarelui şi speră că Lipitoare avea să-i trimită un mesaj plin de căldură şi că indienii mayoruna aveau să-l găsească...

Se aştepta să dea cu ochii de căpetenie. Nu dădu, însă aerul se umplu deodată de iradieri juvenile întretăiate şi iată că îşi făcu apariţia Tuti, fiul saşiu al căpeteniei, cu alţi câţiva copii.

Începură să tragă cu săgeţi de jucărie, fără să-l lovească, iar el se ridică dintr-un salt şi-i luă la goană, strigând la ei fără cuvinte. Îi urmărea, dar nu putea să-l prindă pe Tuti, care privea înapoi, cu râsete iluminate. Loren îşi pierdu suflul şi se opri, cu inima bătându-i năvalnic, în timp ce băieţii o zbugheau de-a lungul cunoscutelor nisipuri albe de pe marginea apei, unde stătuse odată privind scânteietoarea Cascadă a Speranţei...

Reuşi anevoie să se ridice şi începu să bată cu picioarele în pământ — îl dureau, deci nu îngheţaseră. Îşi scoase mitenele, bătu din palme şi simţi furnicături în vârfurile degetelor. Îşi trase căciula împletită din lână peste nas şi gură şi respiră în ea ca să-şi încălzească aerul din jurul feţei.

Tuti şi prietenii lui dispăruseră în pădure, iar Loren se uita acum la cerul fără stele de deasupra peretelui despărţitor, fără să vadă nimic, neştiind pe unde s-o ia ca să ajungă la tabără şi amintindu-şi doar că trebuia să coboare.

Avea întotdeauna la el o lanternă, dar de data asta o lăsase în cutia aparatului de fotografiat pe care-l rugase pe Richard s-o ducă la tabără. O prostie. La fel ca dezmembrarea echipei. Căută în buzunar, găsi batonul de ciocolată şi se sili să-l mănânce încet. Nu avea miros la această altitudine, dar fu uimit de gustul foarte bun. Era primul aliment pe care-l consuma de la ceaşca de Jell-O de dinaintea zorilor.

Luă în spinare raniţa aproape goală, porni la vale şi îşi aminti de aparatul de fotografiat. Urcă înapoi, dar nu reuşi să găsească locul unde-l lăsase. N-avea importanţă; îi rămăsese filmul, care acum însemna incomparabil mai mult decât aparatul. Îşi puse mănuşile şi începu să-şi croiască drum în jos, aplecându-se ca să atingă stâncile cu vârful degetelor, atent să nu se lovească la fluierul piciorului. În toate direcţiile văzu doar munţi negri, înălţându-se ameninţător pe fondul unui cer ceva mai puţin întunecat. Ca minimă orientare, încercă să aibă mereu în spate Masivul Mismi.

Apoi îşi dădu seama că această combinaţie de colnice mici şi spongioase, de râuleţe şi pâraie cu apă scăzută, alcătuia cursul mocirlos al Carhuasantei. O capcană lată, stătută şi plină de băltoace. Înainta încet, intrând în râuleţe şi făcând să trosnească puternic gheaţa de pe ele, care devenea din ce în ce mai groasă pe măsură ce se făcea mai întuneric şi mai frig. Ciorapii îi erau periculos de uzi, şi totuşi nu putea să se grăbească: dacă-şi scrântea un picior, era posibil ca Richard şi Victor să nu-l găsească până se făcea ziuă, şi chiar dacă ar rămâne în viaţă, le-ar fi extraordinar de greu să-l ducă înapoi în tabără la o asemenea altitudine.

Alunecând de pe o margine acoperită de iarbă îngheţată, căzu într-o băltoacă şi se udă cu apa rece ca gheaţa până la mijloc. O fixare rapidă cu pioletul îl ajută să nu-şi piardă echilibrul. Ţinându-se de marginea alunecoasă, se trase afară, înmuiat în apa rece sloi.

Putea fi sfârşitul. Dacă frigul îl împiedica să-şi mişte picioarele, dimineaţă avea să fie bun de muzeu, ca acei copii din neamul inca, fete şi băieţi, daţi spre jertfire. Încercă să alerge doar ca să-şi pună sângele în mişcare, îşi pierdu suflul câteva secunde, se împiedică şi nimeri într-o altă băltoacă.

Gândeşte-te la orele de bălăceală în Javari. Cu pielea încreţită ca o prună uscată. Gândeşte-te la căldură, gândeşte-te la căldură, fir-ar să fie, hai, Lipitoare, dă-mi o mână de ajutor.

Orice, numai să rămân treaz. Spune o poezie pentru copii.

Dick şi Nick fugeau un pic / Iar Mac de-a rostogolul...

Se ivi o stea, la fel de galbenă ca Marte. Pe urmă, îşi dădu seama că era prea mare pentru o stea şi că se mişca.

Era lanterna ţinută sus de Richard, care urca înapoi spre el. Loren încercă să strige, dar corzile vocale refuzară să-l asculte.

Richard îl înhăţă de mâneca udă şi începu să-l tragă după el, din ce în ce mai repede. Sus pe cer, o altă lumină începu să clipească intermitent, semnalând nici mai mult, nici mai puţin decât un S.O.S.!

— Ăla e Victor, stă pe terasa înaltă care nu s-a sfărâmat la cutremur, explică Richard.

Cât timp merseră până la corturi, Victor coborî de pe terasă şi amestecă o fiertură groasă în cratiţă, cu un zâmbet luminat de flacăra albastră a plitei. Trecuse de zece seara.

Loren rămăsese singur, pe pantele îngheţate, doar şase ore.

Victor îi duse lichidul cald la buze lui Loren şi-i dădu o aspirină care să-i calmeze durerea de cap. Richard îl ajută să-şi pună nişte haine uscate, după care răscoli prin toate trei raniţele. Loren protestă faţă de aceste atenţii, dar încă era prea slăbit şi ataxic ca să se descurce singur. Se strecură în sacul de dormit, îmbrăcat cu schimburi uscate. După un timp, se opri din tremurat şi adormi.

La un moment dat, în timpul nopţii, se trezi brusc, simţind că nu avea aer. Lângă el, Tupa sforăia zgomotos, în reprize scurte şi rapide, după care nu mai respira, aproape deloc, câte un minut.

Simţind pământul tare şi îngheţat de sub sacul de dormit, Loren tânji după confortul unui hamac din junglă. Probabil că acum indienii mayoruna dormeau în schimburi, aşa cum făceau de obicei triburile. Îşi închipui focurile de lângă hamacuri, arzând până rămâneau doar tăciunii. Dacă ar avea şi el un hamac întins printre ale lor, şi-ar putea aduna câteva gânduri risipite. Cât de mult se întindea puterea lor de iluminare? Intensitatea iluminării descreştea cumva odată cu pătratul distanţei, ca în cazul undelor electromagnetice?

Îşi spuse în gând:

Acum stau ca o crisalidă în gogoaşa sacului de dormit şi cred că am aflat secretul iluminării. Se află în gene. Când strămoşii lui Lipitoare au venit din Asia, cea mai mare parte a terenului era acoperită cu un strat de gheaţă continentală adânc de o milă. Când au călătorit spre sud, generaţie după generaţie, gheaţa şi apoi munţii din America de Sud i-au silit să rămână pe înălţimi, expuşi bombardamentului cosmic din ce în ce mai puternic. Cândva, în timpul călătoriei lor de zece mii de ani, un fascicul de raze gamma din explozia unei supernove a atacat şi a modificat o genă într-unul dintre strămoşii lui Lipitoare. Asta s-a întâmplat într-o conjunctură literalmente critică, imediat după ce oamenii se împrăştiaseră prea departe unii de alţii pentru a se informa prin glas sau prin gesturi, dar având o nevoie acută de comunicare. Aşadar, iluminarea s-a născut dintr-o necesitate extremă. Şi aşa se face că unii amerindieni au ajuns să aibă un dar deosebit, dobândit în urma catastrofei dintr-o galaxie îndepărtată.

De-a lungul timpului, au rătăcit sau au fost siliţi să ajungă prin pădurile din câmpie, dar în gene le-a rămas imboldul întoarcerii în mijlocul acelei privelişti înalte a culmilor muntoase şi a izvoarelor de unde curgeau râurile şi fluviile.

Lucrurile păreau să se lege. Dacă accepta iluminarea.

Şi dacă era dispus să-i crediteze pe indienii mayoruna în privinţa ajutorului oferit ca să-şi revină după ce se prăbuşise lângă izvor şi ca să-şi crească temperatura printr-un simplu exerciţiu de voinţă.

Îi urmă pe strămoşii lui Lipitoare care coborâră din Anzi, poposiră în fiecare pajişte de munte pe rând şi trecură pe lângă cursul superior a o sută de ape. Când ajunseră în pădurea din est, duceau cu ei mitul originii, mitul izvorului începuturilor şi puterea comunicării nonverbale.

Ideea iluminării ca dar cosmic întâmplător îi plăcea. Am fost salvat de la îngheţ, îşi spuse el, de o serie de evenimente care-au început cu moartea unei stele îndepărtate.

Victor şi Richard îl lăsară să doarmă până a doua zi dimineaţă, când pregătiră micul dejun pe îndelete şi ridicară tabăra.

Vremea continua să fie frumoasă. Expediţia parcurse drumul înapoi până la vehicul, apoi până la Cailloma, iar de acolo până la Arequipa şi Lima.

După două săptămâni, la o altitudine de 6600 de metri, un avion al forţelor aeriene peruviene dădu ocol bazinului Cailloma, verificând izvorul. Loren McIntyre se afla în avion, făcând fotografii prin uşa deschisă, biciuit de aerul îngheţat şi venindu-i să verse din cauza răului de înălţime. Încă nu ninsese, iar terenul arăta mai uscat ca niciodată. Micul lac, izvorul pe care într-un fel McIntyre îl împărţise cu prietenii săi mayoruna, se vedea limpede la începutul pârâului Carhuasanta. Făcu pozele de la înălţime.

În iulie 1972, Loren primi copia unei scrisori redactate pe hârtie cu antetul IAGS şi adresată de Victor Tupa, responsabilul cu denumirile, lui Warren L. Ashworth, inginerul-şef al Proiectului Peru SUA-OIASG. Subiectul: raportul cu privire la expediţia organizată pentru stabilirea adevăratului izvor al fluviului Amazon.

Tupa îşi începea raportul afirmând că “În primele două săptămâni ale lunii octombrie 1971 s-a pus capăt diverselor controverse legate de izvorul real al fluviului Amazon".

Urma descrierea modului în care membrii expediţiei, “după stabilirea pe bază de studii cartografice a probabilului punct de origine a fluviului Amazon", au călătorit de la Lima la Cailloma, iar apoi...

...am continuat cu un vehicul spre sud, urmând un drum care putea fi parcurs cu maşina. Ajunşi la capătul lui, am mers mai departe pe teren accidentat, folosind

automobilul până la ultima limită posibilă. După abandonarea maşinii pe latura nordică a Lacului Carhuacocha, am continuat pe jos, mergând spre sud până când am ajuns la destinaţie.

Am văzut piscurile Hueracahua şi Mismi, neacoperite de gheaţă de la acea dată încoace. Mai departe, încadrat de o frumuseţe sălbatică, a ieşit în evidenţă vârful înzăpezit Choquecorao, împodobit cu piedestale de gheaţă sub forma unor stalagmite care dădeau impresia unei păduri albe, creată de acţiunea “fronturilor" vânturilor care băteau din două direcţii. Vânturile ne-au pricinuit serioase dificultăţi în timpul ascensiunii.

În barajul natural de la înălţimea de 5200 de metri (17060 de picioare), pe latura nordică a sus-amintitului vârf înzăpezit, apare primul lac mic, pe care l-am numit “Laguna McIntyre" ca un omagiu adus prietenului american, neobositul visător al naturii. La o distanţă de un kilometru nord se iveşte un lac puţin mai mare, la o înălţime uşor inferioară, de 5000 de metri...

Apele menţionate anterior sunt cele mai îndepărtate care constituie adevărata origine a râului Apurimac şi, prin urmare, a fluviului Amazon... Aşa se face că, dacă depărtarea originii este factorul determinant al izvorului unui fluviu, atunci fluviul Amazon ţâşneşte din izvorul situat pe latura nordică a zăpezilor de pe Choquecorao, la 5200 de metri deasupra nivelului mării, 15 grade 31 minute 00 secunde latitudine şi 71 grade 41 minute 40 secunde longitudine, la capătul defileului Carhuasanta, din regiunea Cailloma a districtului Arequipa. În acest loc, apa de ploaie se infiltrează în pământ, cum se întâmplă întotdeauna, după care iese din nou la suprafaţă, prin atracţie capilară, formând izvoare şi lacuri. Acestor ape li se adaugă cele provenite din topirea cantităţilor mari de zăpadă, care curg apoi, graţie gravitaţiei, prin nenumărate canale subterane până la albia Carhuasantei, unde ies din nou la iveală.

Urma o descriere a sistemului de afluenţi creat de Carhuasanta, Sillanque, Apacheta şi Ccaccansa, vărsându-se toate în Lloqueta, care, la rândul ei, se unea cu Apurimac. Concluzia raportului era că Lacurile menţionate anterior (Lacul McIntyre şi cel situat mai jos) sunt mai îndepărtate decât Muntele Huagra cu 45,5 kilometri, decât Lacul Vilafro cu 39 de kilometri şi decât izvorul de pe Muntele Minaspata cu 21 de kilometri.

National Geographic a trecut izvorul Lacului McIntyre pe hărţi cu începere din 1972, în timp ce publicaţiile germane şi cele de la Smithsonian l-au acceptat abia din 1977. Au urmat celelalte instituţii geografice şi cartografice, al căror conservatorism a fost înfrânt treptat de documentele publicate de National Geographic, de OIASG şi de secţia de cartografie a Ministerului american al Apărării. În anii următori, descoperirea a fost verificată de câteva expediţii, inclusiv cea condusă de Jean-Michel Cousteau. Însă performanţa lui McIntyre a intrat în Guinness Book of Records abia după ce expediţia

din 1985, de la izvorul Amazonului până la ocean, a mers din nou pe cursul lui uriaş, în bărci de cauciuc şi în caiace, din apropierea Lacului McIntyre până la Atlantic.

Doar doi membri ai expediţiei formate din unsprezece oameni, Piotr Chmielinski şi Joe Kane, au străbătut toate cele 4150 de mile. Kane a semnalat că găsise mai multă zăpadă în zona izvorului decât McIntyre şi a observat că unele dintre pâraiele care alcătuiau Lloqueta păreau să fi crescut atât sub aspectul debitului, cât şi al lungimii. El a confirmat, totodată, că Lacul McIntyre se afla deasupra tuturor celorlalte şi că legăturile lui cu limbile de zăpadă de pe peretele despărţitor şi cu râuleţele de dedesubt erau evident neîntrerupte.

În acelaşi an 1985, cinci membri ai Clubului Aventurierilor din Los Angeles, California, au înălţat lângă izvor o cruce de fier de patruzeci de kilograme, cu o placă de bronz pe care au fost scrise cuvintele: En honor de LOREN McINTYRE, descubridor del origen del Rio Amazonas.

Deasupra inscripţiei, un desen stilizat al fluviului înfăţişa Amazonul curgând printre piscurile acoperite de zăpadă până la o linie tremurătoare care simboliza oceanul, întreaga scenă fiind luminată de părintele incaşilor, Soarele.

Epilog

Civilizaţia trebuie să progreseze, fie şi păşind peste grumazul sălbaticilor sau chiar ştergându-i de pe faţa pământului.

Locotenent W. L. Herndon, Marina Statelor Unite ale Americii, într-un raport prezentat la Congresul despre potenţialul Amazonului, 1854

În septembrie 1986, o relatare şocantă îşi croia drum în paginile celor mai mari ziare din lume. Ea aparţinea unui agent FUNAI care semnalase cotidianului brazilian O Globo că pe râul Javari, la graniţa dintre Brazilia şi Peru, indienii mayoruna îşi ucideau copiii. După O Globo, pe 23 septembrie 1976, Washington Post dădu publicităţii un articol cu titlul UN TRIB SE HOTĂRĂŞTE SĂ MOARĂ, în care susţinu că motivele băştinaşilor erau deznădejdea şi sentimentul că “nu aveau unde să meargă". Post luă interviuri câtorva antropologi care opinară că, în contextul general al presiunii expansioniste asupra triburilor, veştile nu păreau exagerate. Între 1972 şi 1974, Petrobras, giganticul trust petrolier de stat din Brazilia, prospectase mai multe terenuri de-a lungul lui Javari.

Pentru a evita pierderea echipelor de cercetaşi în urma atacurilor indienilor, petroliştii fuseseră însoţiţi de unităţi ale armatei braziliene. Totuşi, prezenţa lor pe apele râului fusese de scurtă durată, dat fiind că nu se găsise ţiţei, iar Petrobras întrerupsese căutările.

Când relatarea despre infanticidul indienilor mayoruna apăru în presă, McIntyre se afla în Goiania, capitala statului Goias, ca oaspete al lui Jesco von Puttkamer, expert în indieni şi colaborator la National Geographic. McIntyre fu găsit acolo prin telefon de Dieter Steiner, fotoredactor al revistei germane Der Stern. Steiner îi spuse lui McIntyre despre uciderile confirmate, caracterizându-le drept sinucidere rasială, din moment ce tribul îşi anula propria posibilitate de supravieţuire. Der Stern voia să-l angajeze pe McIntyre ca să-i găsească pe indienii mayoruna, să verifice relatarea şi să facă fotografii.

Lui McIntyre i se păru că aceasta era mult aşteptata ocazie de-a vizita încă o dată ţinutul indienilor mayoruna şi se arătă interesat, deşi se îndoia că povestea era adevărată — era posibil ca agentul raportor (al cărui nume era Paulo Lucena) să fi fost indus în eroare de obiceiul băştinaşilor mayoruna de-a se debarasa de copiii născuţi cu diformităţi şi câteodată de “excesul" de prunci de sex femeiesc. McIntyre discută despre această poveste cu Puttkamer, care se înţelegea foarte bine cu oficialităţile de la FUNAI. Cu ajutorul lui, McIntyre află că după ce lucrase ca delegado regional trimis de FUNAI la Benjamin Constant, în dreptul Leticiei, dar pe celălalt mal al râului, Lucena fusese concediat de agenţie.

Acum el ajunsese să le critice politica, acuzându-i pe cei de la FUNAI de etnocentrism, tutelare şi complicitate în comiterea genocidului tribal. Atât McIntyre, cât şi Puttkamer identificară “etnocentrismul" drept unul dintre cuvintele-cheie folosite de unii antropologi în polemicile lor cu agenţiile de stat. Era foarte posibil ca plângerile formulate de Lucena să fie exagerate, din moment ce pe cursul lui Javari nu se urmărea întemeierea vreunei aşezări agresive.

McIntyre află că exista o secţie FUNAI pe cursul mijlociu al lui Javari — Posto Lobo, la două ore de zbor de Leticia, într-o zonă unde râul era plin de cioturi, făcând aterizarea la fel de dificilă ca pe cursul superior, când Mercier şi cu el încercaseră un prim contact. Loren putea să facă din Posto Lobo baza cercetărilor sale. De data asta, avea să se bucure de sprijinul unei reviste de circulaţie convinse că infanticidul sporea tirajul. Singura problemă era o autorizaţie FUNAI pentru vizitarea regiunii — aceste autorizaţii erau întotdeauna greu de obţinut.

Însă, aşa cum se întâmpla cu majoritatea expediţiilor, şi în cazul acesteia planificarea se dovedi mai uşoară decât ducerea la îndeplinire. Deşi ideea de infanticid mocnea în continuare în presa braziliană şi internaţională, McIntyre trebuia să facă faţă şi altor

obligaţii, cea mai importantă constituind-o munca de documentare pentru o carte despre călătoriile lui Alexander von Humboldt prin cele două Americi. În cele din urmă, la începutul anului 1977, McIntyre sună la Der Stern şi le spuse că era gata de drum.

Între timp, nici zvonurile despre infanticid nu se domoliseră, nici interesul manifestat de Der Stern. McIntyre se arătă sceptic în legătură cu obţinerea unei autorizaţii FUNAI, dar făcu primul pas şi zbură la Brasilia. Spre surprinderea lui, descoperi că directorul FUNAI, generalul Ismarth de Araujo Oliveira, era convins că povestea cu infanticidul fusese inventată de un angajat nemulţumit. Ismarth îl îndemnă pe McIntyre să meargă şi să-şi formeze o părere proprie, sperând că lucrurile pe care avea să le vadă acolo aveau să înlăture publicitatea negativă.

După ce obţinu autorizaţia, McIntyre zbură la Manaus, ca să pornească spre Javari trecând prin Leticia, Tabatinga şi Benjamin Constant.

În drum spre Manaus, văzu din avion noile aşezări care se întindeau de-a lungul autostrăzii transamazoniene. Coloane de fum rezultate din operaţiunile de tăiere şi de ardere a copacilor se înălţau de ambele părţi ale şoselei. Guvernul oferise loturi de teren ca să diminueze presiunea populaţiei din nord-estul secetos, însă mulţi emigranţi nu prea aveau habar cum să lucreze pământul din miezul pădurii tropicale.

Defrişarea forestieră începuse să constituie o problemă, o ameninţare serioasă atât pentru speciile biologice, cât şi pentru triburile băştinaşe. Povestea portretului Amazonului şi a descoperirii izvorului fusese publicată de National Geographic în octombrie 1972. Pe coperta numărului se imprimase una dintre fotografiile lui Loren, prim-planul unei fete Txukahamei, o fată a cărei locuinţă din junglă fusese tăiată de o fâşie de pământ roşiatic brăzdat de urme de buldozer — o altă “autostradă a progresului".

În pofida preocupării comunităţilor ştiinţifice, presa de largă circulaţie şi unii politicieni brazilieni începuseră să răspândească temerea că dacă Brazilia nu şi-ar coloniza ţinuturile sălbatice, ar face-o China sau Japonia. Între timp, brazilienii înaintau în pădure, convinşi că repetau astfel călătoria spre vest care transformase Statele Unite într-o naţiune atât de puternică. Dar, din punctul de vedere al băştinaşilor, aceasta era o continuare a marşului conchistadorilor, care le diminuase ţinutul şi le periclitase independenţa.

McIntyre simţea, pe bună dreptate, că-i revenea răspunderea de-a investiga relatările despre sinuciderea indienilor mayoruna. Dată fiind experienţa lui directă alături de ei, nu-i credea în stare să-şi ucidă copiii cu bună ştiinţă. Totuşi, nu putea fi sigur. Participase cândva la un “ritual al plecării" practicat de mayoruna. Oare să fi trecut la o variantă mai dură?

La Leticia, închirie un hidroavion pentru două călătorii dus-întors până la Posto Lobo, unde avea să ia legătura cu agentul FUNAI Isidro Bautista Silva. Înainte de decolare, trecu într-o barcă pe partea cealaltă a râului şi ajunse la Benjamin Constant, ca să stea de vorbă cu Paulo Lucena, sursa primei relatări. Se întâlniră într-un depozit de cherestea unde Lucena afirmă din nou că indienii mayoruna îi ucideau pe toţi pruncii de sex femeiesc, iar mai nou pe toţi preadolescenţii, laolaltă cu bolnavii şi infirmii, indiferent de vârstă. Cei de la FUNAI, spuse Lucena, încercau să ascundă adevărul, fiindcă simţeau că s-ar repercuta negativ asupra lor. Lucena mai afirmă că, din cei o mie cinci sute de mayoruna aflaţi pe malul brazilian înainte de incursiunea Petrobrasului, o mie două sute muriseră de frig, dizenterie şi gonoree. Nu putu explica de unde rezultase cifra de o mie cinci sute, deşi admise că nu avusese loc niciun recensământ. Estimă că numărul de indieni mayoruna din Peru se ridica la zece mii. McIntyre îşi aminti că misionarii din Yarinacocha credeau că existau doar şase sute. Lucena se considera antropolog, dar nu avea informaţii precise despre poziţia satelor şi nu păstrase nicio hartă din vremea când fusese angajatul agenţiei. McIntyre îl consideră certăreţ şi versat în folosirea jargonului. Liniştit într-o oarecare măsură că sursa relatărilor sumbre nu părea foarte de nădejde, se întoarse cu barca la Leticia. După câteva ore, zbura din nou pe deasupra pădurii-ocean.

La fel ca prima oară, se afla în anotimpul secetos, iar cursul râului era gâtuit de trunchiuri de copac doborâte — găsirea unui estiron pe care să aterizeze avea să fie o aventură extrem de palpitantă. După două ore în aer, pilotul zbura peste Posto Lobo, mişcând din aripile aparatului. Un bărbat ieşi dintr-o colibă şi privi în sus spre avion. La a doua survolare a barăcilor, McIntyre se aplecă în cadrul uşii şi arătă hotărât în josul apei.

La câteva minute distanţă de secţie cu avionul, dar la câteva zile în canoe, pilotul ateriză pe o porţiune de apă negâtuită, lângă o plajă nisipoasă. McIntyre îl ajută să golească patru bidones de benzină în rezervoarele de sub aripi, după care aparatul decolă. McIntyre se îndreptă prin apă spre ţărm.

Cu un sentiment de deja vu, îşi întinse hamacul între doi copaci şi se puse pe aşteptat.

Spera că Silva îi înţelesese semnul făcut din avion şi că avea să trimită o pirogă să-l ia.

Amintindu-şi de la primul contact că indienii mayoruna păreau să aibă mare nevoie de ace şi aţă, linguri şi oale, cârlige de pescuit, undiţe şi medicamente, McIntyre adusese din belşug din toate. Avea, de asemenea, la el un aparat de fotografiat şi un film Polaroid, ca să demonstreze caracterul inofensiv al fotografiilor şi să-şi câştige prieteni. Doi saci erau plini ochi cu daruri. Celelalte aparate ale lui erau împachetate în truse Halliburton, ca să le păzească de micile animale puse pe furat.

Acum era singur pe mal şi aştepta. Se afla la câteva sute de mile în aval de locul unde aterizase în 1969, dar împrejurimile i se păreau izbitor de familiare. Se găseau aici chiar şi arbori lupuna, aşa-numiţii arbori-far — unul dintre ei nu foarte departe de locul unde ieşise din apă pe ţărm. Cât despre râul maroniu care clipocea, sunetul lui îi era foarte cunoscut, de parcă timpul ar fi efectuat o întoarcere completă, ajungând exact în punctul unde fusese întrerupt, când începuse să cadă ploaia rece care-l ajutase pe McIntyre să evadeze.

Trecuseră opt ani, şi în acest timp Loren îşi împlinise un vis care dăinuia de-o viaţă.

Nu-şi dădu seama când anume începu să se gândească la iluminare. Efectua operaţiunile obişnuite, întinzând hamacul, asigurându-şi echipamentul pentru noapte, făcând focul şi pregătindu-şi masa cu gesturi automate şi cu mintea în altă parte, ajutat de rutină şi fără să dea atenţie lucrurilor pe care le făcea. Era conştient de pustietatea locului într-un mod neobişnuit, ca şi cum ar fi aşteptat un mesaj sau o confirmare chiar de la el. Nu simţea niciun fel de nelinişte, dar era atât de plin de emoţie şi de suspans, încât orele goale ale aşteptării trecură uluitor de repede; deodată, lumina slăbi, iar desişul începu să freamăte de animaţia încordată a nopţii.

Se aştepta ca Silva sau oamenii trimişi de el să aibă nevoie de două zile ca să ajungă acolo.

Dormi liniştit şi se trezi cu puţin înainte de ivirea zorilor.

Zăbovind în zona dintre somn şi trezirea definitivă, îşi aminti de noaptea când descoperise izvorul — nu de orele bizare şi înfricoşătoare de lângă lacul cel mic, ci de deşteptarea ulterioară din cort. Se gândi din nou la strămoşii lui Lipitoare, care străbătuseră Anzii de-a lungul unor căi de acces croite în munte de apele care ţâşneau din izvoare, sub bombardamentul cosmic al cerului, precum şi la naşterea iluminării într-una dintre clipele disperate ale drumului pe culmi.

În răcoarea de dinaintea zorilor şi având în jur doar pădurea, aceste lucruri păreau posibile. În cele din urmă, strămoşii indienilor mayoruna ajunseseră în junglă şi se pierduseră în ea. Intrând în contact cu creaturile pădurii şi admirându-le vitalitatea şi puterea, amintirile călătoriei pe culmi li se estompaseră. Până la urmă, se identificaseră cu jaguarii, considerându-i strămoşi totemici. Însă darul lor extraordinar rămăsese şi era ascuns acum în ritualuri.

Loren se ridică fără grabă, ştiind că mai avea de aşteptat cel puţin o zi până să apară cineva.

În cursul zilei, făcu o serie de fotografii cu vegetaţia din apropiere şi cu nişte papagali ara care zburau câte doi pe sub bolta vegetală, puse aparatul la loc, îşi pregăti masa,

mâncă şi se odihni, gândindu-se atât de des la iluminare, încât până la urmă renunţă să încerce să se mai gândească la altceva. Era oare imaginea elaborată a lui McIntyre despre înalta trecere a strămoşilor pură fantezie, sau primise într-adevăr o parte din ea de la Lipitoare? Îşi aminti de forţa acelei impresii de memorie arhaică trăită lângă lacul unde se găsea izvorul. Amintirea aceea dădea impresia că era “împărtăşită", de parcă el şi căpetenia ar fi vorbit, cum s-ar zice, de la memorie la memorie.

În cea de-a doua noapte, se culcă atât de conectat la această idee, încât aproape că aşteptă să vadă o barcă plină cu indieni mayoruna oprindu-se pe malul nisipos, condusă la locul cu pricina de propriile lui gânduri.

A treia dimineaţă în sălbăticie începu cu ceaţă şi frig. Loren îşi terminase micul dejun şi tocmai se întorcea să arunce din ceaşcă ultimele picături de lapte condensat subţiat cu apă din râu, când văzu o pirogă la nici doi metri de el. Din ea îl priveau ţintă trei bărbaţi indieni. Erau tineri. Pe chipuri li se zbârliseră nişte mustăţi de pisică aparent mai lungi decât toate cele văzute până atunci.

Loren îşi spuse numele, presupunând că bărbaţii fuseseră trimişi de Silva să-l ia cu ei.

— Lowen? întrebă unul dintre ei, ca pentru a obţine o confirmare.

McIntyre încuviinţă din cap. Nici măcar nu le bănuise prezenţa până când ajunseseră atât de aproape, încât mai că puteau să-l atingă.

Unul dintre indieni confirmă într-o portugheză limitată la minimum că agentul de la Posto Lobo îi trimisese după el.

Le trebuiau trei zile de vâslit ca să ajungă la secţie; faptul că înaintau contra curentului explica ziua în plus.

— Cum te cheamă? îl întrebă McIntyre, aşteptându-se la clasicul Nao tem (“N-am nume").

Temându-se de vrăji, indienii considerau că dezvăluirea numelor adevărate în faţa străinilor era tabu. Însă indianul spuse că-l chema Pentru Dumnezeu (Por Amor de Deus, în portugheză). McIntyre tocmai era pe punctul de-a zâmbi, când celălalt indian îşi spuse la rândul lui numele:

— Cambio.

Cambio?

Cum “Cambio"? De unde până unde ajunsese să-l cheme aşa? McIntyre ştia că indienii îşi schimbau adeseori numele cu rudele sau cu prietenii, îndeosebi acele nume pe care le declarau în faţa civilizatorilor. Avea acest Cambio vreo legătură cu acel Cambio “al

lui"? Îl privi pe tânărul mayoruna, după care îşi dădu seama că interesul prea mare era cea mai bună metodă de blocare a altor explicaţii, aşa că se întoarse cu inima bătându-i puternic ca să-şi dezlege hamacul, să-l strângă şi să-şi adune lucrurile.

Mintea i se preschimbase într-un vălmăşag de presupuneri şi speranţe. Cambio, Cambio! Era posibilă şi o coincidenţă, dar nu credea că era vorba de aşa ceva. Atât acest nou Cambio, cât şi prietenul lui, Pentru Dumnezeu, păreau să-şi fi luat poreclele din comunicările prin radio — dar era extrem de puţin probabil să se fi aflat vreodată lângă un aparat de radio. Se întâlniseră cu celălalt Cambio? Îi ascultaseră povestea?

Îl ajutară să-şi urce sacii în pirogă. După ce urcă, se aşeză şi el pe o banchetă îngustă de lemn, cu picioarele în apa de două degete. Cei trei tineri zdraveni îşi ridicară vâslele, le cufundară în râu, iar malul începu să se îndepărteze.

Înaintau prin jungla care se întinsese nestingherită de-o parte şi de alta. Ideea de sinucidere rasială părea acum la fel de deplasată ca aceea a unei invazii extraterestre.

Cambio. Era oare băştinaşul prin apropiere? Spera să-l vadă pe explorator, îl aştepta poate la secţia FUNAI? Ce se întâmplase cu el în toţi aceşti ani? Era în continuare omul pe care-l cunoscuse McIntyre — acel amestec cuceritor de prietenie ingenuă, curiozitate directă, expresivă, şi credinţă încăpăţânată în ritualuri? McIntyre şi-l amintea în detalii dintre cele mai vii şi cu siguranţă că şi Cambio avea să-şi amintească de fotograful chotac. Vizitele străinilor constituiau întotdeauna veritabile evenimente, chiar şi pentru triburile cu care se intrase în legătură. Iar acum Cambio poate că se afla pe-aproape. Dar atunci, nu era posibil să fie prin preajmă şi Lipitoare?

Un gând ciudat prinse deodată contur în mintea lui McIntyre, în timp ce pătrundea gâfâind în căldura dimineţii târzii. Nu avusese parte de nicio iluminare, dar nu cumva coincidenţa în sine, faptul că pe acest bărbat îl chema tot Cambio, era într-un fel o dovadă a iluminării?

Gândesc ca un indian! Nimic nu este întâmplător, toate se leagă şi au un caracter magic!

Nu, nu era niciun fel de dovadă. Era o simplă coincidenţă.

Cu toate acestea, era atât de înviorat, de vesel şi de sigur că avea să-şi întâlnească vechii prieteni, încât aproape că începu să le spună vâslaşilor o poveste despre Cambio, despre celălalt Cambio. Se abţinu, după care încercă să închege o conversaţie cu acel Cambio aflat lângă el. Bărbatul nu-i răspunse, concentrându-se asupra vâslitului. Avea pielea ceva mai deschisă decât însoţitorii lui; totodată, părea cel mai puţin înclinat spre discuţii în portugheză, aşa că McIntyre se hotărî să nu insiste. Când

ajungeau la secţie, putea să-l întrebe pe Silva dacă ştia ceva de un conducător mai vârstnic, cu picioarele pline de negi acoperiţi cu o crustă.

Dar era puţin probabil. Secţia se găsea la câteva sute de mile marine de izvorul lui Javari.

Pe de altă parte însă, indienii mayoruna erau seminomazi şi s-ar fi putut deplasa pe o distanţă atât de mare în opt ani.

În barcă se aflau două puşti de vânătoare, dovadă că aceşti oameni făcuseră comerţ cu civilizatorii şi învăţaseră să le mânuiască uneltele. La un moment dat, după prânz, traseră într-un papagal ara care zbura pe deasupra lor, nu ca să-l mănânce, ci sperând să-l rănească doar atât cât să-l poată prinde şi lua cu ei. Marea pasăre roşie se prăbuşi în junglă.

Indienii traseră la mal de-a lungul unui copac prăvălit în râu şi-l folosiră drept rampă, ca să urce pe bancul înalt de nisip şi să plece în căutarea prăzii.

Nerăbdător să facă poze, McIntyre încercă să urce de-a lungul trunchiului după ei, însă creanga pe care-o înşfăcase ca să-şi păstreze echilibrul se rupse, iar el căzu în râu cu ambele aparate de fotografiat atârnate de gât.

Asta îl făcu brusc să se gândească la altceva. Timp de câteva ore după ce indienii se întoarseră cu pasărea şi continuară să vâslească în susul râului, stătu în pirogă şi-şi ţinu aparatele desfăcute în bătaia soarelui ca să le usuce, neliniştindu-se în tăcere la gândul că misiunea lui pentru Der Stern putea să eşueze din cauza avariilor echipamentului, însă accidentul îi oferi pretextul de-a face conversaţie. Le spuse vâslaşilor că mai vizitase şi altă dată râul Javari, când nici nu exista o secţie FUNAI pe cursul său mijlociu. Întrebă de Lucena, iar ei răspunseră că nu cunoşteau pe nimeni cu acest nume. Nu le puse nicio întrebare despre relatările legate de infanticid.

Nişte indieni care refuzau să-şi dezvăluie numele tribale nu aveau să pună la dispoziţie niciun fel de informaţii despre o asemenea practică, dacă ea chiar exista.

După două ore, se opriră brusc pe malul râului, lângă un pâlc de bananieri ale căror umbre dezordonate ascundeau o colibă de dimensiuni reduse. Cei trei tineri indieni traseră piroga la mal şi se îndreptară spre coliba povârnită şi fără uşă. După o clipă de ezitare, McIntyre îi urmă înăuntru.

Ochii i se obişnuiră cu semiîntunericul. Înainte de a-şi da seama exact ce se întâmpla, un maldăr de zdrenţe se mişcă într-un hamac vechi şi ferfeniţit; un chip fantomatic se întoarse spre vizitatori, iar McIntyre văzu o umflătură de mărimea unui pepene mic pe gâtul subţiat al unei bătrâne.

Arătarea îşi încleştă o mână scheletică pe umflătură ca s-o ţină în loc şi spuse ceva. Unul dintre tineri răspunse cu o formulă de salut în care McIntyre desluşi cuvântul tita, “mamă", unul dintre puţinele pe care le ştia în dialectul matse. Continuând să-şi ţină umflătura monstruoasă, arătarea chiţăi, la rândul ei, ceva în care Loren distinse mado, “fiu". Îşi dădu seama că se afla, probabil, în mijlocul unei întruniri de familie.

Unul dintre indieni ridică mogâldeaţa umană cu atâta uşurinţă, încât McIntyre aprecie că nu cântărea nici măcar treizeci de kilograme. Picioarele ca nişte beţe îi ieşeau de sub rochia zdrenţuită, care nu era cenuşie, ci pur şi simplu nu mai avea nicio culoare. Fiul îşi transportă mama afară, în lumina soarelui, între copaci, şi o aşeză pe un buştean. Părul ei sur semăna cu muşchiul, un ochi îi era înfundat în orbită, dar celălalt îl descoperi pe vizitator şi se aţinti asupra lui, ca şi cum ar fi încercat să-şi aducă aminte dacă-l mai văzuse.

McIntyre observă o asemănare între chipul ei zbârcit şi figurile celor tineri. Avea pielea deschisă, dar poate că paloarea era din cauza suferinţei şi vârstei. Unul dintre bărbaţi îl informă pe McIntyre că mama lor, Sally Dona Perez (“doamna" era aşezat bizar între cele două nume), vorbea spaniola.

— De unde eşti, Dona Sally? reuşi să articuleze McIntyre.

În deschizătura rochiei atârna o mică proeminenţă, odinioară un sân care-i hrănise pe aceşti bărbaţi musculoşi.

Pe lângă guşă, cataractă şi, probabil, o artrită urâtă, Dona Sally arăta ca după luni sau poate chiar ani de subnutriţie.

Colţurile gurii i se lăsaseră într-un păienjeniş de riduri, în interiorul cărora se vedea o vopsea albăstruie, difuză: un tatuaj mayoruna care se păstrase, sfidând timpul. Însă nu se auzi niciun sunet.

— Te-ai născut mayoruna? încercă McIntyre din nou.

Se auzi o serie de tusete şi chiţăituri, ca de la o păpuşă dezumflată din care ieşeau fel de fel de sunete neputincioase.

Ca prin minune, chiţăiturile se transformară într-o voce subţire ca firul de păianjen, care vorbi într-o spaniolă curată.

— M-am născut la Tarapoto, în Peru.

Se opri, făcu o pauză şi chiţăi din nou:

— Tatăl meu vitreg m-a vândut împreună cu sora mea unui negustor de pe malul râului.

Încă o pauză, alte chiţăituri:

— Când aveam şase ani.

McIntyre tăcu, rămânând cu gura căscată. Lumina strălucitoare a soarelui de dincolo de umbra bananierilor părea să pună sub semnul întrebării scena absurdă care se juca aici.

— Pe urmă am fost răpite de mayoruna şi am fost despărţită de sora mea.

Dona Sally găsi o urmă de energie în corpul ei de păpuşă dezumflată şi vorbi ceva mai tare şi mai repede.

— Am crescut în sate diferite. Nu ştiu câţi ani aveam, poate doisprezece, când o căpetenie pe nume Sini mi-a străpuns nasul, m-a tatuat şi s-a căsătorit cu mine. I-am dăruit trei mado (“fii") şi două champi (“fiice").

McIntyre asculta ţintuit locului. Razele soarelui răzbăteau prin frunzişurile bananierilor, iar arătarea, încălzită, deveni aproape vioaie.

— Am avut o viaţă grea, dar m-am înţeles bine cu Sini.

Apoi, altă căpetenie pe nume Kacua l-a ucis pe Sini, s-a căsătorit cu mine şi am mai avut şase copii. Aceşti con mado, fiii mei, sunt ultimii trei, spuse ea, în timp ce ochiul bun luci în direcţia băieţilor musculoşi.

— N-ai încercat niciodată să fugi? rosti el, neputându-se abţine să pună întrebarea.

Guşa urcă, odată cu ridicarea umerilor descărnaţi.

— Unde? M-ar fi prins. Şi, când aveam deja copii, care civilizator m-ar mai fi luat de nevastă? Însă mayoruna sunt oameni de treabă, adăugă ea în grabă, ca şi cum ar fi fost preocupată de reputaţia lor.

Exploratorul se aplecă mai aproape de ochiul ei bun. O întrebă dacă indienii mayoruna îşi ucideau vreodată copiii.

Răspunsul ei fu categoric: doar dacă se năşteau infirmi.

Pe urmă, un fel de ceaţă i se lăsă peste ochi şi femeia păru să doarmă şi să stea trează în acelaşi timp.

Exploratorul se retrase şi gesticulă spre cei trei fii, cerându-le permisiunea să facă fotografii. Tinerii se învoiră, iar Loren declanşă aparatul, după care îi întrebă de tatăl lor.

Îi spuseră că ultimul soţ al Donei Sally, Kacua, se mutase cu ani în urmă la Caxias, un oraş aflat mai jos pe cursul râului, şi poate că încă trăia acolo. Îşi schimbase numele şi susţinea că nu era mayoruna.

El dădu din cap, incapabil să exprime ceea ce simţea de fapt.

— Adios, Dona Sally, spuse apoi.

— Adios, mi caballero, răspunse aceasta cu o eleganţă comatoasă.

Loren făcu vreo câţiva paşi înapoi şi-i privi pe cei trei fii cum îşi iau rămas-bun de la tita, după care se întoarseră împreună la pirogă şi porniră în susul râului. Vâsliră până după lăsarea întunericului, trăgând la mal în dreptul unei aşezări formate dintr-o singură colibă, situată în apropierea apei, unde un indian, pe care McIntyre de-abia îl desluşi în beznă, îi propuse să doarmă în patul lui din paie. Trezindu-se în dimineaţa următoare, McIntyre văzu chipul şi torsul gazdei sale şi tresări: pustule roşii păreau să fi explodat pe fiecare centimetru al pielii omului, pe piept, umeri, braţe, gât, obraji şi frunte. Semăna a vărsat de vânt. Tot ce putea face McIntyre era să scoată Polaroidul, să facă poze cu faţa, pieptul şi spatele omului, iar mai târziu să le trimită Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii pentru diagnosticare.

Boca de Lobo (Gura Lupului) se afla în locul unde un igarape, un braţ lateral inundat care făcuse parte cândva din cursul principal, se deschidea într-o mlaştină luxuriantă, acoperită de liane, pe partea braziliană a râului, cu o casă indiană bine construită şi înălţată pe butuci, chiar la confluenţă. La câteva ore de mers în susul igarape-lui ascuns de copaci, pe un mal înalt de peste zece metri şi situat mult deasupra nivelului maxim al inundaţiilor, se afla un grup de clădiri din lemn — Posto Lobo, secţia FUNAI.

Agentul FUNAI Isidro Bautista Silva stătea pe mal, aşteptând nerăbdător sosirea lui McIntyre, deoarece spera să primească proviziile pe care le ceruse de paisprezece luni şi tot nu-i parveniseră — îndeosebi benzină. Se întristă văzând că McIntyre nu adusese nimic. Exploratorul se simţi la fel de abătut fiindcă nu fusese informat de nevoile lui Silva — era evident că agentul nu avea ce face cu ceasul de mână pe care i-l adusese McIntyre ca dar de bun venit. Indienii care leneveau în jurul secţiei purtau pantaloni scurţi şi ponosiţi cum aveau soldaţii, în locul guayucos-urilor indigene (brâuri cu moţ din fibre vegetale atârnându-le în dreptul organelor genitale); de asemenea, executau saluturi militare sau cu degetul mare îndreptat în sus, cum văzuseră la petrolişti şi la soldaţi. McIntyre observă câţiva indieni cu pielea mai deschisă şi cu trăsături aproape europene, semne clare ale unei ascendenţe mixte, însă aceştia purtau pe chipuri ţepii caracteristici băştinaşilor mayoruna şi nu păreau să vorbească altceva în afară de matse.

Întrebându-l pe Silva, McIntyre află că indienii din satele din jur cultivau banane, manioc şi porumb. Cei mai mulţi continuau să vâneze cu suliţe, arcuri şi săgeţi, dar câţiva aveau puşti de vânătoare; aceştia se aprovizionau cu gloanţe şi cu muniţie de preţ la fel cum făceau cu sarea, medicamentele sau cuţitele. Nu prea aveau ce să ofere în schimb, în afară de carne proaspătă şi de un mic surplus de recoltă, iar pieţele lor se aflau la multe zile sau săptămâni de mers în josul râului. În consecinţă, nu era de mirare că ajunseseră să depindă în mare măsură de FUNAI. Însă nu numai că birocraţii de la FUNAI nu-i trimiseseră provizii lui Silva de paisprezece luni, dar nu-i plătiseră nici salariul, aşa că Silva se gândea cu toată seriozitatea să părăsească secţia, deşi ştia că nu avea să fie înlocuit imediat. Oamenii de care se ocupa aveau să fie nevoiţi să înveţe din nou cum să-şi poarte singuri de grijă sau să caute un alt protector. Preocupat, dar neputincios, Silva prezise ca variantă probabilă pentru indieni deplasarea în josul râului şi integrarea în societate la nivelul ei cel mai scăzut, în Benjamin Constant sau în vreun alt port de dimensiuni reduse.

Totuşi, acum aceşti indieni păreau mulţumiţi de situaţia de compromis în care trăiau şi nu le dădea prin cap că s-ar fi putut ca Silva să plece. Unii aveau neamuri în amonte şi vizitau sau primeau vizite din satele “sălbatice". Spre deosebire de Lucena, Silva părea genul de om rezistent la efort, căruia îi plăcea munca pe care-o făcea şi care îşi notase poziţia satelor, numele celor vârstnici şi modul cum se distribuiau proviziile. Pe eforturile lui solitare se sprijineau sănătatea comunităţii şi prietenia dintre membrii ei. Totodată, Silva era un om relativ tipic: FUNAI folosea pe post de agenţi de teren nu idealişti citadini sau experţi în redactarea disertaţiilor, ci oameni care erau ei înşişi indieni, crescuţi pe malul râului şi obişnuiţi să nu considere viaţa în junglă drept o realitate îndepărtată.

Silva spuse că regiunea era liniştită. Atât armata, cât şi petroliştii se retrăseseră după 1974. La auzul cuvântului “infanticid", făcu ochii mari. McIntyre scoase câteva tăieturi de prin ziare, pe care Silva le citi în timp ce o cută adâncă îi brăzda fruntea, după care răspunse că, dac-ar fi primit vreo informaţie de prin partea locului, ar fi înştiinţat imediat sediul central din Brasilia.

— Şi probabil că mi s-ar fi răspuns după un an, adăugă el cu un chicotit.

Era sigur că nu avusese loc niciun fel de infanticid în zonă, cu excepţia cazurilor de copii cu infirmităţi. Apariţia nedorită a celor de la Petrobras îi făcuse, ce-i drept, pe unii dintre indienii mayoruna să se ascundă şi mai adânc în sălbăticie, dar nu să se ucidă. Cât despre comunităţile din amonte, cu cât erau mai departe, cu atât se ştia mai puţin despre ele, însă şi aici Silva era sceptic. Putea să-i întrebe pe nişte indieni care tocmai se întorseseră de la izvoarele lui Javari.

— Cambio! strigă Silva, ridicându-se şi făcându-le semn unor băştinaşi care poposiseră afară.

Cambio!

McIntyre se trezi în picioare, ţâşnind pe lângă Silva.

Dintre câteva corpuri maronii ghemuite pe jos, se ridică şi se apropie şchiopătând uşor un bărbat cu fruntea încinsă de o bandă din coajă de copac bătătorită. Îşi etala tatuajul mayoruna şi micile orificii din buze, deşi nu avea podoabe labiale. Părea mai scund, iar stomacul i se umflase puţin.

Ridică o mână într-un salut semicivilizator şi, într-o străfulgerare, exploratorul îşi aminti atingerea acelor palme musculoase şi plimbarea iscusită a degetelor în timp ce-i întindeau vopseaua neagră peste torsul gol, într-o dimineaţă, cu opt ani în urmă, sub bolta neatinsă, la începuturi.

Cambio îl recunoscu imediat pe explorator. Se opri în loc şi-l privi cu doi ochi ca nişte gloanţe negre, atât de intens, încât McIntyre simţi că micul şaman împrăştia o vrajă — dar numai pentru o clipă. Pe urmă Cambio se repezi din nou în faţă, şchiopătând chiar mai rău din cauza mişcărilor bruşte.

Palma lui mică şi puternică prinse mâna civilizatorului. Se priviră unul pe altul, după care bâiguiră amândoi salutări stângace şi şovăitoare — Ola, Cambio; Ola, Lowen —, iar povara sentimentului pe care McIntyre îl încercase permanent în ultimele zile păru să-şi găsească dintr-o dată descătuşarea.

Fără niciun gest afectat sau emotiv, se mulţumi să-i ţină mâna lui Cambio până când acesta şi-o retrase, rămânând însă pe loc şi dând impresia că era foarte atent, în vreme ce McIntyre se uita la el cu aceeaşi fixitate intensă.

Apoi auziră paşii lui Silva. Agentul FUNAI se apropia de ei, intrigat de acest salut neobişnuit.

McIntyre îi explică pe scurt contactul din 1969 şi felul cum îl întâlnise atunci pe Cambio. Surprins, Silva asimilă informaţia, după care se întoarse spre Cambio şi-l întrebă dacă auzise de eventuale ucideri în masă ale nou-născuţilor mayoruna. Sprâncenele lui Cambio se împreunară a mirare, iar băştinaşul răspunse pe urmă că nu, n-avea cunoştinţă de aşa ceva. Între timp, McIntyre îşi examina prietenul pierdut de mult: Cambio îmbătrânise foarte puţin, dar avea o expresie categoric diferită de cea pe care şi-o amintea McIntyre. În locul vioiciunii şi exteriorizării de altădată, bărbatul din faţa lui părea să emane acum o supuşenie împinsă până aproape de pasivitate. Cu excepţia bandei din jurul capului, nu purta niciun fel de podoabe indigene: un slip vechi îi acoperea corpul în locul unde altădată organele genitale îi atârnaseră în voie sau se

legănaseră legate cu o sfoară rituală. McIntyre pomeni că fusese adus cu barca la secţie de un alt băştinaş pe care-l chema tot Cambio, la care Cambio răspunse cu o uşoară ridicare a umerilor în tăcere, ca şi cum repetarea unui asemenea nume n-ar fi însemnat nimic deosebit.

Dându-şi seama instinctiv că un schimb liber între ei ar putea avea loc doar fără martori, McIntyre orientă discuţia spre ideea efectuării unui recensământ al satelor vecine populate de indieni mayoruna. Puteau s-o facă a doua zi, sugeră Silva, întrebându-l apoi pe Cambio dacă era dispus să le servească drept ghid şi interpret. Cambio acceptă.

Apoi spuse politicos Ate amanha, “Ne vedem mâine", şi se întoarse rapid ca să li se alăture celorlalţi membri ai tribului.

McIntyre îl zări intrând în micul lor grup. Câteva clipe mai târziu, unii dintre ei, inclusiv Cambio, înhăţară nişte săgeţi şi arcuri şi se urcară într-o pirogă, evident ca să meargă la pescuit.

De ce plecase atât de repede? Îi era frică? Era stingherit?

În cele din urmă, McIntyre îşi spuse că un asemenea comportament nu avea nimic neobişnuit. Pur şi simplu trecuseră opt ani. Avea să-şi facă timp să stea de vorbă cu Cambio ziua următoare.

Silva spuse că la o jumătate de zi de vâslit în susul igarape-lui (un minut cu avionul) existau câteva cătune de indieni mayoruna. Populaţia lor nu fusese numărată nicicând, iar Silva era de părere că delegatul regional Lucena nici nu ajunsese vreodată atât de departe în amonte. McIntyre se arătă impresionat de firea prietenoasă a indigenilor mayoruna pe care-i văzuse în jurul postului. În această zonă, confirmă Silva, se declaraseră dispuşi să încerce să imite puţin modul de viaţă al albilor, ceea ce reprezenta o atitudine relativ nouă.

Nu ştia exact ce anume o determinase. Poate că o modificare a impresiei pe care-o aveau membrii mai tineri ai tribului despre chotac, “străini". Sau poate apariţia recentă a petroliştilor.

Acum, întâmplările de pe cursul râului erau fixate în timp şi discutate în termeni ca “înainte" şi “după" acea apariţie.

În timpul conversaţiei, Silva afirmă că McIntyre ştia mai multe despre oamenii-pisică decât unii misionari care-i urmăriseră ani la rând. Şi încă sunt atâtea de aflat, cugetă McIntyre în tăcere.

În dimineaţa următoare, îl treziră mai întâi ţipetele maimuţelor urlătoare, care vesteau o nouă zi, iar apoi câţiva indieni aflaţi dincolo de zidul secţiei, care înghiţeau apă de râu şi o vărsau la loc — o metodă indigenă de curăţare a stomacului. În timp ce sunetele care evocau vărsăturile continuau, se trezi şi Silva, invitându-l pe McIntyre la un mic dejun din turte de manioc şi papaya.

La micul dejun discutară despre pragul demografic sub care nu era de aşteptat ca triburile să supravieţuiască în sălbăticie. Cifra acceptată era de o sută, însă Silva nu credea că era o cifră bătută în cuie. Dacă nu cădeau victime răcelilor sau altor microbi din afară, chiar şi comunităţile mai mici aveau şanse considerabile, cu condiţia să-şi asigure locuri bine stabilite pentru pescuit şi vânătoare. Pe de altă parte, dacă existau mai puţin de o sută de oameni, dorinţa tribului de-a continua pe drumul moştenit de la predecesori dispărea adeseori. Atunci, singurele opţiuni erau unirea cu alte triburi sau îmbrăţişarea modului de viaţă al civilizatorilor, iar dacă aceştia din urmă se aflau prin preajmă, indienii alegeau de obicei aculturaţia, care oferea gratis mâncare, medicamente şi accesorii.

O oră mai târziu, îl urmau pe Cambio prin hăţişuri spre cel mai apropiat cătun mayoruna, unde îi întâmpină iar o populaţie prietenoasă şi liniştită. Printre gazde, McIntyre remarcă un tânăr chipeş, cu buzele tatuate după modelul tradiţional, dar care părea pe jumătate alb. Braţul drept i se termina cu o mână zbârcită, de mărimea unei mânuţe de copil mic, dar era evident că tânărul nu fusese avut în vedere pentru execuţie. Şi existau foarte mulţi nou-născuţi de sex femeiesc.

Nici unul dintre ei nu vorbea portugheza; Silva şi Cambio traduceau. Populaţia înţelese destul de lesne noţiunea de recensământ şi se declară de acord să se adune în faţa colibelor. Cu un creion pe o tolbă maro, Silva însemnă colibele cu o cruce, bărbaţii şi femeile din ele cu simbolurile X şi Y, iar copiii cu o linioară pentru ambele sexe. McIntyre fotografie o mamă cu o umflătură uriaşă în partea dreaptă a burţii; opt din cei unsprezece copii pe care-i avea erau băieţi.

Trecură pe lângă o colibă încuiată, iar Silva îi spuse lui McIntyre că în ea locuia o sclavă, o femeie de pe râu care fusese răpită din Peru. Lăsându-l pe Silva s-o ia înainte, însoţit de Cambio şi de un grup masiv de membri ai tribului, McIntyre aşteptă până când nu mai rămase nimeni prin preajmă, după care trase încet zăvorul şi privi înăuntru. Văzu o fată goală într-un hamac întins atât de jos, încât aproape că atingea pământul. În braţele ei, un copil care încă nu împlinise un an întindea mâinile spre colierul de mărgele roşii. Amândoi aveau pielea deschisă la culoare, deşi exploratorul îşi dădu seama de asta abia după câteva clipe, din cauza stratului de murdărie care-i acoperea.

Prizoniera îşi ridică privirea buimăcită, dar în rest nu dădu nicio atenţie intrusului. McIntyre îşi ridică aparatul, sperând că şi în lumina chioară din colibă avea să-i poată valorifica ochii şi mâinile nemişcate, pe care le considera frumoase; avea degete lungi, palme înguste şi încheieturi delicate. Pe urmă se retrase şi închise uşa la loc.

Cambio îl informă că acest sat fusese format din rămăşiţele altor trei. Satele originare se dezintegraseră ca urmare a încăierărilor cu petroliştii.

McIntyre îi întrebă pe săteni de Paulo Lucena; nimeni dintre cei de-aici nu părea să-l cunoască.

Numărătoarea capetelor de locuitor făcută de Silva pe tolba maro se ridica la o sută şaptesprezece săteni. Şaizeci şi şase erau copii. Ceilalţi păreau împărţiţi în mod egal între bărbaţi şi femei de vârste diferite. Cei mai puţini erau bătrânii, însă asta nu dovedea nimic. Cambio anunţă că următorul era satul lui natal; îl vizitară înainte de apusul soarelui şi-i fixară populaţia la o sută două persoane. Primiră invitaţia de-a rămâne peste noapte, li se oferi peşte fript, iar Cambio îşi prezentă familia lui Silva şi McIntyre.

Momentul când putură să rămână singuri se ivi după fotografierea familiei lui Cambio. McIntyre se îndreptă spre marginea apei, iar Cambio îl însoţi de bunăvoie şi spontan.

McIntyre se uită la Cambio, care-i răspunse cu o privire scurtă, dar liniştită. McIntyre trase adânc aer în piept ca să-şi potolească bătăile inimii şi începu prin a-l întreba pe Cambio ce păţise la picior.

Cambio îi spuse că-şi scrântise glezna la vânătoare, cu puţin înainte de apariţia petroliştilor pe râu. Acum nu mai putea să urmărească vânatul sau să-şi iniţieze copiii în meşteşugul vânătorii la fel de eficient. Aşa că avea de gând să meargă cu barca în josul apei până la misiunea aceea, terminat, unde trăise înainte de-a se întâlni pentru prima dată cu exploratorul. Voia să înveţe cum să devină operator radio, terminat. Avea să-şi ia soţia şi copiii cu el.

Apoi, ca şi cum i-ar fi citit gândurile lui McIntyre, Cambio aminti de vechiul sat. Inundaţiile fuseseră un dezastru, terminat. Câţiva oameni se înecaseră, terminat, iar tribul se dezmembrase. Jumătatea bedi (“jaguar") se despărţise de jumătatea macu (“vierme"). Unele familii, printre care şi a lui, se hotărâseră să coboare cu pluta spre aşezările permanente. Printre victimele inundaţiilor se numărase şi căpetenia, care nu ştia să înoate.

Nu ştia să înoate?

În ciuda faptului că McIntyre era nu doar convins de moartea lui Lipitoare, ci şi sigur de prezenţa lui misterioasă şi neîntreruptă, informaţia avu asupra lui efectul unei ştiri

tragice. Lipitoare se înecase? Imaginea conducătorului zdravăn şi musculos pur şi simplu nu se potrivea cu acest gen de moarte. Chiar se înecase? Cambio era sigur?

— Da, s-a înecat, terminat. A murit încercând să-şi salveze copiii.

Cuvintele lui Cambio avură rolul unor mici bule de oxigen pe care McIntyre se repezi să le prindă, să le inhaleze.

Lipitoare îşi salvase o parte din copii; da, din câte-şi amintea Cambio, băieţelul saşiu supravieţuise.

Tuti! Tuti supravieţuise!

McIntyre simţi o fericire plină de recunoştinţă. Se stăpâni.

Ajunseseră pe mal.

Acum îl asculta pe Cambio, care clarifica evenimentele şi împrejurările din urmă cu şapte ani. Da, Obraz Roşu fusese un răzvrătit permanent, însă fusese pedepsit în primul rând fiindcă o lăsase gravidă pe Zonia, deşi nu era însurat cu ea; fata fusese promisă altcuiva. Acum Zonia se recăsătorise.

Dar lingua velha, întrebă McIntyre, ce se întâmplase cu vechiul mod de-a vorbi sau de-a inocula gânduri în mintea oamenilor? Se mai vorbea aşa?

— Sim, se fala, răspunse Cambio. Da, se vorbeşte.

Adăugă că era predată unor tineri. McIntyre întrebă cum se învăţa, iar Cambio îi răspunse că un tânăr ucenic stătea tot timpul în apropierea unuia dintre bătrâni, mergând cu el la vânătoare şi la pescuit şi ajutându-l să-şi înalţe coliba.

Metoda de predare părea a fi apropierea propriu-zisă. În cele din urmă, Cambio reveni la propriile planuri de viitor. Se hotărâse, în cazul în care nu era primit la misiune, să se înapoieze com certeza (“în mod sigur") cu barca în susul apei şi să li se alăture indienilor mayoruna cu care nu intrase nimeni în contact.

McIntyre dădu din cap, după care-i povesti lui Cambio cum reuşise să urce până la nascente-ul fluviului cel mare. Descrise piscurile măturate de vânturi şi păzite de penitentes, precum şi apele izvorului prelingându-se prin acel tărâm înalt unde aproape că nu exista viaţă, cu excepţia smocurilor de iarbă alpină şi a grupurilor zburdalnice de vicunas. Cambio ascultă cu aceeaşi atenţie încordată pe care-o manifestase cu o zi înainte, când se întâlnise pentru prima dată cu exploratorul.

În timp ce McIntyre termina de povestit, Cambio se trezi chemat de doi dintre gălăgioşii lui copii. Ceva mai târziu, alţi membri ai tribului îi ajutară fără cuvinte pe oaspeţi să-şi întindă hamacurile pentru noapte.

McIntyre întârzie să meargă la culcare, zăbovind lângă râu. Se aşeză, atras de imaginea apei, atât de întunecată şi de consistentă sub bolta vegetală, încât semăna cu un şuvoi de smoală.

Deşi moartea lui Lipitoare nu era o surpriză, Loren simţea ceva mai mult decât tristeţe — simţea saudade, un cuvânt portughez incomparabil mai vibrant şi mai puternic, implicând o nostalgie afectuoasă, alean, aducere-aminte şi o dragoste pierdută. În ciuda certitudinii pe care-o avea de mult, sperase să afle că până la urmă căpetenia nu murise.

Sperase să se întâlnească din nou cu Lipitoare şi să-i spună povestea descoperirii izvorului. Cu opt ani în urmă, îşi mărturisiseră unul altuia speranţele şi nedumeririle, neliniştea şi fragilitatea. Îşi împărtăşiseră planurile şi-şi comparaseră, mai intim decât ar fi putut s-o facă prin cuvinte, chiar motivele pentru care erau cine erau.

Acum, Lipitoare murise, cu tot ce însemnase el ca paznic al râului şi al pădurii, precum şi ca preot al trecutului. Iar lumea se schimba, dovadă ieşirea acestor indieni mayoruna din ascunzători şi dorinţa lor de-a fi număraţi, de-a li se vorbi, de-a fi cunoscuţi şi pregătiţi, indiferent dacă repede sau încet, să devină altceva.

McIntyre îşi dădu seama cât de strâns legat era omul-pisică nu doar de ceea ce trăise McIntyre însuşi cu opt ani în urmă, ci şi de tot ce învăţase din asta. De sentimentul timpului şi de grijile pentru viitor. De preţul şi de riscurile descoperirii. De misterele care alcătuiau o moştenire la fel de preţioasă ca însăşi cunoaşterea. De tot ceea ce realizase înainte şi după găsirea izvorului. Se simţi pătruns de fiinţa nevăzută a căpeteniei. Certitudinea morţii lui era contrazisă de o senzaţie aproape fizică a prezenţei sale şi a întovărăşirii lor neîntrerupte. Iar iluminarea...

— Se fala, spusese Cambio. “Se vorbeşte".

În ziua următoare, recensământul se extinse asupra a încă două sate.

La sfârşitul zilei, după întoarcerea la Posto Lobo, McIntyre strânse rezultatele finale — 325 de indieni mayoruna, dintre care aproape 200 de copii — şi le confirmă cu ajutorul fotografiilor. Relatarea referitoare la infanticid nu era adevărată; inventând această poveste, Lucena transformase presa internaţională într-un tribunal al propriilor resentimente.

McIntyre trimise cercetările la sediul central al FUNAI din Brasilia, împreună cu o scrisoare cu un plic de poze polaroid lui Dieter Steiner, în Germania, explicând ce

găsise şi de ce credea că povestea merita totuşi să fie publicată. Apoi luă avionul şi se întoarse acasă. După câteva săptămâni, în Arlington, Virginia, când primi de la laborator fotografiile Kodachrome, observă că pozele de 35 mm ale lui Sally Dona Perez şi ale călătoriei lui cu piroga la Posto Lobo aveau o ciudată şi uşoară nuanţă purpurie. Îşi aminti că picase în râu cu aparatele cu film înăuntru atârnându-i de gât — se părea că fotografierea indienilor mayoruna era de fiecare dată urmărită de ghinion. Primi, de asemenea, un răspuns de la Organizaţia Mondială a Sănătăţii. Indianul în al cărui pat dormise avea varicelă — variola, căreia îi căzuseră victime atât de mulţi indieni, fusese eradicată recent.

După câteva luni, pozele polaroid se întoarseră din Germania, însoţite de un bilet de la Dieter Steiner: “Sunt interesante, dar nu la asta se gândise Der Stern." Însă dacă se descoperea vreodată cea mai mică dovadă a infanticidului, Der Stern voia să afle prima.

La începutul lui 1990, Loren McIntyre se bucură de ceea ce părea o pauză norocoasă, prilej să se întoarcă pe cursul lui Javari şi să-şi caute prietenii mayoruna. Îndeosebi pe Tuti. Acum, fiul lui Lipitoare trebuia să aibă douăzeci şi opt de ani şi era vânător, poate chiar şaman şi în mod sigur tată. National Geographic îl trimisese pe McIntyre pe cursul superior al Amazonului pentru strângerea unor date utile în planificarea articolelor din 1992, cu ocazia aniversării a cinci sute de ani de la sosirea europenilor în Lumea Nouă. Unul dintre lucrurile cerute era cea mai recentă estimare a ratei defrişării forestiere.

În Brazilia, McIntyre află şi bune, şi rele. Pornind de la imagini luate la nivelul solului, din avion şi din satelit, vestea bună era că în Brazilia mai puţin de zece la sută din pădurea tropicală originară fusese distrusă pentru ca omul să-i folosească teritoriul în scopuri personale. Vestea rea era că rata de distrugere creştea, mai cu seamă în statele vestice Rondonia şi Acre. Unul dintre motive era sporirea populaţiei Braziliei, care crescuse de cinci ori în timpul vieţii lui McIntyre.

Încercând să introducă regiunea izvorului lui Javari în itinerarul cercetărilor, McIntyre întâmpină câteva greutăţi neaşteptate. Nu se găseau avioane mici, nici măcar la preţul de lux oferit de McIntyre — trei sute de dolari pe oră, adică dublul tarifului obişnuit. Problema era că sute de avioane fuseseră închiriate la preţuri uluitoare de căutătorii de aur din Roraima. Pe de altă parte, pe întreaga durată a lunii martie, sediul central al FUNAI, unde se obţineau autorizaţii şi informaţii, fusese închis: până la instalarea noului preşedinte al Braziliei, nimeni nu deschidea vreo uşă şi nu răspundea la vreun telefon în capitală. McIntyre era sigur că indienii mayoruna se aflau în continuare în regiunea cursului superior al lui Javari, pur şi simplu ascunzându-se, ca de obicei. Cu toate acestea, dacă nu avea timp suficient, fonduri, un avion şi informaţii demne de încredere, nu putea să-i găsească.

Datele cele mai descurajante ale studiului său proveneau din Peru, care se lupta cu o absurdă rată a inflaţiei de zece la sută pe zi, provocată parţial de un război al drogurilor în toată regula. Erau doborâţi şi arşi copacii de-a lungul tuturor pantelor estice ale Anzilor, inclusiv pe o porţiune a cursului inferior al lui Javari — dar nu pentru ridicarea unor gospodării sau ferme agricole, ci pentru plantarea tufelor de coca, ultima sursă de cocaină şi de compuşi ai ei. Ce absurditate, îşi spuse McIntyre, să distrugi imensele resurse botanice şi farmaceutice ale Amazoniei ca să cultivi plante folosite la otrăvirea oamenilor din lumea întreagă.

— De fiecare dată când prizează cineva la Miami sau la Los Angeles, mai cade aici un copac, îi spuse un ofiţer din flota riverană al cărui tată era unul dintre cei mai buni şi vechi prieteni din marină ai lui McIntyre. Coca e de departe planta cel mai bine plătită din regiune şi-o să crească peste tot, continuă ofiţerul, arătându-i pe hartă. În sălbăticia asta dintre Ucayali şi Javari apar câmpurile de coca. Sunt uşor de reperat de sus; au o nuanţă de verde puţin mai deschis.

Cu o sută de ani în urmă, recoltatorii de cauciuc strânseseră latex din acea parte a pădurii. Îi uciseseră sau îi izgoniseră pe indieni, dar nu se atinseseră de copaci. După scăderea drastică a comerţului cu cauciuc, recoltatorii se retrăseseră, iar indienii îşi recăpătaseră pădurea. În noua invazie, narcotraficantes îi plăteau pe cultivatorii de coca pentru a se stabili pe teritoriul indienilor, iar efectivele armatei şi marinei erau insuficiente pentru a-i pune pe fugă.

Copacii de pe malul râului, folosiţi odinioară la ancorarea bărcilor, erau înlocuiţi de tufe înalte de peste un metru.

Indienii mayoruna aveau să întâmpine această nouă invazie întrucâtva pregătiţi, prin prisma propriei istorii. Fapt care nu era valabil în egală măsură şi pentru alte triburi.

Lipsa avioanelor de închiriat provocă o serie de întârzieri, iar până la urmă se dovedi că nu rămăsese timp nici măcar pentru o expediţie realizată în grabă pe cursul superior al lui Javari. McIntyre se întoarse cu avionul de la Iquitos la Tabatinga, în Brazilia, aflat în imediata apropiere a Leticiei, fostul său punct de plecare. La Tabatinga îşi rezervă un loc la zborul săptămânal spre Cruzeiro do Sul, oraşul cel mai vestic al Braziliei şi totodată punctul terminus al lui BR-364, autostrada transamazoniană.

Avea sub braţ un exemplar din numărul pe decembrie 1988 din National Geographic, un număr semicentenar, cu o copertă holografică reprezentând Pământul: suspendat în lumina venită de undeva de sus, globul tridimensional era făcut ţăndări, ca simbol al fragilităţii planetei. McIntyre introduse o carte de vizită în revistă la pagina unde începea articolul lui (“Sfârşitul inocenţei", despre indienii din Rondonia sortiţi pieirii) şi-l rugă pe însoţitorul de zbor să i-o dea pilotului.

— Spune-i c-aş vrea să stau în faţă lângă el.

După un minut, cu aparatul la gât, McIntyre se afla în cabina de zbor, povestindu-i căpitanului cum fusese cândva luat prizonier pe cursul lui Javari, care mergea relativ paralel cu direcţia de zbor. Pilotul se dovedi amabil şi ţinu avionul sub norii aflaţi undeva la înălţime, în aşa fel încât McIntyre să poată fotografia râul Javari, dacă-l depista.

Deodată, avionul nimeri într-o zonă de turbulenţă neobişnuită în zonă la opt dimineaţa. Aparatul se zgâlţâi. Zgomotul furtunii semăna cu ciocnirea în lanţ a mai multor maşini. Cerul se acoperi de nori grei, care cufundară totul în întuneric. Uitându-se la busolă, McIntyre văzu că pilotul modificase direcţia ca să iasă din furtună. Cu câteva grade vest, mai aproape de Javari. Iar apoi furtuna se potoli, la fel de brusc cum începuse. Avionul se profila pe cerul senin şi câştigă altitudine. Sub aripile lui, pădurea părea să se întindă la nesfârşit. Undeva, un lanţ muntos mic şi solitar se ridică înverzit deasupra pădurii. Era Cordiliera Ultra-Orientală.

McIntyre se uită la piscul cel mai înalt până când rămase în urmă, în timp ce avionul cotea şi îşi începea coborârea spre Cruzeiro do Sul, aflat la doar şaizeci sau şaptezeci de mile. Nu se aştepta să vadă cascada, fiindcă şuvoaiele ei îngemănate şi albe ca laptele erau, probabil, ascunse de copaci. Însă mintea i se transformase într-un vălmăşag de gânduri — atât de aproape de mayoruna, şi totuşi atât de departe. Poate că Tuti stătea pe malul râului şi prindea peşte cu săgeţile, sau poate că se uita în sus la avion. Nu, era prea departe. Oare Tuti şi-o mai aduce măcar aminte de mine? McIntyre îngăimă o mulţumire la adresa pilotului şi a copilotului şi se întoarse la locul lui, pregătindu-se de aterizare.

Scoase o foaie de hârtie din servietă şi scrise data. În partea de sus a paginii îşi trecu numele, Lowen, şi locul, Crucea Sudului (în loc de Cruzeiro do Sul):

Tribul Matses, Cachoeira Esperanza

Cordiliera Ultra-Oriental

24 martie (Dumnezeule, ziua mea de naştere)

Dragă Tuti,

Nu mă aştept ca scrisoarea asta să ajungă la tine, dat fiind că poşta, fireşte, nu ajunge încă la Cascada Speranţei, şi chiar dacă ar ajunge, n-ai putea citi fără ajutorul cuiva în genul lui Cambio (61a, Cambio). Totuşi, scriindu-ţi, am sentimentul că te ştiu în viaţă.

Poate că-ţi scriu doar ca să-mi pun ordine în gânduri şi ca să încerc să dau de tine altfel decât prin intermediul unui poştaş. Fie şi numai în treacăt, Tuti, dacă eu mă gândesc la tine în timpul unei furtuni, iar tu te gândeşti la mine în timpul unei ceremonii a otrăvii de

broască, am putea oare să devenim conştienţi unul de celălalt? Ai putea cumva, într-o bună zi, să-ţi aminteşti de mine aşa cum eram? Înainte de-a fi prea târziu?

Avionul ateriză, iar uşa se deschise pentru pasagerii care coborau la Cruzeiro do Sul. Aerul fierbinte şi umed al junglei invadă interiorul aparatului. McIntyre rămase ghemuit la locul lui. Avea să se întoarcă şi să-i găsească, îşi spuse, chiar dacă trebuia să trăiască la fel de mult ca G. M. Dyott. Apoi continuă să scrie. Să scrie şi să gândească, precum într-un vis, la oamenii care sfidau timpul în pădurile de la poalele Lanţului Răsăritean Extrem.

- Sfârşit -